

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA HISTORICKÝCH VĚD

**KATALOG POSLEDNÍCH ROUBENÝCH VESNICKÝCH STAVEB
NA SEVERNÍM BENEŠOVSKU**

Diplomová práce

AUTOR PRÁCE: Bc. Ernest Fábik

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ing. Arch. Jiří Škabrada, CSc.

2010

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF HISTORICAL STUDIES

**CATALOG OF THE LAST WOODEN RUSTIC CONSTRUCTION
IN THE NORTH BENEŠOVSKO**

Diploma paper

AUTHOR: Bc. Ernest Fábik

SUPERVISOR: prof. Ing. Arch. Jiří Škabrada, CSc.

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ernest FÁBIK**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Katalog posledních roubených vesnických staveb na severním Benešovsku**
Zadávací katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

I. Úvod, shrnutí dosavadních poznatků II. Katalog (součástí je kresebná dokumentace) 1. hospodářské stavby a) komory a sýpky b) stodoly 2. chalupy a domy v usedlosti III. Shrnutí nových poznatků IV. Mapové a obrazové přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠKABRADA, Jiří, Lidová architektura, Praha, 1996. ŠKABRADA, Jiří, VAJDIŠ, Jaroslav, Lidová architektura Středočeského kraje, Praha, 1984. FROLEC, Václav, VAŘEKA, Josef, Lidová architektura, Praha, 1984. MENCL, Václav, Lidová architektura v Československu, Praha, 1980. GERNER, Manfred, Tesařské spoje, Praha, 2003. KOHOUT, Jaroslav, Tesařství: tradice z pohledu dneška, Praha, 1996.

Vedoucí diplomové práce:

prof. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc.
Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji,

že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat především panu prof. Ing. Arch. Jiřímu Škabradovi, CSc. za vedení práce, odborné rady a cenné připomínky, které pomáhaly vytvořit tuto práci.

Stejný díl vděku patří i všem majitelům, kteří mi umožnili vstup na svou půdu, do zkoumaných objektů a tím i do svého soukromí. Bez jejich svolení a ochoty by vytvoření této práce nebylo možné. Dále bych chtěl poděkovat rodičům, kteří mi umožnily studium.

Anotace

Tématem této diplomové práce je průzkum a dokumentace posledních roubených vesnických staveb v severním Benešovsku ve Středočeském kraji. Výsledky terénního průzkumu jsou shrnuty do podoby stavebního katalogu.

Práce je rozdělena do osmi kapitol. Po úvodu následuje seznámení s použitými prameny, literaturou, užitými metodami a skladbou práce. Ve třetí kapitole krátce charakterizují zvolené území z geografického, historického a sídelního hlediska. Následuje katalog objektů, který je rozdělen dle jejich funkce na: vesnické domy, stodoly a sýpky. Popis každé položky v katalogu je rozdělen do čtyř částí. První popisuje polohu a základní charakteristiku obce, druhá si všímá situace objektu v mapových pramenech, následuje popis objektu a jeho datování a hodnocení. Za textem pokračují mapové přílohy, obrazové přílohy a půdorysné zaměření objektu v měřítku 1:100. Vzácné či zajímavé konstrukce jsou popsány ve třech exkurzech. Jedná se o tesařské značky, dřevěné zámky a závory a „šroubové zámky“. Pro každý typ objektu je na konci práce vytvořeno krátké shrnutí.

Klíčová slova:

Severní Benešovsko, roubené stavby, vesnice, vesnický dům, stodoly, sýpky, dřevěné zámky a závory, tesařské značky, „šroubové zámky“, lidová architektura

Annotation

The subject of this thesis is the research and documentation of the last wooden constructions in the North Benešovsko area, in the Central Bohemia region. The results of fieldwork are summed up in a catalogue of construction.

The thesis consists of eight chapters. The Foreword is followed by a chapter introducing the works consulted, sources, methodology and thesis composition. The third chapter describes the chosen area from a geographical, historical and settlement point of view. The main body of this thesis catalogues the surveyed objects. The objects are classified into three groups according to their function: rustic houses, barns and granaries. The description of each object is divided into four parts. The first describes the location and basic characteristics of the village, the second shows the object in historical maps, the third describes the objects and constructions, and the last part is dating and evaluating the object. The text is followed by maps, photos and plans of the objects in a scale of 1:100. Rare and interesting constructions are described in three appendices. These contain carpenters signs, wooden locks and latches, and „screw locks“. The thesis closes with a brief summary of each type of object..

Key words:

North Benešovsko, timbering constructions, village, village houses, barns, granaries, wooden locks and latches, carpenter signs, „screw locks“, folk architecture

Obsah

1. Úvod	11
2. Prameny, literatura, metoda a skladba práce	12
3. Charakteristika zkoumané oblasti	15
4. Katalog objektů	
4.1 Vesnické domy	
Petroupec čp. 25	17
Petroupim čp. 15	20
Samechov čp. 29	23
Třemošnice čp. 5	26
Údolnice čp. 4.....	29
Vlkov čp. 5	33
Vodslivy čp. 12.....	37
4.2 Stodoly	
Boušice čp. 4	42
Kácova Lhota čp. 17	44
Křešice čp. 4	46
Myslíč čp. 13	48
Třemošnice čp. 9	50
Vlkov čp. 2	52
Žiňánky čp. 7	54
4.3 Sýpky	
Humenec čp. 12	56
Myslíč čp. 13	58
Petroupim čp. 15	60
Petroupim čp. 21	62
Sembratec čp. 10	64
Třemošnice čp. 4	66
Vlkov čp. 7	69
Vlkovec čp. 14	72
Xaverov čp. 10	74

4. 4 Sýpky s kolnou	
Čakov čp. 23	76
Petroupim čp. 23	78
Petroupim čp. 35	80
Samechov čp. 28	83
Vodslivy čp. 12	86
4. 5 Sýpky s více komorami	
Jezero čp. 4	88
Kácova Lhota čp. 6	91
Křešice čp. 2	94
Křešice čp. 4	97
Soběhrdy čp. 7	101
Třemošnice čp. 3	104
Třemošnice čp. 20	107
5. Exkurzy	
Tesařské značky	110
Dřevěné zámky a závory	113
Šroubové zámky	119
6. Závěrečné shrnutí	122
7. Seznam literatury	124
8. Sumary	126

1. Úvod

Při práci na mé předchozí - bakalářské práci, která se věnovala hradům a tvrzím v dolním Posázaví, jsem se pohyboval krajem, který je mi velmi blízký. Již od dětství jsem zde na „chalupě“ v kopcích nad řekou Sázvou trávil mnoho času a tak mi tento kraj přirostl k srdci. V této práci se opět věnuji architektuře, tentokrát nikoli středověkým fortifikacím ale lidovému stavitelství. Svůj zájem jsem zaměřil na roubené stavby v severním Benešovsku a to i přes to, že tato oblast jimi dnes příliš neoplývá. Dřevo však bylo i zde, tak jako jinde v Čechách tradičním stavebním materiálem a v kopcovitém a zalesněném Benešovsku jej byl vždy dostatek. Během 19. století bylo dřevo jako stavební materiál postupně kvůli protipožárním příkazům vytlačováno a nahrazováno jinými nespalnými materiály. Ve 20. století se tradiční roubené stavby již téměř nestaví. Největší újmu, tak jako jiné hmotné památky utrpěly roubené stavby v 2. polovině 20. století, kdy byly narušeny původní sociální struktury a tím i funkce vesnických objektů. Ale ani dnešní doba tradičním roubeným stavbám příliš nepřeje, majitelé si s často zchátralými objekty nevědí rady a odstraňují je.

Důvodem k sepsání této práce je postupné mizení roubených vesnických staveb, které jsou této oblasti vlastní a jsou zde původní. Dřevo je přírodní materiál bez péče a příslušné pozornosti neodolá zubu času věčně. Proto můžeme očekávat spíše další ubývání této svérázné architektury, která překvapuje svou jednoduchou elegancí a zároveň surovostí. Na následujících stránkách se tak pokusím zdokumentovat alespoň část těchto staveb, které se do dnešních dnů dochovaly jen v torzech z kdysi převládající dřevěné vesnické zástavby.

Cílem této diplomové práce je dokumentace posledních vesnických roubených staveb na severním Benešovsku do podoby stavebního katalogu. Každý zkoumaný objekt tvoří v katalogu jednu položku, která obsahuje jeho stavební popis, zaměřený půdorys, dokumentační fotografie a případně i další kresby. Sepsání práce předcházely podrobný terénní výzkum, studium literatury i příslušných předmětů na pardubické universitě. Ale to vše by se však neobešlo bez zájmu o lidovou architekturu, dřevo a také tesařské řemeslo.

2. Prameny, literatura, metoda a skladba práce

2.1. Prameny

Pro zkoumání a poznání stavebního a sídelního vývoje vesnic existuje řada písemných pramenů. Z povahy této práce, která je založena především na terénním průzkum pramenů hmotných a obsahuje tak množství lokalit, by zkoumání příslušných písemných pramenů nebylo produktivní. Proto se opírám o mapové materiály, které mají dobrou vypovídací hodnotu a jsou již lehce dostupné na internetu. Používám mapy stabilního a pozemkového katastru, které veřejnosti zpřístupnil Zeměměřičský úřad na internetových stránkách <http://archivnimapy.cuzk.cz>.

Základním pramenem mi byly **Císařské otisky stabilního katastru** (dále jen SK) zřízené v letech 1824 – 1843, zkoumaná oblast byla mapována v letech 1840 – 1842. Z map jasně vyplývá, zdali zkoumaný objekt v době mapování již stál, či nikoli a jaký byl použit stavební materiál. Dalším pramenem jsou **Katastrální mapy z roku 1948**, které při srovnání s SK ukazují změny a ohraničují dataci nově zobrazených objektů. Na tomto místě je potřeba opatrnosti, jelikož dřevěné novostavby v této době již vznikaly jen zřídka a častěji se jedná a přesun objektu v rámci dvora nebo i z jiné lokality. Mapové prameny ještě doplňují **současné katastrální mapy**, které ukazují situaci objektu a okolí v současnosti. V této souvislosti je třeba podotknout, že mapy některé objekty buď nevedou, nebo je naopak nebo nevykazaly, případně je uvádějí v neodpovídajících proporcích.

2.2. literatura

Literatura vztahující se přímo ke konstrukcím roubených staveb je skrovná. Základ tvoří práce vztahující se k lidové architektuře, zejména: Konstrukce historických staveb a Lidová architektura od J. Škabradý, Encyklopedie lidových staveb J. Vařeky a V. Frolce. Nemenší roli sehráli práce věnující se tesařskému řemeslu: Tesařství, tradice z pohledu dneška od J. Kohouta, Tesařské spoje od M. Gerneru a práce od J. Vinaře o historických krovech. V exkurzu o dřevěných zámčích a závorách jsem čerpal z článků v časopise Český lid. Již ve čtvrtém čísle tohoto časopisu představuje Zdeněk Zíbrt dřevěné zámky z Čech a Moravy, užívá přitom fotografie zámků z expozice České chalupy na Jubilejní zemské výstavě v Praze roku 1891. Zavírání a zámky z Chodska zde představuje J. F. Hruška.

S krátkými zprávami o zámcích a závorách se můžeme setkat i v pozdějších číslech tohoto časopisu i na stránkách muzejních časopisů a sborníků.

Z prací, které se vztahují přímo k regionu je třeba uvést Inventarizaci lidové architektury v okrese Benešov prováděnou v roce 2001 Památkovým ústavem středních Čech. Práce abecedně uvádí obce v okrese s jejich krátkým popisem a nejvýznamnějšími památkami lidové architektury. Inventarizace se mi stala dobrým pomocníkem při terénním průzkumu. Z dalších prací jsou to články v různých časopisech a sbornících, především ve Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka. Po obrazové stránce se užitečnými staly knihy vydané několika místními obcemi (Ostředek, Třemošnice a Xaverov), které dokumentují život a historii obce.

2.3. Metoda

Nejdříve jsem si vytyčil zkoumanou oblast, kterou je severní Benešovsko ve středních Čechách. Provedl jsem sondu mapující zastoupení roubených staveb v obcích a podle výsledku jsem zvolil rozsah zkoumaného území. Jedná o území ohraničené na severu řekou Sázavou, na jihu a západě Benešovem a na východě Divišovem. Při zkoumání jsem postupoval metodou terénního výzkumu, při kterém mi pomáhala zmíněná Inventarizace lidové architektury. Zjištěné objekty jsem zaměřil, vyfotil a následně popsal. V některých případech jsem pořídil kresby zajímavých konstrukčních detailů nebo náčrty objasňující složitější situace.

2.4. Skladba práce

Po krátké kapitole, v níž charakterizuji zkoumanou oblast přecházím k hlavní části práce, kterou je katalog objektů. Katalog je rozdělen do pěti kapitol podle nejčastějších typů staveb. Kapitoly se dělí na: 1. vesnické domy, 2. stodoly, 3. sýpky, 4. sýpky s kolnou, 5. sýpky s více komorami.

Text jednotlivých položek je rozdělen do čtyř odstavců:

I. Poloha a základní charakteristika obce. Zde uvádím směr a vzdálenost obce od Benešova, případně Prahy nebo řeky Sázavy. Popisuji umístění vsi v terénu, charakter zástavby, tvar návsi a uvádím poslední roubené objekty v obci.

II. Situace usedlostí a objektu v mapových pramenech. V této části vycházím chronologicky ze zmiňovaných mapových pramenů. Uvádím počet stavebních parcel v obci na mapě SK, který se však nemusí rovnat počtu usedlostí. Objekty na mapě SK popisují podle užití barvy: žlutá pro dřevěné stavby, červená pro zděné stavby. Pro lokalizaci objektu na

mapě užívám číslo stavební a pozemkové parcely. Pokračuji popisem usedlosti na katastrálních mapách z roku 1948 a na současných katastrálních mapách.

III. Popis objektu. K popisu konstrukcí a stavebních prvků používám názvosloví, které vychází z uvedené literatury a je upraveno na základě konzultací s prof. J. Škabradou. Objekty se snažím popisovat, tak jako by čtenář stál před vstupem do objektu. K označení stran a směrů užívám popis pravá – levá, přední – zadní, které případně je doplňuji označením světovými stranami. Popis objektu začínám jeho usazením v rámci dvora, jeho vnějším vzhledem a dispozicí. Pokračuji popisem konstrukcí stěn a otvorů ve stěnách, následuje popis vnitřních prostor a vnitřních konstrukcí. V textu jsem se snažil jsem upozornit na zajímavé konstrukce, jako jsou druhotně použité trámy, točnicové dveře a zárubně portálů, které by si případně zasloužily samostatný exkurz. Popis zakončuji charakteristikou krovu. V textu jsou v závorkách uvedeny odkazy na obrazové přílohy za textem a na exkurzy.

IV. Datování a hodnocení. Zde se snažím o přibližné datování objektu. Ukazuji, na jaké mapě se objekt poprvé objevuje, případně uvádím argumenty pro jeho starší nebo mladší datování. Krátce hodnotím stav objektu, jeho hodnotu v rámci zvoleného území a užitých konstrukcí.

V. Obrazové přílohy. Obrazové přílohy následují hned za textem a nejsou stránkovány. Přílohy se skládají ze tří částí. *1. Mapy.* Nejprve s výřezy z map SK, na kterých je popisovaný objekt označen šipkou. V případě, že objekt není na mapě zakreslen, je místo označeno křížkem. Následují výřezy z katastrálních map z roku 1948 a ze současných katastrálních map, na kterých je popisovaný objekt zvýrazněn žlutým fixem. *2. Dokumentační fotografie.* Fotografie mají rozsah 1 – 3 strany, snahou bylo vybrat u všech objektů typově podobné fotografie. Nejčastěji se setkáme: s celkovým pohledem na objekt, na štít, na nároží se skladbou trámů, portály, okna, dveře, druhotně užitá trámy, krov a detaily zajímavých konstrukcí. *3. Půdorys objektu.* Půdorys je proveden v měřítku 1: 100, v horním pravém rohu je uvedena lokalita a datum zaměření. Dokumentační fotografie i mapy byly vyhotoveny autorem této práce.

Opakující se zajímavé nebo naopak neobvyklé konstrukce, které si zaslouží samostatný výklad, jsou popsány v **exkurzech** za hlavním textem, který se na ně případně odkazuje. Exkurzy jsem vybral tři. **I. Tesařské značky, II. Dřevěné zámky a závory, III. „Šroubové zámky“.** Součástí exkurzů je bohatá fotografická dokumentace.

Na konci práce je uvedeno krátké shrnutí, které popisuje společné konstrukce a prvky jednotlivých typů staveb.

3. Charakteristika zvolené oblasti

Oblast, která se stala předmětem mého zájmu je v jihovýchodní části Středočeského kraje, v Benešovském okrese. Vybrané území, které jsem označil jako severní, přesněji severovýchodní Benešovsko lze charakterizovat ještě lépe. Je to území, které na severu ohraničuje řeka Sázava, na jihu a západě město Benešov a na východě město Divišov.

Terénní reliéf je zde kopcovitý a poměrně zalesněný. Charakter krajiny je dodnes výrazně zemědělský a to i přes to, že nepatří k nejurodnějším oblastem. Většina území dosahuje nadmořské výšky mezi 350 - 500 m. Na severu jsou kolem řeky Sázavy nížiny ve výšce kolem 290 - 350 m, jinde se však od řeky prudce zvedají kopce. Oblast na jihovýchodě u Benešova a na severovýchodě u Čerčan dosahuje také nižších výšek kolem 300 m.

Typologie vesnické zástavby se odvíjí od této terénní situace. Většina vesnic je založena v drobných údolích pod kopci s vodním zdrojem, častý jevem je i založení vsi do svahu kopce, zejména pokud klesá k jihu. Převládají tu lesní lánové a návesní vsi spíše s nepravidelnou zástavbou odvíjející se od terénu. Dodnes pěkně čitelnými příklady lesní lánové vesnice jsou vsi: Choratice, a Třemošnice.

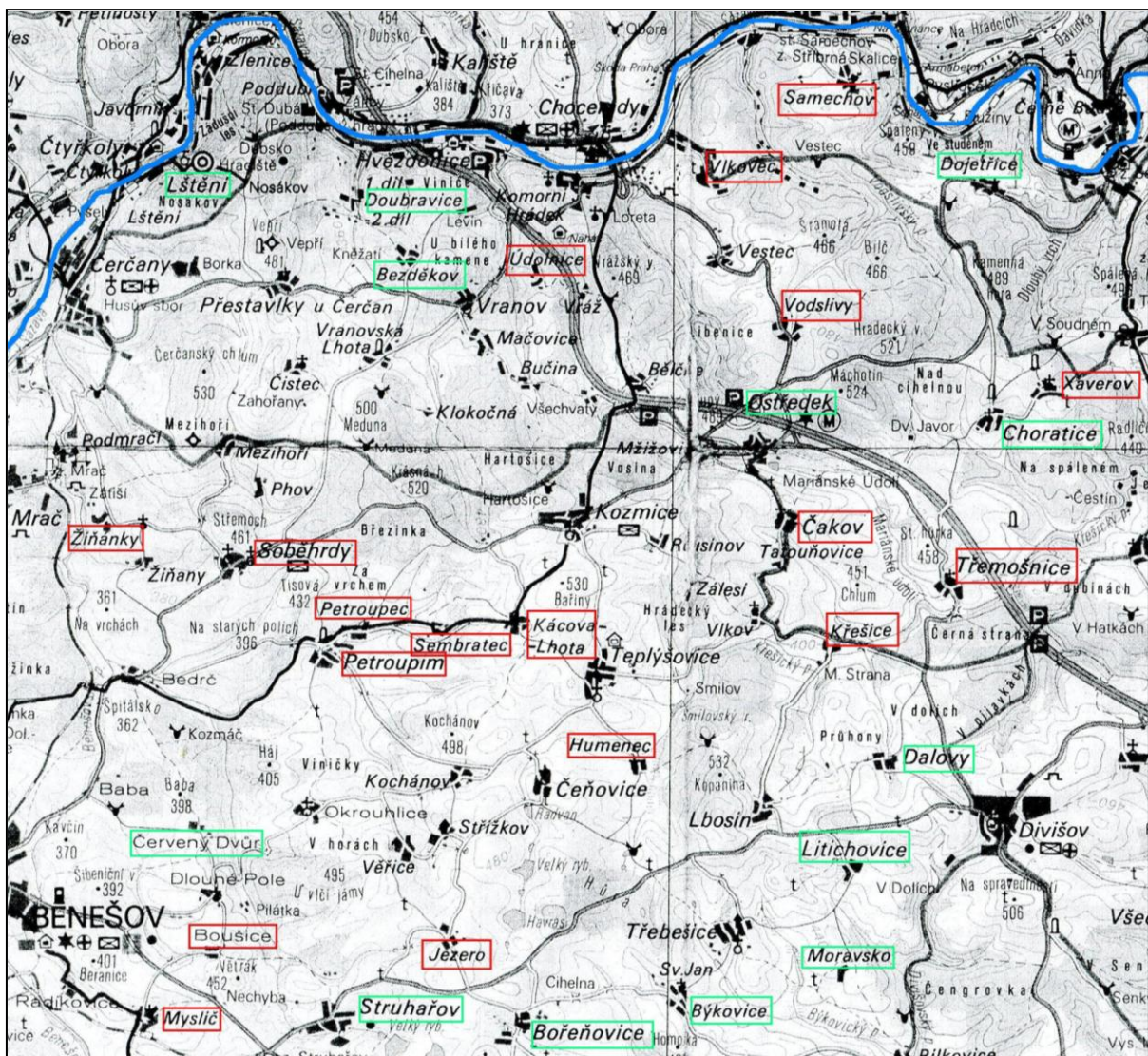
Nejstarší osídlení oblasti vycházelo ze dvou sídelních komor. První se nachází u Čerčan kolem slovanského hradiště Lštění a druhá v okolí města a kláštera Sázavy nad Sázavou. Nejstarší písemná zmínka o vsi z vybrané lokality je z roku 1085 o Žiňanech. Ves plnila služební povinnost k blízkému hradišti Lštění, do kterého dle názvu dodávala žíně. Plošné osídlení oblasti se rozrostlo až během kolonizace ve vrcholném středověku. Z této doby se objevují i první písemné zmínky o vesnicích. Ty, o nichž máme zprávy ze 13. století je jen několik a to: Takonín, Bořeňovice, Choratice a snad i Čakov. Písemné prameny se o většině vesnic zmiňují převážně až ve 14. a 15. století. Na druhé straně máme zprávy o několika vesnicích založených až z 18. století. Zde můžeme zmínit menší vsi Sv. Jan, Xaverov a Zálesí. Hezkým příkladem je zde zmíněný Xaverov, kde v polovině 18. století zakoupila dvůr pražská jezuitská kolej. Statek byl pojmenován podle patrona jezuitského řádu sv. Františka Xaverského.¹

¹ TUREK, Rudolf, *Příspěvky k historické topografii středního Posázaví*, In Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 11, Benešov, 1970, s. 116 – 176.

KŘIVKA, Josef, *Nové osady vzniklé na území Čech v letech 1654 – 1854*, Praha, 1979.

HÁJEK, Jan – JIŘIČKO, Pavel a kol., *Nástin sídelního vývoje benešovského okresu*, In *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 17*, Benešov, 1976, s. 41 – 102.

Zkoumané území je zobrazeno na přiložené xerokopii turistické mapy. Lokality uvedené v katalogu v této práci jsou označeny červeně. Do mapy jsem zeleně vyznačil i další lokality, kde se nachází roubený objekt ale do katalogu jsem je již nezahrnul. V oblasti se nachází přes sedm desítek vesnic a drobných osad. Přibližně v polovině se nachází roubený objekt. V několika vesnicích se zachoval hodnotný soubor několika roubených staveb. Jmenovitě to jsou obce: Jezero, Kácova Lhota, Vlkov, Křešice, Třemošnice, Petroupim a Vodslivy.

Vesnické domy

Petroupec eč. 025

Poloha a základní charakteristika obce

Malá ves Petroupec leží 5 km severovýchodně od Benešova v kopci nad obcí Petroupim. Lokalita je ze severu a jihovýchodu obtékána potoky, které klesají do údolí Petroupimského potoka. Zástavba se podřizuje terénu, její půdorys je nepravidelný s malou trojúhelnou návší skrz, kterou prochází silnice na Petroupim. Na jihu od silnice stojí větší usedlosti, na severu střední a malé usedlosti. Polnosti leží v rovnějších plochách na severu, zahrady usedlostí se svažují k potokům. Většina objektů je zděná, vzhledově z 19. a 20. století. Posledním dokladem roubené zástavby je dům eč. 025 v severovýchodní části vsi. Objekt má roubenou světnici, navazující komorová a hospodářská část jsou zděné.

Situace objektu a usedlosti v mapových pramelech

Petroupec je na mapě SK z roku 1840 zakreslen v katastru obce Petroupim. Číslo stavebních parcel tak jdou od čísla 58 do 71. Na parcelách je většina objektů značena žlutě, červeně jsou značeny objekty při větších a středních usedlostech. Usedlost eč. 025 je zakreslena na stavební parcele č. 70 při pozemkové parcele č. 2177. Dvůr usedlosti tvoří čtyři objekty. Na severu je červeně znázorněn dům s chlévem orientovaný zápražím na jih, ke kterému přiléhá menší žlutě značená kolna. Na jihu je žlutě zakreslena stodola a vedle na západě je další menší žlutý objekt. Na katastrální mapě z roku 1948 nejsou patrné žádné změny. Na současné katastrální mapě zmizely všechny objekty vyjma domu s chlévem.

Popis objektu

V čele usedlosti stojí samostatná brána se segmentovým obloukem a s fabionovou římsou krytou taškami. Za branou je přízemní jednotraktový dům s trojdílnou dispozicí v levé orientaci. Dům je obrácen zápražím na jih, štítem na západ k návsi. Obytná část má roubenou světnici, síň a komora jsou zděné stejně jako navazující hospodářská část. Střecha je sedlová s polovalbou ve štítě a s malým vikýřem nad vchodem, krytina je nová z pálených tašek. Bednění štítu je novodobé z kolmo přitlučených prken, spáry jsou zakryty lištami. (obr. 1)

Stěny světnice jsou roubené a pečlivě omítnuté, roubení je tak znatelné pouze částečně na dolních a lépe na vystupujících horních věncích nároží. Horní věnce nároží jsou tvořeny trámy s krátkými přesahy zhlaví ve dvou, resp. ve třech vrstvách trámů. Druhý podélný trám je vytvořen z mohutného půleného trámu. Poslední příčný trám věnce je ve stejné výšce jako krátce vystupující stopní trám. Na horní věnc nároží je položena roubená půdní nadezdívka složená z několika vrstev trámů s viditelnými přesahy zhlaví ve dvou vrstvách. (obr. 2 a 3) Na

přesahu zhlaví posledního příčného trámu je vynesena okapová vaznice. Ve stěnách světnice jsou čtyři okenní otvory bez rozeznatelných zárubní. Dva otvory jsou ve štítové, jeden je v zadní a jeden v nádvorní stěně. Vnitřní stěny světnice jsou omítnuty, strop je plochý omítnutý nesený jedním nezdobeným stropním trámem. Pec je odstraněna, ale její rozsah dokládá zdivo vystupující ze zadní stěny světnice. (obr. 5 a 6)

Na světnici navazuje širší zděný díl s černou kuchyní, síní a komorami. V nádvorní stěně u světnice jsou ponechány vystupující šmorce. (obr. 4) Směrem zleva doprava jsou v nádvorní stěně tři segmentově zaklenuté otvory: nejdříve vchod do síně, pak okenní otvor do komory a vchod na schodiště do podkrovní. V zadní stěně jsou dva segmentově zaklenuté okenní otvory do komory s kovaným pásem zdobeným osekáním.

Ze zápraží vstoupíme do širší síně s omítnutým a mírně zvlněným stropem. V podlaze je dřevěný poklop zakrývající schodiště do sklepa, který vede pod komoru. V zadní části síně je černá kuchyň přeměněná na koupelnu. Strop je v polovině délky rozdělen půlkruhovým pásem na dvě části. První část blíže ke světnici má plochý strop, druhá část je segmentově zaklenuta. V první plochostropé části chybí jakékoliv známky po přístupu k otopnému zařízení, pouze ve stěně se síní je menší obdélná nika. V zaklenuté části je od komory k otopnému zařízení pomocí dřevěného trámu vynesena zděný sopouch pro odvod dýmu z kamen vytápějících komoru. Ze síně lze po jednom schodě vstoupit do komory, v jejíž zadní části je úzká komůrka, která využívá prostor pod schodištěm na půdu.

Hospodářská část je kryta plackovou klenbou o třech obdélných polích se dvěma okenními otvory, které osvětlují krajní pole, ve středním poli je segmentově zaklenutá brána.

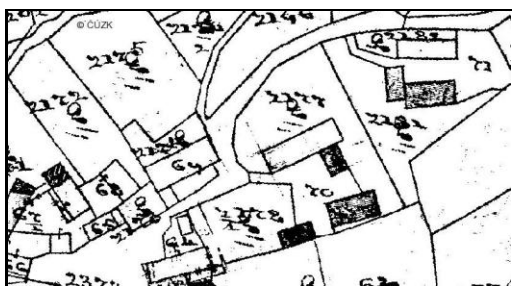
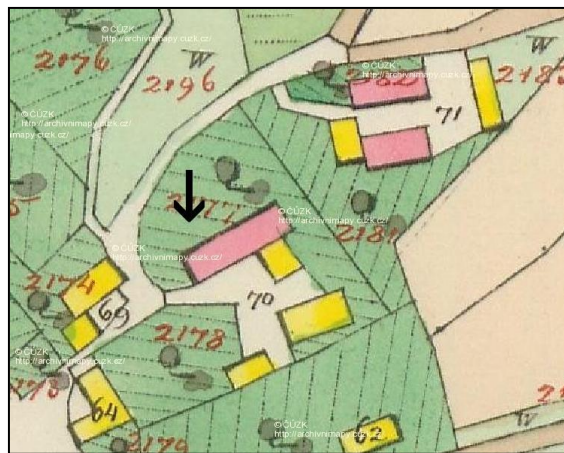
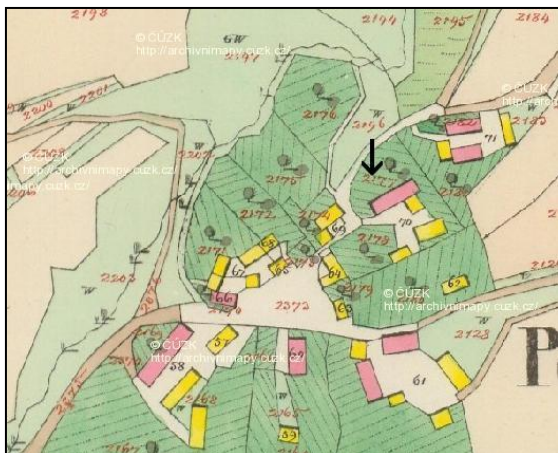
Krov je vaznicový, tvořený stolicemi se dvěma pásky podpírajícími vaznici. Spojy jsou čepové zajištěné dřevěnými kolíky.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn červeně na mapě SK z roku 1840. Jeden stropní trám ve světnici poukazuje na starší stavební tradici, ale v případě takto malé místnosti jde spíše o praktické řešení zastropení. Půdní nadezdívka, která leží na horních věncích nároží, je dokladem mladší stavební úpravy spojené s výměnou krovu. Do dřevěné nadezdívky je osedlán vaznicový krov typický pro 2. pol. 19. století. Klenby ve zděném dílu lze datovat do 1. pol. 19. st. Roubená část domu vznikla nejpozději na konci 18. století.

Objekt představuje tradiční trojdílný dům s roubenou světnicí, jehož podobu zastřely novější úpravy. Stav objektu je dobrý, majitelé dbají o pečlivé úpravy objektu a okolí. Úpravy jsou vedeny rekreačně-chalupářsky, a tak ne vždy odpovídají regionální tradici. Jedná se

například o úpravu oken světnice, ke kterým byly přidány zdobené dřevěné pasparty a okenice.

Obr. 1 – pohled na průčelí do mu s bránou

Obr. 2 a 3 – horní věnce nároží a nad nimi přesahy trámů roubené půdní nadezdívky

Obr. 4 – ponechané šmorce v nádvořní stěně

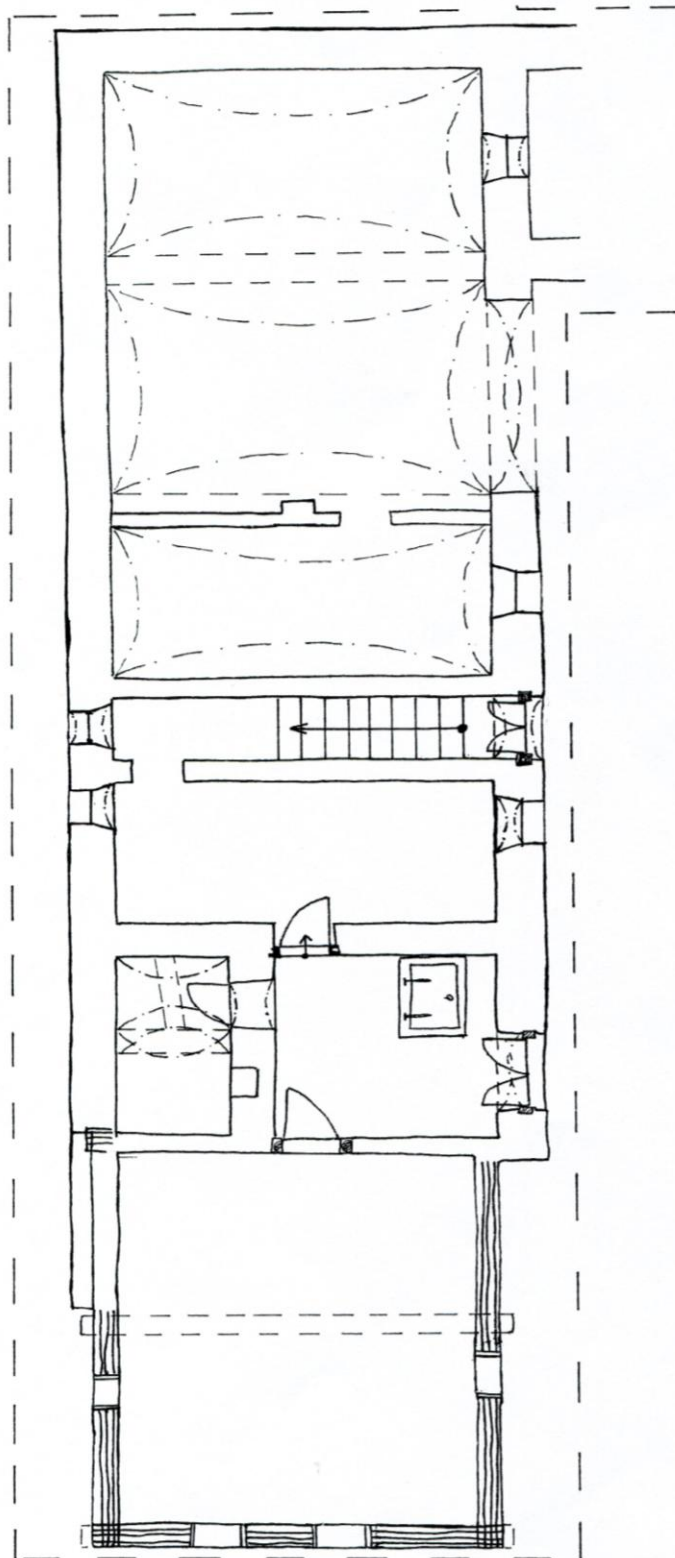
Obr. 6 – zadní stěna s vystouplým tělesem odstraněné pece

Obr. 5 – vystouplé těleso pece a přesah jednoho stropního trámu ze světnice (viz šipka)

Petroupec eč. 025
Půdorys 1: 100
7. 11. 2009

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Petroupim čp. 15

Poloha a charakteristika vsi

Petroupim se nachází 5 km severovýchodně od Benešova. Obec je položena mezi svahy v údolí u soutoku Petroupimského a Sembratského potoka. Novější zástavba se vine po severní straně údolí, starší po jižní straně. Starší zástavba je rozdělena protékajícími potoky na dva díly. První uspořádanější díl vsi je položen na levém břehu Petroupimského potoka do míst, kam od jihu klesá svah kopce. Usedlosti jsou nerovnoměrně usazeny kolem trojúhelné dodatečně zastavěné návsi. Druhý díl je od prvního oddělen místy výrazným terénním schodem nad levým břehem Petroupimského potoka. Usedlosti zde stojí podél cest na západ a jihozápad. Zástavba vesnice je převážně zděná z 19. a 20. století. Ve vsi se zachovalo i několik roubených objektů, především sýpek. Hodnotným dokladem roubené zástavby je dům čp. 15 s roubenou sýpkou v severní části prvního dílu obce.

Situace objektu a usedlosti v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1840 je očíslováno 55 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Zástavba vsi je soustředěna na jižní straně údolí, na severní je pouze jedna větší usedlost. Usedlost čp. 15 stojí na stavební parcele č. 15, při pozemkové parcele č. 26. Dvůr usedlosti tvoří dva objekty. Na severu je žlutě zobrazen dům orientovaný zápražím na jih. Naproti na jihu je žlutě znázorněna sýpka. Na katastrální mapě z roku 1948 přibyl chlév navazující na dům, v západní části dvora stodola (datovaná letopočtem 1861 ve štítě) a chlívký. Na současné katastrální mapě nedochází ke změnám.

Stavební popis objektu

Usedlost čp. 15 se nachází v jihovýchodní části vsi, tvoří ji roubený dům s navazujícím zděným chlívem, zděná stodola a roubená sýpka. Dům je přízemní s jednotraktovou, trojdílnou dispozicí v levé orientaci. (obr. 1) V pravém dílu jsou dva trakty s obytnou a spížní komorou. Na komory směrem k chlívu navazovala úzká zděná příčně orientovaná hospodářská komora, která je dnes propojena s komorami.

Objekt stojí na vysoké kamenné podezdívce vyrovnávající terén. Střecha s vysokou dřevěnou nadezdívkou je sedlová, krytá pálenými taškami. Bednění štítu tvoří svisle přibítná prkna, která lehce přesahují střecha. Zápraží orientované na jih je kryto přesahy stropních trámů.

Stěny domu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Štítová stěna je opatřena novou vápennou omítkou, vstupní a zadní stěna jsou opatřeny vápennými nátěry, pod kterými

vystupuje světlá lepenice zamazaná do spár mezi trámy. Ze zadní stěny světnice vystupuje pec, která navazuje na zděnou černou kuchyň. (obr. 2) Roubení světnice je u pece standardně ukončeno na pero do drážky stojky. (obr. 3) Pravá příčná roubená stěna obytné komory, která sousedí s úzkou zděnou hospodářskou komorou, byla vybourána a místnosti propojeny. Na nárožích nejsou patrné přesahy horních ani dolních věnců. Rybinové spoje mají v několika vrstvách nezvykle tenká čela. (obr. 4) Podélné stěny přesahují stropní trámy, které jsou dodatečně podepřeny stojkami. Stropní trámy s okosenými hranami jsou pokládány v rytmu po cca 2,5 m. V několika trámech je patrný otvor po kolíku, který připevňoval odstraněnou okapovou vaznici.

Ve stěnách je několik okenních otvorů. Ve štítové stěně jsou dva nové otvory pro menší sdružená okna, která nahradila předchozí trojdílná okna. V nádvoří stěně je celkem pět okenních otvorů do obytné části. Směrem zleva doprava to je: původní okenní otvor do světnice s trámkovou zárubní a s profilovanou překladovou a parapetní římsou. (obr. 5 a 7) Otvor má rozměry 60 x 90 cm. Následují dva nově proražené otvory do světnice. Síně osvětluje malý zasklený otvor vytvořený seříznutím dvou vrstev sousedních trámů. V komoře je trámkový okenní otvor s vystouplou neprofilovanou parapetní a překladovou římsou. (obr. 6) Otvor má rozměry 60 x 90 cm. V nádvoří stěně jsou ještě dva okenní otvory do bývalé hospodářské komory. V místech zataraseného vchodu do komory je nový a vedle původní segmentově zaklenutý okenní otvor. V zadní stěně domu jsou dva nově proražené otvory. První do černé kuchyně a druhý do komory.

Dveře do síně a světnice jsou nové, osazené v trámových portálech. Do portálu v černé kuchyni jsou osazeny svlakové diagonálně členěné dveře, zavěšené na pásových závěsech. Do potravinové komory vede trámový portál vybavený na vstupní hraně polodrážkou pro dosednutí dveří. (obr. 9) Dveře sem byly přesunuty ze zrušené hospodářské komory, jsou svlakové konstrukce, zavěšené na pásových závěsech s dvojlaločnými konci. V trámovém portálu obytné komory s překladem usazeným na diagonální šev jsou osazeny dvoukřídle asymetricky dělené výplňové dveře. Pravé křídlo je na rubu zavěšeno na vertikálních esovitě tvarovaných závěsech, levé křídlo je zavěšeno na zjednodušených vertikálních esovitých závěsech.

Světnice má omítaný strop nesený dvěma stropními trámy, který mírně klesá směrem ke štítu. V rohu světnice stojí chlebová pec, ve stěně k síni je nika po krbečku přeměněná na poličky. (obr. 11) V zadní polovině síně je valeně klenutá černá kuchyň s pecí upravenou na tahový systém. V levé příčné stěně černé kuchyně jsou plechová dvířka do prostoru umožňující tahový provoz pece. (obr. 10) Za mezerou k odtahu dýmu jsou tři odtahové otvory

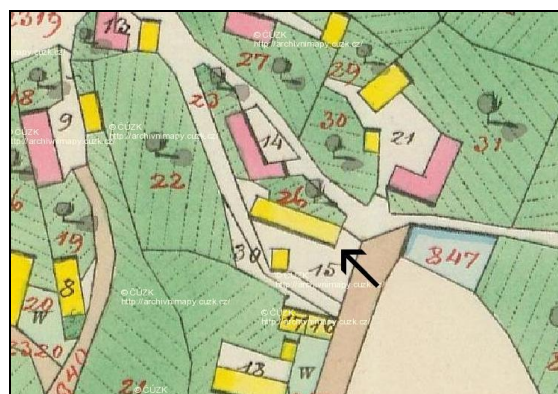
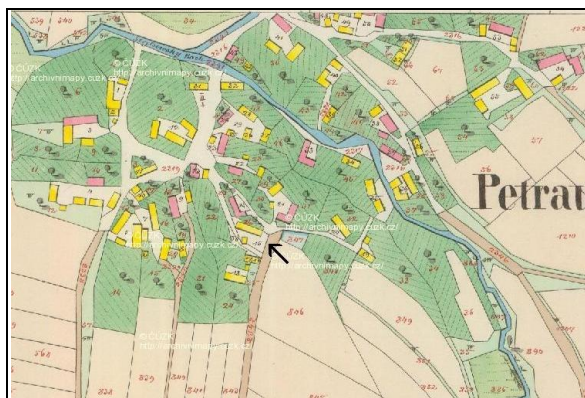
nad úzkým ústím do pece. (obr. 12) V zadní stěně kuchyně je malá střešovitě zakončená nika, v příčce oddělující komoru je velká segmentově zaklenutá nika s policemi a nad ní zaslepený odtahový otvor od sporáku v komoře. V síni je padací poklop vedoucí na kamenné schodiště do valeně klenutého sklepa pod spíží komorou. V rohu obytné světnice při černé kuchyni je kachlový sporák a vedle něj ve stěně je nika po krbečku. Spíží komora je přeměněna na toaletu s koupelnou.

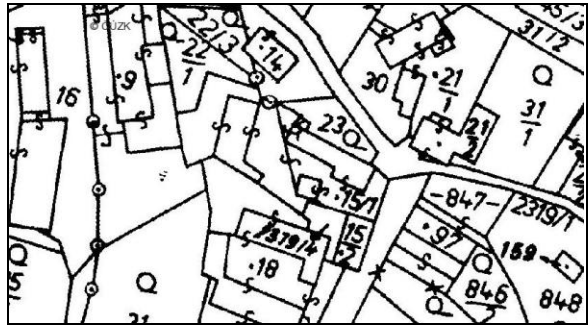
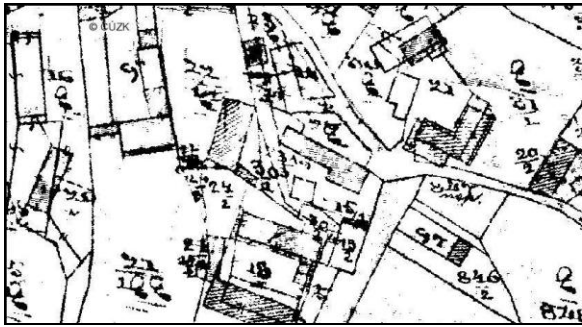
Do podkroví stoupají žebříkové schody opřené o stropní trám mezi komorou a síní. Krov je vaznicový, tvořený ležatými stolicemi s rozpěrou zajištěnou pásky, dole s kleštinami v úrovni dřevěné nadezdívky. (obr. 13)

Datování a hodnocení

Objekt je bezpochyby znázorněn na mapě SK z roku 1840. Podle trámových zárubní oken s profilovanými překladovými a parapetními římsami můžeme soudit, že objekt vznikl dříve, snad ve 2. pol. 18. století.

Objekt je v dobrém stavu, v nedávné době prošel úpravami za účelem rekreačního využití. Pro zlepšení světelnosti bylo do stěn proraženo několik nových okenních otvorů: dva do světnice, dva do komory a jeden do černé kuchyně. Zároveň byla nahrazena trojdílná okna ve štítě menšími sruženými šestitabulkovými okny. Objekt prošel změnami i po půdorysné stránce. Na východní straně byla odstraněna celá roubená stěna mezi obytnou a úzkou hospodářskou komorou. Dům představuje jeden z největších roubených domů v lokalitě. Velmi hodnotnými prvky jsou zárubně oken s profilovanou římsou, v interiéru je hodnotná zachovaná černá kuchyně a chlebová pec.

Obr. 1 – pohled od
jiho západu na
nádvoří stranu
domu

Obr. 2 – pohled od
severovýchodu na
zadní stranu domu
s vystupujícím tělesem
pece a zadní stěny
černé kuchyně

Obr. 3 – ukončení roubení do stojky na pero a drážku před vystupujícím tělesem pece (viz. šipka)

Obr. 4 – nezvykle tenká čela rybinových spojů na nároží vstupní a boční stěny

Obr. 5 – trámová zárubeň zataraseného okenního otvoru do světnice s profilovanou parapetní a překladovou římsou

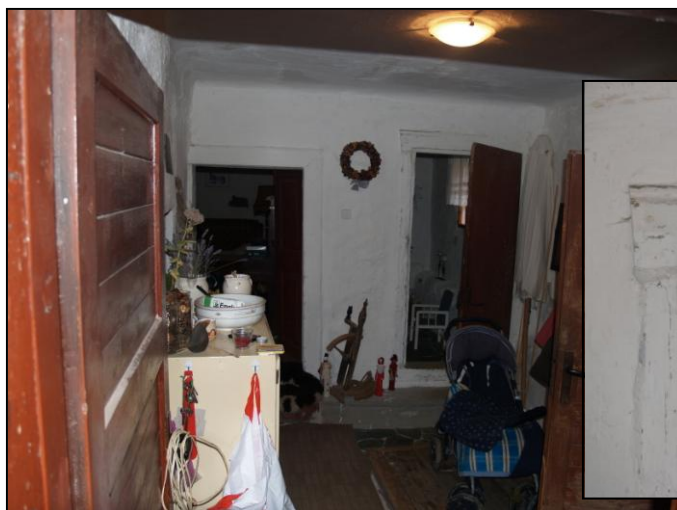
Obr. 6 – trámová zárubeň s vystouplou parapetní a překladovou římsou okenního otvoru do komory

Obr. 7 – detail profilace parapetní římsy

Obr. 8 – pohled do síně od světnice

Obr. 9 – trámový portál s polodrážkou ve spíží koře (dnes koupelna)

Obr. 10 – černá kuchyň s nikou a dvířky k peci

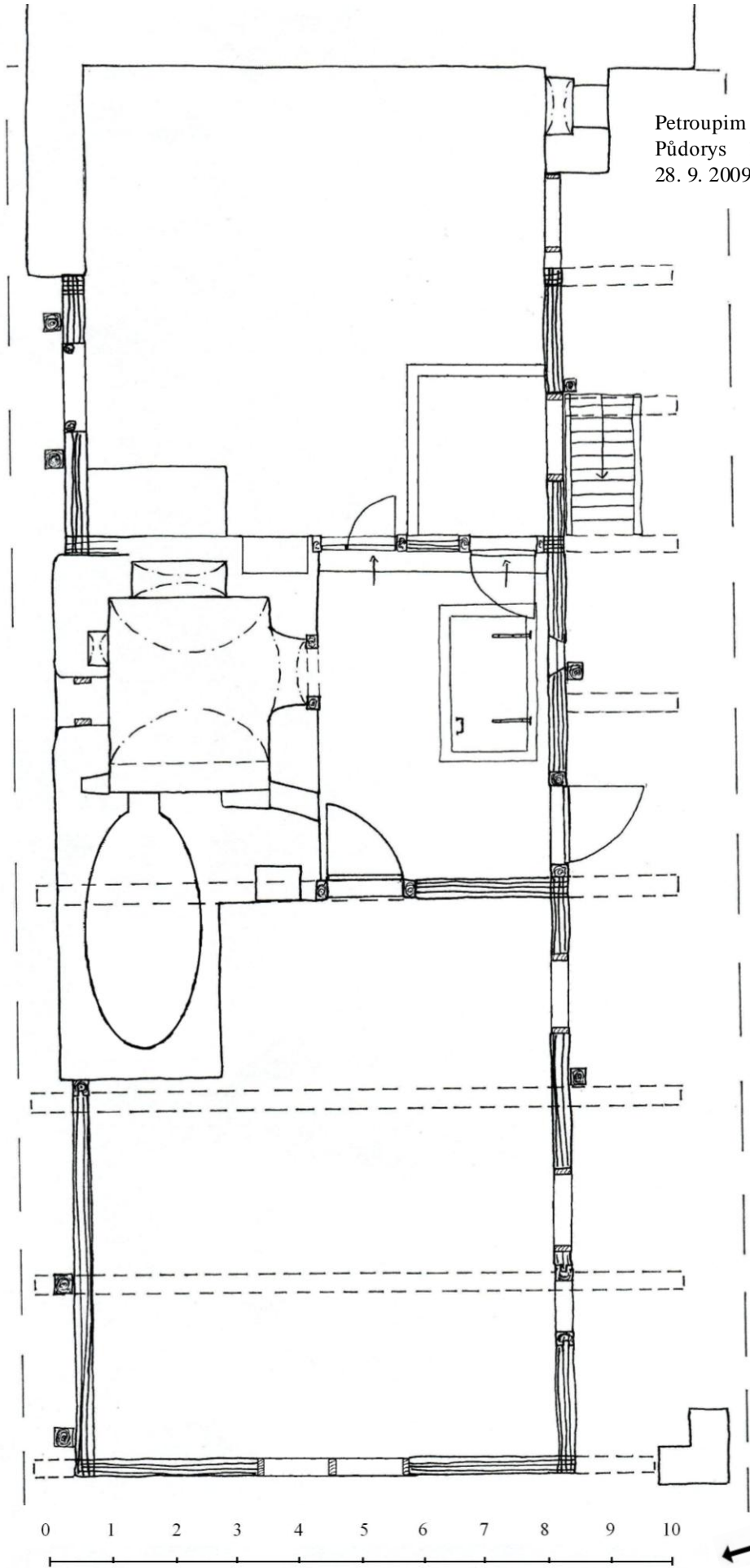
Obr. 11 – pec ve světnici

Obr. 12 – ústí pece a odtahové otvory

Petroupim čp. 15
Půdorys 1:100
28. 9. 2009 E.F

Samechov čp. 29

Poloha a základní charakteristika obce

Samechov se nachází 15 km severovýchodně od Benešova. Menší ves leží v kopcích na levém břehu řeky Sázavy ve výšce kolem 400 m. Úžlabinou mezi svahy jihozápadního a severovýchodního kopce vede protáhlá nepravidelná návěs. Kolem návěsi se nerovnoměrně po obou svazích kopců rozprostírají větší a středně velké usedlosti, menší usedlosti stojí v mírném odstupu na severozápadě. Na usedlosti navazují zahrady, které vsi dávají kruhový tvar. Polnosti se od zahrad rozebíhají radiálně ale podřizují se terénu. Zástavbu vesnice tvoří zděné domy převážně z 19. a 20. století. Starší vrstvu zástavby dokládá roubená sýpka při čp. 28 a v sousedství zčásti roubená chalupa čp. 29 situovaná na jihozápadním okraji vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramenech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 32 stavebních parcel. Většina objektů je zde značena červeně, žlutě jsou značeny jen malé a středně velké objekty. Mezi středně velké objekty patří i čp. 29 zobrazené na stavební parcele č. 21 při pozemkové parcele č. 48. Usedlost tvoří jen červeně značená chalupa s malým dvorkem, před níž vede směrem k západu polní cesta. Na katastrální mapě z roku 1948 ani na současné katastrální mapě nedochází ke změnám.

Popis objektu

Čp. 29 je drobná přízemní jednotraktová chalupa s trojdílnou dispozicí v levé orientaci. (obr. 1) Světnice a síň jsou roubené, černá kuchyň, komora a navazující hospodářská komora jsou zděné. Na ně v jedné linii navazuje mlat a perna roubené pilířové stodoly. Chalupa je kvůli terénu orientována zápražím na sever, protože na jihu se poměrně prudce zvedá svah kopce. Sedlová střecha pokrytá eternitem a betonovými taškami svým bočním přesahem kryje zápraží. Štít je novodobý ze svisle přitlučených prken. (obr. 3)

Objekt stojí na kamenné podezdívce vyspravené betonem, která vyrovnává terén. Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí, ve štítové stěně je lepenice nahrazena cementovou směsí. Povrch stěn je natřen vrstvami vápenných nátěrů. Dolní věnce nároží zajišťuje přesah zhlaví v jedné vrstvě trámů, stejný princip je použit u věnců horních. Ve štítové stěně jsou dva druhotně použité trámy s mělkými cca 20 cm dlouhými plátovými dlaby. V zadní straně vystupuje přibližně v polovině délky světnice zděná stěna, která přesahuje roubení o 50 cm a upozorňuje na rozsah odstraněné pece. U stěny je umístěna stojka, do které je tradičně roubení ukončeno na pero do drážky, zde však stojka tvoří zárubeň zataraseného, ale pravděpodobně druhotně vyřiznutého portálu.

Ve štítové a nádvorní stěně světnice je nový menší okenní otvor s prkennými zárubněmi. Na zápraží jsou tři vchody, první vede do síně, druhý do hospodářské komory a třetí ke stodůlce. V zadní stěně je vchod ze zahrady do černé kuchyně. Mezi obytnou a hospodářskou komorou je zazděný vchod, po kterém zůstala patrná jen několik cm hluboká nika. Do stěn v komorách jsou proraženy nové velké okenní otvory.

V síni je po pravé straně od vstupu dřevěné žebříkové schodiště, opřené do tří vybetonovaných schodů. Celé schodiště a místnost jsou do výšky ramen natřeny zelenomodrou barvou, nad kterou je vápenná omítka. Strop je trámový s prkenným překladem natřený okrovou barvou. Černá kuchyň je z poloviny zaklenuta segmentovou klenbou, na druhé polovině při světnici je plochý strop. Ve stěně se světnicí je mělká segmentová nika, ve které byly dnes zazděné obslužné otvory pro pec či jiná otopná zařízení. (obr. 6) Vchod ze síně do kuchyně i vchod do zahrady jsou zaklenuty segmentovou klenbou. Stěny světnice jsou roubené ze čtyř stran, pouze roh, kde stávala pec je zděný. Stěny i strop jsou obíleny vápnem. Strop je plochý trámový nesený pouze jediným trámem bez jakékoli výzdoby. (obr. 7) Pec byla vybourána a nahrazena kachlovým sporákem. Od síně napravo stojí obytná komora, její stěny i plochý trámový strop jsou natřeny vápnem. Hospodářská komora je dnes upravena na obytnou místnost, do jejíhož prostoru se sestupuje po jednom schodě. Osvětlení zajišťuje velké okno zasazené do zvětšeného okenního otvoru. Stěny jsou bíle natřeny, strop je plochý trámový ale ze stodůlky, která na místnost navazuje, jsou ve stropě znát povaly zamazané lepenicí.

Dveře do síně, světnice i komory jsou velmi podobné rámové konstrukce, dělené do tří polí se zapuštěnými závěsy s kuličkami na kuželových koncích. Typově spadají do 2. pol. 19. století. Ostatní dveře jsou novější. Zámky jsou krabicové z přelomu 19. a 20. století. Zárubně portálů jsou trámové s nezdobeným prkenným obložením. Okna jsou nová z 2. pol. 20. století.

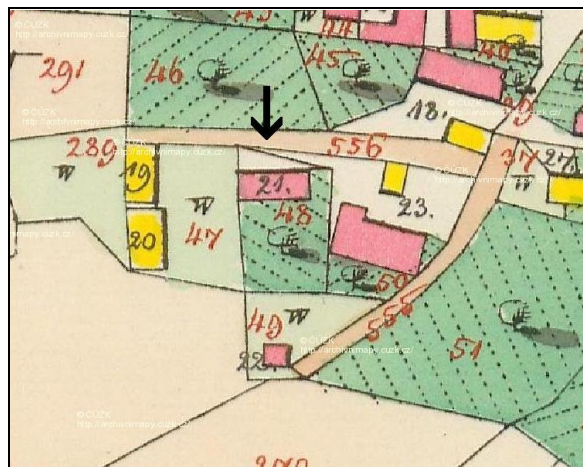
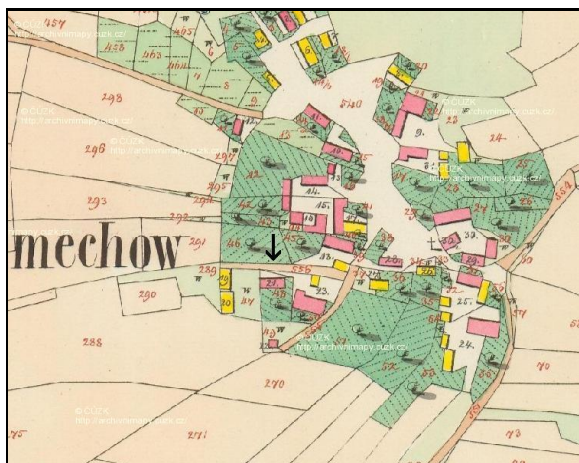
Na hospodářský prostor navazuje roubená pilířová stodola. V západní straně jsou zděná nároží ve tvaru písmene L, prostor mezi nimi je uzavřen přibítymi prkny. Zbylé tři stěny jsou roubené z různě otesaných trámů a z kuláčů. Na severní a jižní straně v místě styku roubení s pilíři, je roubení zapuštěno do sloupků na pero a drážku. V přepážce mezi mlatem a pernou je otvor ohraničený dvěma trámovými stojkami, do kterých je roubení zapuštěno na pero a drážku. (obr. 9) Nároží jsou provázána jen jednoduchými dlaby s dlouhými přesahy zhlaví. (obr. 8) Pod pernou se nachází sklep s valenou klenbou.

Krov je hambalkový tvořený nejjednodušším systémem z krokví spojených s hambalky rybinovým plátem zajištěným kolíky. Na nádvorní straně je navíc jednoduché podélné zavětrování tvořené diagonálním trámkem, který je ke krokvim připlátován.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn červeně na mapě SK z roku 1841. Jeden stropní trám ve světnici může poukazovat na starší stavební tradici, ale v tomto případě se spíš jedná o praktický stavební postup při zastropení malé světnice. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl nejspíše na přelomu 18. a 19. století.

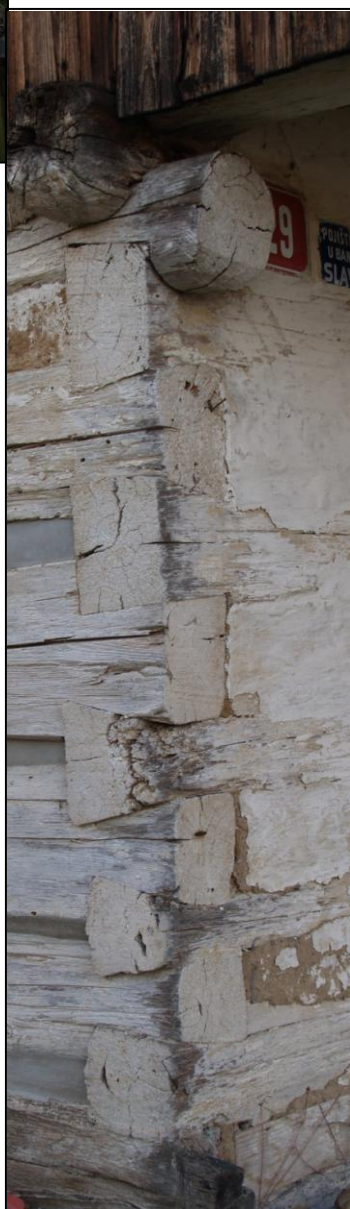
Objekt představuje tradiční roubenou chalupu s novými úpravami: s odstraněnou pecí novými okny a s přeměněnou hospodářskou komorou. Z tradičních konstrukcí jsou viditelné: jeden trámový strop ve světnici, roubená nároží, zatarasěný vchod ve světnici a navazující roubená stodola.

Obr. 1 – pohled na chalupu od severozápadu

Obr. 2 – rybinové spoje a
horní věnec nároží vstupní a
štítové stěny

Obr. 3 – štítová stěna a nové bednění štítu

Obr. 4 – zadní strana orientovaná na jih

Obr. 5 – zápraží kryté přesahy stropních trámů

Obr. 6 – nika v černé kuchyni se zataraseným obslužným otvorem do pece

Obr. 7 – jeden stropní trám ve světnici

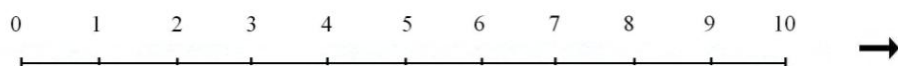
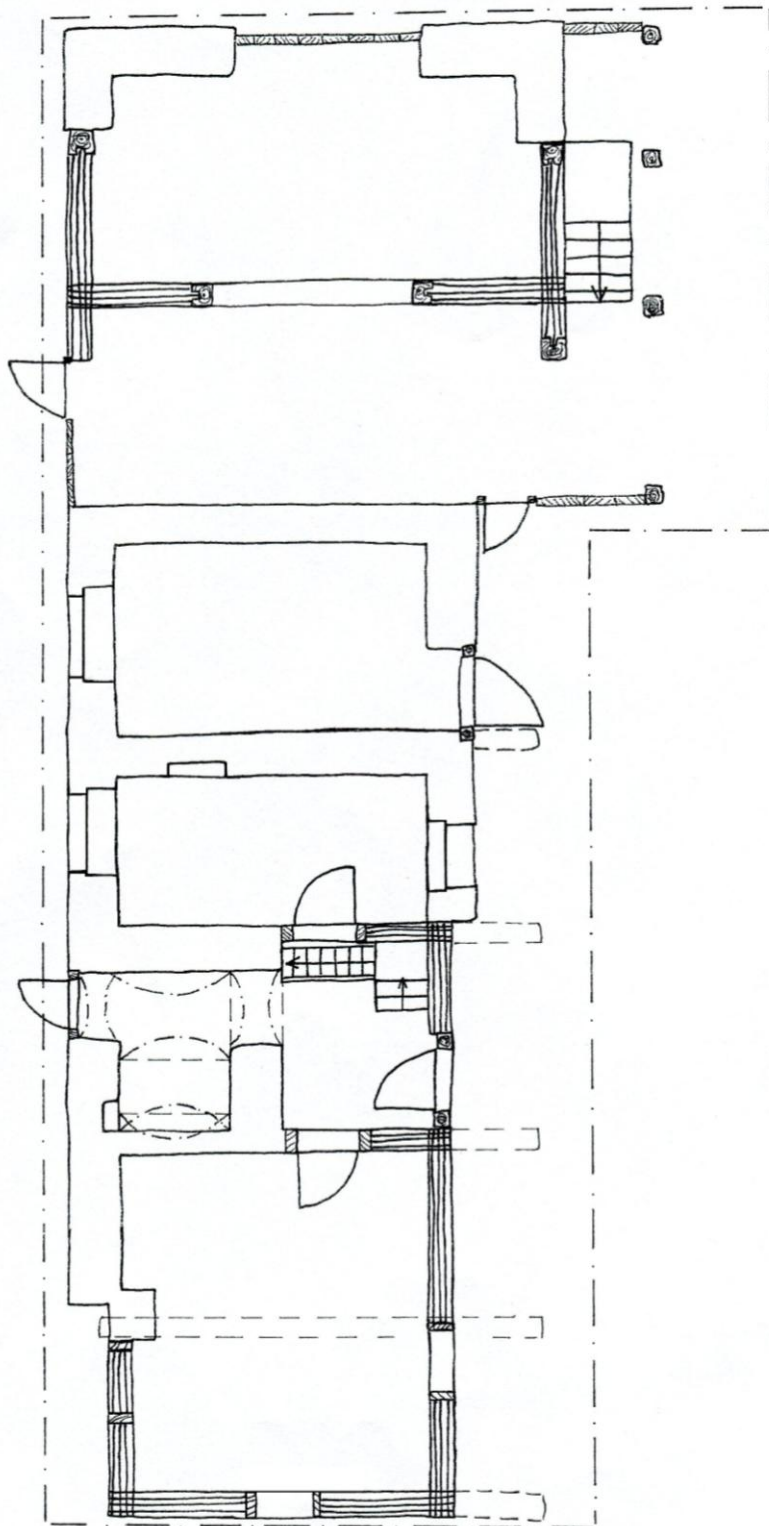
Obr. 8 – druhotně použité trámy na nároží stěn stodůlky

Obr. 9 – otvor v perně stodůlky ohraničený stojkou, do které jsou trámy zapuštěny na pero a drážku

Samechov čp. 29
Půdorys 1:100
15. 11. 2009 E.F

Třemošnice čp. 5

Poloha a základní charakteristika obce

Třemošnice se nachází 14 km severovýchodně od Benešova nedaleko dálnice D1, která ji míjí na 38 km od Prahy. Lokalita leží na jižním svahu kopce zvaného Stará hůrka, jehož vrchol je ve výšce 457 m. Vesnicí protéká od severu k jihu potok, který ve středu vytvořil hluboké koryto. Hlavní komunikace vede od severu k jihu, polní cesty jdou na východ a západ. Zástavba je řazena radiálně kolem okrouhlé návsi, která je zastavěna drobnými usedlostmi. Uspořádání usedlostí je na stejném principu: domy směřují štítem do návsi, zápražím většinou na jih, na konci dvora nebo za zahradou stojí stodoly. Plužina se od usedlostí rozebíhá v delších lánech, ale na jihozápadě se přizpůsobuje terénu. Dochovaná zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. Ve vsi se zachovalo několik roubených objektů. Mezi ně patří dům usedlosti čp. 5 v severní části obce.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 47 stavebních parcel. V zástavbě naprosto převažují objekty značené žlutě, červeně je značeno jen několik větších domů. Usedlost čp. 5 je zakreslena na stavební parcele č. 7 při pozemkové parcele č. 10. Dvůr usedlosti tvoří dva objekty. Na západě je žlutě zakreslen dům orientovaný zápražím na východ. Naproti na východě je rovnoběžně s domem zakreslen menší žlutý objekt. Na katastrální mapě z roku 1948 objekt před domem zmizel, dům se prodlužuje směrem na sever k nové stodole. Zároveň dochází ke zmenšení přilehlé zahrady na stavební parcele č. 10. Současná katastrální mapa je beze změn.

Popis objektu

V severní části vsi nad kapličkou stojí usedlost čp. 5, kterou tvoří dům s navazujícími hospodářskými prostory a stodola. Objekt je orientován podélně ve směru sever - jih se zápražím obráceným na východ. (obr. 1 a 3) Přízemní dům má trojdílnou dispozici v levé orientaci, napravo s dvoutraktovou komorou. Objekt je postaven ve svahu na kamenné podezdívce, která vyrovnává terénní rozdíl. Sedlová střecha pokrytá pálenými taškami stojí na dřevěné nadezdívce, která se opírá o krátké přesahy stropních trámů. (obr. 4) Bednění štítu je rozděleno do čtyř polí, která kombinují svisle a šikmo přitlučená prkna. Spáry mezi prkny jsou zakryty lištami nově natřenými na bílo. (obr. 5)

Stěny světnice jsou částečně roubené, celá zadní stěna domu, černá kuchyň a navazující komory jsou zděné. Zděný komorový díl je širší než roubená světnice. Roubení je zakryté heraklitem s hrubou omítkou, patné jsou jen horní a dolní věnce na nároží nádvoří a

štítové stěny. Z dolního věnce nároží je patrný jen přesah zhlaví spodního příčného trámu. Horní věnec nároží je tvořen krátkým přesahem zhlaví ve dvou vrstvách trámů. (obr. 2) V nádvoří stěně ještě lehce přesahuje příčný trám horního a dolního věnce příčky mezi síní a světnicí. (obr. 4)

Ve stěnách světnice jsou dva okenní otvory bez rozeznatelných zárubní: ve štítové stěně velký novodobý otvor pro trojdílné okno a v nádvoří stěně otvor pro šestitabulkové okno. V zadní zděné stěně jsou dva zvětšené okenní otvory do černé kuchyně a do komory v druhém traktu. V nádvoří stěně jsou vchody s trámovou zárubní do síně, ke schodům na půdu a dva okenní otvory do komory v prvním traktu. (obr. 3) Ze zápraží lze poklopem před světnicí sestoupit do sklepa s valenou klenbou z lomového kamene. V omítce sklepa jsou patrné otisky po prkenném bednění. Poklop je přivěšen na dvou křížových závěsech a zajištěn kovanou petlicí.

Světnice byla rekreačně upravena. Stěny jsou omítnuté, strop je plochý omítnutý, ale na zápraží jsou patrné dva krátce přesahující stropní trámy. Otopné zařízení v rohu světnice bylo odstraněno. Podlaha není zevnitř rozeznatelná. V síni je plochý omítnutý strop, do komory vede segmentově zaklenutá chodbička s okosenou hranou rohu. (obr. 6) Černá kuchyň je zaklenuta segmentovou klenbou do traverz, ve stěně se světnicí jsou zachované ale nepřístupné dva otvory do prostoru umožňující tahový provoz. V příčce mezi černou komorou a síní je umístěna obdélná nika. Komora je rozdělena na dva trakty, na přední větší komoru s trámovým stropem přístupnou ze síně a na zadní komůrku zaklenutou segmentovou klenbou do traverz přístupnou z černé kuchyně. V půdním prostoru jsou viditelné povaly zamazané lepenicí, které nese trámový strop v komoře prvního traktu.

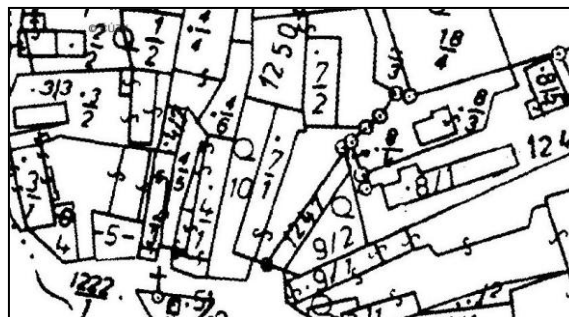
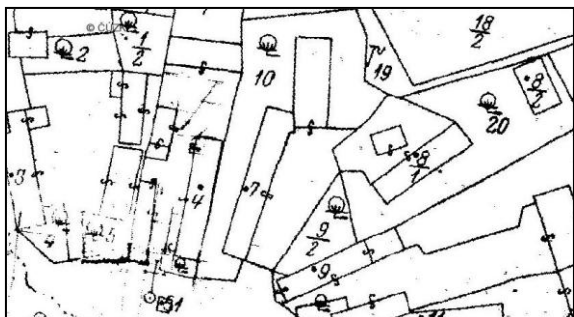
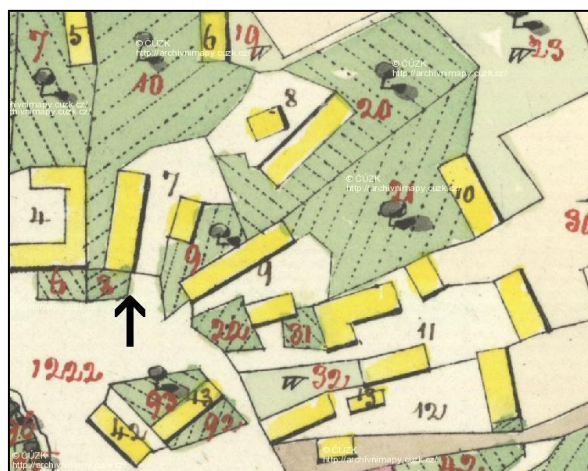
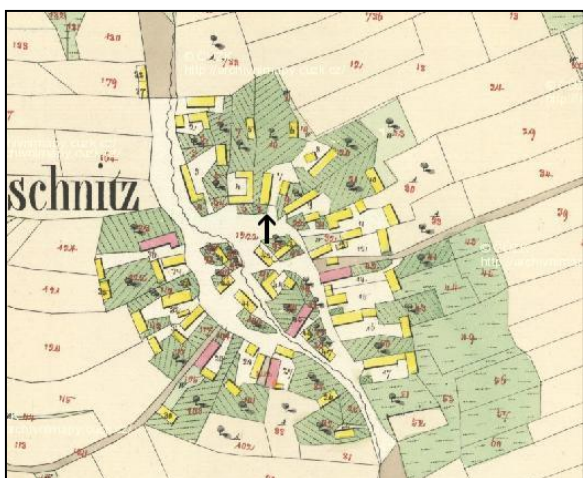
V objektu jsou čtyři dveřní otvory s trámovou zárubní. Ve všech jsou osazeny typově podobné dveře z 2. poloviny 19. století. Vstupní portál do síně má trámovou zárubeň s nadsvětlíkem, dveře jsou svlakové zavěšené na pásových závěsech s listovými konci. V plechové dveřní zárubni do světnice jsou osazeny nové dveře. Do černé komory vedou svlakové dveře zavěšené na pásových závěsech s listovými konci. V komoře v prvního traktu jsou výplňové dveře o třech obdélných polích, z nichž nejvyšší je prosklené. Dveře ke schodišti do podkrovní jsou svlakové, otevíratelné ven, zavěšené na pásových závěsech s dvojlaločnými konci. V okenních otvorech jsou usazeny tři typy oken: ve štítové stěně jsou novodobá trojdílná okna, v nádvoří stěně do světnice jsou šestitabulková okna zavěšená na závěsech s kuličkami na kuželových koncích konci, komoru osvětlují dvě okna dělená do tvaru písmene T.

Střecha stojí na nízké dřevěné půdní nadezdívce. (obr. 4) Krov je vaznicový se dvěma vzpěrami zajištěnými dvěma patry kleštín. V prvním patře kleštiny ztužují vzpěru s krokví, ve druhém patře kleštiny ztužují obě vzpěry i krokve. Do styku kleštín se vzpěrami jsou posazeny vaznice. (obr. 7)

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK roku 1841. Rozsah roubení se dochoval jen v torzu světnice, která neposkytuje mnoho datovacích vodítek. Roubení bylo navíc ve 2. pol. 20. století překryto heraklitem a omítnuto, a tak nelze zhodnotit jeho podobu a stav. Strop ve světnici je nesen dvěma stropními trámy, které se užívaly již v 17. století. Střízlivě lze roubenou část datovat nejpozději do přelomu 18. a 19. století. Zadní komora byla spolu s černou kuchyní zaklenuta segmentovou klenbou do traverz, která se ve venkovském prostředí objevuje nejdříve na přelomu 19. a 20. století. Krov a nízká dřevěná nadezdívka jsou novější z 20. století.

Objekt představuje tradiční trojdílný roubený dům, jenž prošel mnohými úpravami, které setřely jeho původní vzhled. Světnice je přizpůsobena rekreačním účelům bez viditelných tradičních konstrukcí (nová okna, nepohledový strop, vybouraná pec). Objekt je příkladem posledního roubeného domu v obci.

Obr. 1 – pohled na dům od jihu

Obr. 2 – detail vystupujícího horního věnce

Obr. 3 – celkový pohled na dům od východu

Obr. 4 – zápraží domu s krátkými přesahy stropních trámů, na kterých je vynesena dřevěná podezdívka

Obr. 5 – zadní a štítová stěna s bedněním

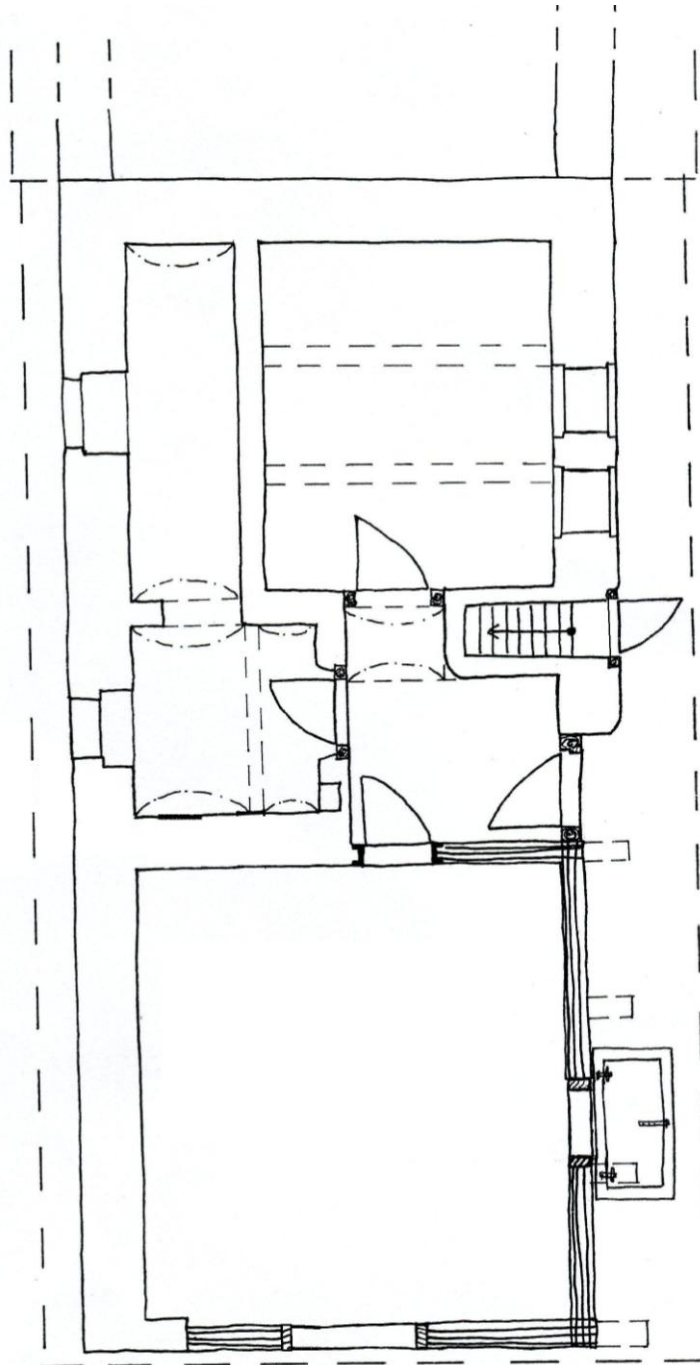

Obr. 6 – segmentově zaklenutá nika a okosený roh vedoucí ke komoře

Obr. 7 – vaznicový krov se vzpěrami a dvěma patry kleštin

Třemošnice čp. 5
Půdorys 1: 100
15. 8. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Údolnice čp. 4

Poloha a základní charakteristika obce

Údolnice leží 11 km severovýchodně od Benešova v kopci nad levým břehem řeky Sázavy. Na severu ves obchází dálnice D1, která ji míjí na 30 km od Prahy. Název vsi Údolnice je trochu zavádějící, jelikož ves neleží v údolí, ale spíše v dolíku pod vrchem kopce. Ves je položena ve svahu skloněném k západu k Drahanskému potoku, od kterého vede strmý úvoz. Usedlosti jsou nerovnoměrně rozesety podél procházející cesty. Na severu se kolem rybníka shlukuje několik drobných chalupnických usedlostí. V odstupu na jihu jsou rozesety ještě dvě drobné a jedna větší usedlost. Zástavba vesnice je převážně zděná z 19. a 20. století. Starší vrstvu zástavby tvoří roubený dům čp. 4 z větší usedlosti na jihu vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Údolnice je na mapě SK z roku 1841 zakreslena v katastru obce Vranov. Na mapě je zobrazeno 8 stavebních parcel (s čísly od 138 do 145), na nichž je většina objektů znázorněna žlutě. Usedlost čp. 4 je zobrazena na stavební parcele 143 a 144, při pozemkových parcelách č. 2004, 2005, 2006. Dvůr usedlosti tvoří tři objekty značené žlutě. Na stavební parcele č. 143 je zobrazena stodola. Opodál na východě, na stavební parcele č. 144 je znázorněn dům a nad ním, na severu je pravděpodobně chlév. Na katastrální mapě z roku 1948 je stodola překreslena novou větší stodolou (postavena roku 1922), k domu je na jeho jižní straně přistaven drobný dřevník. Na současné katastrální mapě přibývá na severovýchodě usedlosti nový dům.

Popis objektu

Usedlost čp. 4 tvoří přízemní roubený dům s navazujícím zděným chlévem, stodola, chlév a nový dům. (obr. 1) Roubený dům má dvoutraktovou trojdílnou dispozici v pravé orientaci. Pravý díl tvoří v prvním traktu přezděná světnice a v druhém roubená světnička. Ve středním dílu je roubená síň a černá kuchyň. Levý díl sestává z velké roubené komory, do které se v prvním traktu zahlubuje zděný chlév či maštal.

Objekt stojí na kamenné podezdívce, která vyrovnává terén. Střecha je sedlová krytá vlnitým eternitem. Bednění štítu je ze svisle přibitých prken s malými dvířky. Nad zděnou světnicí, která vystupuje před štít, je fabionová římsa pokrytá betonovými taškami. (obr. 4) Zápraží obrácené na jih je kryto přesahy stropních trámů, ale před rozšířenou světnicí se zápraží ztrácí.

Stěny jsou roubené a v menší míře zděné z kamene a cihel. Roubené stěny jsou z dvoustranně hraněných trámů spojených na rybinu. Výplň spár mezi trámy tvoří světlá lepenice místy přidržívaná dřevěnými kolíčky. Do větších mezer je vložena tenká tyčovina, kameny nebo druhotně i cihly. Povrch stěn je natřen vápenným nátěrem, který je již silně smyt. V nejnižší vrstvě jsou velmi masivní trámy (až 48 cm v průměru) z odlišného, pravděpodobně dubového dřeva. Na nárožích nejsou patrné přesahy dolních věnců. Horní věnce jsou zajištěny přesahem v jedné, resp. ve dvou vrstvách. (obr. 3) V zadní (severní) stěně, která je dobře přístupná a pozorovatelná, je viditelné napojování trámů přeplátováním. (obr. 5, 7 a 8) Přeplátované trámy jsou navíc vertikálně zajištěny dřevěnými kolíky, železnými hřebky nebo jsou ponechány bez zajištění. Dobře patrné jsou zbytky zaroubených trámů z přezděné příčky mezi světničkou a černou kuchyní a zaroubení příčky mezi černou kuchyní a komorou. Netradičně se chová druhý spodní trám v zadní stěně černé kuchyně. Trám není provázán s trámy své vrstvy, je pouze přidrčován tlakem příčky mezi černou kuchyní a světničkou. (obr. 6) Nejvyšší vrstva trámů téměř zcela chybí nebo je silně narušena hnilobou. Za uhnílymi trámy je patrné svislé bednění stěn, na které je nanesena lepenice. (obr. 9) Podélné stěny přesahují stropní trámy s tradičně okosenými hranami. Zděné jsou stěny ve světnici, příčka mezi černou kuchyní a světničkou a většina stěn ve chlévě.

Ve stěnách je několik okenních otvorů. Zděnou světnici osvětluje jeden segmentově zaklenutý okenní otvor v nádvoří a dva otvory ve štítové straně. V okenních otvorech jsou segmentová, dovnitř otevíratelná okna dělená do čtyř tabulek. Ve štítové stěně roubené světničky je jeden obdélný okenní otvor s vloženou trámkovou zárubní. (obr. 2) Otvor má vnitřní rozměry 60 x 50 cm. V zadní stěně jsou dva okenní otvory. Černou kuchyň osvětluje obdélný okenní otvor s prkennou zárubní vytvořený vyříznutím tří trámových vrstev. Přičemž vrchní a spodní vrstva je oslabena jen do poloviny výšky. Do komory vede prostý okenní otvor vyříznutý do celé jedné trámové vrstvy. Proto je přerušovaný trám spojen kramlemi s horním a dolním sousedním trámem. V nádvoří roubené stěně v maštali je dovnitř se rozšiřující okenní otvor vytvořený polovičním seříznutím sousedních vrstev trámů.

Zárubně dveří v domu jsou trámové. V síni, v komoře a v černé kuchyni jsou zárubně s průběžným překladovým trámem. Do světnice, světničky a do chléva vedou zárubně s vloženým překladovým trámem. Všechny dveře v obytné části jsou svlakové zavěšené na pásových závěsech s prostými nebo listovými konci, do chléva vedou dveře sbíjené na způsob svlaku se vzpěrnou diagonálou. Vstupní dveře osazené v síni jsou na líci zdobeny dvěma čtvercovými rámy s oble projmutými rohy. Dveře do komory jsou zavěšeny na masivnějším závěse s listovým koncem a na zjednodušeném esovitém závěsu. Na líci je připevněn

čtvercový krabicový zámek s talířkovou klikou, obdobný zámek je užit na dveřích do černé kuchyně.

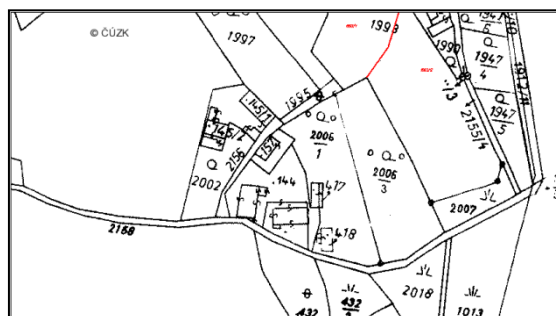
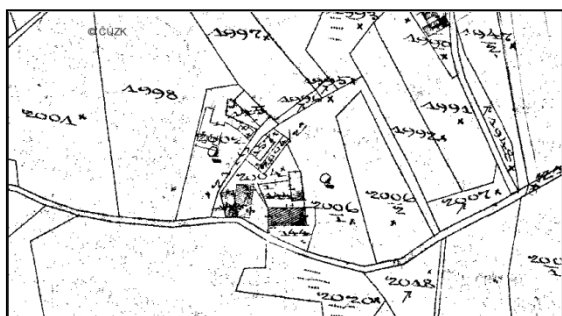
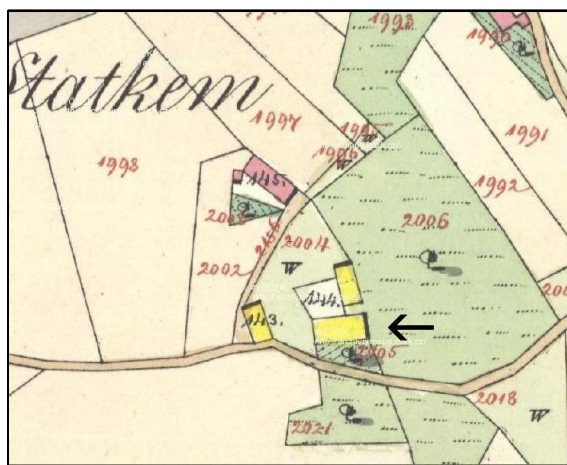
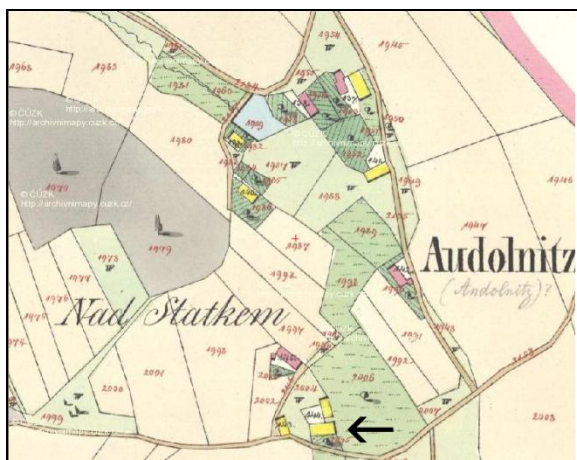
Světnice má omítaný strop nesený třemi stropními trámy, které jsou zdobeny tradičním okosením s výběhy u stěn. (obr. 11) V místech, kde omítka opadala jsou znát povřísla omotaná kolem tyčoviny. V podkroví byly rozeznatelné tenčí povaly zamazané lepenicí. V rohu světnice je kachlový sporák. U sporáku ve stěně se světničkou je patrná mělká nika, která zde pravděpodobně zůstala po zataraseném vchodu nebo po odstraněném tělese původní pece. V příčce se síní je umístěna nika sloužící jako polička. Podlahu tvoří podélně kladená prkna. Nad síní leží prkenný strop nesený dvěma stropními trámy. Ve zděné příčce s černou kuchyní je ve výšce cca 120 cm zazděný otvor do černé kuchyně o rozměrech 60 x 100 cm. Vchody do komory a černé kuchyně jsou umístěny u sebe v rohu síně. Černá kuchyň má plochý omítaný strop, který se při zadní stěně značně propadl. V destruované struktuře stropu jsou viditelné vrstvy vápenné omítky nanesené na rákosovou síť, která je připevněna na prkna přibitá k stropním trámům. (obr. 13) V rohu v pravé příčné stěně je mělká segmentová nika s plechovými dvířky do prostoru umožňující tahový provoz pece. (obr. 15) Za prostorem k odtahu dýmu jsou dva odtahové otvory nad úzkým ústím pece. Klenba pece je vytvořena ze dvou zaoblených prefabrikátů, které poukazují na novější přestavbu. Před nikou do pece je přistaven zděný sporák s troubou. Mezi pecí a vchodem do světničky je poklop ke schodišti do sklepa, který je vyhlouben pod komorou. Světnička (obr. 10) je úzká s omítnutým trámovým stropem, jehož trámy pokračují ze světnice. Na stropní trámy jsou položeny tenčí povaly viditelné zvenku při pohledu na štít světničky. K okennímu otvoru je připevněno šestidílné segmentově zaklenuté okno, které je větší než sám otvor. Stěna mezi světnicí a světničkou se v polovině délky rozšiřuje a směrem k černé kuchyni z ní lehce vystupuje těleso pece. Podlaha je z podélně kladených prken. Levý díl domu je tvořen hospodářskou komorou, do které v prvním traktu vstupují kamenné stěny chléva (maštale) tak, že zde zůstala pouze úzká chodba, kterou částečně zaplňují žebříkové schody do podkroví. (obr. 15) V druhém traktu je hospodářská komora přístupná z chodby prvního traktu. Strop je z povalů zamazaných lepenicí. Stěny jsou natřeny vápnem, v zadní roubené stěně sousedící s chlévem je patrný zatarasený užitkový otvor. Podlaha je ještě pokryta vrstvou slámy. Navazující hospodářská část (obr. 16) s chlévem a maštali je zděná z kamene o síle stěny cca 80 cm. Mezi komorou a chlévem je odstraněna část roubené příčky tak, že je chlév prodloužen do prvního traktu komory.

Krov je původně hambalkový, ale v přední části byly pravděpodobně v souvislosti s výměnou krytiny vyměněny krokve a odstraněny hambalky. Takže dnes je nad obytnou částí vaznicový krov a nad částí hospodářskou krov hambalkový. (obr. 18)

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn žlutě na mapě SK z roku 1841. Podle místy masivních trámů a trámové zárubně okna lze soudit, že objekt vznikl dříve, pravděpodobně ve 2. polovině 18. století. Přezděnění světnice se segmentovými okny a třemi stropními trámy proběhlo pravděpodobně v 1. polovině 19. století. Pec byla přestavěna pravděpodobně ve 20. století.

Stav objektu je uspokojivý, díky snaze majitele byl odvrácen místy havarijný stav. Do černé kuchyně dlouhodobě zatékalo, čímž utrpěl stop, který se v zadní části propadl. Vlhkost a hniloba zničila i téměř celou vrchní vrstvu roubení a konce stropních trámů v zadní stěně. Objekt představuje hodnotný doklad přestavby roubeného domu, který oproti jiným v lokalitě započal přestavbou světnice. V objektu se zachovaly některé tradiční roubené prvky jako: horní věnce nároží, trámová zárubeň okna, četné přeplátování trámů.

Obr. 1 –
Pohled na
dům od jihu

Obr. 2 – detail trámové zárubně
okenního otvoru

Obr. 3 – rybinové spoje a homí
a dolní věnec nároží

Obr. 4 – štítová strana se
světnicí a světničkou

Obr. 5 – zadní stěna domu

Obr. 6 – zaroubení trámů
přezděné příčky mezi
světničkou a černou kuchyní

Obr. 7 – zadní stěna komory s řadou přeplátovaných trámů

Obr. 8 – detail napojení trámů
přeplátováním u zaroubené
příčky mezi černou kuchyní a
ko morou

Obr. 9 – uhnílý trám vrchní vrstvy roubení zadní stěny, za nímž jsou prkna, na která je nanášena lepenice. Okapová vaznice je z druhotně užitého trámu s drážkou.

Obr. 10 – světnička, pohled k č. kuchyni

Obr. 11 – okosení stropního trámu ve světnici

Obr. 12 – síň s dveřmi do mory

Obr. 13 – propadlý strop u zadní stěny č. kuchyně

Obr. 14 – žebříkové schody do podkroví

Obr. 15 – sporák umístěný před nikou s obslužným otvorem do pece

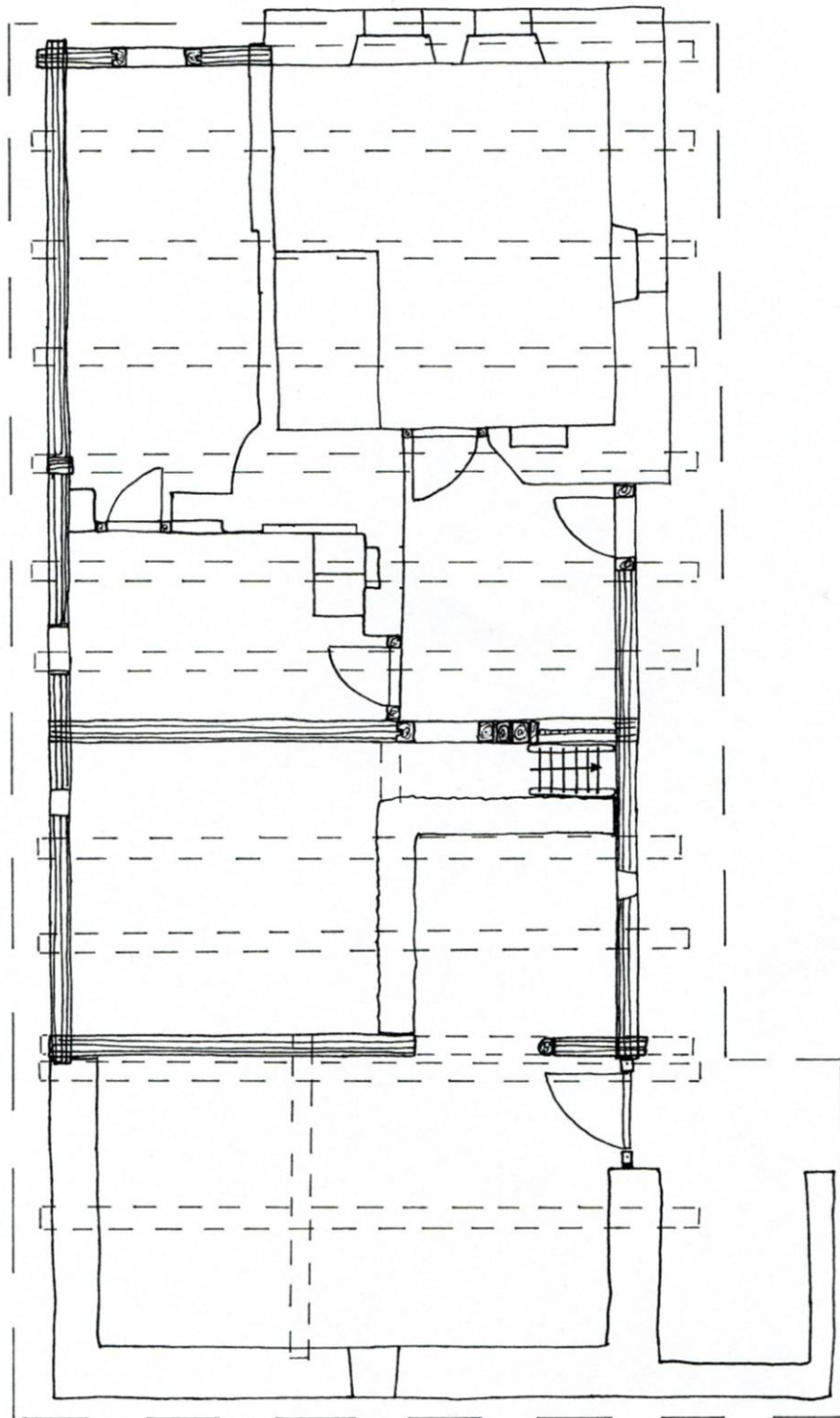
Obr. 16 – chlév a maštal

Obr. 17 - hambalkový krov nad hospodářskou částí

Údolnice čp. 4
Půdorys 1:100
8. 5. 2010 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Vlkov čp. 5

Poloha a základní charakteristika obce

Vlkov se nachází 10 km severovýchodně od Benešova. Drobná ves je založena v terénní prohlubni ve svahu, který klesá dále k jihu ke Křešickému potoku. Náves tvoří prostor kolem protínajících se cest ze severu k jihu a od západu k východu. V severozápadním cípu návsi je malý rybník, naproti v severovýchodním cípu je zvonička. Usedlosti jsou usazeny především podél cesty na jih, výjimku tvoří usedlost čp. 4, která stojí v lehkém odstupu na severu. Zástavba ve vsi je převážně zděná z 19. a 20 století. Přes svou malou velikost se ve vsi zachovalo několik roubených objektů. Jedním z nich je i zčásti roubený dům čp. 5 v severní části vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 13 stavebních parcel, které tvoří objekty značené převážně žlutě. Usedlost čp. 5 je zakreslena na stavební parcele č. 6 při pozemkové parcele č. 40 a 170. Kolem dvora usedlosti jsou zobrazeny tři objekty. Na severu je žlutě zobrazen dům orientovaný zápražím na jih. Naproti na jihu je podlouhlý žlutý obdélník, který pravděpodobně znázorňuje hospodářský objekt. V odstupu na východě uzavírá dvůr červeně značená stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 je zakresleno výrazné prodloužení chalupy směrem na východ až ke stodole. Na současné katastrální mapě zmizel hospodářský objekt před domem, jinak je stav beze změn.

Popis objektu

V severní části vsi stojí usedlost čp. 5, kterou tvoří přízemní dům s navazující hospodářskou částí a stodola. (obr. 1) Dům má dvoutraktovou, trojdílnou dispozici v levé orientaci. První díl domu je nejširší tvořený roubenou světnicí a světničkou. Střední zděný díl je užší tvořený v prvním traktu úzkou síní a obytnou komorou, ve druhém traktu černou kuchyní. Ve třetím hospodářském dílu je maštal, do které v rohu zasahuje obytná komora. Na maštal navazují další hospodářské prostory: podsklepená hospodářská komora, chlév a kolna.

Objekt nese sedlovou střechou, pokrytou betonovými a pálenými taškami. Střecha svým bočním přesahem kryje zápraží. Štít je nesouměrný nad severní stranou pozvolněji a delší, než nad jižní nádvorní stranou. Bednění štítu je novodobé ze svisle přibitých prken se spárami překrytými lištami. (obr. 2) Spodní okraj bednění je kryt vlnitě vykrojeným prknem.

Stěny objektu jsou převážně zděné, stěny světnice a světničky jsou roubené. Roubení stojí na kamenné podezdívce, je provedeno z hraněných trámů spojených na rybinu. Stěny

jsou nově upraveny: trámy jsou napuštěny tmavou barvou, spáry jsou natřeny vápnem. Do štítové stěny je zaroubena stěna mezi světnicí a světničkou. Věnce nároží jsou nejdůkladněji provedeny na nároží štítové a nádvorní stěny. (obr. 6) Dolní věnec je zde zajištěn přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Horní věnec je zajištěn přesahem zhlaví ve dvou vrstvách trámů. Poslední trám věnce podélné stěny má dlouhý přesah zhlaví, na kterém je vynesena profilovaná ukončovací římsa jdoucí po celé délce štítu. Nároží štítové a zadní stěny je již bez znatelného dolního věnce. Horní věnec je tvořen přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů, z nichž vrchní vynáší ukončovací římsu. Nároží zadní a pravé boční stěny je bez znatelného dolního věnce. Horní věnec je zajištěn přesahem zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů, které jsou spojeny kramlemi kvůli sesouvání. Nad zápraží přesahují v délce světnice dva stropní trámy s okosenými hranami a se zaoblenými konci. Stropní trámy se po celé délce objektu střídají rytmy po cca 2 m.

V roubených stěnách jsou celkem čtyři trámové okenní otvory. V nádvorní stěně je jeden, ve štítové stěně jsou dva sdružené otvory do světnice (obr. 5) a jeden do světničky. Zárubně oken se zachovaly bez překladového trámu, který byl odstraněn při vsazení nových větších oken. Stěny jsou se sloupky zárubní spojeny na pero a drážku.

Ze zápraží vstoupíme do úzké síně zaklenuté segmentovou klenbou se skosenými čely. Stěny jsou omítnuty vápnem, podlaha je ze čtvercových betonových dlaždic, které střídají šedou a červenou barvu. Napravo se nachází komora, která z poloviny délky vstupuje do hospodářské části. Místnost je zaklenuta segmentovou klenbou do traverz o dvou polích s motivem vpadlého obdélného zrcadla. Černá kuchyň je zaklenuta segmentovou klenbou do traverz. Místnost je v polovině délky přepažena novou příčkou, za kterou je vytvořena koupelna. V levé stěně jsou plechová dvířka, za kterými je prostor umožňující tahový provoz pece. Za mezerou k odtahu dýmu jsou tři odtahové otvory nad úzkým ústím do pece. Nalevo od síně je světnice. Podlaha je z podélně položených prken, kolem otopného zařízení a vchodu jsou vyskládány cihly. Roubené stěny nejsou omítnuty, trámy jsou zvýrazněny tmavým nátěrem, spáry jsou vymalovány vápnem. Do roubené stěny se světničkou je ve výšce 50 cm od podlahy vyříznut drobný otvor, o rozměrech 30 x 20 cm s vloženou vykrajovanou zárubní, který dle majitele sloužil k vyhřátí světničky teplým vzduchem ze světnice. (obr. 9) Ve zděné příčce se síní jsou zahloubeny dvě niky. První menší je napravo od vstupních dveří, nalevo u sporáku je krbeček přeměněný na poličku. V rohu světnice se nachází kachlový sporák, který obchází dřevěná lavice. Strop (obr. 7) nesou dva stropní trámy s okosenými hranami, na něž jsou položeny překladané záklopové desky. Spodní desky mají okosené hrany s šikmými výběhy. Ze světnice se prochází do světničky. V rohu je posazena

chlebová pec (obr. 12), na kterou ve světnici navazuje kachlový sporák. Podlaha je z podélně kladených prken. Stěny jsou upraveny stejně jako ve světnici. V rohu ke světnici je žebříkové schodiště na půdu. Strop je nízký skloněný k zadní stěně a vyneseny pouze silnějšími prkny.

V obytné části je celkem pět typově podobných dveří rámové konstrukce, osazených do trámových zárubní. Dveřní zárubně do síně a do světnice jsou navíc opatřeny prkenným obložením. Na všech dveřích jsou podobné krabicové zámky s talířkovitou klikou. Dveře do světnice a světničky se od ostatních liší. Do světnice vedou dvoukřídle rámové dveře s křížovými závěsy, na levém křídle dveří je umístěna horní a dolní zástč. Dveře do světničky jsou dvoukřídle rámové konstrukce zavěšené na zdobených křížových závěsech. (obr. 10) Zámek je krabicový obdélný s talířkovitou klikou a s klasicistním štítkem (obr. 11), na líci vedle zámku je olivová klika. Na užším křídle je kovaná horní a dolní zástrč umístěná na podkladovém plechu

Okna jsou dvoudílná dvojramenná, dělená do šesti stejných čtvercových polí, zavěšená na závěsech s kuličkami na kuželových koncích. Jen okno do černé kuchyně je novodobé dělené do dvou obdélných polí.

Krov je vaznicový se středovými stolicemi vynášejícími vaznici, do které jsou opřeny hambalky a šikmé vzpěry krokví. Nad světničku je krov vyveden pomocí námětku zajištěného vzpěrou, který vytváří viditelnou nesouměrnost štítu.

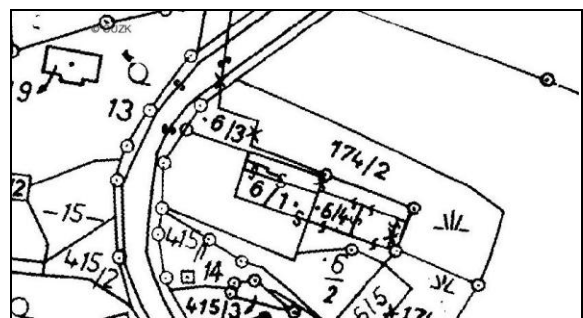
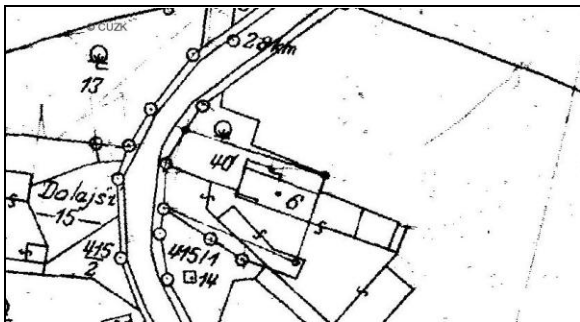
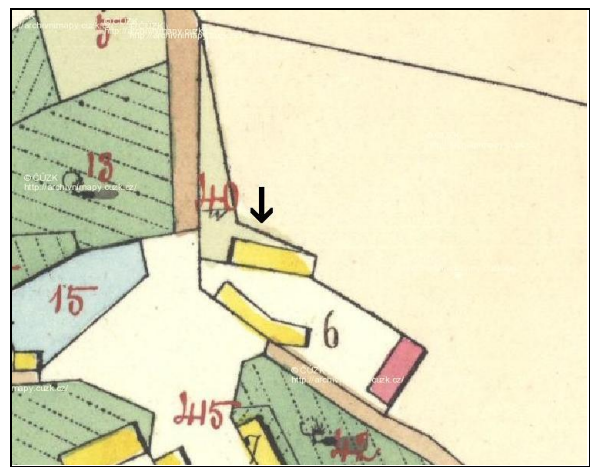
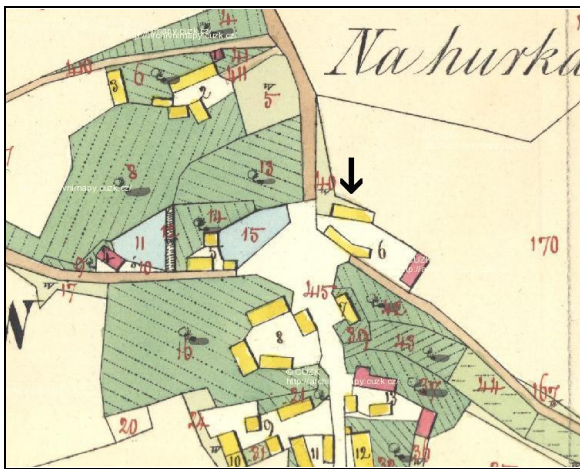
Ve všech navazujících hospodářských místnostech jsou segmentové klenby do travverz, tzv. stájové klenby. Do maštele vede portál s nadsvětlíkem z červeného pískovce s vytesaným datem 1886. (obr. 13) Vedle maštele je hospodářská komora s novodobými dveřmi, na které je druhotně připevněn krabicový zámek s listovým koncem. (obr. 14) Pod přípravnou krmiva je sklep zaklenutý cihlovou valenou klenbou.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Roubenou část lze dle konstrukčních prvků (dva stropní trámy, překládaný záklopový strop, profilovaná ukončovací římsa, trámové zárubně oken) datovat do 2. poloviny 18. století. Přístavby hospodářských prostor tak, jak vyplývá z katastrální mapy z roku 1948, můžeme datovat do doby po roce 1886. Zaklenutí prostor je pravděpodobně mladší, jelikož tzv. stájové klenby se ve vesnickém prostředí objevují nejdříve na přelomu 19. a 20. století. Dveře do světničky jsou pravděpodobně z poloviny 19. století, ostatní dveře jsou typově podobné z 2. poloviny 19. století. Okna jsou ve většině z 2. poloviny 19. století.

Objekt představuje hodnotný doklad tradičního vesnického domu s řadou dochovaných konstrukčních prvků. Velmi hodnotnými dřevěnými konstrukcemi jsou

profilovaná ukončovací římsa a ve světnici překládaný zákloповý strop. Dalšími hodnotnými prvky jsou částečně zachované zárubně oken, chlebová pec a dvoukřídlé klasicistní dveře do světničky. V hospodářské části je hodnotný portál do maštale z červeného pískovce s datací a druhotně použitý krabicový zámek s barokní výzdobou na dveřích do přípravný krmiva. Stav objektu je dobrý, roubení není příliš narušeno, ale je upraveno regionálně netradičním způsobem, kde se střídají tmavé trámy s bílou výplní spár.

Vodslivy čp. 12

Poloha a základní charakteristika obce

Vodslivy leží přibližně 13 km severovýchodně od Benešova, z dálnice D1 sem vede ze sjezdu na 34 km od Prahy silnice č. 113. Vesnice se rozprostírá v drobné prohlubni mezi kopci stojícími na jihu a západě. Středem vsi protéká potok, na kterém jsou vytvořeny dva rybníky. Usedlosti jsou řazeny nespořádaně kolem trojúhelné návsi, která je ve středu zastavěna drobnými usedlostmi. Od usedlostí se paprscitě rozebíhají polní cesty, mezi kterými byly řazeny úzké pruhy polností. V zástavbě převládají zděné objekty z 19. století a 20. století. Ve vsi se zachovalo několik roubených objektů. Nejvýznamnější je usedlost čp. 15 v jihovýchodní části vsi, kterou tvoří mohutný zčásti roubený dům, roubená sýpka a zděná stodola.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 53 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě, pouze několik větších objektů je značeno červeně. Usedlost čp. 15 stojí na stavební parcele č. 52 a 53 při pozemkových parcelách č. 152, 153 a 154. Na dvoře jsou zobrazeny čtyři objekty. Na západě je červeně zakreslen dům orientovaný zápražím na severovýchod, na východě je žlutě znázorněna sýpka a na severovýchodě je další žlutě značený objekt. V lehkém odstupu od dvora na jihu, na stavební parcele č. 53 je žlutě vyznačena stodola (v roce 1916 přezděna). Na katastrální mapě z roku 1948 ani na současné katastrální mapě nedochází ke změnám, ale hospodářský objekt na severovýchodě je již odstraněn.

Popis objektu

Usedlost čp. 15 tvoří mohutný zčásti roubený dům, roubená sýpka a zděná, dnes obytná stodola. Přízemní dům má dvoutraktovou trojdílnou dispozici v levé orientaci se zápražím obráceným na severovýchod. (obr. 1) První trakt má tradiční trojdílnou dispozici, v druhém traktu je světnička a druhá komora. Na obytnou část navazuje část hospodářská tvořená chlévem a maštálí. Komunikaci mezi obytnou a hospodářskou částí zajišťovalo vysoké kamenné zápraží, pod nímž bylo hnojiště.

Objekt nese polovalbovou střechu krytou eternitem. Mohutný štít je ze svisle přítlučených prken, která jsou na dolním okraji zdobena mělkými dlábky. (obr. 2) Horní okraj prken spolu se spárou mezi přesahem střechy a štítem zakrývá prkno zdobené výraznějšími dlábky. Blíže do dvora jsou ve štítu drobná dvířka do půdního prostoru zavěšená na pásových

závěsech. Zápraží je kryto přesahem střechy, pod kterou vystupují stropní trámy. (obr. 8) Stropní trámy jsou kladeny v pravidelném rytmu po cca 1,5 m, jejich hrany jsou okoseny a konce lehce zaobleny. V několika trámech jsou po straně otvory po čepových dlabech.

Stěny objektu jsou převážně zděné, jen stěny světnice jsou roubené ze tří stran (ze štítové, nádvorní a vstupní strany). Na stěny světnice je připevněna rákosová síť, na kterou je nanesena omítka natřená vrstvami nátěrů z vápna a s odstíny šmolky. Na nároží štítové a nádvorní stěny, kde lepenice a nátěry opadaly, jsou zřetelné rybinové spoje hraněných trámů. (obr. 4) Horní věnec zde tvoří přesah zhlaví jednoho podélného trámu, na který dosedá fabionově profilovaná ukončovací římsa (obr. 6) procházející po celé délce štítu. V římsě je cca 60 cm od zadního konce v její dolní hraně mělčí dlab. (obr. 5) Dlab byl velmi pravděpodobně posazen na přesahující zhlaví horního věnce nároží, které bylo s celou roubenou stěnou druhého traktu odstraněno. Štítová stěna je v místech, kde začíná světnička, zapuštěna do sloupku na pero a drážku. (obr. 3) Z příčky mezi světnicí a síní je znát pouze přesah dolního trámu spodního věnce.

Ve štítové stěně je samostatný trámový okenní otvor. (obr. 7) Otvor má fabionově profilovanou překladovou římsu (obr. 9), netvarovanou parapetní římsu a boční sloupky, do kterých je roubení stěny zapuštěno na pero a drážku. V nádvorní stěně je samostatný trámový okenní otvor s rozeznatelnou překladovou římsou a bočními sloupky. (obr. 10) Parapetní římsa byla pravděpodobně odstraněna při vložení většího okna. Překladová římsa (obr. 11) má vypouklý tvar s úzkou vystupující lištou ve středu, boční sloupky jsou s roubením stěny spojeny pravděpodobně na pero a drážku.

Ostatní stěny objektu jsou zděné převážně z kamene, pouze u náročnějších konstrukcí (okna, niky) jsou užity cihly. Ve štítové stěně, v místě styku roubené a zděné stěny je zdívo porušeno a odhaluje dvě stavební fáze. (obr. 3) Starší stěna stojí v linii až za roubením a na jejím povrchu je několik vrstev vápenných nátěrů. Na ni je přizděna mladší stěna, která jde ve stejné linii jako roubení, nese silnější vrstvu nátěrů, v nichž se střídají vápenné vrstvy s vrstvami s odstíny šmolky. Ve štítové stěně je jeden menší okenní otvor do světničky. V zadní stěně je menší okenní otvor do světničky a segmentově zaklenutý otvor do zadní komory. V nádvorní stěně je vchod do síně s novou plechovou zárubní, trámový portál na schodiště do krovu a větší okenní otvor do komory v prvním traktu.

Do objektu se vstupuje novými dovnitř na pravou stranu otevíratelnými dveřmi usazenými v portálu v síní. Síní je krátká a úzká s omítnutým plochým stropem. Za síní se skrz nové dveře osazené v plechové zárubni vstupuje do černé kuchyně. Místnost je zaklenuta segmentovou klenbou. Otopné zařízení je umístěno při vstupu po levé straně v půlkruhové

nice, která přiléhá ke světnici. (obr. 13) Nika je cca 70 cm hluboká rozdělená přepážkou na část pro sporák a pro chlebovou pec. V části pro sporák je na levé straně malá osvětlovací nika (krbeček). Část pro chlebovou pec byla zakryta volně stojícími dřevěnými dvířky. Těleso pece je vyvedeno do místností druhého traktu. V čele pece jsou tři odvodové otvory nad úzkým ústím. Ve stěně naproti peci je segmentově zaklenutá nika. V zadní stěně kuchyně je vchod do komory druhého traktu. Podél zadní stěny vede pod klenbou stropu segmentová nika, ve které je sopouch pro odvod kouře z otopného zařízení v komoře.

Nalevo od síně se vstupuje skrz nové dveře osazené v plechové (ocelové) zárubni do světnice. Podlaha je z podélně kladených fošen širokých cca 30 cm. Stěny jsou natřeny vápenným nátěrem. V rohu světnice je se novodobý sporák, u kterého je ve vstupní stěně krbeček přeměněný na poličku. Do stěny sousedící se světničkou byl proražen vchod s plechovou zárubní. Místnost je osvětlena dvěma sdruženými okny ve štítové stěně a jedním oknem v nádvoří stěně. Okna jsou dvojitá, vnitřní otevíratelná dovnitř a vnější ven, dělená shodně do dvou obdélných tabulek. Strop je nesen třemi stropními trámy s okosenými hranami, na kterých leží široké zákloповé desky, jejichž spáry jsou překryty úzkými, okosenými lištami. (obr. 12) Stropní trámy a zákloповé desky jsou natřeny tmavou barvou. Při pohledu na štít objektu jsou viditelné tenčí povaly nesené stropními trámy.

Napravo od síně se krátkou chodbou s fošnovým stropem vstoupí do komory. V rohu komory jsou nová plechová kamna, kouř je odveden sopouchem skrz černou kuchyni. Do okenního otvoru v nádvoří stěně jsou osazena dvě okna, vnitřní otevíratelné dovnitř a vnější otevíratelné ven, obě shodně dělená do tvaru písmene T. Strop je zaklenutý segmentovou klenbou do travers o dvou polích s motivem vpadlého obdélného zrcadla.

Ve druhém traktu se nalézá světnička a zadní komora. Do světničky se vstupovalo skrz černou kuchyni přes zadní komoru, ale v současnosti je možné sem vejít i ze světnice nově proraženým vchodem. Podlaha je z podélně kladených fošen, které se značně rozpadají. Z rohu, od černé kuchyně je do místnosti vyvedeno těleso pece. (obr. 15) Ve štítové stěně je dovnitř se rozšiřující okenní otvor s vnitřním a vnějším oknem, dělenými do dvou obdélných polí. V zadní stěně je dovnitř se rozšiřující okenní otvor zabezpečený kovanou mříží s vyjmutým oknem. V rozpadající se stěně u okna jsou znát dvě stavební fáze stěny, k původní zdi s vrstvou vápenného nátěru jsou napříč (tzv. na štorc) přizděny omítnuté cihly s tenkou vrstvou vápenného nátěru. Ve stěně společné se světnicí jsou dvě niky, první menší ve výšce prsou a větší o něco níže. Ve štítové stěně je nalevo od okna třetí nika. Strop je trámový obílený vápnem, při pozornějším pohledu jsou rozeznatelné mezery po provázání stropních trámů světnice a světničky.

V komoře druhého traktu je v podlaže umístěno schodiště do sklepa, který vede pod komoru prvního traktu. Podlaha je z betonových dlaždic, ale střechem do místnosti zatéká, a tak se celá sesouvá do sklepa. Stěny i strop jsou vymalovány světlou šmolou. Ze stěny sousedící se světničkou lehce vystupuje těleso pece. (obr. 14) V zadní stěně je dovnitř se rozšiřující otvor s dovnitř otevíratelným oknem se čtyřmi čtvercovými tabulkami. V pravé boční stěně je segmentově zaklenutá nika a úzký průchod do hospodářské části osazený plechovou zárubní. Průchod z černé kuchyně je segmentově zaklenut a jsou do něj osazeny svlakové dveře zavěšené na pásových závěsech. Strop je trámový obílený, v porušeném místě, kudy do místnosti zatéká je znát stropní konstrukci. Na stropní trámy jsou položeny tenčí povaly, na které jsou přitlučena prkna s rákosem a na ně je nahozena omítka.

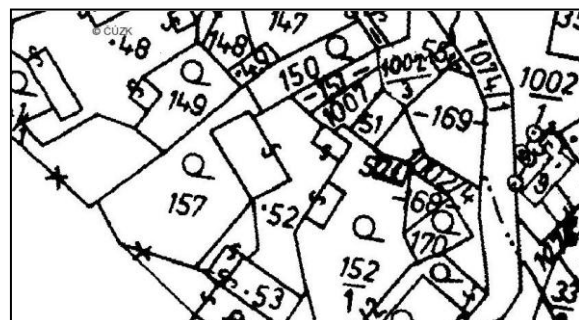
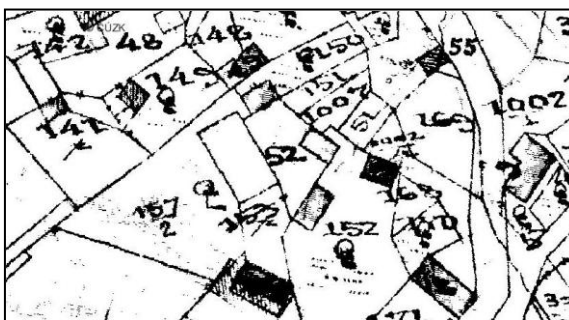
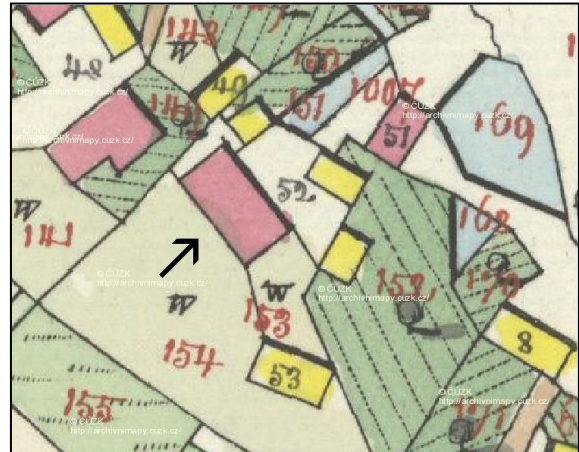
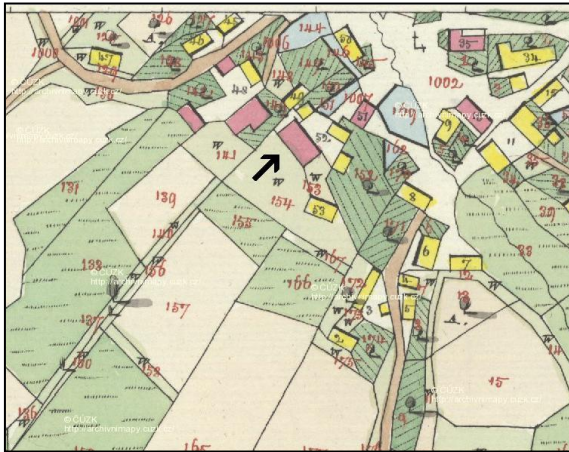
Hospodářská část je pobořena a celá její nádvořní strana se zborčila. V zadní straně jsou tři dovnitř se otevírající okenní otvory s plochým překladem, zabezpečené kovanými pásy zdobenými osekáním. Klenba je segmentová opřená do železných traverz (tzv. stájová klenba). Klenba má dnes pět podélných polí, původně jich měla nejspíš sedm.

Základní soustavu krovu tvoří sedm vazných trámů, na kterých stojí pět dvojic stolic vynášejících hambalkový krov. (obr. 16) Nad hospodářskou částí jsou dvě dvojice stolic s třmenovým přepásáním pod patami a rozpěrou mezi stolicemi. Nad obytnou částí se vždy ob jeden vazný trám střídají stolice s pásky a vzpěrou. Spoje mezi stolicí a pásky i mezi stolicí a středovou vaznicí jsou čepové zajištěné dřevěnými kolíky. Vaznice nesou stopy druhotného použití, na několika místech se objevují prázdné čepové otvory. Krokve jsou dole začepovány do stropních trámů, ve vrcholu jsou do sebe začepovány a spojeny kolíkem.

Datování a hodnocení

Objekt je zobrazen červeně na mapě SK z roku 1841. Podle profilace ukončovací římsy, trámkových okenních zárubních s profilovanými překladovými římsami, záklopového stropu ve světnici můžeme soudit, že roubená část objektu vznikla dříve, snad na konci 18. století. Hospodářská část je zaklenuta segmentovými klenbami do traverz, které se ve vesnickém prostředí objevují na přelomu 19. a 20. století.

Objekt představuje hodnotný příklad zděného dvoutraktového domu s roubenou světnicí s řadou hodnotných konstrukcí. Rozsah roubené části byl původně větší dvoutraktový, jak dokládá průběh ukončovací římsy. Hodnotnými konstrukcemi jsou profilovaná ukončovací římsa, profilované překladové okenní římsy, ve světnici záklopový strop a černá kuchyň s chlebovou pecí. Stav objektu je zanedbaný, slouží jako skladiště nepotřebností, střechem zatéká do druhé komory, kde došlo k sesutí podlahy do sklepa. Pokud objekt nebude stavebně zabezpečen, můžeme očekávat jeho postupný zánik.

Obr. 1 – pohled na dům od východu

Obr. 2 – široká štítová strana se dvěma trakty a dřevěné bednění štítu

Obr. 3 – u končení roubené stěny na pero a drážku a dvě omítnuté stěny naznačující dvě fáze přezdění

Obr.4 - rybinové spoje na nároží štítové a vstupní stěny

Obr. 5 – zděné nároží štítové a zadní stěny, pod bedněním štítu prochází ukončovací římsa s dlabem (viz šipka), do kterého byl usazen horní věnec roubeného nároží

Obr. 6 – profilace ukončovací římsy

Obr. 7 – trámový okenní otvor s profilovanou překladovou římsou

Obr. 8 – zápraží kryté přesahy stropních trámů, vepředu s ukončovací římsou

Obr. 9 – detail profilace překladové římsy

Obr. 10 – trámový okenní otvor s profilovanou překladovou římsou

Obr. 11 – detail profilace překladové římsy

Obr. 12 – strop ve světnici se záklopovými deskami

Obr. 13 – půlkruhově zaklenutá nika s přepážkou oddělující sporák (vlevo) a pec (vpravo)

Obr. 14 – komora druhého traktu - pohled ke světničce, ve stěně je viditelné těleso pece

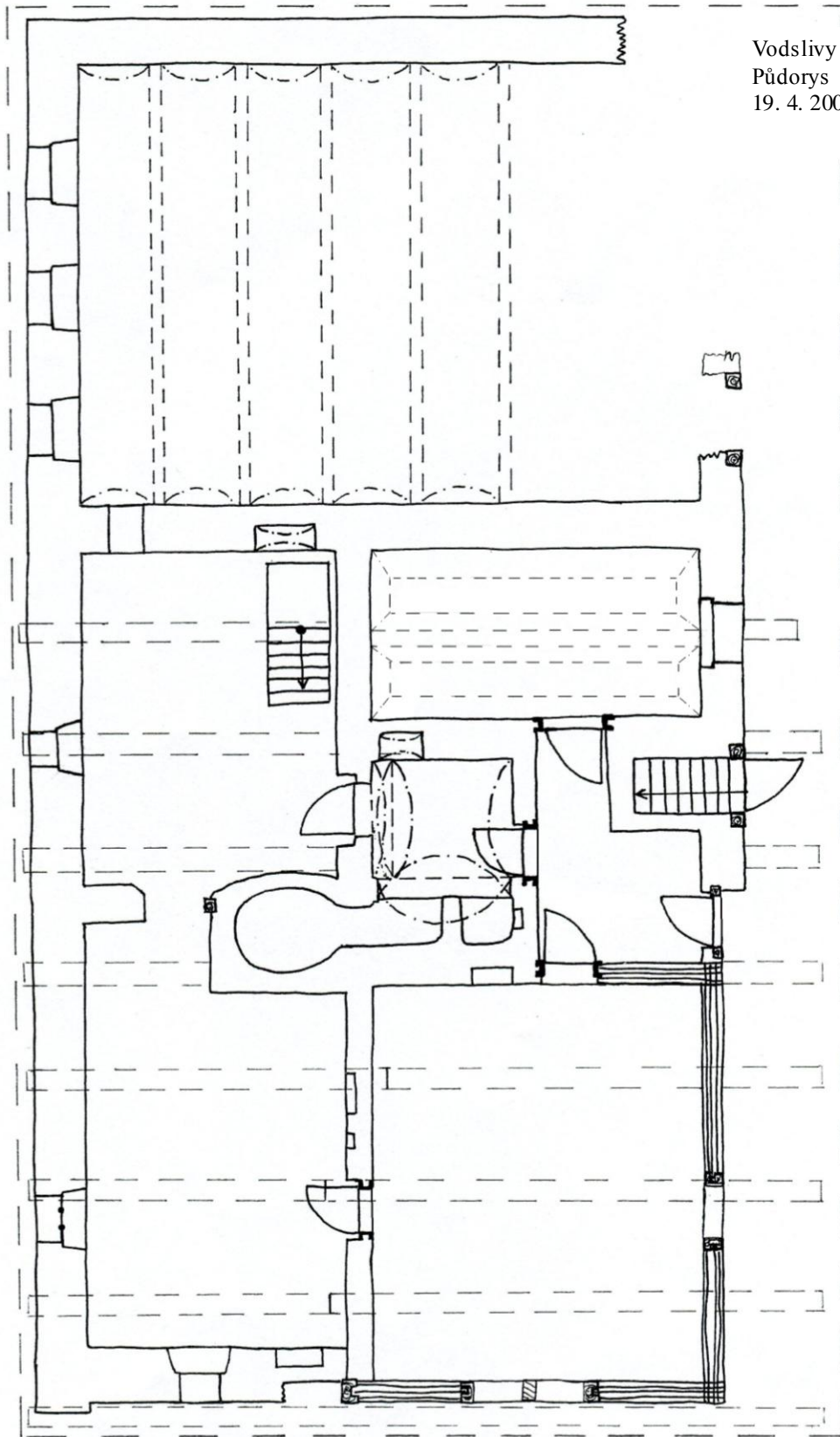
Obr. 15 – světnička s pecí

Obr. 16 – hambalkový krov

Vodslivý čp. 12
Půdorys 1:100
19. 4. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Boušice čp. 4

Poloha a základní charakteristika obce

Malá ves Boušice leží 4 km severovýchodně od Benešova. Obec je položena v prohlubni pod táhlými svahy jižního a severního kopce v místech, kde pramení Boušický potok. Zástavba je rozmístěna nerovnoměrně kolem nepravidelné návsi. Většina objektů ve vsi je zděná vzhledově z 19. a 20. století. Poslední roubenou stavbou je torzo stodoly při čp. 4 ve východní části obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Boušice jsou na mapě SK z roku 1841 zakresleny v katastru obce Dlouhé pole. Na mapě je očíslováno 8 stavebních parcel (čísla jdou od 18 do 26), na nichž je většina objektů značena žlutě. Čp. 4 je zakresleno na stavební parcele č. 18, při pozemkových parcelách č. 536, 539 a 540. Usedlost tvoří čtyři žlutě značené objekty zobrazené kolem obdélného dvora. Na západní straně dvora je zobrazen dům orientovaný zápražím na východ. Naproti domu na východě je zobrazena stodola. Na jihu a jihovýchodě dvora jsou zakresleny dva další pravděpodobně hospodářské objekty. Na katastrální mapě z roku 1948 nedochází ke změně. Na současné katastrální mapě se mění všechny objekty. Dům je rozšířen, stodola je výrazně zkrácena, zmizely dva objekty v jižní části dvora. Na jihozápadní straně dvora je zobrazen nový hospodářský objekt.

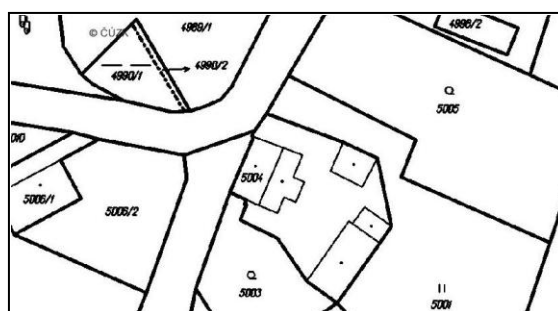
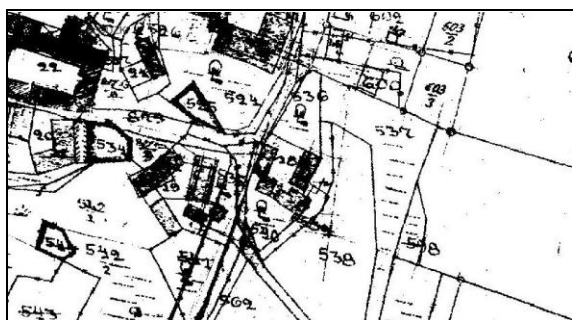
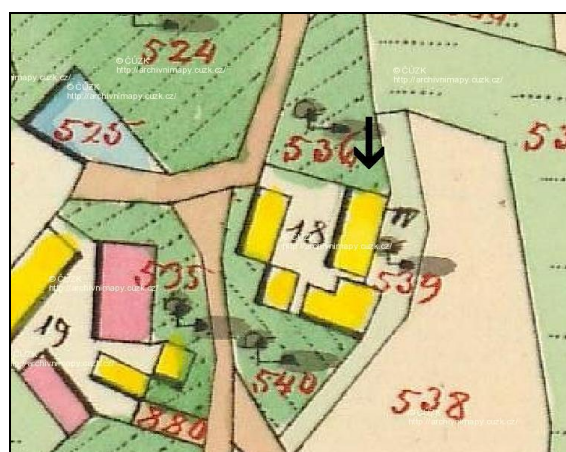
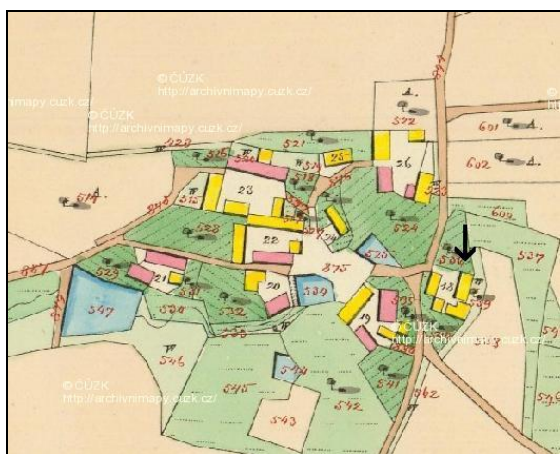
Popis objektu

Z původně trojdílné roubené stodoly se dochovala pouze její jižní perna se značně sníženou střechou. Perna má menší obdélný půdorys na jihu s kamennými pilíři ve tvaru písmene L, na jihu se zachovala přepážka mezi pernou a mlatem s otvorem ohraničeným trámovými stojkami. (obr. 2) Stěny jsou z dvoustraně hraněných trámů, na jižní straně jsou nároží spojena na rybinu. (obr. 3 a 4) Spáry mezi trámy jsou bez výplně. Horní věnce nároží jižní stěny jsou zajištěny krátkými přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů. Na jihozápadním nároží se dochoval přesah podélného trámu, na kterém je železná točnicová objímka, zachovaná asi z původních točnicových vrat. V místech, kde roubení navazuje na zděné pilíře, jsou ke zpevnění vrstev použity rybinové vložky. Na severní stěně jsou trámy u pilířů zakončeny do stojek na pero a drážku. (obr. 5) Trámový otvor v přepážce je dnes zabetonovaný, zčásti je do něj proražen otvor pro druhotně vsazené dveře. (obr. 2) Stojky otvoru jsou s roubením provázány na pero a drážku. V jižní stěně je jeden druhotně použitý trám s mělkým plátovým dlabem s otvorem po kolíku. (obr. 3) V levé stojce trámového otvoru jsou nad sebou dva otvory po kolících.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841 ve své původní velikosti. Z objektu se zachovalo pouze torzo jedné perny bez původního krovu. Kamenné pilíře na severní straně mohou poukazovat na stavební techniku užívanou v 1. polovině 19. století při výstavbě pilřových stodol. Rybinové spoje s krátkými přesahy zhlaví na jižním nároží svědčí spíše o starší výstavbě. Objekt pochází nejpozději z konce 18. století.

Objekt je hodnotný jako doklad poslední roubené stavby v obci.

Obr. 1 – pohled od jiho západu

Obr. 2 – přepážka mezi mlátem a pěnou s otvorem ohraničeným trámovými stojkami

Obr. 3 – honí věnec nároží s druhotně použitým trámem

Obr. 4 – rybinové spoje a železná točnicová objímka na horním věnci nároží

Obr. 5 – zadní stěna se zděnými pilíři

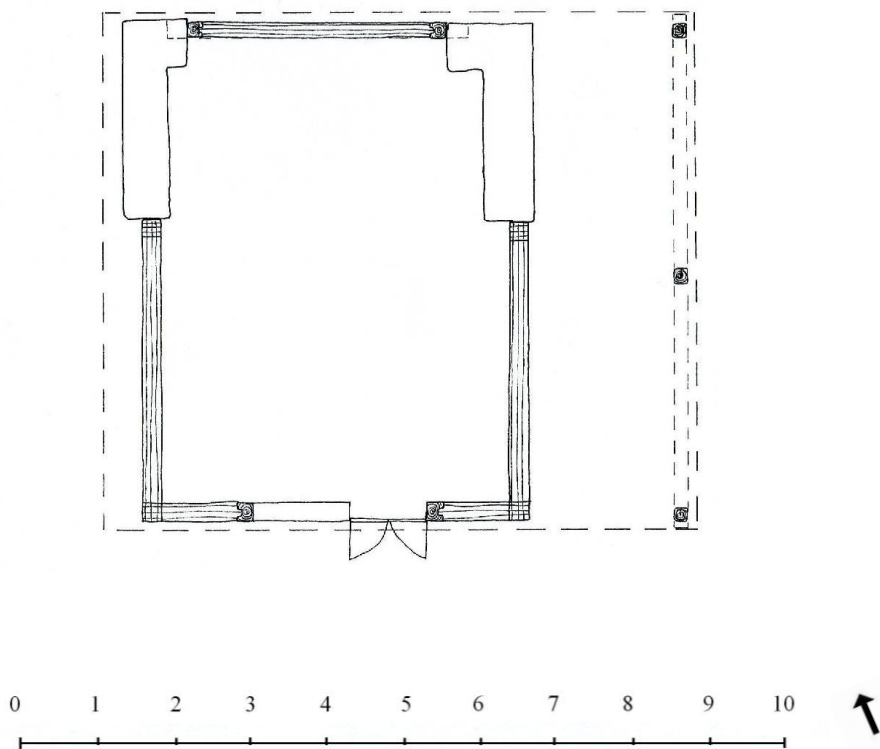
Obr. 6 – nároží s levou trámovou stojkou
otvoru v přepážce mezi pemou a mlatem

Obr. 7 – roubení vložené do
trámové stojky na pero a drážku

Boušice čp. 4
Půdorys 1: 100
29. 8. 2009 E.F

Kácova Lhota čp. 17

Poloha a základní charakteristika obce

Kácova Lhota se nachází 8 km severovýchodně od Benešova. Obec leží v mělké prohlubni mezi kopci, které se rozevírají směrem k západu. Střed vsi tvoří nepravidelná, původně pravděpodobně oválná návěs s rybníkem. Velké usedlosti jsou kolem návěsi rozloženy přibližně radiálně, menší usedlosti nerovnoměrně. Prostor v severozápadní části vsi zůstává kvůli terénu a prameništi potoka nezastavěn. Většina objektů ve vsi je zděná vzhledově z 19. a 20. století. V obci se zachovalo větší množství roubených staveb. Jednou z nich je stodola při čp. 17, která byla v průběhu psaní této práce rozebrána, a tak alespoň předkládám stav zachycený na jaře roku 2008.

Situace objektu a usedlosti v mapových pramelech

Kácova Lhota je zakreslena na mapě SK z roku 1841 v katastru obce Kozmice. Na mapě je očíslováno 23 stavebních parcel (čísla od 34 do 57), na nichž je většina objektů značena žlutě. Čp. 17 je zakresleno na stavební parcele č. 38. Usedlost tvoří pět objektů znázorněných kolem menšího čtvercového dvora. Na severní straně dvora je červeně znázorněn dům orientovaný zápražím na východ. Kolmo k zápraží domu přiléhá červeně značený chlév. Na západní straně dvora jsou žlutě zakresleny dva menší hospodářské objekty. Na jihozápadním rohu při cestě je u stavební parcely č. 543 žlutě zobrazena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 ani na současné katastrální mapě není znát půdorysná změna, ale objekty vyjma stodoly byly přezděny.

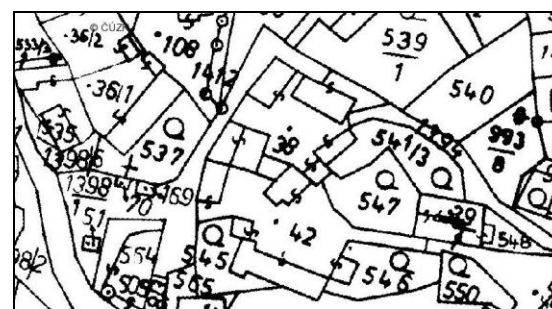
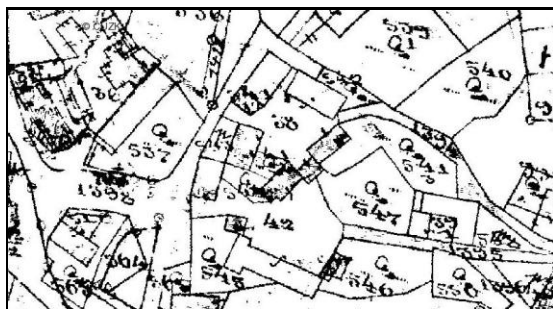
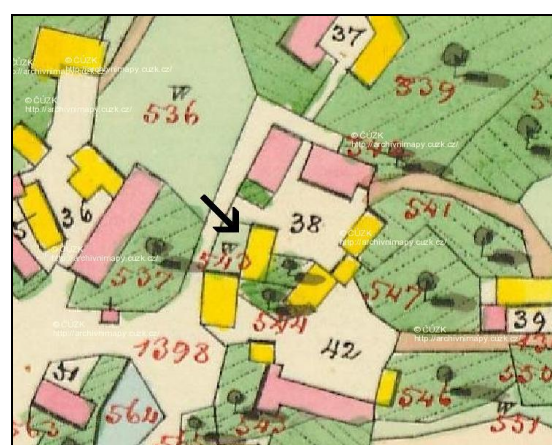
Popis objektu

V jihozápadním rohu dvora podélně s cestou stojí torzo trojdílné stodoly se dvěma perami a průjezdným mlatem. (obr. 1) Severní perna je z větší části zahlobena do svahu a roubení zde leží na vysoké kamenné podezdívce. Jižní perna je zachována jen do výše pěti vrstev trámů, k jižnímu průčelí přiléhá menší přístodolek. Trámy jsou dvoustranně hraněné spojené na rybinu. (obr. 6) Mezery mezi trámy jsou bez výplně, jen do větších mezer je vložena úzká tyčovina připevněná dřevěnými kolíčky. (obr. 2) Na západní straně mlatu se zachovala snížená dvoukřídla točnicová vrata. (obr. 3 a 5) Konstrukce vrat je trámová se dvěma bočními trámky, do kterých jsou začepovány a kolíkem zajištěny dva horizontální trámky zpevněné vzpěrnou diagonálou. Na trámovou kostru jsou svisle přibita krycí prkna. V dolní části vzpěrné diagonály vrat se zachovala datace 15. 5. 1903. (obr. 4)

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Vznik objektu můžeme předpokládat dříve, snad v 2. polovině 18. století. Vrata byla do stodoly osazena později dle datace v roce 1903.

Objekt představuje hodnotný příklad tradiční hospodářské zástavby v podobě menší stodoly. Stodola byla postupně rozebrána mezi léty 2007 – 2009. Na jaře 2008 jsem torzo objektu zachytil v půdorysném plánu, a vyfotografoval.

Obr. 1 – pohled od severozápadu

Obr. 2 – vrstvení trámů

Obr. 3 - snížená trámová vrata

Obr. 4 – datace na ztužovací diagonále vrat 15. 5. 1903

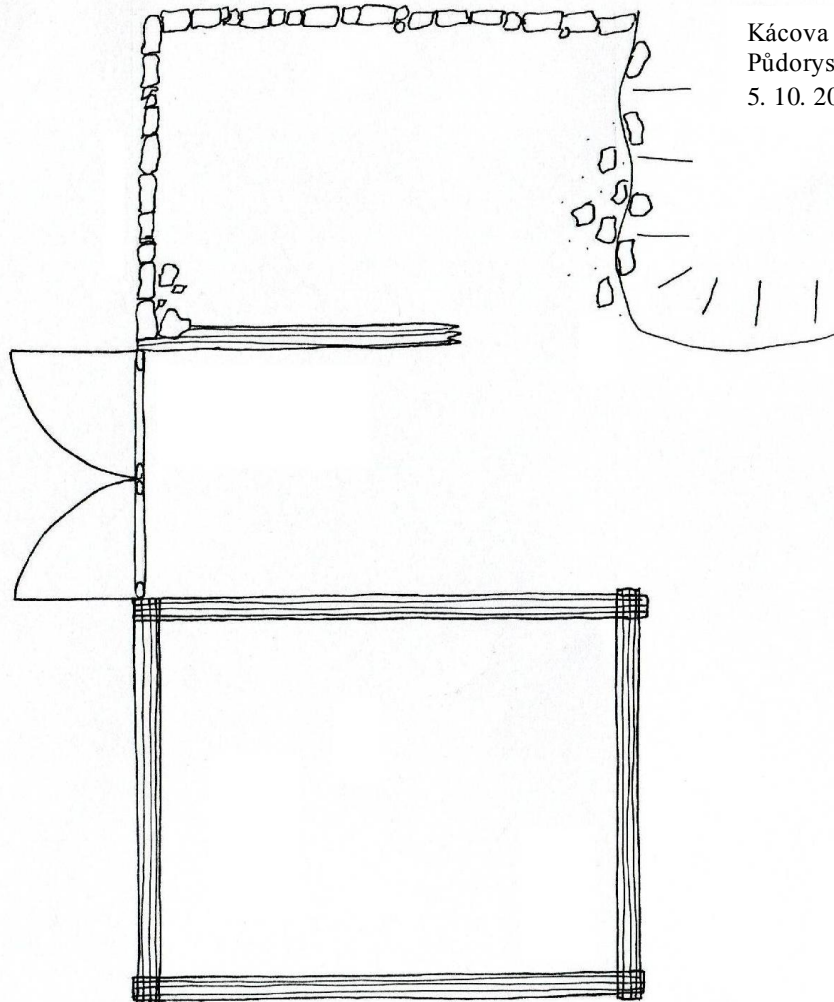
Obr. 5 – začepování horizontálního trámku do bočního zajištění kolíkem

Obr. 6 – rybinové spoje

Obr. 7 – rozebrané roubení

Kácova Lhota čp. 17
Pūdorys 1: 100
5. 10. 2008 E.F.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Křešice čp. 4

Poloha a základní charakteristika obce

Křešice leží 12 km severovýchodně od Benešova. Obec je založena v dolní části svahu klesajícího k jihu ke Křešickému potoku. Pod vsí je na potoku vytvořen rybník, za kterým jsou na jihu ještě dvě usedlosti zvané Malá strana. Několik set metrů proti proudu potoka se nachází Křešický mlýn. Náves je nepravidelná protáhlá a klesající po svahu kopce. Rovnoměrnější zástavba je v západní části vsi, kde jsou usedlosti řazeny pod sebe v pruzích, které kopírují vrstevnici svahu. Střed vsi je zastavěn drobnými a jednou větší usedlostí. Východní část vsi je zastavěna jen řídce. Většina objektů ve vsi je zděná vzhledem z 19. a 20. století. Starší vrstvu zástavby tvoří několik roubených hospodářských objektů. Jedním z nich je roubená stodola při čp. 4 v západní části obce.

Situace objektu a usedlosti v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 22 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 4 je zakreslena na stavební parcele č. 4 a 5 při pozemkových parcelách 10, 11 a 12. Kolem obdélného dvora usedlosti jsou rozmístěny tři objekty značené žlutě. Na severu je zobrazen dům orientovaný zápařím na jih, naproti na jihu je znázorněna sýpka a vedle ní na západě je další, pravděpodobně hospodářský objekt. V odstupu od dvora na stavební parcele č. 5 je žlutě vyznačena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 se prodlužuje půdorys domu i stodoly, sýpka je spojena se sousedním objektem a získává tvar písmene L. Na současné katastrální mapě zůstává půdorys domu i stodoly nezměněn. Sýpka je spojena se sousedním objektem, který slouží jako chlívek.

Popis objektu

U pole v západní části dvora stojí roubená stodola s trojdílnou dispozicí. (obr.1) Půdorys tvoří (při pohledu ze dvora) levá (jižní) perna, příčně průjezdový mlat a pravá (severní) perna. Pravá perna je kratší než levá, ke které na jihu přiléhá otevřená rámová přístavba. K pernám na nádvoří straně přiléhají přístodůlky. Objekt je posazen do svahu klesajícího od severu k jihu, na severu je perna částečně zahlobena do terénu. Sedlovou střechu pokrývá vlnitý eternit, štít je ze svisle přibitých prken s jedním malým otvorem. (obr. 3)

Stěny jsou z dvoustraně hraněných trámů spojených na rybinu. Spáry jsou bez výplně, jen do větších mezer je vložena úzká tyčovina. Dolní věnce nároží jsou bez přesahů zhlaví. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Na přesahu zhlaví posledního příčného trámu horního věnce je vynesena okapová vaznice, do které jsou

osedlány krokve. (obr. 2 a 8) V přepážkách mezi pernou a mlatem jsou otvory ohraničené trámovými stojkami, se kterými je roubení provázáno na pero a drážku. Roubení v zadní podélné stěně pravé perny schodovitě navazuje na kamennou podezdívku, vrstvy trámů jsou spojeny několika dodatečně přibitými kramlemi. (obr. 4 a 6) Na trámech jsou patrné pravidelné záseky po cca 40 cm, které zde zůstaly po tesařském opracování kmenů na hraněné trámy. Na levé boční stěně u nároží s nádvoří s nástavbou jsou nad sebou dva sdružené otvory po kolících, na které se mohlo zavěšovat nářadí. (obr. 2) Druhotně použité trámy se nacházejí především v zadní podélné stěně. Zde je několik trámů napojených jednoduchým překlátováním a trám s dlabem s perem. (obr. 6) V pravé boční straně se nachází jeden trám s plátovým dlabem se zbytkem kolíku.

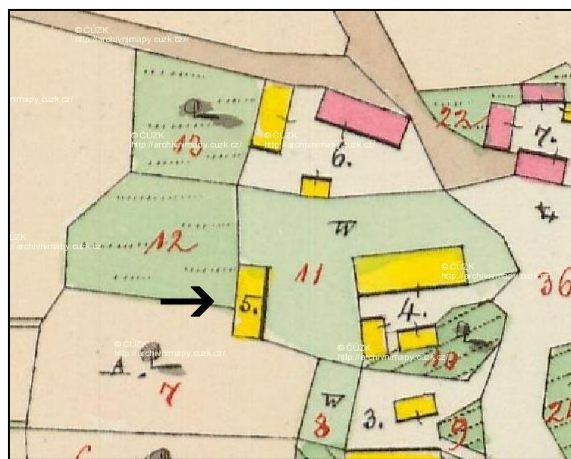
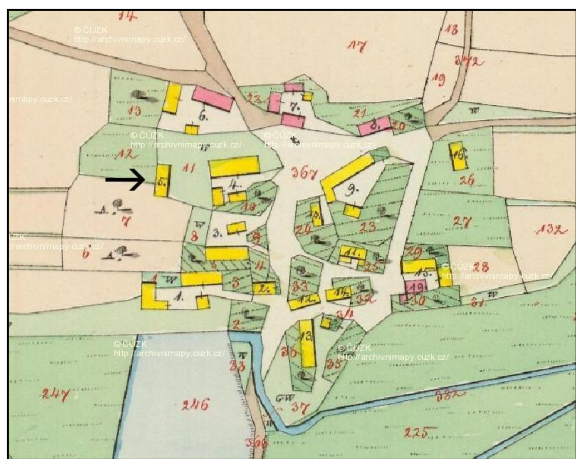
Vrata jsou dvoukřídlá točnicová, trámové konstrukce s železnou točnicovou objímkou. Ve vratech směrem do dvora jsou v pravém křídle menší vstupní dveře zavěšené na železných pásových závěsech.

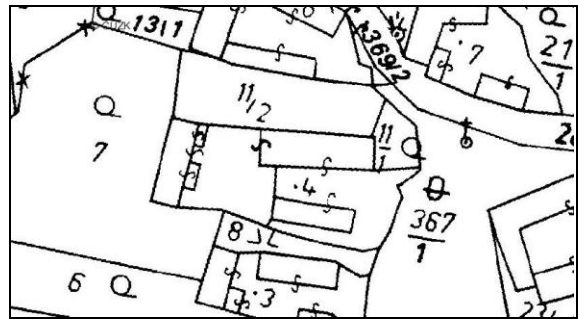
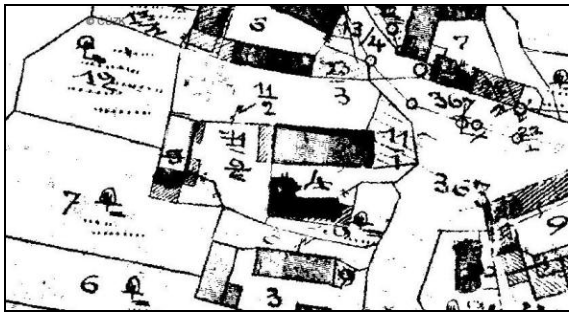
Krov (obr. 7) je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem pouze s hambalky spojenými s krokvemi plátovým rybinovým spojem. Na nádvoří straně jsou krokve ve střední části krovu zpevněny podélným zavětrováním. Zavětrování je provedeno ze dvou trámů, které diagonálně propojují krokve.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Tradice výstavby roubených stodol končí na počátku 19. století, můžeme předpokládat, že objekt je starší, nejspíše z konce 18. století.

Objekt patří v lokalitě mezi poslední roubené stodoly zachované v celém rozsahu a lze ji proto hodnotit jako velmi hodnotnou. Vedle tradičních konstrukcí (točnicová vrata, krov, spoje na nároží), lze na některých trámech spatřit záseky po tesařském opracování kmenů na hraněné trámy a druhotně použité trámy ze staršího horizontu.

Obr. 1 – pohled od západu

Obr. 2 – Rybinové spoje na nároží a osedláni krokve na okapovou vaznici. V prvním a čtvrtém trámu jsou sdužené otvory po kolících

Obr. 3 - severní strana s bedněním štítu

Obr. 4 – zadní stěna

Obr. 5 – pohled od jihozápadu

Obr. 6 – detail druhotně použitých trámů zajištěných kramlemi

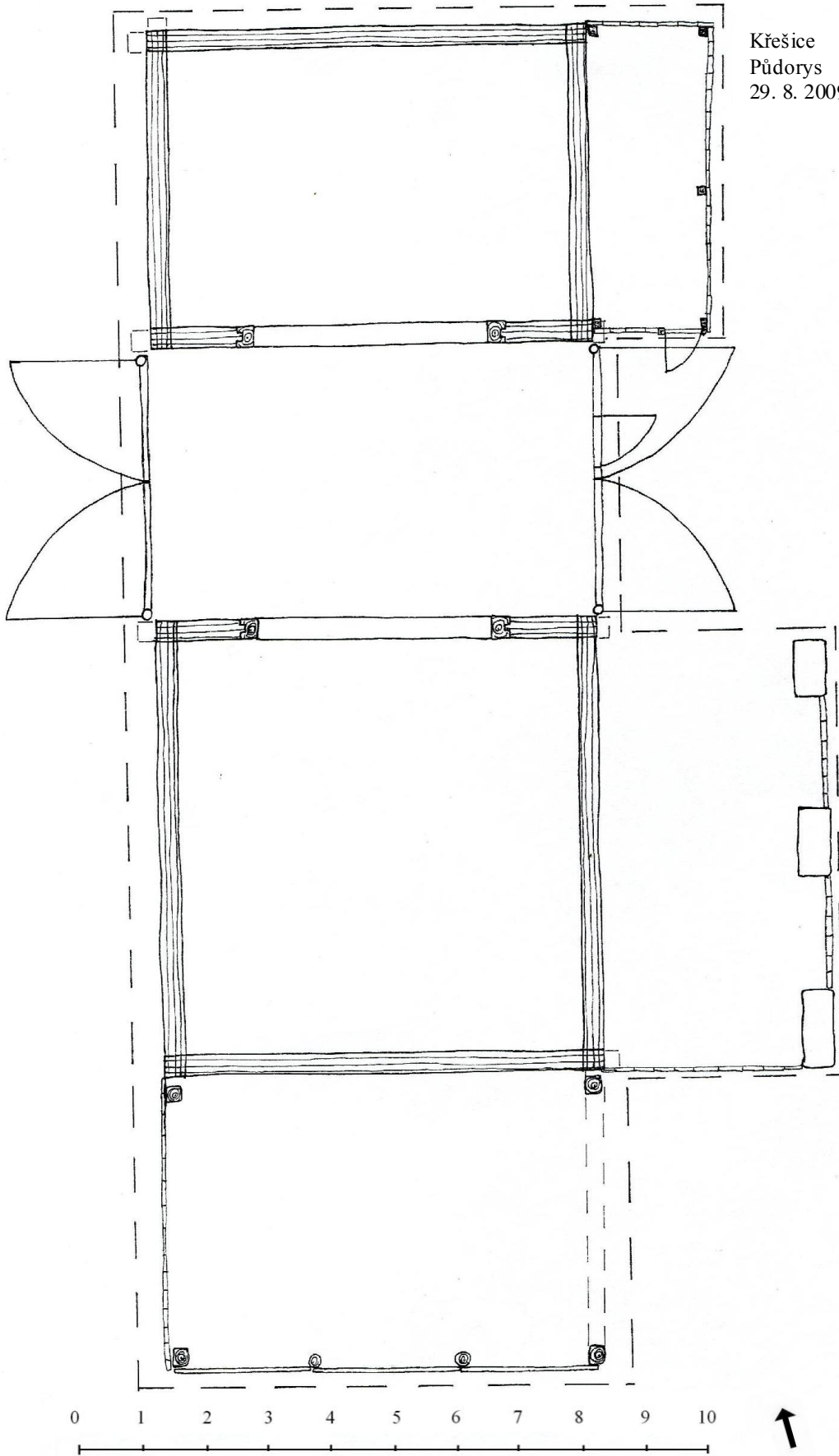
Obr. 7 – hambalkový krov

Obr. 8 – detail osedlání krokve na okapovou vaznici

Křešice čp. 4
Půdorys 1:100
29. 8. 2009 E:F

Myslíč čp. 13

Poloha a základní charakteristika obce

Myslíč se nalézá 3 km jihozápadně od Benešova, po jižním okraji vsi prochází železniční dráha, která zde má stanici. Obec se nachází v terénní prohlubni, kterou od západu k východu protéká Myslíčský potok. Na potoce jsou ve vsi zhotoveny tři rybníky. Zástavba je nerovnoměrně rozmístěna kolem nepravidelné návsi s rybníkem. V severní části vsi jsou spíše větší a středně velké usedlosti s polnostmi orientovanými ve směru svahu (od S k J). V jihozápadní části vsi je shluk menších usedlostí. Zástavba vsi je převážně zděná z 19. a 20. století. Poslední doklady starší zástavby tvoří roubená sýpka a pilířová roubená stodola při čp. 13.

Situace objektu a usedlosti v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1840 je očíslováno 20 stavebních parcel. Většina objektů je značena žlutě, červeně jsou značeny jen některé větší a středně velké objekty. Usedlost čp. 13 stojí na stavební parcele č. 17, při pozemkových parcelách č. 31, 32 a 33. Na dvoře usedlosti jsou zobrazeny čtyři objekty. Na severu je červeně vyznačen dům orientovaný zápražím na jih. Naproti na jihu je žlutě zakreslena sýpka a na západě je žlutě zobrazen menší objekt. V lehkém odstupu od dvora je na východě žlutě zobrazena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 ani na současné katastrální mapě nedochází k dispozičním změnám. Jen objekt v západní části dvora byl přezděn a dnes je užíván k obytným účelům.

Popis objektu

V lehkém odstupu od dvora, na západě stojí roubená pilířová stodola. Objekt má trojdílnou dispozici tvořenou (při pohledu ze dvora) levou (severní) pernou, příčně průjezdovým mlatem a pravou (jižní) pernou. K pernám v zadní (východní) straně přiléhají pilířové přístodůlky. Střecha je sedlová pokrytá betonovými a pálenými taškami. Štít je novodobý ze svisle přítlučených prken se zašpičatělými konci s vyhloubeným kroužkem. (obr. 1 a 2) Na severním štítě je z vyhloubených kroužků vytvořena datace 1938.

Pravá perna má zděná nároží ve tvaru písmene L, roubení je u pilířů vsazeno do sloupku na pero a drážku. Levá perna využívá stejný princip, vyjma severní štítové stěny, která je celá zděná. Trámy výplní mezi pilíři nesou známky druhotného použití. Mezi dvoustranně hraněnými trámy se objevují čtyřstranně hraněné trámy s rybinovými plátovými dlaby s otvory po kolících. Dlaby jsou buď jednotlivě, nebo ve dvojici nad sebou (což může poukazovat na druhotně použitou rámovou konstrukci). Příčky mezi mlatem a pernou

Obr. 1 – pohled od
jihu

Obr. 2 – detail
bednění štítu

Obr. 3 – trámy vložené mezi pilíře do stojek na pero a
drážku

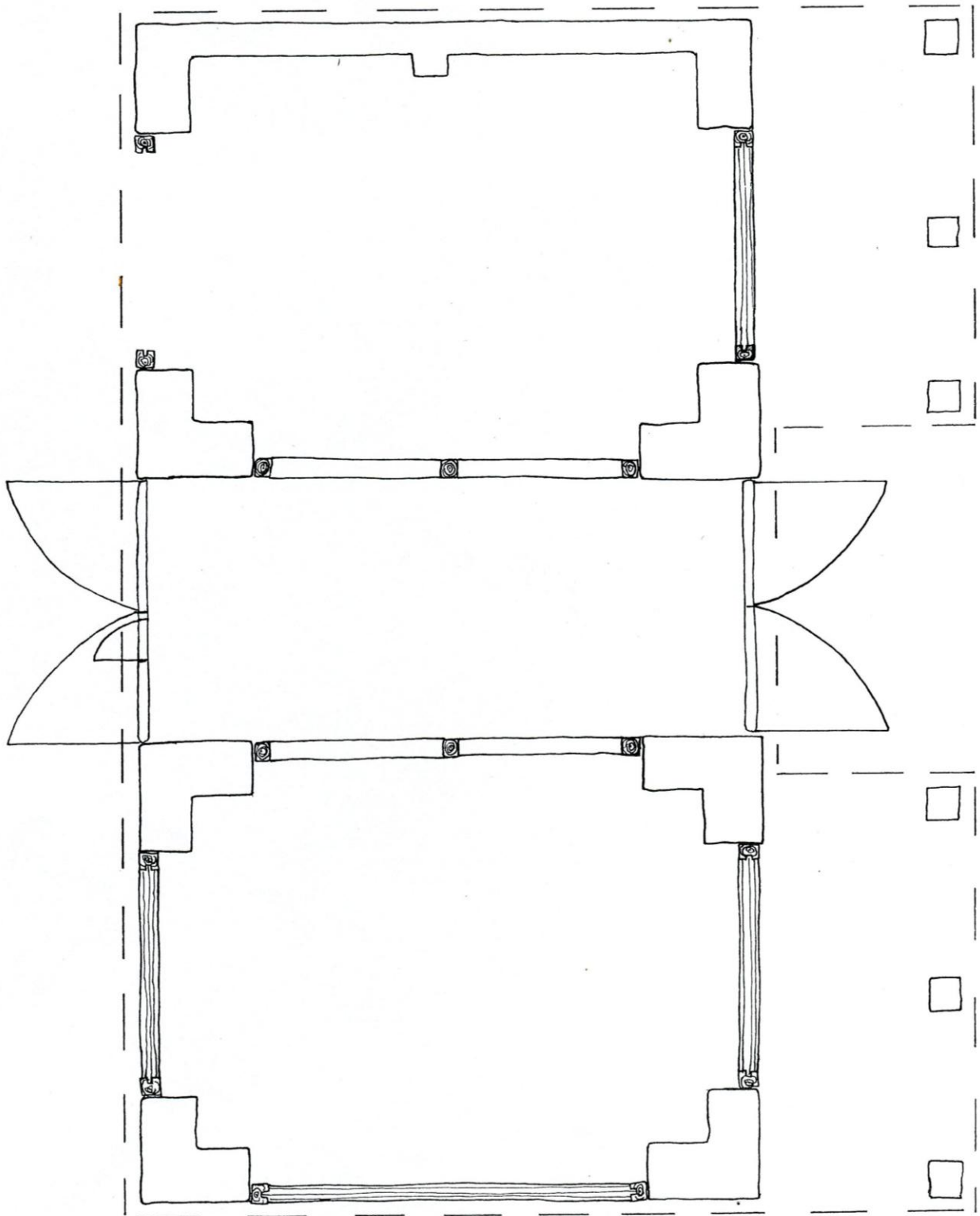

Obr. 4 – detail plátových rybinových
dlabů z druhotně užitého dřeva na
pravé stojce

Obr. 5 – vaznicový krov

Myslíc čp. 13
Půdorys 1:100
6. 9. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Třemošnice č. 9

Poloha a základní charakteristika obce

Třemošnice se nachází 14 km severovýchodně od Benešova nedaleko dálnice D1, která ji míjí na 38 km od Prahy. Zástavba vsi je řazena radiálně kolem okrouhlé návsi zastavěné drobnými usedlostmi. Uspořádání usedlostí je na stejném principu: domy směřují štítem do návsi, zápražím většinou na jih, na konci dvora nebo za zahradou stojí stodoly. Plužina se od usedlostí rozebíhá v delších lánech, ale v jihozápadní části se přizpůsobuje terénu. Dochovaná zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. V obci se zachovalo větší množství roubených objektů. Jedním z nich je roubená stodola při č. 9 v severní části vsi.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 47 stavebních parcel. Usedlost č. 9 je zakreslena na stavební parcele č. 3 při pozemkové parcele č. 3,4 a 5. Dvůr usedlosti tvoří dva objekty značené žlutě. Na západě stojí dům ve tvaru písmene L orientovaný zápražím na východ, naproti na východě stojí stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 přibývá naproti chalupě, pod stodolou nový objekt. V současnosti je usedlost rozdělena na dvě části: severní č. 9 s novým menším domem a roubenou stodolou a na jižní čp. 1. s původní chalupou a novým objektem.

Popis objektu

Na východní straně dvora se nachází roubená stodola s trojdílnou dispozicí. (obr. 1) Půdorys tvoří levá (severní) perna, příčně průjezdný mlat a pravá (jižní) perna. K levé perně v nádvoří straně přiléhá zděný přístodůlek. Stodola je orientována podélně ve směru svahu kopce od severu k jihu, nese sedlovou střechu pokrytou eternitem. Štít je ze svisle přitlučených prken. Levá perna je delší a částečně zahloubená do svahu, pravá kratší perna stojí na kamenné podezdívce, která vyrovnává terén.

Stěny jsou z dvoustraně hraněných trámů spojených na rybinu s krátkými přesahy zhlaví. (obr. 2 a 3) Spáry mezi trámy jsou bez výplně, jen do větších mezer je vložena tyčovina. Dolní věnce nároží nejsou patrné. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve třech vrstvách trámů. Poslední příčný trám horního věnce vynáší na přesahu zhlaví okapovou vaznici. V podélných stěnách levé perny je přibližně v polovině délky sloupek, do kterého je roubení zapuštěno na obou stranách na pero a drážku. V přepážkách mezi pernou a mlatem jsou otvory ohraničené trámovými stojkami, se kterými je roubení spojeno na pero a drážku.

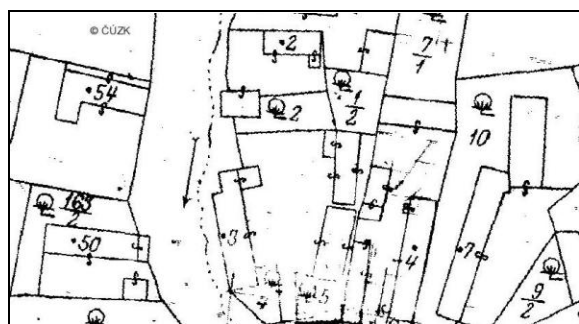
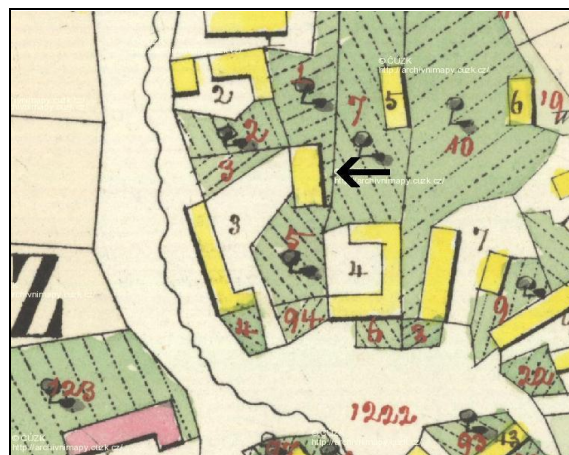
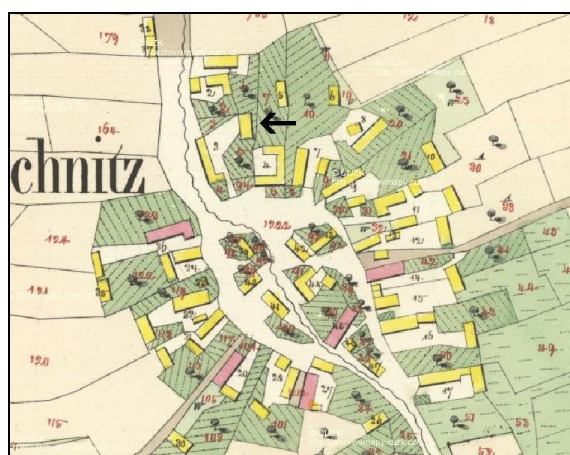
Vrata jsou dvoukřídlá točnicová. Konstrukce vrat je trámová s bočními trámkami, do kterých jsou začepovány a kolíkem zajištěny tři vodorovné trámy zpevněné ztužovací diagonálou. Na trámovou kostru jsou svisle přibita prkna. Na koncích bočních trámů jsou železné čepy uložené do železné točnicové objímky. V obou protilehlých vratech jsou menší, ven otevíratelné vstupní dveře zavěšené na pásových závěsech.

Krov je hambalkový, tvořený stolicemi s dvojicí pásků podpírající vaznice s hambalky. (obr. 4)

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt je starší, nejspíše z 2. poloviny 18. století.

Objekt představuje hodnotný doklad jedné z posledních roubených stodol v lokalitě zachovaných v celém rozsahu. Stav objektu je dobrý, roubení se zdá zachovalé.

Obr. 1 – pohled od západu

Obr. 2 – rybinové spoje na nároží podélné stěny a příčky mezi mlatem a pernou

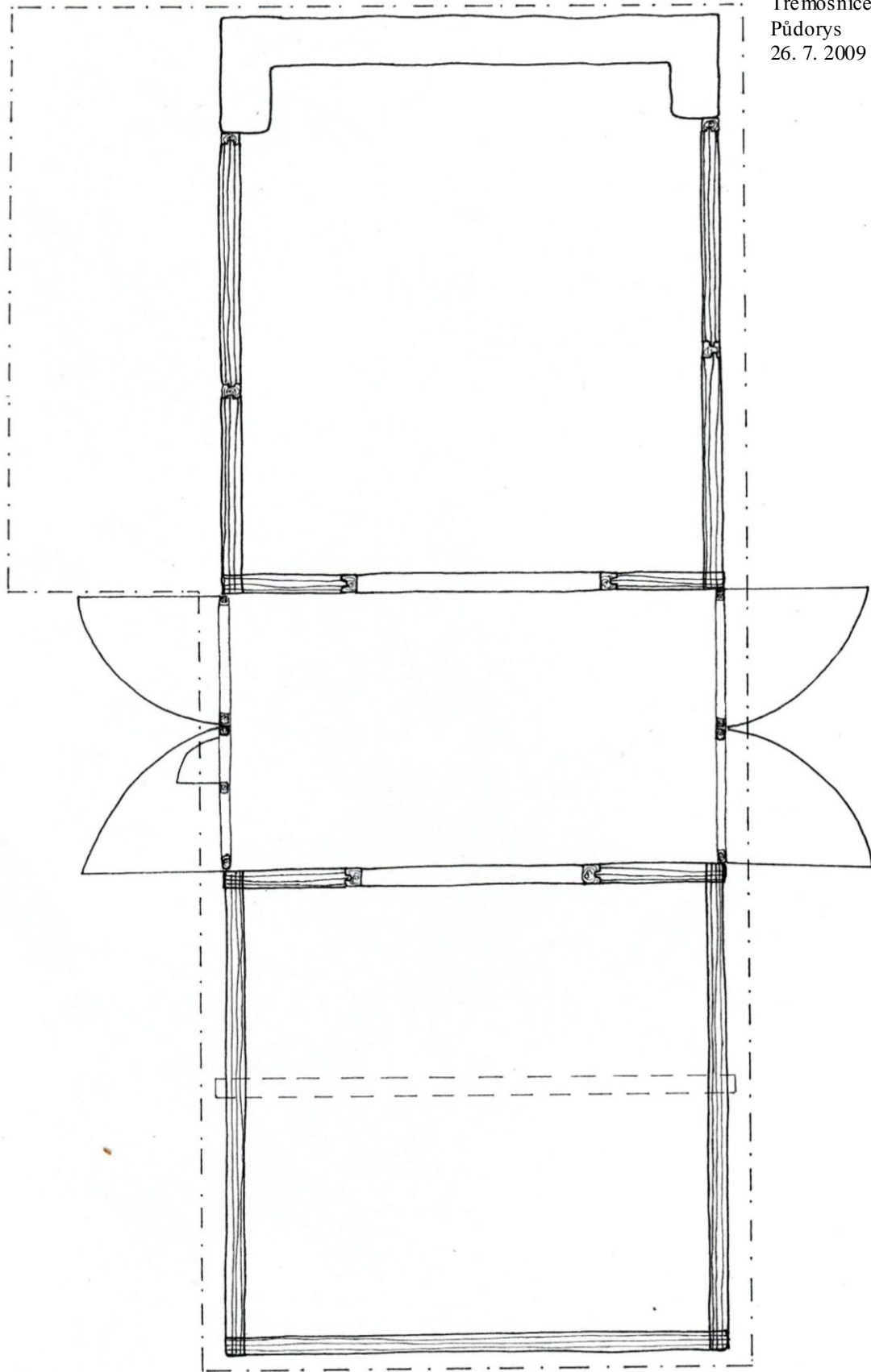

Obr. 3 – rybinové spoje s krátkými přesahy zhlaví a horní věnec na nároží zadní a pravé příčné stěny

Obr. 4 – hambakový krov

Třemošnice eč. 9
Půdorys 1:100
26. 7. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Vlkov čp. 2

Poloha a základní charakteristika obce

Vlkov se nachází 10 km severozápadně od Benešova poblíž obce Teplýšovice. Drobná ves je založena v terénní prohlubni ve svahu, který klesá dále k jihu ke Křešickému potoku. Vesnice nemá pravidelný charakter zástavby ani tvar návsi. Náves tvoří prostor kolem protínajících se cest ze severu k jihu a od západu k východu. V severozápadním cípu návsi je malý rybník, naproti v severovýchodním cípu je zvonice. Usedlosti jsou usazeny především podél cesty na jih, výjimku tvoří usedlost čp. 4, která stojí v lehkém odstupu na severu. Zástavba ve vsi je převážně zděná z 19. a 20. století. Přes svou malou velikost se ve vsi zachovalo několik roubených objektů. Jedním z nich je roubená stodola při usedlosti čp. 2 stojící v západní zástavbě podél cesty na jih.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je zakresleno 13 stavebních parcel. Usedlost čp. 2 je zakreslena na stavební parcele č. 8 při pozemkových parcelách č. 16 a č. 20. Obdélný dvůr usedlosti tvoří čtyři objekty značené žlutě. Na severu je zakreslen dům orientovaný západním na jih, naproti na jihu je zobrazena kolna. Na západě v zadní části dvora je znázorněna stodola, na východě dvůr uzavírá chlév. Na katastrální mapě z roku 1948 se pouze lehce posouvá kolna, jinak je dispozice objektů beze změn. Současná katastrální mapa je beze změn.

Popis objektu

V zadní části dvora stojí dvojdílná roubená stodola. (obr. 1) Půdorys tvoří mlat a severní (pravá) perna, jižní (levá) perna byla odstraněna v 1. polovině 20. století.² (obr. 3) Objekt stojí na kamenné podezdívce, která vyrovnává svažující se terén. Do terénu pod objektem jsou zahlobeny dva sklepy přístupné ze dvora usedlosti. Střecha je sedlová novodobě snížená o třetinu výšky a pokrytá betonovými taškami.

Stěny objektu jsou z dvoustranně hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 2) Strana jižní, kde byla ubourána perna, je z přitlučených prken. Spáry mezi trámy jsou bez výplně, ale v nádvoří straně nad sklepy jsou spáry zamazány dnes již silně vyplavenou lepenicí. Dolní věnce nároží nejsou patrné. Horní věnce nároží severního nároží jsou zajištěny krátkými přesahy zhlaví ve třech vrstvách. (obr. 4) Horní věnce na nároží podélných stěn a

² Původní velikost stodoly je zobrazena na přiložené fotografii z 20. let 30. století. Stodola zde má vyšší střechu pokrytou došky, severní pernu a přístodůlek nad vchody do sklepa.

příčky mezi mlatem a pernou jsou zajištěny přesahy zhlaví ve dvou, resp. třech vrstvách, dolní věnce zajištěny nejsou. (obr. 5)

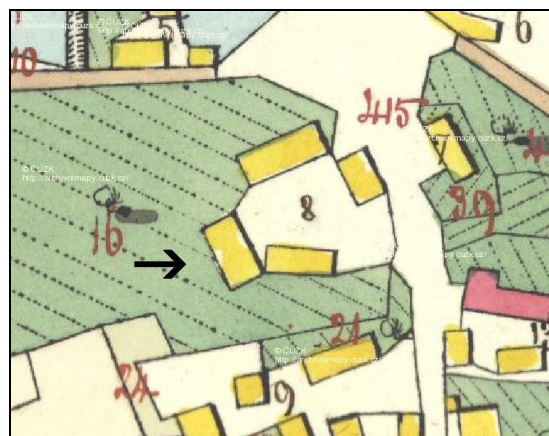
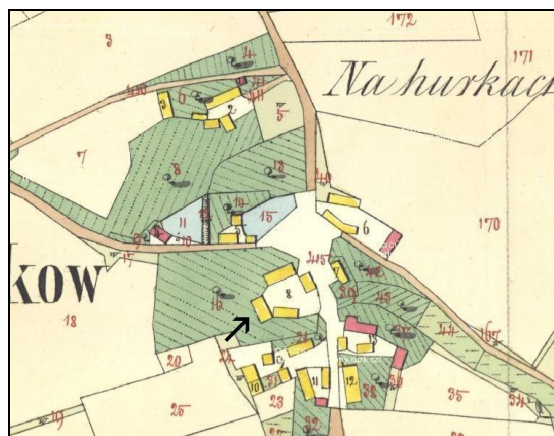
Ve vnitřním prostoru stodoly je uskladněno seno, proto nebyl možný detailní pohled do konstrukcí. Příčka mezi pernou a mlatem byla odstraněna, zachovaly se pouze výběhy z nároží, které jsou zapuštěny do stojky na pero a drážku. Na stojkách je cca 120 cm vysoký výřez s řadou otvorů po kolících, které poukazují na připevnění trámků (či fošen) příčky. (obr. 7) V horní části sloupku je plátový dlab s otvorem po kolíku, do kterého byla pravděpodobně zapuštěna konstrukce starého krovu. (obr. 6) Vrata stodoly jsou dvoukřídlá zavěšená na pásových závěsech. Kostru vrat tvoří dvě vodorovná prkna se ztuzovací diagonálou, na které jsou svisle přibita prkna. Krov je novodobě snížený s vrcholovou vaznicí vynesenu pravděpodobně třemi stolicemi.

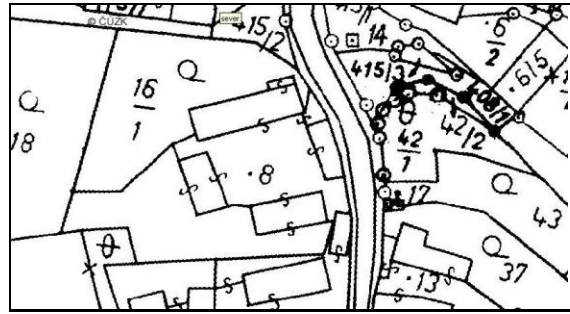
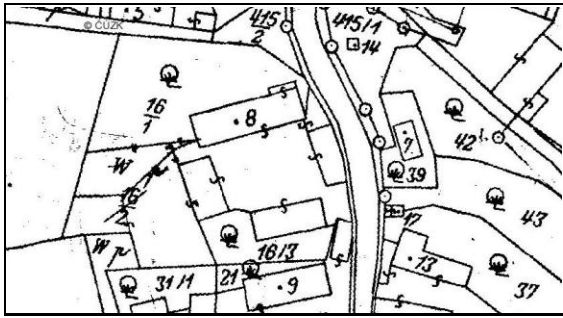
Pod severní pernou se nalézají dva sklepy. První menší sklep je zaklenut segmentovou klenbou. Druhý sklep, přístupný ze segmentově klenuté chodby, je zaklenut valenou klenbou z lomového kamene s trojbokou výsečí u chodby.

Datování a hodnocení

Objekt je zobrazen na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt je starší, nejpozději z 2. poloviny 18. století.

Objekt představuje hodnotnou roubenou stodolu zachovanou v rozsahu mlatu a jedné perny. Roubení je v dobrém stavu, vyjma spodních trámů na severní straně, které se vlivem spodní vlhkosti rozpadají.

Obr. 1 – pohled od jihu

Obr. 2 – detail rybinových spojů na nároží přední a pravé příčné stěny

Obr. 3 – fotografie ze 30. a 20. století

Obr. 4 – rybinové spoje a horní věnec na nároží přední a pravé příčné stěny

Obr. 5 – rybinové spoje a horní věnec na nároží vstupní stěny a příčky mezi pemou a mlatem

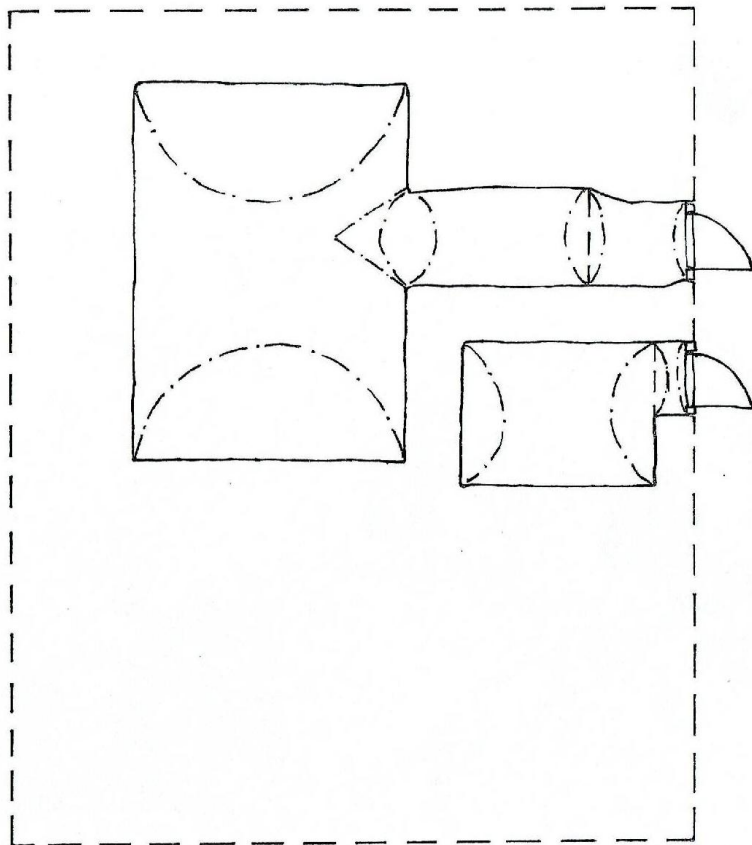
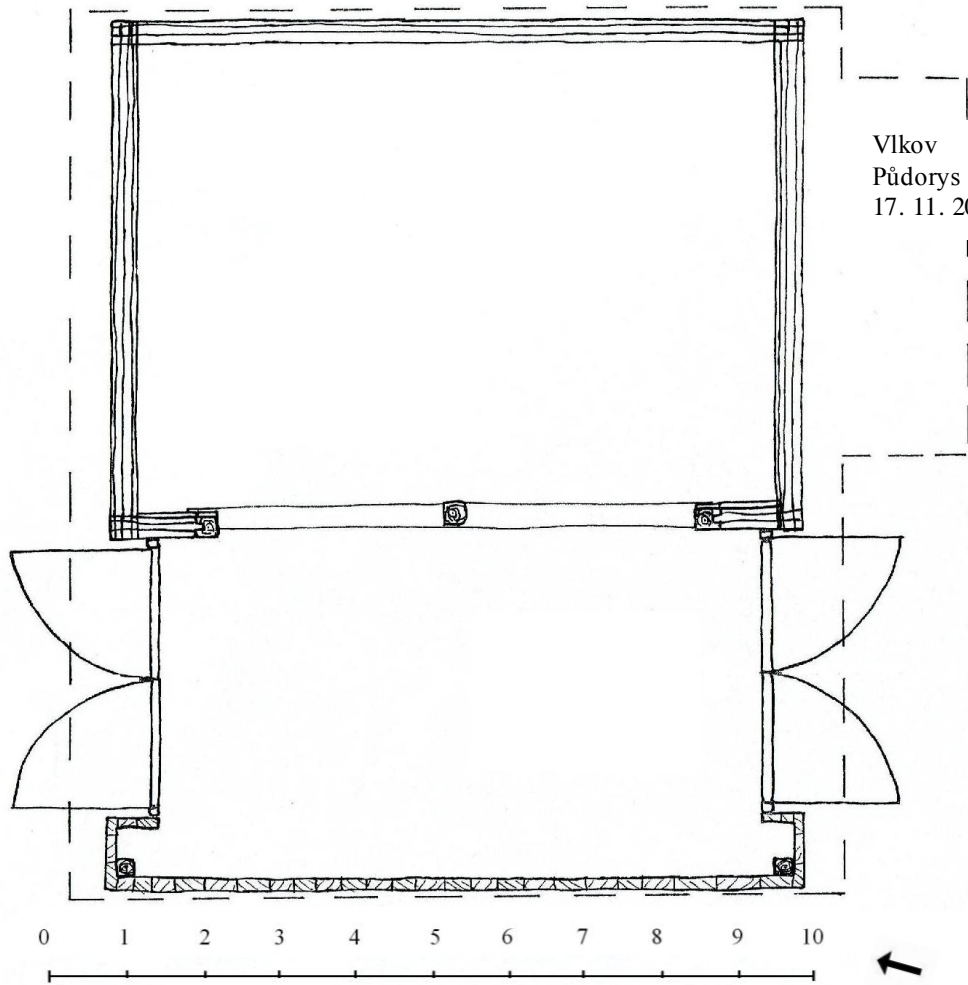

Obr. 6 – trámová stojka ohraničující odstraněný otvor v přepážce mezi pemou a mlatem

Obr. 7 – detail dlabu, ve kterém byly kolíky připevněny trámy či fošny oddělující pemou od mlatu

Žiňánky čp. 8

Poloha a základní charakteristika obce

Žiňánky se nacházejí 5 km severně od Benešova. Menší ves je založena v mírném svahu, jenž klesá k západu. Vesnice má nepravidelnou návěs, ze které se paprscovitě rozebíhají cesty. Větší i menší usedlosti jsou situovány nerovnoměrně kolem návsi, jen severozápad zůstává téměř nezastavěn. Zástavba vsi je zděná převážně z 19. století bez velkých úprav z 20. století. Posledním roubeným objektem je torzo stodoly při čp. 8 v severní části vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Žiňánky jsou na mapě SK z roku 1840 zakresleny v katastru obce Mrač. Na mapě je zobrazeno 21 stavebních parcel (čísla od 48 do 69), na nichž je většina velkých objektů zakreslena červeně, žlutě jsou značeny spíše menší a středně velké objekty. Z mapy SK vyplývá, že stodola, která dnes patří k čp. 8, původně patřila k dnešnímu čp. 7. Usedlost čp. 7 je zobrazena na stavebních parcelách č. 50, 51 a 52 při pozemkové parcel č. 1704. Zástavbu tvoří tři objekty. Na stavební parcele č. 52 je červeně zobrazen dům, nad ním na severu je na stavební parcele č. 50 žlutě zobrazena stodola. Na východě při pozemkové parcele 1537 označené jako pole s ovocnými stromy je na stavební parcele č. 51 drobný červeně značený objekt, který pravděpodobně zobrazuje sušárnu ovoce. Na katastrální mapě z roku 1948 dochází k přestavbě a oddělení domu na stavební parcele č. 52 od pozemkové parcely č. 1704, ze které zmizela sušárna ovoce. Stodola je přičleněna k sousední usedlosti čp. 8 na stavební parcele č. 53. Na současné katastrální mapě stodola zůstává součástí čp. 8, ale je zakreslena na původním nezkráceném půdoryse.

Popis objektu

Na zahradě usedlosti čp. 8 stojí torzo menší roubené stodoly, ze které se zachovala pouze západní perna. (obr. 1) Objekt nese sedlovou střechu pokrytou pálenými taškami. Bednění štítu je na západní straně jen ze svisle přibitých prken. Objekt stojí na vysoké kamenné podezdívce, proto jsou roubené stěny vysoké jen několik (čtyři, resp. pět) vrstev trámů. (obr.2) Stěny jsou z dvoustraně hraněných trámů spojených na rybinu. Spáry jsou bez výplně, pouze do větších mezer mezi trámy je vložena úzká tyčovina. Dolní věnce nároží nejsou patrné, horní věnce jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Východní stěnu po zkrácení o mlat a východní pernu tvoří přepážka mezi pernou a mlatem. V přepážce je otvor zvětšený směrem dolů, po stranách ohraničený trámovými stojkami, které jsou s roubením spojeny na pero a drážku. Dole je otvor ohraničen prahovým trámem, v jehož středu je čepový

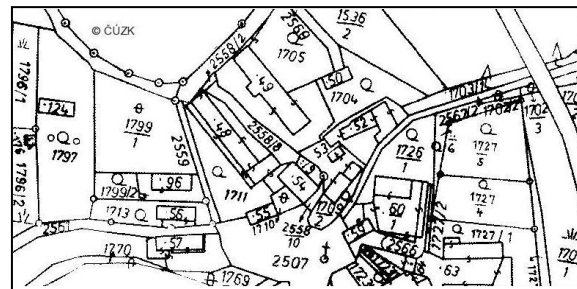
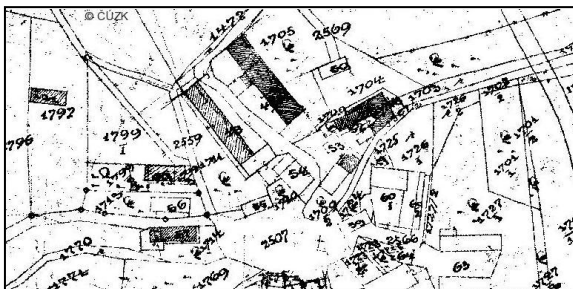
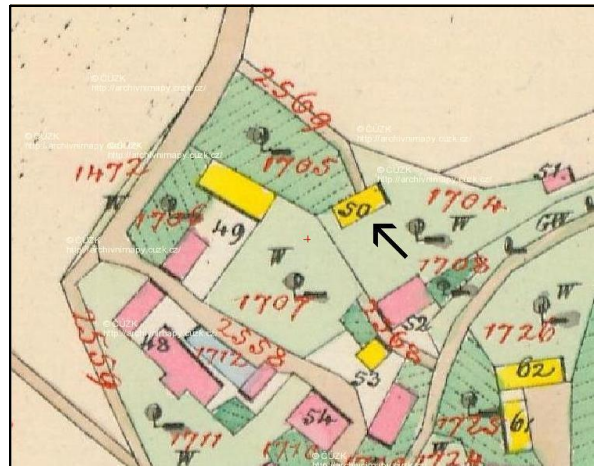
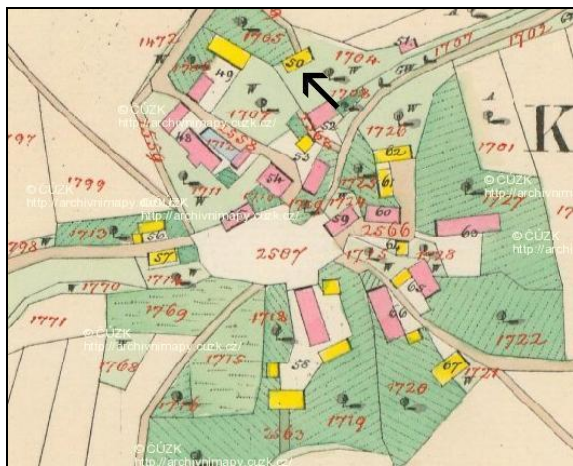
otvor po svislém trámku, na který bylo pravděpodobně připevněno bednění. Do zvětšeného otvoru jsou osazena nejspíš původní dvoukřídlá točnicová vrata. (obr. 3) Kostru vrat tvoří dva svislé trámy, do kterých jsou začepovány tři vodorovné trámy zpevněné diagonálou. Krajní svislé trámy jsou nahoře přichyceny železným točnicovým ložiskem. Na líci vrat jsou svisle přibita prkna. Ve stěnách je několik trámů s čepovými otvory svědčící o jejich druhotném použití. (obr. 5)

Krov je hambalkový, tvořený stolicemi vnesenými na vazném trámu. Stolice vynášejí vaznici, která podpírá středy hambalků umístěných pod vrcholem. (obr. 6) Vaznice vystupuje z nového štítu, kde je zakryta plechovou stříškou.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1840. Tradice výstavy roubených stodol končí na přelomu 18. a 19. století, je pravděpodobné, že objekt je starší, asi z konce 18. století.

Stav objektu je dobrý, stěny netrpí vlhkostí a do objektu nezatéká. Objekt představuje torzo tradiční roubené stodoly s druhotně použitými trámy ze staršího časového horizontu.

Obr. 1 – pohled od severovýchodu

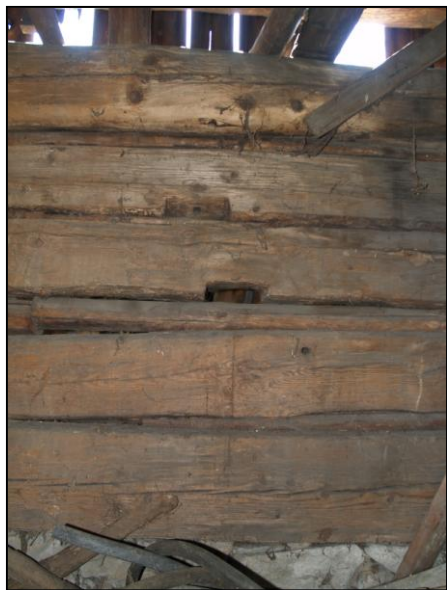
Obr. 2 – detail nároží

Obr. 3 – točnicová vrata trámové konstrukce

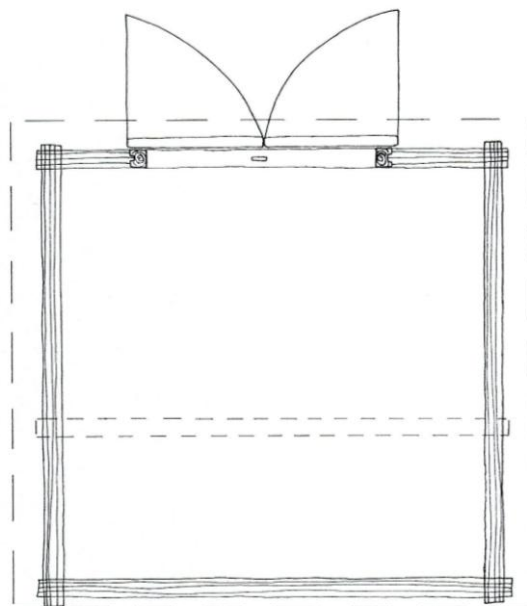

Obr. 4 – pohled od jihu

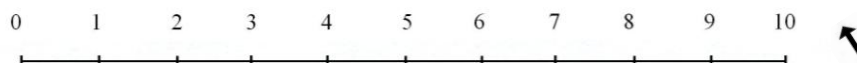
Obr. 5 – druhotně užitě trámy v jižní stěně

Obr. 6 – hambaľkový krov

Žiňánky čp. 7
Půdorys 1: 100
24. 4. 2010 E.F

Sýpky

Humenec čp. 12

Poloha a základní charakteristika obce

Přibližně 10 km severovýchodně od Benešova se poblíž obce Teplýšovice nalézají dvě usedlosti katastrálně řazené k obci Humenec, který je vzdálen 1,5 km na jih. Blíže na jihu než Humenec je mlýn Smilov, ke kterému od severu stéká Smilovský potok. Na hraně koryta Smilovského potoka se na jeho levém břehu nacházejí dvě usedlosti čp. 12 a čp. 21. Obě usedlosti jsou zděné vzhledově z 2. poloviny 19. století. U severnějšího čp. 12 se nalézá drobná roubená sýpka.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Usedlost je na mapě SK z roku 1841 zobrazena v katastru obce Teplýšovice. Na mapě je zobrazena jediná usedlost na stavební parcele č. 75 při pozemkových parcelách č. 341, 342 a 344. Dvůr usedlosti tvoří dva objekty. Na severu je červeně zobrazen dům obrácený zápražím na jih, kolmo k domu je zakreslen žlutý obdélník pravděpodobně znázorňující stodolu. Pod usedlostí na jihozápadě se na pozemkové parcele č. 352 nalézá dnes již zaniklý rybník. Na katastrální mapě z roku 1948 dochází ke změnám. Pod pozemkovou parcelou č. 344 se objevuje nová stavební parcela s č. 100, na které jsou zobrazeny dva objekty. Na stavební parcele č. 75 dochází k přestavbě, zmizely oba původní objekty, místo nich je zde zobrazen dům orientovaný zápražím na východ. Na současné katastrální mapě nedochází ke změnám. Na minulých ani na současných katastrálních mapách není zobrazena popisovaná sýpka.

Popis objektu

Štítem k zápraží domu stojí jednokomorová roubená sýpka. Objekt je založen na hraně terénního schodu, do kterého je zahrouben sklep s valenou klenbou. Sklep je přístupný ze dvora, umístěný vchodem pod levou příčnou stěnou sýpky. Sýpka je přístupná z jihu s vchodem v podélné stěně kryté bočním přesahem střechy. Střecha je sedlová pokrytá novými pálenými taškami, štít je ze svisle přibitých prken se spárami zakrytými lištami. Na západní straně je do prken vyřezáno okénko ve tvaru kvadrilobu.

Stěny jsou z hraněných trámů, z tenčích kuláčů i z půlených kuláčů spojených na rybinu. (obr. 5) Trámy jsou natřeny tmavou barvou, spáry jsou vymalovány vápnem. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahem nejspodnějšího trámu. Horní věnce jsou zajištěny přesahy ve dvou, resp. ve třech vrstvách. (obr. 3 a 4) Na vrchní příčné trámy horního věnce a na přesahy stropních trámů je usazena okapová vaznice. V příčné stěně je do dvora proražen

nový okenní otvor pro dvoutabulkové okno. Některé trámy jsou druhotně použité, většinou nesou stopy po plátových dlabech.

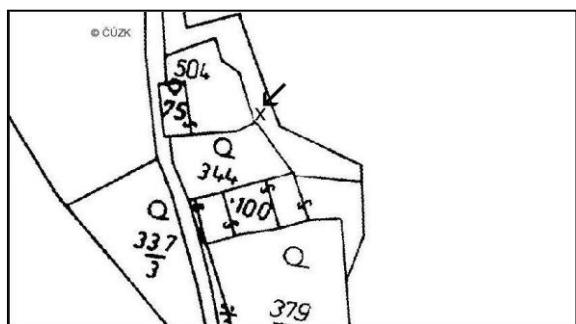
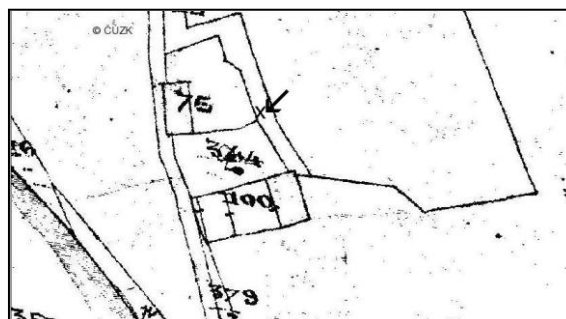
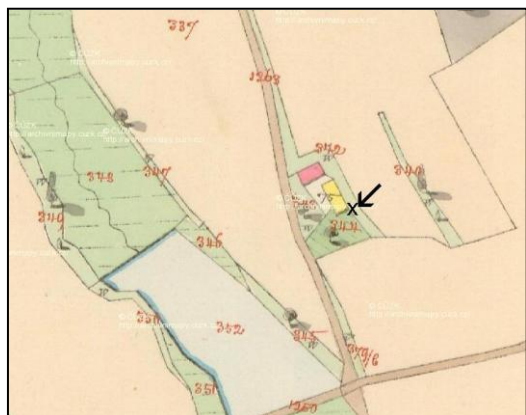
Do objektu se vstupuje jednoduchým portálem s dvojicí stojek zapuštěných do průběžného překladového a prahového trámu. (obr. 2) Otvor portálu má rozměry 85 x 150 cm. Do portálu jsou osazeny novodobé na pravou stranu otevíratelné dveře. Vnitřní prostor objektu je rekreačně upraven: byl odstraněn strop, do levé příčné stěny bylo proraženo nové okno a stěny byly obloženy dřevem.

Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem pouze z krokví spojených hambalky.

Datování a hodnocení

Objekt není zobrazen na žádné z minulých ani současných katastrálních map. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl v 2. polovině 19. století, kdy v usedlosti došlo k proměně zástavby. Stavební materiál byl pravděpodobně použit ze staršího objektu, na což poukazují druhotně použité trámy.

Hmotově tradiční příklad podsklepené roubené sýpky, v současnosti upravené k rekreačním účelům.

Obr. 1 – levá příčná stěna s proraženým okenním otvorem nad vchodem do sklepa

Obr. 2 – vstupní stěna s trémovým portálem a novými dveřmi

Obr. 3 – horní věnec nároží pravé příčné a zadní stěny

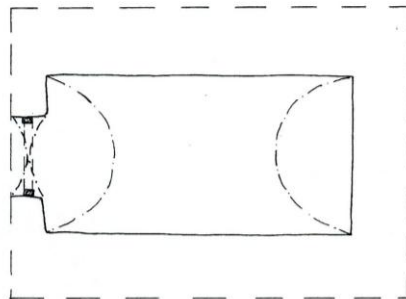
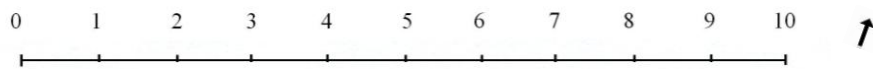
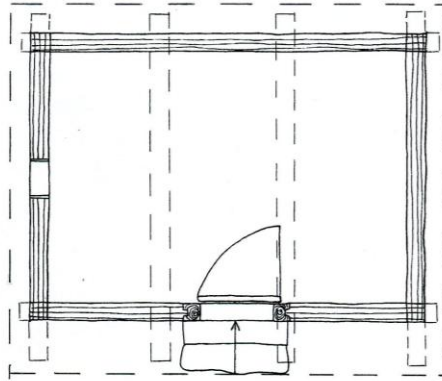
Obr. 4 – horní věnec nároží vstupní a pravé příčné stěny

Obr. 5 – rybinové spoje z půlených trámů a kuláčů na nároží pravé příčné a vstupní stěny

Humenec čp. 12
Púdorys 1: 100
6. 9. 2009 E.F

Myslíč čp. 13

Poloha a základní charakteristika obce

Myslíč se nalézá 3 km jihozápadně od Beněšova. Obec se nachází v terénní prohlubni, kterou od západu k východu protéká Myslíčský potok. Zástavba je nerovnoměrně rozmístěna kolem nepravidelné návsi s rybníkem. V severní části vsi jsou spíše větší a středně velké usedlosti s polnostmi orientovanými ve směru svahu od severu k jihu. V jihozápadní části vsi je shluk menších usedlostí. Zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. Posledními doklady roubené zástavby jsou sýpka a pilířová stodola při čp. 13.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1840 je očíslováno 20 stavebních parcel. Většina objektů je značena žlutě, červeně jsou značeny jen některé větší a středně velké objekty. Čp. 13 stojí na stavební parcele č. 17, při pozemkových parcelách č. 31, 32 a 33. Zástavbu dvora usedlosti tvoří čtyři objekty. Na severu je červeně znázorněn dům, na východě je žlutě vyznačena stodola, na severu je žlutě zobrazena sýpka a na západě je znázorněn menší žlutý objekt. Na novějších katastrálních mapách nedochází ke změnám, jen dům je lehce prodloužen.

Popis objektu

Podélně naproti domu stojí větší roubená sýpka orientovaná vstupem na sever do dvora. Střecha je sedlová s dřevěnou nadezdívkou, krytá betonovými taškami. (obr. 1) Štít je stejně jako nadezdívka ze svisle přibitých prken se zašpičatělým koncem, ve kterém je zahloubené kolečko. Přesahy stropních trámů kryjí malé podezděné zápraží či pavláčku, ze kterého vede žebříkové schodiště do podkrovní.

Objekt stojí cca 40 cm od povrchu na mohutných kamenech umístěných na nárožích. Na kameny jsou posazeny podélné základové trámy, které tvoří dolní věnec nároží. Na základové trámy jsou položeny příčné podlahové trámy, které zároveň vynášejí zápraží. Stěny opatřené vápenným nátěrem jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Spáry jsou vyplněny lepenicí, která je ve větší míře nahrazena vápennou směsí. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů. (obr. 4) Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve dvou vrstvách, trámy ve vrchní příčné vrstvě vynášejí spolu s přesahy stropních trámů nefunkční okapovou vaznici.

Ve vstupní stěně jsou rovnoměrně po obou stranách od vchodu malé dovnitř se rozšiřující užitkové otvory vytvořené seříznutím jednoho trámu. (obr. 7) Zárubeň portálu tvoří průběžný překladový a prahový trám a boční stojky. Otvor portálu má rozměry 90 x 155 cm

s navýšením ve střední části portálu o 10 cm. Překladový trám má sedlově tvarované nadpraží, do kterého jsou hlouběji zapuštěny stojky. (obr. 5) Do prahového trámu jsou stojky zapuštěny jen mělce, práh je zahloben až pod stojky, které jsou proti rozestoupení zajištěny kramlemi. Překladový i prahový trám přesahují nároží, kde tvoří součást horního a dolního věnce. Ve stěnách nebyly patrné druhotně užití trámy.

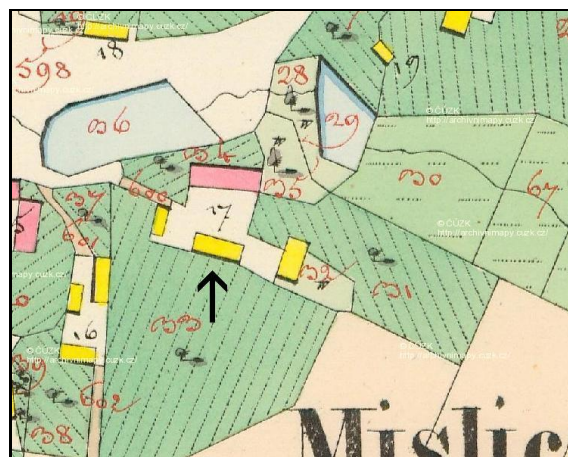
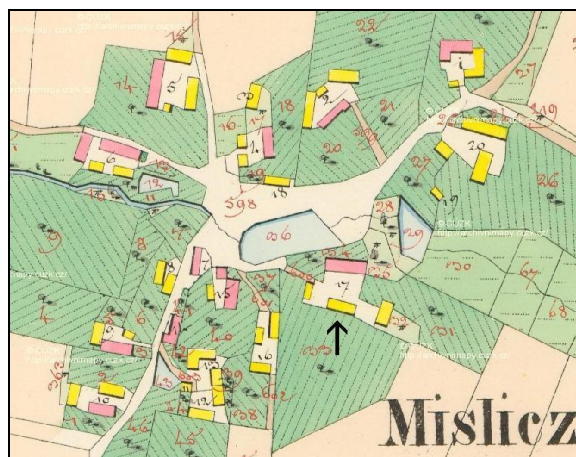
Do objektu se vstupuje po krátkých žebříkových schůdcích na úzké novodobě podezděné dřevěné zápraží, ze kterého lze vstoupit buď dveřmi do sýpky, nebo po žebříkovém schodišti vystoupat do podkroví. (obr. 2) V portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková se třemi připevněnými deskami zavěšenými na pásových závěsech s dvojlaločnými konci. Zámek je obdélný krabicový připevněný šrouby se čtvercovými matkami. (obr. 6) Na líci dveří je nezdobený oválný zámkový štítek a kovaná petlice. Vnitřní stěny jsou obílené, strop z dřevěných desek nesou tři stropní trámy. Podélně kladená podlaha je z dřevěných fošen širokých cca 30 cm spojených na pero a drážku.

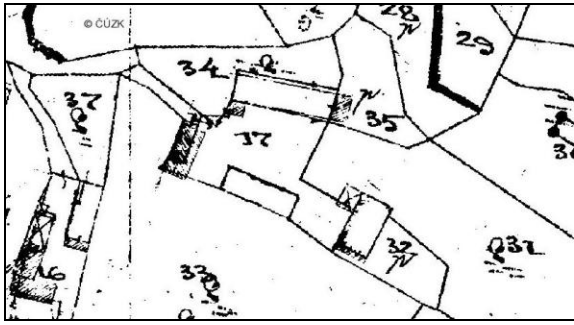
Krov je novodobý s vrcholovou vaznicí vynesenu třemi stolicemi, které jsou spojeny kleštinami s krokvei.

Datování a hodnocení

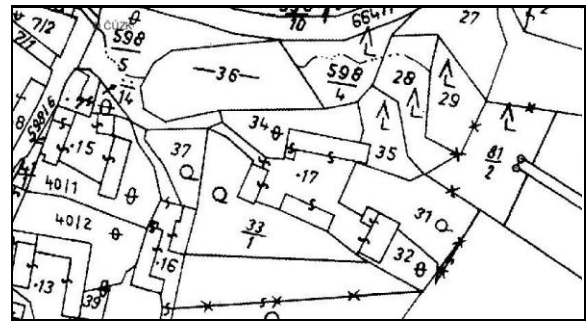
Objekt je pravděpodobně zobrazen na mapě SK z roku 1840, kde se zdá být zakreslen na delším půdorysu, na tomto podlouhlém půdoryse je však zobrazován i na současných katastrálních mapách. Objekt je nejspíš starší, snad z konce 18. století. Užitý sedlový portál je jistě jen přežívajícím archaickým motivem. Krov je novodobý, bednění má stejný motiv jako bednění stodoly datované rokem 1938.

Objekt patří mezi větší jednokomorové sýpky v lokalitě. Hodnotnou konstrukcí je sedlový portál a zachované masivní dolní věnce nároží. Stav objektu je dobrý, roubení se zdá zachovalé.

Obr. 1 – vstupní strana, střecha s dřevěnou podezdívkou

Obr. 2 – žebříkové schůdky na pavlačku a schody do podkrovní

Obr. 3 – rybinové spoje, horní a dolní věnec nároží vstupní a pravé příčné stěny

Obr. 4 – dobře zachované přesahy trámů v dolním věnci nároží

Obr. 5 – trémový portál se sedlově tvarovaným nadpražím

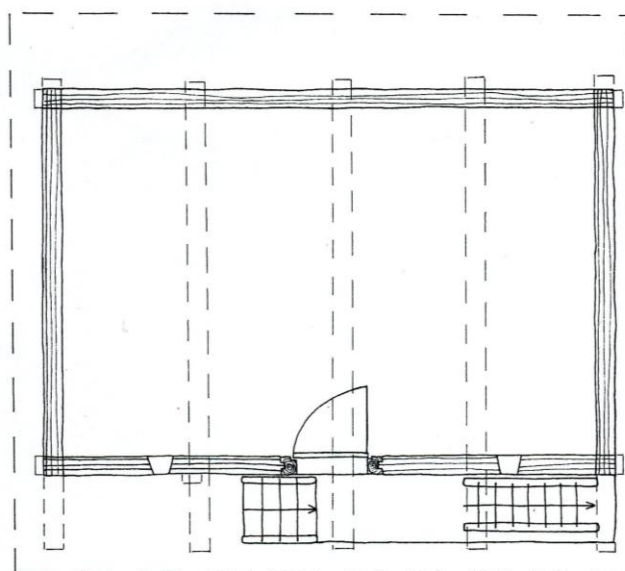
Obr. 6 – krabicový zámek připevněný na svlakových dveřích

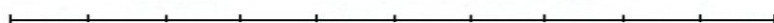
Obr. 7 – užitkový otvor vyříznutý do jednoho trámu

Myslič čp 13
Půdorys 1: 100
6. 9. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Petroupim čp. 15

Poloha a základní charakteristika obce

Petroupim se nalézá 5 km severovýchodně od Benešova. Obec je rozdělena do dvou dílů, které odděluje tok Petroupimského potoka. První díl je uspořádanější s nepravidelnou návší. Druhý severní díl má nespořádanou zástavbu situovanou podél cest na západ a jihozápad. V obci se zachovalo několik roubených objektů, především sýpek. Jedním z nich je sýpka u roubeného domu při usedlosti čp. 15.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z 1840 je očíslováno 55 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 15 je zobrazena na pozemkové parcele č. 15, při pozemkové parcele č. 26. Na dvoře usedlosti jsou zakresleny dva objekty značené žlutě. Na severu je dlouhý obdélník znázorňující dům orientovaný zápražím na jih, naproti je malý čtverec zobrazující sýpku. Na katastrální mapě z roku 1948 je k východnímu štítu domu přikreslena zděná maštal a na západě usedlosti je zakreslena zděná stodola a chlívký. Na současných katastrálních mapách nedošlo ke změně.

Popis objektu

Naproti zápraží domu stojí roubená jednokomorová sýpka orientovaná vstupem ve štítové straně k domu. (obr. 1) Objekt nese sedlovou střechu krytou pálenými taškami, která přesahuje příčnou vstupní stěnu a zakrývá úzkou pavláčku. Štít je z kolmo přitlučených prken, jejichž dolní hrany jsou zdobeny mělkými žlábký. Na zadním štítu jsou dvířka zavěšená na pásových závěsech a kulatý užitkový otvor. (obr. 7)

Objekt stojí na podezdívce vyrovnávající terén s nízkým užitkovým prostorem přístupným zpod pavláčky. Na podezdívce leží dva podélné základové trámy, které podezdívku přesahují a vynáší tak pavláčku. Konce základových trámů jsou pod pavláčkou podepřeny stojkami. Stěny opatřené vápenným nátěrem jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Pod smytým nátěrem je ve spárách znát lepenice přichycená kolíčky. V zadní stěně, kde místy vypadla i lepenice je do větších spár vložena úzká tyčovina. Dolní věnce nároží nejsou patrné. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů a nad nimi jsou ještě dvě vrstvy roubené nadezdívky vynášející mladší krov. Na úpravu krovu upozorňuje i dlab po odstraněné okapové vaznici na přesahujícím zhlaví příčného trámu v nejvyšší vrstvě horního věnce. (obr. 4) Druhotně použité trámy jsou patrné jen v nadezdívce, kde jsou plátové dlaby s otvory po kolíku.

Ve stěnách objektu nebyly patrné užitkové otvory. Zárubně portálu tvoří průběžný prahový a překladový trám, do kterých jsou mělce zapuštěny stojky. (obr. 3) Otvor portálu má rozměry 80 x 145 cm. Stojky mají půlkruhově probrané boky a se stěnami jsou spojeny na pero a drážku. Překladový trám nemá tvarované nadpraží, probíhá po délce vstupní stěny a přesahuje nároží, kde je součástí horního věnce.

Do objektu se vstupuje po několika kamenných schodech přes nízkou pavláčku. Pavláčka (obr. 5) je v průčelí ohraničena bedněným zábradlím zapuštěným do dvou neprofilovaných sloupků, levou podélnou stěnu ohraničují dlouhé přesahy tří vrstev trámů. (obr. 2) Do portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková, složená ze tří desek zavěšených na závěsech s listovými konci. Na rubu dveří jsou připevněny dva zámky (obr. 9). První mohutný (40 cm dlouhý) na tvarovaném nosném plechu s listovým koncem. Druhý je čtvercový krabicový s kovanou tyčovou klikou. V levé stojce portálu (při pohledu do sýpky) je úzký cca 3 cm široký otvor, který pravděpodobně ukrýval tzv. šroubový zámek (viz. Exkurz III.), jenž byl odstraněn.

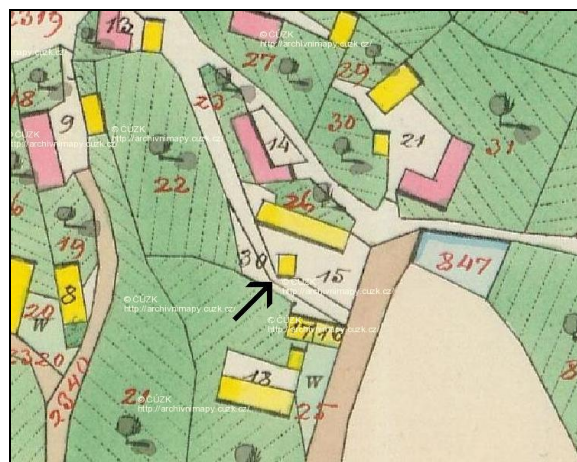
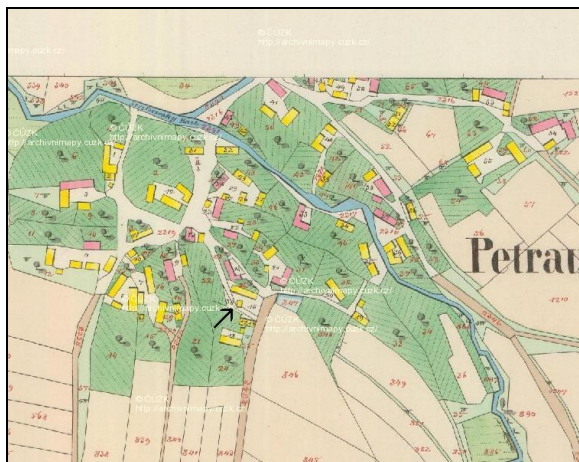
Podlaha objektu je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou natřeny vápnem. Strop z půlených povalů s mezerami vyplněnými lepenicí je nesen jedním stropním trámem.

Z letného pohledu do krovu byla rozeznatelná vrcholová vaznice podpíraná stolicemi.

Datování a hodnocení

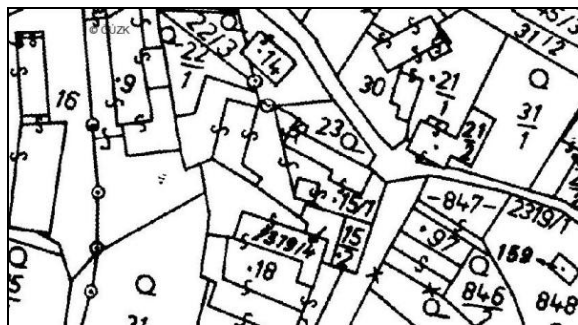
Objekt je zcela jistě znázorněn na mapě SK z roku 1840. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl již dříve, snad na konci 18. století. Pro starší datování mluví zámek na tvarovaném nosném plechu. Krov objektu je mladší, o čemž vypovídá roubená nadezdívka.

Objekt představuje tradiční jednokomorovou roubenou sýpku s hodnotným zámekem na zdobeném, nosném plechu a s tzv. šroubovým zámekem. Stav objektu je dobrý, roubení se zdá zachovalé.

Obr. 1 - celkový pohled od severozápadu

Obr. 2 – přesahy spodních trámů podélné stěny kryjící pavlačku

Obr. 3 – trámový portál s průběžným překladovým trámem a s oble probranými stojkami

Obr. 4 – detail stojky s otvorem po šroubovém zámku

Obr. 4 - příčný trám
horního věnce s dlabem
po odstranění okapové
vaznici

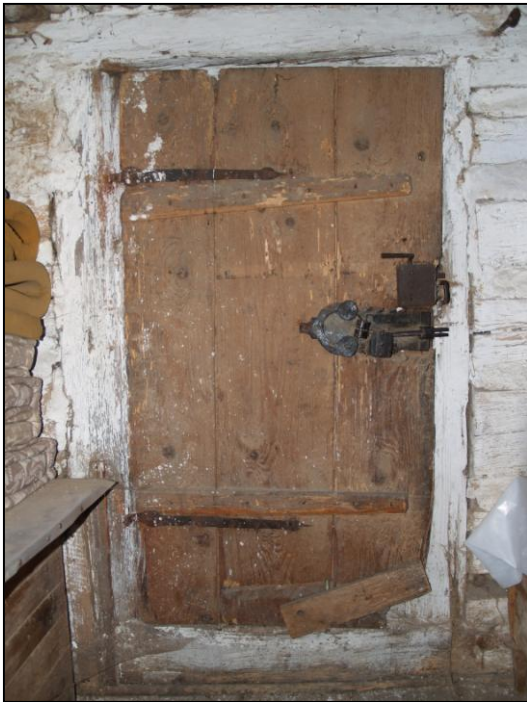
Obr. 5 – nízká pavláčka

Obr. 6 –
rybinové spoje
na nároží pravé
podélné a zadní
příčné stěny

Obr. 7 – zadní stěna a bednění štítu

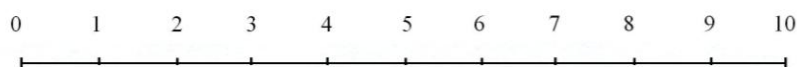
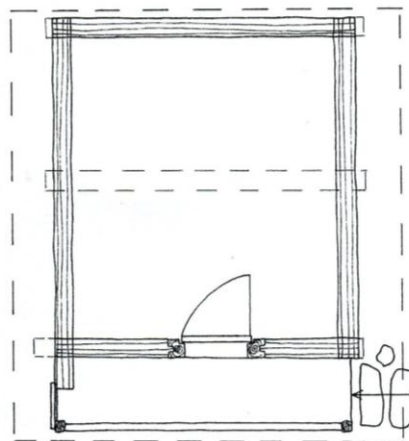

Obr. 8 – svlakové dveře s krabicovým zámekem s kovanou klikou a se zámekem na zdobeném nosném plechu

Obr. 9 – detail zámků

Petroupim čp. 15
Půdorys 1: 100
17. 11. 2009 E.F

Petroupim čp. 21

Charakteristika a základní popis obce

Petroupim se nachází 5 km severovýchodně od Benešova. Obec je rozdělena do dvou dílů, které odděluje tok Petroupimského potoka. První díl je uspořádanější s nepravidelnou návší. Druhý díl severně od prvního má neuspořádanou zástavbu, která se vine podél cest na západ a jihozápad. V obci se zachovalo několik roubených objektů, především sýpek. Jedna z nich stojí ve druhém dílu obce při usedlosti čp. 21, umístěné na pravém břehu potoka.

Situace usedlosti objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z 1840 je očíslováno 55 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 21 je zakreslena na stavební parcele č. 38 při pozemkové parcele č. 41. Dvůr usedlosti tvoří tři objekty. Na severovýchodě podélně s cestou je červeně zakreslen dům (s datací ve štítě 1835) orientovaný zápražím na jihozápad. Dům je velmi pravděpodobně zobrazen i se sýpkou navazující na severní průčelí domu. Podélně naproti domu je červeně vyznačen chlév. Na severozápadě v zadní části dvora je žlutě zobrazena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 je na severu za stodolou zobrazena nová zděná stodola. Na současných katastrálních mapách zmizela stará žlutě značená stodola, nová stodola je lehce prodloužena a začala být využívána k obytným účelům.

Popis objektu

Na severní průčelí domu navazuje roubená jednokomorová sýpka krytá pokračující sedlovou střechou domu. (obr. 1) Střecha pokrytá pálenými taškami vytváří na nádvoří straně přesah, který kryje zápraží domu a nízkou pavláčku sýpky. Štít je ze svisle přibitých prken, v rohu s malými dvířky do podkrovní, které jsou zavěšeny na pásových závěsech s listovými konci.

Objekt stojí na nízké podezdívce, stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu s krátkými přesahy zhlaví. (obr. 2) Vstupní stěna navazuje na nádvoří stěnu domu a nese stejné vrstvy vápenných nátěrů s vystupujícími odstíny šmolky a okru. Před vstupní stěnou je na nároží cihlový pilíř s ponechanými šmorci vynášející okapovou vaznici střechy. Levá boční stěna je nejvíce vystavena nepřízni počasí, vápenný nátěr je zde smyt a spáry vyplněné lepenicí jsou silně vyplaveny. Spodní trám se zdá být z odlišného trvanlivějšího dřeva. Zadní stěna objektu je krytá prodlouženou zděnou stěnou domu. Mezi roubenou stěnou sýpky a stěnou domu tak vznikl úzký prostor. Stěna sýpky je zde dobře zachovalá, nebílená se spárami vyplněnými lepenicí. Dolní věnce nároží jsou zajištěny dnes nepatrnými přesahy zhlaví

v jedné vrstvě trámů. Horní věnce jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů.

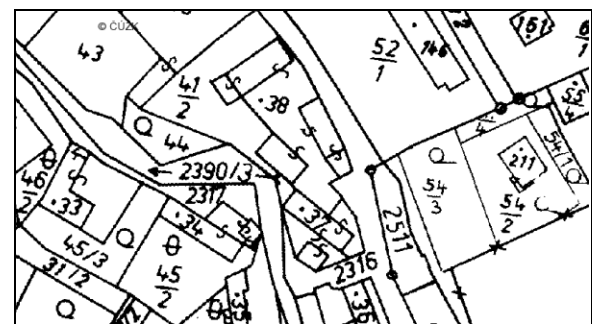
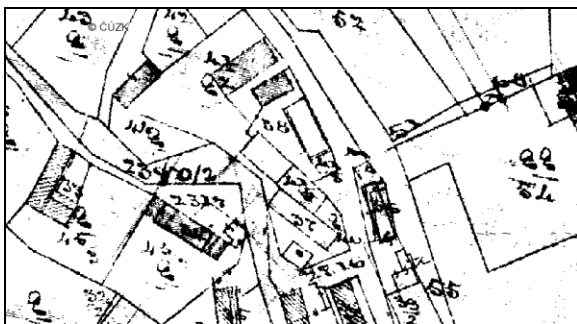
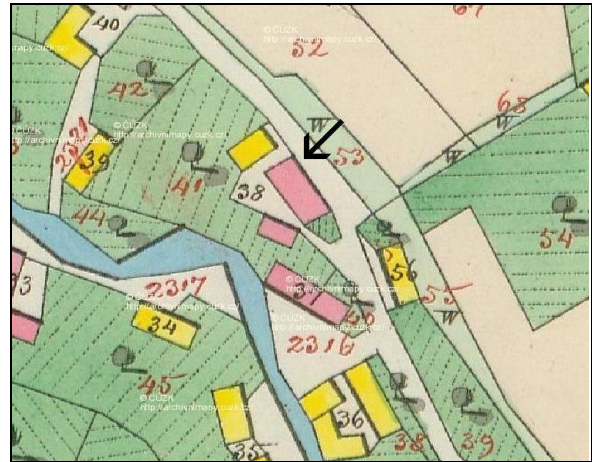
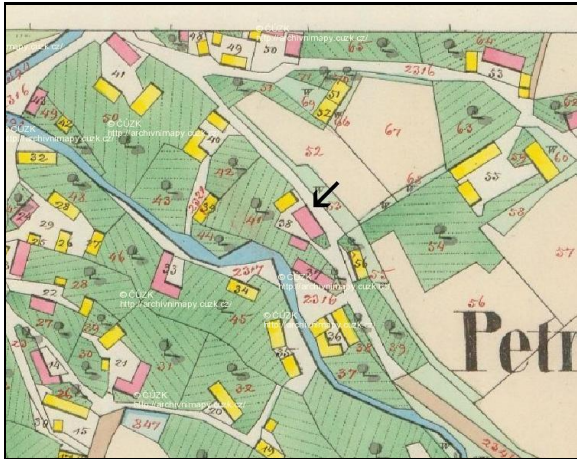
Ve stěnách nebyl patrný žádný užitkový otvor. Portál tvoří průběžný překladový a prahový trám, do kterých jsou hluboko zapuštěny stojky. (obr. 4) Otvor portálu má rozměry 80 x 140 cm. Stěny roubení jsou se stojkami spojeny na pero a drážku. Překladový trám jde po délce vstupní stěny, jejíž nároží přesahuje a tvoří součást horního věnce.

Do objektu se vstupuje po třech kamenných schodech, které vedou na nižší úzkou pavláčku ohraničenou bedněným zábradlím zapuštěným do dvou neprofilovaných sloupků. Do portálu jsou osazeny točnicové dveře otevíratelné dovnitř na pravou stranu. (obr. 3) Konstrukce dveří je trámová tvořená širokými bočními trámky, do kterých jsou na čep zajištěný kolíkem vloženy široké vodorovné trámky. Na vodorovné trámky jsou kovanými hřeby s obdélnou hlavou připevněny dvě široké desky. Na koncích pravého bočního trámu vystupují točnicové čepy. Horní čep je přichycen do mohutné točnicové objímky připevněné k překladovému trámu dvěma kovanými hřeby s obdélnou hlavou. Dolní čep je zapuštěn do menší točnicové objímky, připevněné dvěma dřevěnými kolíky do prahového trámu. Zajištění dveří umožňuje kovaná petlice na líci a dva zámky na rubu dveří. První zámek je obdélný krabicový přichycený dvěma šrouby se čtvercovou matkou. Druhý zámek je tzv. šroubový. (viz. Exkurz III.) Ve stojce je otvor s plechovým štítkem, ve kterém je šroub s hlavou se dvěma otvory. Na rubu dveří je připevněn železný pás se závitem, do kterého se zašrouboval šroub ve stojce. Podlaha je z příčně položených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou obíleny, strop je z půlených povalů nesených jediným stropním trámem. Ze stropu dlouze vystupují tři proražené kolíky z neznámé konstrukce v podkroví. Do krovu nebyl přístup.

Datování a hodnocení

Objekt je velmi pravděpodobně zobrazen na mapě SK z roku 1840 jako součást domu značeného červeně. Fasáda domu nese dataci 1835. Objekt mohl být postaven současně s novým domem, ale spíš je pozůstatkem starší stavby. Pro starší datování se vyslovuje skladba trámů stěn s přesahy zhlaví a použití točnicových dveří, které však jsou na venkově dlouho přežívající archaickou konstrukcí. Objekt nejspíš pochází z 2. pol. 18. století.

Objekt představuje tradiční jednokomorovou roubenou sýpku s velmi hodnotnými točnicovými dveřmi a s kompletně zachovalým tzv. šroubovým zámekem. Stav objektu je dobrý, roubení je většinou zdravé.

Obr. 1 – pohled na sýpku s domem od západu

Obr. 2 – rybinové spoje s krátkými přesahy trámů na nároží vstupní a boční stěny

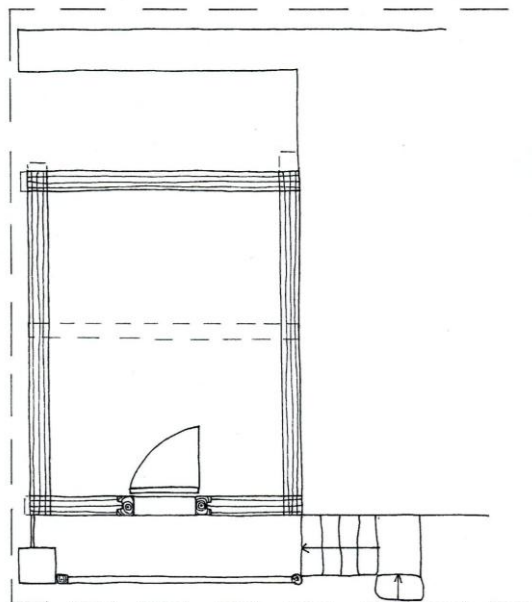
Obr. 3 – točnicové dveře trámové konstrukce

Obr. 4 – portál s průběžným překladovým trámem a se šroubovým zámkem v levé stojce (viz. Exkurz. III)

Petroupim čp. 21
Půdorys 1: 100
11. 10. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Sembratec čp. 10

Poloha a základní charakteristika obce

Sembratec leží 6 km severovýchodně od Benešova, silnicí druhé třídy je spojen s obcemi Kácova Lhota a Petroupim. Drobná ves se nalézá v podlouhlé prohlubni, kterou protéká Sembratecký potok. Usedlosti jsou rozmístěné podél toku potoka, kde vytváří malou obdélnou náves. Většina zástavby pochází z 19. a 20. století. Posledním dokladem roubené zástavby je sýpka při čp. 10 ve východní části vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Sembratec je na mapě SK z roku 1841 zakreslen v katastru obce Kozmice. Na mapě je zobrazeno 9 stavebních parcel (čísla jdou od 73 do 82), na kterých je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 10 je zakreslena na stavební parcele č. 80 při pozemkových parcelách č. 1913 a č. 1825. Nepravidelný dvůr usedlosti tvoří čtyři objekty značené žlutě. Na západě je zobrazen dům, na jihu je znázorněna sýpka, na východě je stodola a na severu je další pravděpodobně hospodářský objekt. Na katastrální mapě z roku 1948 je usedlost rozdělena na dvě parcely: východní (80/2) a západní (80/1). Na západní parcele zůstal dům, sýpka a nově zakreslený chlév, na východní zůstala stodola a nově je zakreslen dům a druhá stodola, objekt v severní části dvora zmizel. Na současné katastrální mapě je sýpka zobrazena jako součást východní parcely.

Popis objektu

V jižní části dvora stojí jednokomorová podsklepená sýpka orientovaná vchodem na sever do dvora. Objekt stojí na kamenné podezdívce, která vyrovnává terén. (obr. 1) Podezdívka před vchodem dosahuje výšky cca 1 m a vytváří tak zápraží, ve kterém je poklop do sklepa. Střecha je sedlová krytá vlnitým eternitem, který přesahuje krokve o více jak metr. Zápraží je kryto přesahem střechy štítového průčelí. Štít je tvořen ze svisle přitlučených prken na pravé straně s dvířky do podkrovní.

Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu, povrch je natřen vápenným nátěrem vyjma zadní stěny, která je vyspravena přitlučenými prkny. Pod opadaným nátěrem je znát lepenice vyplňující spáry mezi trámy. Z dolních věnců nároží je patný pouze přesah zhlaví spodního příčného trámu. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. (obr. 2) Ve stěnách nejsou patné užitkové otvory. Ve vstupní stěně je jednoduchý portál tvořený průběžným překladovým a prahovým trámem, do kterých jsou zapuštěny stojky. (obr. 3) Vnitřní rozměry portálu jsou

145 x 75 cm. Překladový a prahový trám jdou po délce vstupní stěny, kterou na nárožích přesahují a vytváří horní a dolní věnce nároží. V nejnižší vrstvě trámů v pravé podélné stěně je patrný jeden druhotně užitý trám s mělkým plátovým dlabem.

K objektu se vstupuje po nových schodech na vybetonované zápraží. V portálu jsou usazeny dovnitř na levou stranu otevíratelné točnicové dveře. (obr. 4) Konstrukce dveří je trámová, tvořená dvěma bočními trámky, do kterých jsou začepovány a kolíkem zajištěny vodorovné trámky. Na vodorovné trámky jsou dřevěnými kolíky připevněny dvě široké desky. Na koncích levého bočního trámku jsou točnicové čepy. Horní čep je uložen v masivní točnicové objímce připevněné dvěma dřevěnými kolíky do překladového trámu. Usazení dolního čepu není zřetelné. V pravém bočním trámku dveří je otvor pro zasunutí odstraněné závory, několik cm nad otvorem je ve dveřní desce otvor k posouvání závory. (viz. Exkurz II.) Uzavření dveří zajišťovala na líci kovaná petlice. Na rubu dveří je nekrytý zámek na obdélném nosném plechu s drobnými záhyby, jehož zakončení připomíná lipový list. (obr. 5) Klíčový štítek má podlouhlý tvar s jednoduchým zdobením záhyby.

Podlaha místnosti je z širších podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny místnosti jsou obíleny, strop z tenčích povalů se spárami svrchu zaplněnými lepenicí, je nesen dvěma stropním trámy. Povaly přesahují místnost až nad zápraží, kde zakrývají zápraží.

Do sklepa se vstupuje dřevěným poklopem na pravé straně zápraží. Pod zápražím vede úzké kamenné schodiště zaklenuté cihlovou segmentovou klenbou. Sklep je od schodiště po pravé ruce - pod sýpkou. Klenba je valená z kamene s jedním užitkovým otvorem.

Do krovu objektu nebyl možný přístup. Z vnějšího pozorování se daly rozpoznat pouze čtyři páry krokví osedlané na okapovou vaznici. Okapovou vaznici vynášejí přesahy stropních trámů, do kterých je zapuštěna na mělký dlab zajištěný kolíkem.

Datování a hodnocení

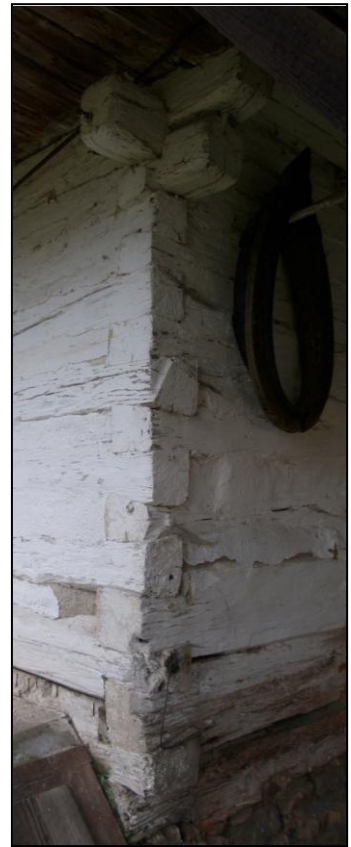
Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl již dříve, snad na konci 18. století. Datování nevyklučuje užití archaických točnicových dveří, které u hospodářských objektů a zvláště u sýpek přetrvává ještě v 18. století.

Objekt představuje tradiční roubenou jednokomorovou sýpku. Stav objektu je dobrý, střešní krytinou nezateká, roubení stěn se zdá poměrně zdravé až na zadní stěnu, která je vyspravena přítlučenými prkny. Velmi hodnotnou konstrukcí jsou točnicové dveře se zámkem na tvarovaném nosném plechu.

Obr. 3 – vstupní stěna s portálem s průběžným překladovým a prahovým trámem

Obr. 2 – rybinové spoje a honí věnec nároží vstupní a pravé podélné stěny

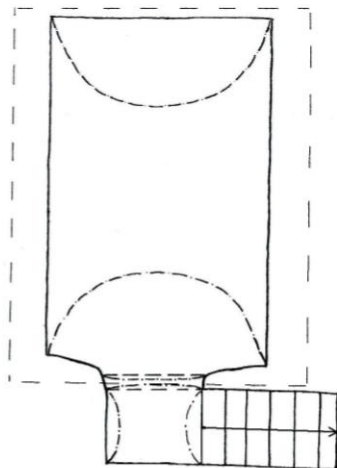
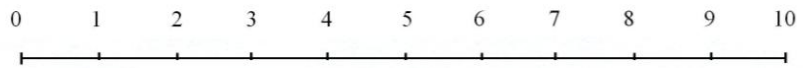
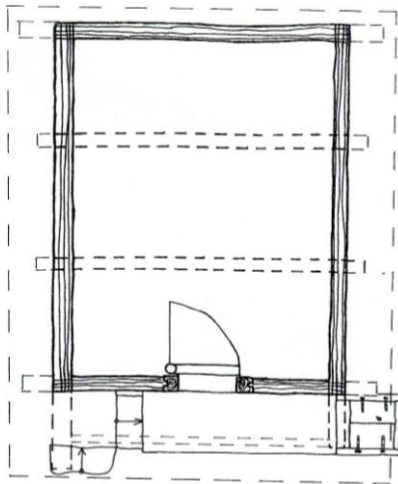
Obr. 4 – točnicové dveře trámové konstrukce se zámkem na tvarovaném nosném plechu

Obr. 5 – detail zámku

Sembratec čp. 10
Půdorys 1:100
21. 12. 2008 E.F

Třemošnice čp. 4

Poloha a základní popis obce

Třemošnice se nachází 14 km severovýchodně od Benešova nedaleko dálnice D1, která ji míjí na 38 km od Prahy. Zástavba vsi je řazena radiálně kolem okrouhlé návsi zastavěné drobnými usedlostmi. Uspořádání usedlostí je na stejném principu: domy směřují štítem do návsi, zápražím většinou na jih, na konci dvora nebo za zahradou stojí stodoly. Plužina se od usedlostí rozebíhá v delších lánech, ale v jihozápadní části se přizpůsobuje terénu. Dochovaná zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. V obci se zachovalo několik roubených objektů, především sýpek. Jedním z nich je sýpka při usedlosti čp. 4 v severovýchodní části vsi.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 47 stavebních parcel. Usedlost čp. 4 je zobrazena na stavební parcele č. 17 při pozemkových parcelách č. 51, 52 a 53. Na dvoře usedlosti jsou zakresleny dva objekty značené žlutě. V severní části dvora je zobrazen dům orientovaný zápražím na jih, na který pravděpodobně navazuje hospodářská část. Kolmo k zadnímu štítu domu přiléhá stodola. Sýpka na mapě zobrazena není. Na katastrální mapě z roku 1948 je patrná přestavba stodoly na zděnou a její lehké posunutí směrem do dvora. Na západní straně dvora je zobrazena sýpka a přilehlá kolna. Současná katastrální mapa je beze změn.

Popis objektu

U silnice na západní straně dvora stojí větší roubená jednokomorová sýpka orientovaná jižním průčelím k domu, severním průčelím přiléhá ke zděné kolně. (obr. 1) Objekt stojí na podsklepené podezdívce, která vyrovnává terénní rozdíl. Sedlová střecha krytá betonovými taškami svým dlouhým bočním přesahem kryje zápraží na podélné nádvoří straně. Štít je ze svisle přitlučených prken se spárami zakrytými lištami. Ve vrcholu štítu jsou dvě střečovitá okénka.

Stěny jsou roubené z hraněných trámů spojených na rybinu. Stěny kryté střechou si zachovaly vápenný nátěr, ze zadní podélné a pravé štítové stěny je nátěr smyt. Spáry mezi trámy jsou vyplněny světlou lepenicí. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů, ale na nároží vstupní a pravé příčné stěny přesahem v jedné, resp. dvou vrstvách. (obr. 8) Horní věnce jsou na nárožích podélné vstupní a příčných stěn zajištěny přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. Nároží zadní podélné a příčných stěn jsou zajištěny přesahy zhlaví ve dvou, resp. ve třech vrstvách trámů. V pravé štítové stěně je zatarasený vstup s netvarovaným průběžným překladovým trámem a s vyjmutými stojkami,

kteře jsou nahrazeny fošnami. (obr. 2) Nový vchod je vyřiznut v podélné nádvorní stěně. Stojky, které jsou velmi pravděpodobně použity z původního portálu (rozměry stojek odpovídají rozměrům dlabů v původním překladovém a prahovém trámu), jsou mělce zapuštěny do průběžného prahového a překladového trámu. Otvor portálu má rozměry 85 x 160 cm. Není rozeznatelné, zdali jsou stěny roubení se stojkami provázány na pero a drážku. V podélných stěnách jsou tři dovnitř se rozšiřující okénka, vytvořená seřiznutím sousedních vrstev trámů a zajištěná železným pásem s nasekanými kraji. (obr. 6) V zadní stěně jsou dvě okénka. V přední stěně je jen jedno, druhé bylo vyjmuto při vyřiznutí trámů pro nový vchod. Vyřiznuté trámy jsou použity k zatarasení vchodu starého, ve kterém jsou patné dva trámy s příslušným otvorem po okénku. Nad zápraží krátce přesahují stropní trámy s dlaby po odstraněné okapové vaznici. (obr. 4) Zápraží je kryto dlouhými přesahy trámů z nejvyšší vrstvy horních věnců. Trámy jsou na konci podepřeny jednoduchou stolicí, aby mohly vynést okapovou vaznici, která je ve středu podepřena stolicí s dvěma pásky.

V roubení jsou patrné druhotně užitá trámy. V horním věnci na nároží vstupní a pravé příčné stěny je v podélném trámu jeden čepový dlab. V dolním věnci na nároží vstupní a levé příčné stěny je trám s drážkou na pero. Na levé příčné stěně jsou patrné trámy s tesařskými značkami značené přibývajícími záseky. Značky jsou patrné od třetího spodního trámu. (viz. Exkurz I.)

Do objektu se vstupuje dovnitř na pravou stranu otevíratelnými dveřmi. Konstrukce dveří je svlaková (obr. 7), na líci jsou dvě pole zdobené kosočtverně členěnými obklady (obr. 5). Závěsy jsou pásové s protáhlou špicí. Zajištění dveří umožňuje na líci kovaná petlice a na rubu obdélný krabicový zámek (obr. 9) přichycený čtyřmi šrouby. Štítek zámku je plechový esovitě zatočený. Podlahu tvoří široká prkna spojená na pero a drážku položená podélně na tři příčné podlahové trámy. (obr. 3) Vnitřní stěny jsou obíleny, prkenný strop nesou tři stropní trámy. Napravo od vchodu je žebříkové schodiště do podkrovní.

Krov je vaznicový s dvojicí stolic s pásky, které vynášejí vaznice. Spojce jsou čepové, zajištěné dřevěnými kolíky.

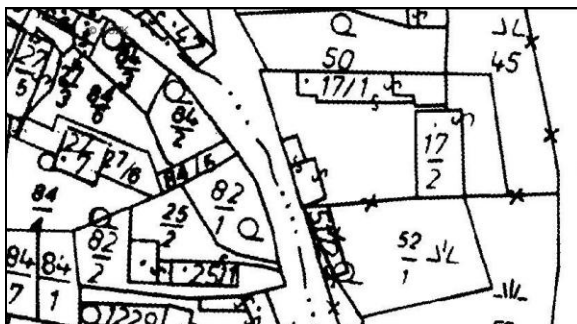
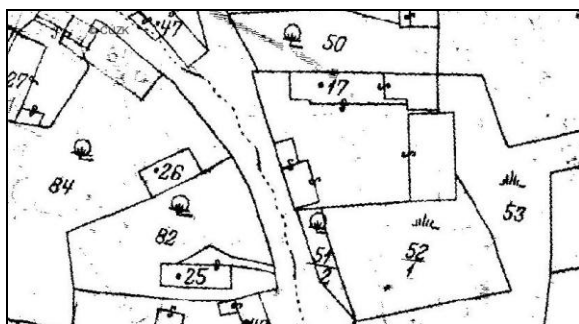
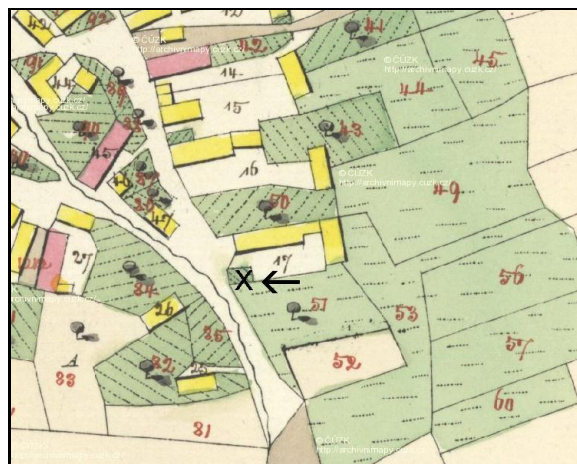
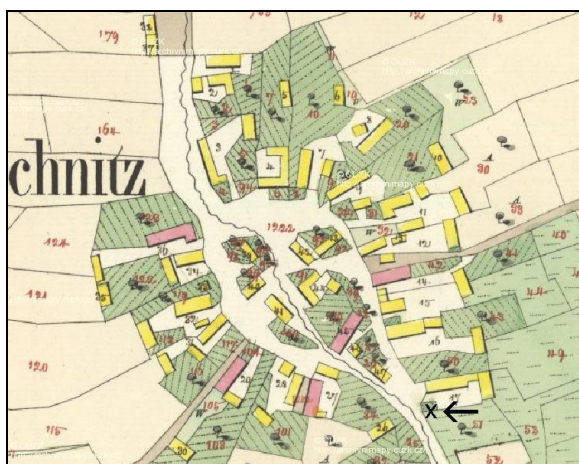
Pod sýpkou je sklep zaklenutý segmentovou klenbou do traverz (tzv. stájovou klenbou) o pěti polích. (obr. 10) V zadní stěně jsou dvě okna zajištěná železným pásem zdobeným nasekáním. V nádvorní stěně jsou dva užitkové otvory.

Datování a hodnocení

Objekt není znázorněn na mapě SK z roku 1840, objevuje se až na katastrální mapě z roku 1948. Sýpka stojí na sklepe zaklenutém segmentovou klenbou do traverz, která se ve vesnickém prostředí objevuje nejdříve na konci 19. století. Přesunutý vchod, nový krov a

tesařské značky na trámech stěny poukazují na to, že objekt byl pravděpodobně na své místo přesunut z jiné lokality. Objekt lze datovat do přelomu 18. a 19. století.

Objekt patří k větším jednokomorovým sýpkám. Stav objektu je dobrý, roubení je se zdá zdravé, pouze spodní trámy se lehce rozpadají. Velmi hodnotným prvkem jsou tesařské značky na levé příčné stěně, které se ve vesnickém prostředí vyskytují jen vzácně. Hodnotnými prvky jsou i diagonálně členěné dveře a nový a zatarasovaný portál.

Obr. 1 – pohled od severovýchodu

Obr. 3 – zadní strana objektu, vespod s vystupujícími podlahovými trámy

Obr. 2 – zatarasený portál v pravé příčné stěně

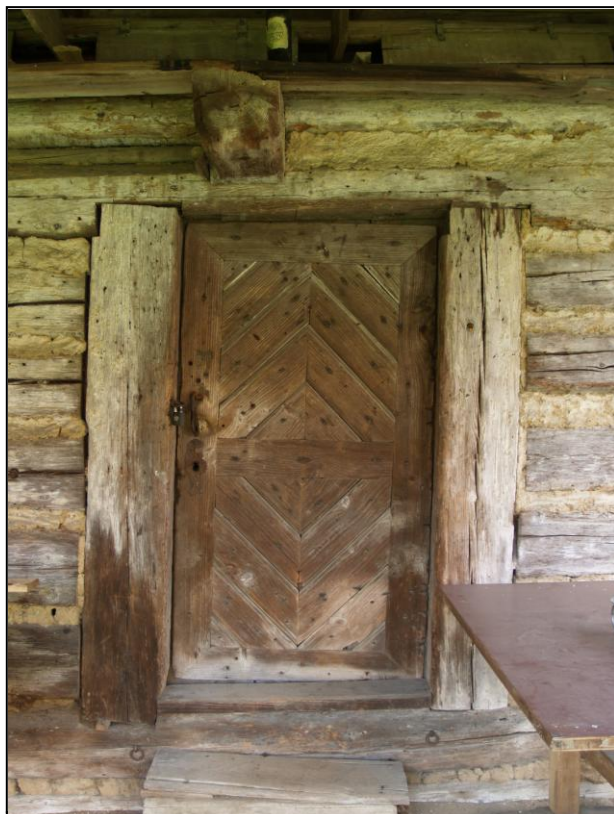

Obr. 4 – zápraží s přesahy stropních trámů, původní okapová vaznice je odstraněna

Obr. 5 – trámový portál se svlakovými dveřmi zdobenými diagonálně přibíťnými prkny

Obr. 6 – úzkový otvor vyznačený do dvou sousedních trámů, zajištěný nasekaným pásem železa

Obr. 7 – svlakové dveře s krabicovým zámkem

Obr. 8 – rybinové spoje a horní a dolní věnec nároží vstupní a boční stěny

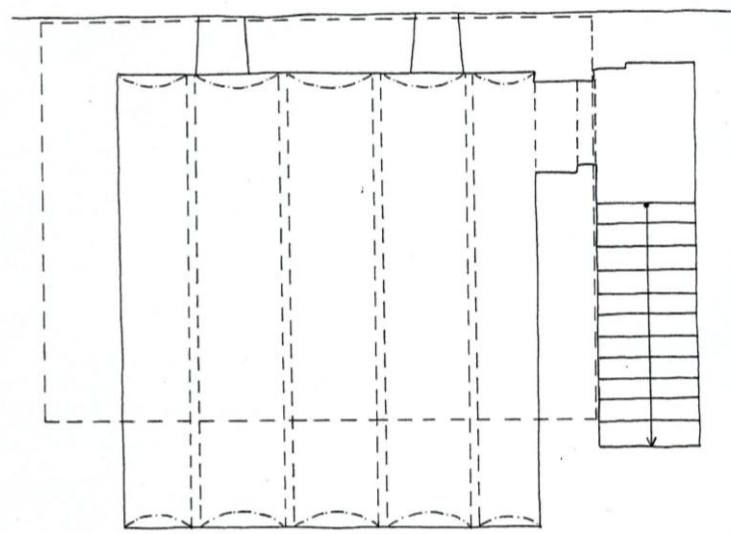
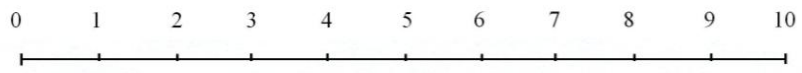
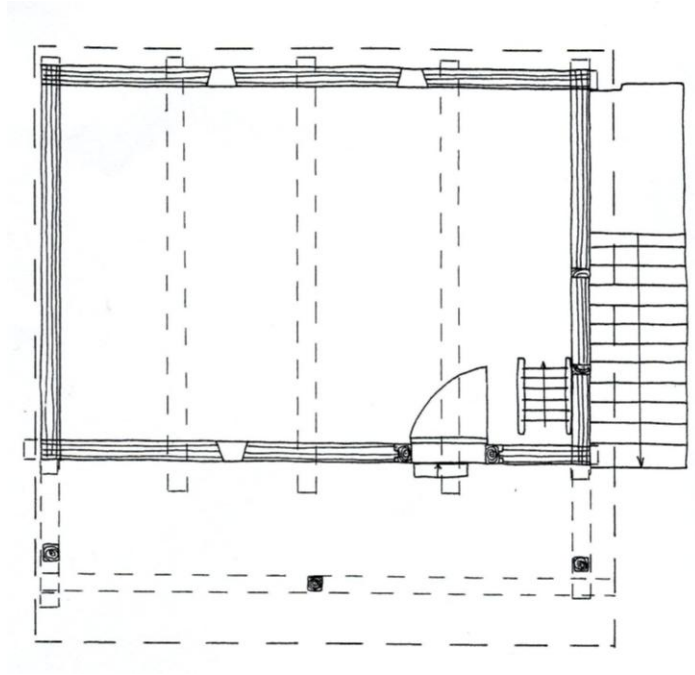

Obr. 9 – detail zámku

Obr. 10 – sklep s tzv. stájovou klenbou

Vlkov čp. 7

Poloha a základní popis obce

Vlkov se nachází 10 km severovýchodně od Benešova poblíž obce Teplýšovice. Drobná ves je založena v terénní prohlubni ve svahu, který klesá dále k jihu ke Křešickému potoku. Vesnice nemá pravidelný charakter zástavby ani tvar návsi. Usedlosti jsou usazeny především podél cesty na jih, výjimku tvoří usedlost čp. 4, která stojí v lehkém odstupu na severu. Zástavba ve vsi je převážně zděná z 19. a 20. století. V obci se nachází několik roubených objektů. Jedním z nich je roubená sýpka při čp. 7 stojící ve východní zástavbě u silnice na jih.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je zobrazeno 13 stavebních parcel. Usedlost čp. 7 je zakreslena na stavební parcele č. 13 při pozemkové parcele č. 37. Zástavbu nepravidelného čtyřstranného dvora tvoří čtyři objekty. Na severu je červeně vyznačen dům orientovaný zápražím na jih. Na západě je žlutě zobrazena sýpka, na jihu je zakreslen menší žlutý obdélník, pravděpodobně znázorňující chlév. V lehkém odstupu na východě, na konci dvora je červeně vyznačena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 dochází k propojení sýpky s chlévem na jihu. Dispozice ostatních objektů se nemění. Situace na současné katastrální mapě je beze změn.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí jednokomorová sýpka, na kterou ze západu navazuje zděný chlév. (obr. 1) Objekt stojí na vyšší podsklepené podezdívce nově vyspravené cementovou směsí. Střecha společná s chlévem je sedlová krytá vlnitým eternitem, jenž svým krátkým přesahem kryje vstup do sýpky. Štít je novodobý ze svisle přibitých prken. (obr. 2)

Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 4) Povrch stěn je pokryt vrstvami vápenných nátěrů s vystupujícími odstíny šmolky. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí nebo nově vyspraveny cementovou směsí. Dolní věnce nároží jsou zajištěny nepatrným přesahem zhlaví spodního příčného trámu. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. V horním věnci nároží vstupní a pravé příčné stěny jsou v boční stěně použity dva trámy s šikmo podebraným přesahem zhlaví. (obr. 5) Nejvyšší z trámů je vlastně nefunkční okapovou vaznicí původního krovu, který byl na objektu otočen o 90° oproti krovu současnému. Na orientaci krovu poukazuje i situace v levé příčné (dříve tedy podélné) stěně. Zde je vynesena druhá okapová vaznice na přesahu podélného stropního trámu a na přesazích zhlaví podélných trámů horního věnce. Staré okapové vaznice dnes vynášejí nové okapové vaznice.

Původní situaci s pootočeným krovem doplňuje zatarasený portál v levé příčné stěně. (obr. 7) Otvor portálu má rozměr 90 x 145 cm s navýšením ve střední části portálu o 10 cm. Portál tvoří průběžný překladový a prahový trám, do kterých jsou hluboko vsazeny stojky. Překladový trám má mírně obloukovitě tvarované nadpraží s výběhy u stojek. Zevnitř jsou v překladovém trámu nad levou stojkou patrné otvory po kolících, které přidržovaly objímku točnicových dveří. Otvor portálu je zatarasen trámy vyříznutými ze vstupní stěny pro nový portál. Stojky portálu jsou s roubením spojeny na pero a drážku. Do podélné vstupní stěny je proražen portál s průběžným překladovým a prahovým trámem a s vloženými prkennými zárubněmi. (obr. 3) Otvor portálu má rozměry 90 x 170 cm. Ve stěnách nejsou patrné žádné užitkové otvory ani druhotně použité trámy.

Do objektu se vstupuje po třech žebříkových schůdcích. V portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné točnicové dveře. Konstrukce dveří je trámová tvořená jen pravým bočním trámkem, levý je odstraněn. (obr. 6) Do bočního trámku jsou na čep zajištěný kolíkem zapuštěny dva vodorovné trámy. K vodorovným trámkům jsou dřevěnými kolíky připevněny čtyři svislé desky. Z konců pravého bočního trámku vystupují točnicové čepy. Horní čep je uložen v masivní točnicové objímce připevněné k překladovému trámu dvěma dřevěnými kolíky. Dolní čep je posazen v menší točnicové objímce připevněné k podlaze. Podlaha je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny i strop jsou vymalovány vápnem a šmolou. Strop je z desek spojených na pero a drážku nesených jedním podélným stropním trámem. O stropní trám je v zadní části opřeno žebříkové schodiště do podkroví.

Krov je vaznicový tvořený stolicemi s pásky vynášející vrcholovou vaznici. Konce krokví jsou esovitě profilovány.

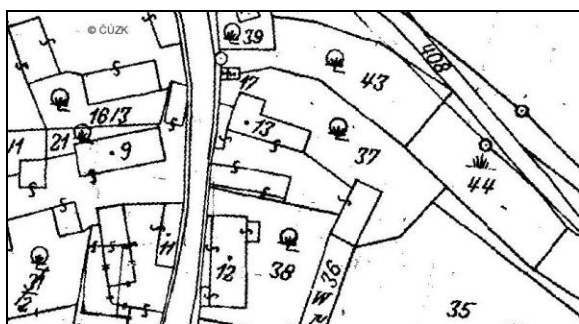
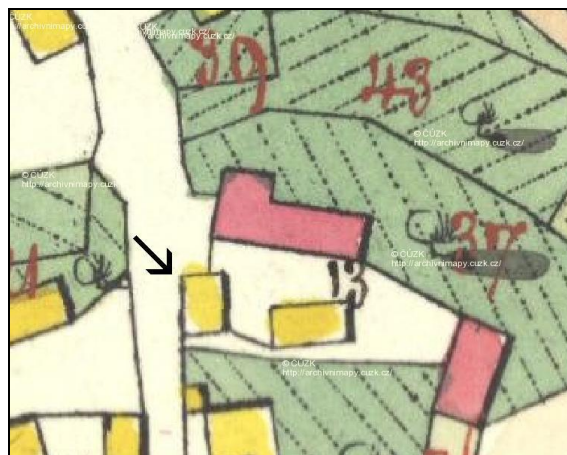
Pod objektem je menší sklep zaklenutý segmentovou klenbou, v nádvoří stěně je do omítky vyryto datum 1922.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl dříve, snad na konci 18. století. Použité točnicové dveře podporují starší datování, jejich užití na hospodářských objektech obzvláště u sýpek přetrvává ještě v 18. století. Naproti tomu šikmo podebrané trámy horního věnce jsou užívány až v 1. pol. 19. století.

Objekt představuje tradiční jednokomorovou roubenou sýpku s hodnotným zataraseným tvarovaným portálem. Situace vypovídá o potřebě nového vstupu do sýpky po stavební úpravě, kdy byl k sýpce přizděn chlév a nad oběma objekty byl vynesena nový společný krov. Hodnotnou konstrukcí jsou točnicové dveře velmi pravděpodobně přenesené

z původního zataraseného portálu. Stav objektu je dobrý, díky kvalitní podezdívce a částečnému podsklepení se roubení zdá poměrně zdravé.

Obr. 1 – vstupní strana

Obr. 2 – pravá příčná stěna a štít s novým bedněním

Obr. 3 – nový vstup vyříznutý do roubení,
zárubně tvoří jen prkna

Obr. 4 – Rybinové spoje na nároží pravé příčné
a zadní stěny. Z příčné stěny nahoře vystupují
stropní trámy, které vynášejí nefunkční
okapovou vaznici.

Obr. 5 – horní věnec nároží vstupní a pravé
příčné stěny s šikmo podebranými trámy,
z nichž vyšší patří nefunkční okapové vaznici

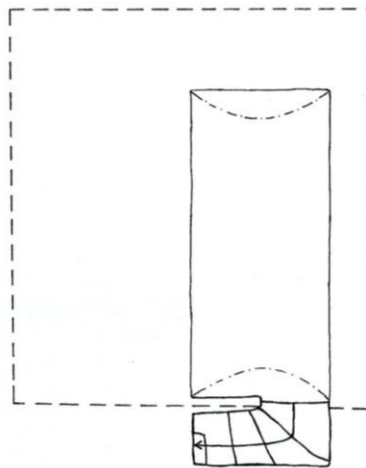
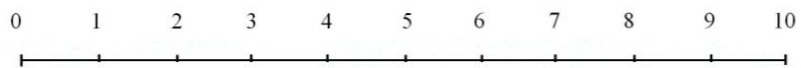
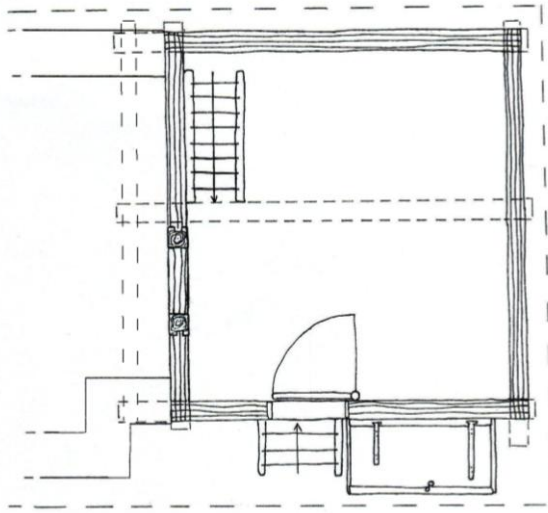
Obr. 6 – točnicové dveře trámové konstrukce

Obr. 7 – původní trámový portál s obloukově
tvarovaným průběžným překladovým trámem

Vlkov čp. 7
Půdorys 1: 100
3. 1. 2009 E.F

Vlkovec čp. 14

Poloha a základní charakteristika obce

Vlkovec se nachází 14 km severovýchodně od Benešova. Drobná ves je založena na levém břehu řeky Sázavy v prohlubni mezi kopci, kde pramení místní potok. Obec je bez výraznější návsi, usedlosti jsou rozmístěny západně podél hlavní komunikace. V zástavbě převažují zděné objekty z 19. a 20. století. Posledním dokladem roubené zástavby je sýpka při čp. 14 na severním okraji obce.

Situace objektu v mapových pramenech

Vlkovec je na mapě SK z roku 1841 zakreslen v katastru obce Vestec. Na mapě je očíslováno 13 stavebních parcel (čísla od 29 do 42), na nichž převládají objekty značené červeně. Usedlost čp. 14 je zakreslena na stavební parcele č. 41 a 42. Kolem obdélného dvora jsou zobrazeny čtyři objekty značené červeně. Na západě je zakreslen dům orientovaný zápražím na východ, naproti domu jsou chlévy, jejichž součástí je pravděpodobně i sýpka. Na jihu je znázorněn menší objekt. Na severu je na stavební parcele č. 42 znázorněna stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 zmizel menší objekt v jižní části dvora. Na současné katastrální mapě nedošlo ke změně.

Popis objektu

Podélně naproti domu stojí dlouhý zděný chlív a maštal, na jehož severní průčelí navazuje roubená sýpka a zděná kolna. Sýpka stojí na vyšší podsklepené kamenné podezdívce. Objekty nesou společnou sedlovou střechu pokrytou betonovými taškami. Přesah střechy na nádvoří straně kryje zápraží chléva a nízkou pavláčku sýpky. (obr. 1)

Stěny objektu jsou z hraněných trámů. Na nároží vstupní a levé příčné stěny jsou trámy spojeny na rybinu. Na nároží vstupní a pravé příčné stěny jsou trámy v podélném směru zapuštěny na pero do drážky stojky, která těsně přiléhá k příčné zděné stěně chléva. (obr. 1 a 2) Ve vstupní stěně se střídají vrstvy vápenných nátěrů s vrstvami zbarvenými šmolou a okrem. Zadní stěna je pokrytá rákosem, na který je nahozena vápenná omítka. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí. V zadní stěně objektu je malý otvor vytvořený seříznutím dvou vrstev trámů. Ve vstupní stěně je portál tvořený vloženou fabionově profilovanou překladovou římsou a dvěma stojkami spojenými se stěnami na pero a drážku. (obr. 3 a 4) Otvor portálu má rozměry 90 x 170 cm.

Do objektu se vstupuje z vyvýšeného betonového zápraží či pavláčky, ke které se stoupá po poklopu do sklepa. Sbíjený poklop je zavěšen na třech pásových závěsech, pod

kterými jsou přibity latě sloužící jako schůdky. Pavlávka je ohraničena zábradlím tvořeným svisle přibítymi prkny se spárami zakrytými latěmi. V portálu objektu jsou usazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková se třemi svlaky ztužujícími tři svislé desky zavěšené na závěsech s listovými konci (obr. 7) Dveře jsou na lici zajištěny kovanou petlicí a dřevěným zámkem. (viz Exkurz II.) Zámek je oplechovaný a připevněný třemi železnými pásy. V boční straně zámku jsou dva otvory, ve spodnějším je dřevěná zástrčka, kterou lze vysunout až po zasunutí kovaného klíče do horního otvoru. (obr. 5 a 6) Zámek je zevnitř ke dveřím připevněn pomocí šroubů se čtvercovými matkami. Na vnitřní straně dveří je obdélný krabicový zámek z vnější strany s erbovým štítkem. (obr. 8) Podlaha objektu je z širších příčně položených fošen. Stěny jsou natřené vápnem. Strop z překládaných prken je nesen dvěma příčnými stropními trámy.

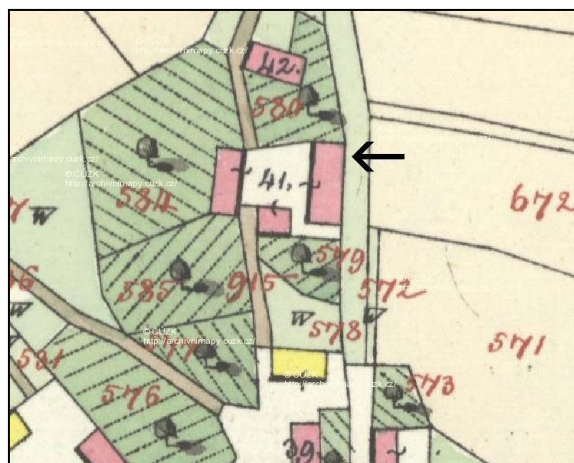
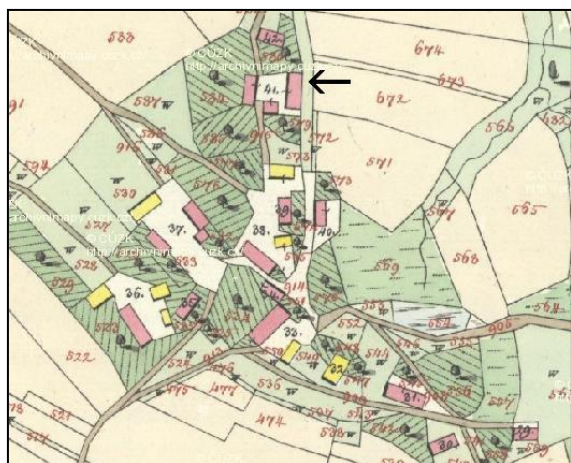
Z pavlávky lze poklopem sestoupit po kamenných schodech do valeně klenutého kamenného sklepa. V chodbě naproti vstupu do sklepa je osvětlovací nika, ve sklepě jsou dva užitkové otvory.

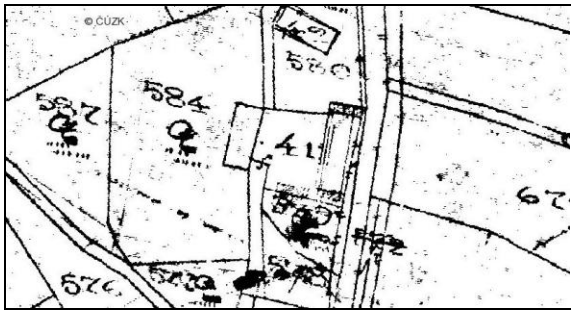
Do podkroví se vystupuje po žebříku z kolny. Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem s krokveami spojenými s hambalky rybinovým plátem. Krokve jsou začepovány do konců přesahů stropních trámů.

Datování a hodnocení

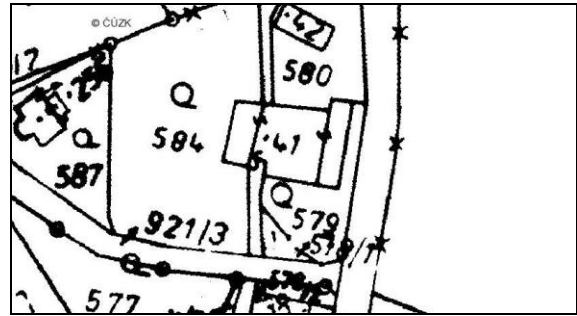
Objekt je patrně zobrazen na mapě SK z roku 1841 jako součást chléva značeného červeně. Je pravděpodobné, že objekt je starší, ale nevznikl dříve než přiléhající zděný chlév, se kterým má společnou stěnu. Profilovaný překlad portálu směřuje dataci k přelomu 18. a 19. století.

Objekt představuje tradiční jednokomorovou podsklepenou sýpku. Stav objektu je dobrý, roubení se zdá zdravé. Hodnotnými prvky jsou profilovaný překlad portálu a dřevěný zámek na dveřích.

Obr. 1 – vstupní stěna s nízkou pavláčkou

Obr. 2 – Detail usazení stojky, do které je roubení stěny ukončeno na pero a drážku

Obr. 3 – trámový portál s vloženým překladovým trámem

Obr. 4 – detail profilace překladového trámu portálu

Obr. 5 – oplechovaný dřevěný zámek

Obr. 6 – kovaný klíč a dřevěná zástrčka zámku

Obr. 7 – svlakové dveře s krabicovým zámekem

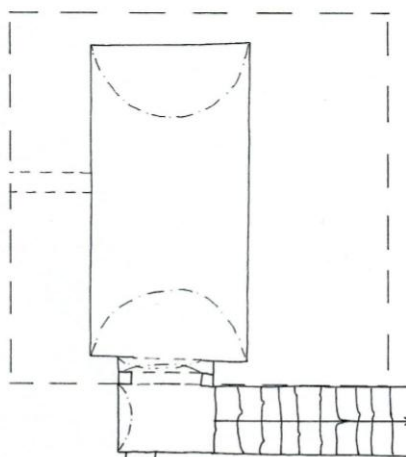
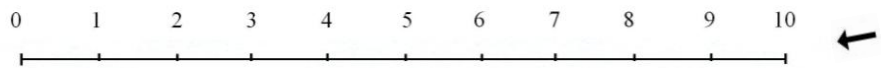
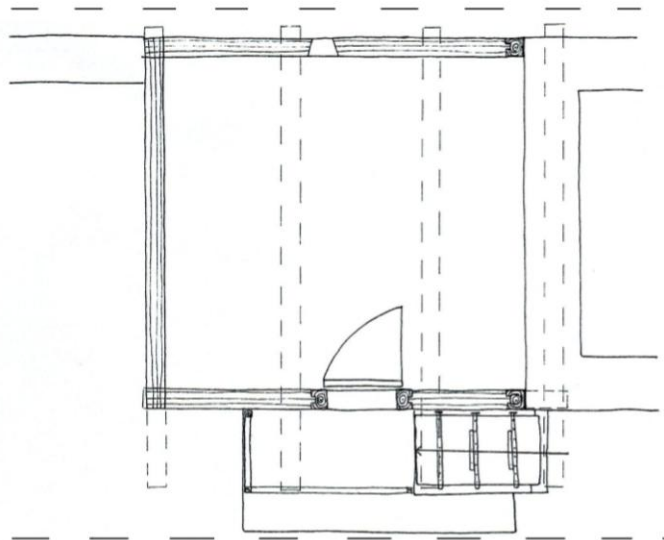

Obr. 8 – detail krabicového zámku

Obr. 9 – zadní oμίtnutá stěna s užitkovým otvorem

Vlkovec čp. 14
Půdorys 1:100
16. 8. 2009 E.F

Xaverov čp. 10

Poloha a základní charakteristika obce

Xaverov se nachází 15 km severovýchodně od Benešova. Ves patří v regionu k nověji založeným. Původně zde byl pouze dvůr zvaný Choratický, který v roce 1752 koupila společně se statkem v Ostředku Jezuitská kolej na Novém městě pražském. Ta jej přejmenovala podle svého patrona Františka Xaverského na Xaverov.³ Vesnice leží v prohlubni pod nevýrazným kopcem na jihu. Ve vsi jsou zastoupeny jen drobné a středně velké usedlosti nerovnoměrně rozestavěné kolem cest křižujících se do tvaru obráceného písmene T. Pozůstatek dvora lze spatřovat v severní části vsi nad rybníkem. Pod rybníkem jsou při cestě od východu k západu nerovnoměrně rozesety drobné usedlosti. Zástavba vsi je převážně zděná z 19. a 20. století. Posledním roubeným objektem ve vsi je sýpka při čp. 10.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Xaverov je na mapě SK z roku 1841 zakreslen v katastru obce Choratice. Na mapě je zobrazeno 25 stavebních parcel (čísla od 29 do 54), na nichž je většina objektů značena žlutě. Čp. 10 je zakresleno na stavební parcele č. 40 při pozemkové parcele č. 373. Usedlost je položena do místa bývalého dvora, na což poukazuje i název blízkého pole „Za dvorem“. Dvůr usedlosti tvoří pouze jediný žlutě zakreslený objekt znázorňující dům orientovaný zápražím na jih. Na katastrální mapě z roku 1948 dochází ke změnám, dům je rozšířen a prodloužen. Na východě je k němu přistavena stodola, na jižní straně dvora je zakreslena sýpka. Na současné katastrální mapě nedochází ke změně.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí jednokomorová roubená sýpka. (obr. 1) Objekt je podsklepen a stojí na kamenné podezdívce. Střecha je sedlová pokrytá betonovými taškami. Bednění štítu je ze svisle přitlučených prken s jedním užitkovým otvorem ve vrcholu. Vchod směřuje na sever do dvora a je kryt přesahem střechy na způsob zápraží. Napravo od vchodu je zápraží zastavěno prostorem, který kryje schody do sklepa.

Stěny objektu jsou pečlivě roubené z trámů spojených na rybinu bez přesahu zhlaví, navíc jsou některé trámy zajištěny kramlemi. (obr. 3 a 4) Zadní podélná stěna je kratší než přední stěna, což vytváří neobvyklý půdorys ve tvaru pravoúhlého lichoběžníka. Pravá „příčná“ stěna (při pohledu na půdorys je šikmým ramenem) je přezděna. Půdorys objektu však byl i před přezděním stěny stejný, na což poukazuje zachovaný vrchní trám. Dolní věnce

³ KŘÍVKA, Josef, *Nové osady vzniklé na území Čech v letech 1654 – 1854*, Praha 1979.

nároží jsou zajištěny přesahem příčného trámu, který je spojen na zámek s podélným trámem. Horní nároží jsou zajištěny přesahem trámů v jedné, resp. ve dvou vrstvách. Trámy jsou natřeny tmavou barvou, spáry vápenným nátěrem. Pouze v prostoru nad vchodem do sklepa se zachoval původní vápenný nátěr stěn. Vlevo od vchodu jsou ve stěně dva otvory. (obr. 2) Prvý vede do sklepa, je těsně u stojky vyříznut do prvního a druhého trámu odspoda. Druhý otvor je zatarasený v druhé a třetí vrstvě trámů. Zárubně vchodu tvoří stojky mělce zapuštěné do průběžného prahového a překladového trámu. (obr. 2) Stěny jsou se stojkami spojeny na pero a drážku a několik trámů je se stojkou spojeno železnou kramlí. Překladový trám není nad vchodem profilován. Zápraží je kryto přesahy stropních trámů bez výrazněji profilovaných hran.

Do objektu se vstupuje dovnitř na pravou stranu otevíratelnými dveřmi. Konstrukce dveří je sbíjená na způsob svlaku. (obr. 7) Závěsy jsou pásové s protáhlou špicí. Zámek je čtvercový krabicový s talířkovitou klikou. Dveřní štítek na lici je netvarovaný obdélný, klika je klasicistně tvarovaná s talířkovitým koncem. Podlaha objektu je z vyskládaných cihel. Vnitřní stěny jsou natřeny vápenným nátěrem. Čtyři stropní trámy nesou záklopy z prken spojených na pero a drážku. Prkna stropu a zároveň podlahy podkroví jsou spojena na pero a drážku. Do podkroví se vstupuje po žebříkovém schodišti, které je umístěno do rohu u delší nádvoří stěny.

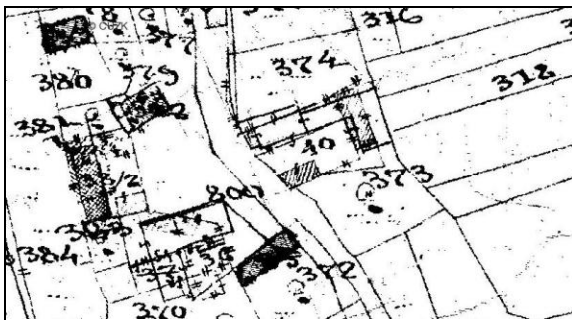
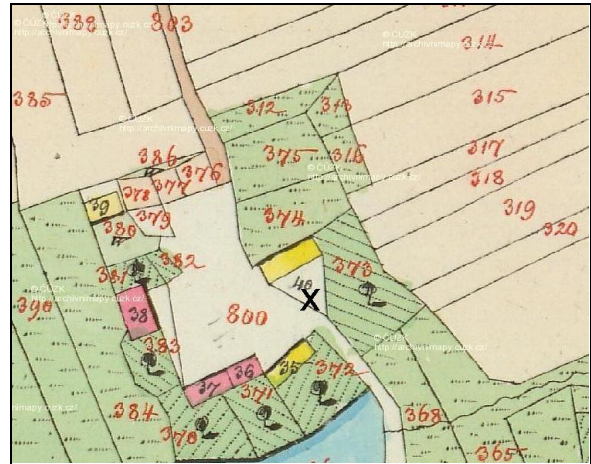
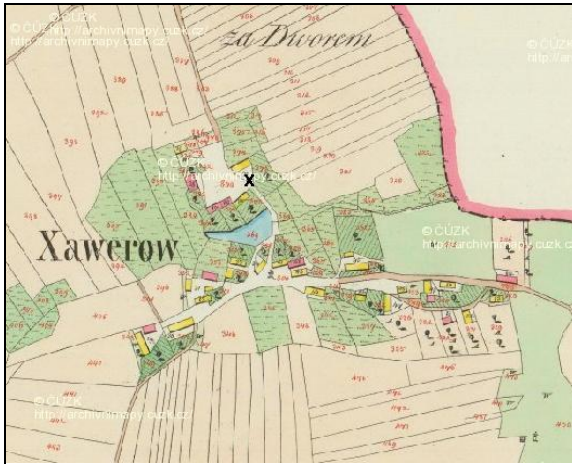
Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem z krokví rozevřených při vrcholu hambalky. (obr. 6) Spoje hambalků s krokviemi jsou čepové zajištěné kolíkem. Zpevnění krokví v podélném směru zajišťuje na zadní straně ztužovací diagonála. Dolní konce krokví jsou začepovány přímo do přesahů stropních trámů.

Do sklepa se sestupuje ze zděného prostoru na zápraží po kamenném schodišti. Sklep je zaklenut cihlovou valenou klenbou, která se směrem k nádvoří straně snižuje a zplošťuje. Základové stěny jsou z kamene. V pravé (západní) stěně je okénko zajištěné pásovým železem zdobeným nasekáním. V klenbě je otvor vedoucí na povrch skrz otvor v roubení.

Datování a hodnocení

Objekt není znázorněn na mapě SK z roku 1841, objevuje se až na katastrální mapě z roku 1948. Je velmi pravděpodobné, že objekt vznikl až v 2. pol. 19. století. Datování podporuje dobrý stav a způsob roubení stěn, vyšší vstupní prostor portálu i tvarování dveřní kliky.

Stav objektu je velmi dobrý, netrpí vlhkostí ani do něj nezatéká. Představuje tradiční roubenou sýpku postavenou na netradičním lichoběžném půdorysu. Objekt je hodnotným dokladem výstavby roubených sýpek i v 2. pol. 19. st.

Obr. 1 – pohled na vstupní stranu

Obr. 2 – trámový portál s průběžným překladovým trámem, vedle levé stoky je otvor vedoucí do sklepa

Obr. 3 – rybinové spoje a horní a dolní věnec nároží zadní a pravé příčné stěny

Obr. 4 – detail rybinových spojů navíc zajištěných kramlemi

Obr. 5 – profilovaná taliřkovitá klika

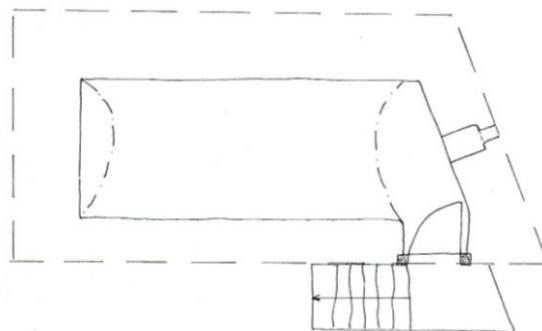
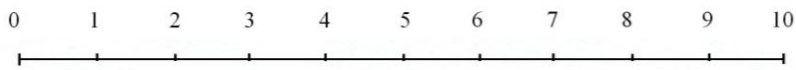
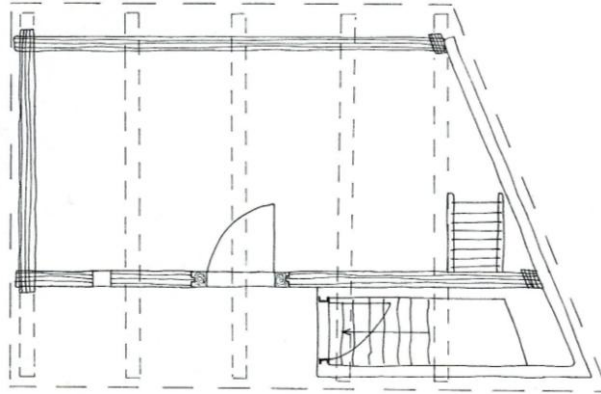
Obr. 6 – jednoduchý krov s krokve mi rozepřenými hambalky

Obr. 7 – dveře sbíjené na způsob svlaku s krabicovým zámkem s taliřkovitou klikou

Xaverov čp. 10
Půdorys 1: 100
2. 5. 2010 E.F

Sýpky s kolnou

Čakov čp. 23

Popis a základní charakteristika obce

Čakov se nalézá 12 km severovýchodně od Benešova. Obec je založena na úpatí jižního svahu, pod kterým pramení Čakovský potok. Zástavba je soustředěna podél komunikace na jih a na jihozápad, na severovýchodě je zástavba více nahuštěna. Náves je nepravidelná podlouhlá a na jihu u rozcestí cest se rozšiřuje. V zástavbě převládají zděné objekty z 19. a 20. století s novodobými úpravami. Posledním dokladem roubené zástavby je sýpka s kolnou při čp. 23 v severní části obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 32 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě, červeně jsou značeny spíše větší objekty. Usedlosti jsou řazeny podél komunikace, která se ve vsi stáčí na jihozápad. (Tato komunikační struktura je dnes narušena, cesta na jihozápad po výstavbě dálnice D1 ztratila svůj význam, nahradila ji silnice na jih k Tatouňovicím.) Čp. 23 je na mapě zobrazeno na stavební parcele č. 30. Usedlost tvoří pouze červeně značený dům orientovaný zápražím na jih. Sýpka s kolnou na mapě zobrazena není, objevuje se až na katastrální mapě z roku 1948. Na současné katastrální mapě se situace nemění.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí menší hospodářský objekt orientovaný vstupem na sever do dvora. Objekt má dvoudílnou dispozici tvořenou: napravo roubenou sýpkou a nalevo navazující rámovou kolnou. (obr. 1) Sedlová střecha pokrytá pálenými taškami, vytváří na bočním okraji přesah, který kryje nízké kamenné zápraží. Štít je novodobý ze svisle přibitých prken bez užitkových otvorů.

Objekt stojí na kamenné podezdívce, která vyrovnává terén a pod objektem vytváří nízký užitkový prostor. Stěny jsou roubené z tenčích hraněných trámů spojených na rybinu. Povrch trámů je natřen tmavou barvou, spáry jsou vyplněny lepenicí a přetřeny vápnem, v zadní stěně jsou vyplněny montážní pěnou. Pravá příčná (štítová) a část vstupní stěny byly přezděny a obíleny. (obr. 2) Spoje roubení tak jsou patrné jen na nároží vstupní a levé příčné stěny. (obr. 4 a 5) Dolní věnec nároží je zde zajištěn přesahem zhlaví spodního podélného trámu. Horní věnec nároží je zajištěn přesahem zhlaví jednoho příčného trámu. Na příčný trám je položen dlouhý podélný trám, do kterého jsou mělce zapuštěny stropní trámy, podélný trám zároveň svým pokračováním vytváří překlad vstupního otvoru kolny. (obr. 4) Přesahující

stropní trámy mají okosené hrany s mělkým výběhem a zásekem u stěny. (obr. 6) Ve vstupní stěně nalevo od vchodu je malý užitkový otvor vytvořený vynecháním lepenice ve spáře mezi trámy. Zárubeň vchodu je z užších stojek mělce zapuštěných do průběžného překladového a prahového trámu. (obr. 3) Otvor portálu má rozměry 90 x 170 cm. Stojky jsou se stěnami propojeny na pero a drážku. Překladový trám portálu má okosenou vstupní hranu s mělkým zásekem ve středu. Ve stěnách nebyly patrné druhotně použité trámy.

Do portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková se třemi dveřními deskami, které jsou zavěšeny na pásových závěsech s listovými konci. (obr. 7) Zajištění dveří umožňuje kovaná petlice a obdélný krabicový zámek přichycený šrouby se čtvercovou matkou. (obr. 8) Podlaha je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny uvnitř komory jsou natřeny vápnem. Strop nesou dva stropní trámy s prkennými záklopy.

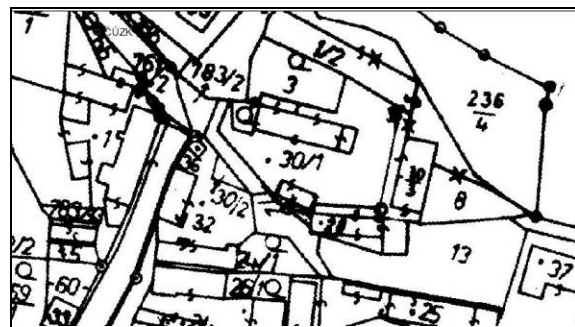
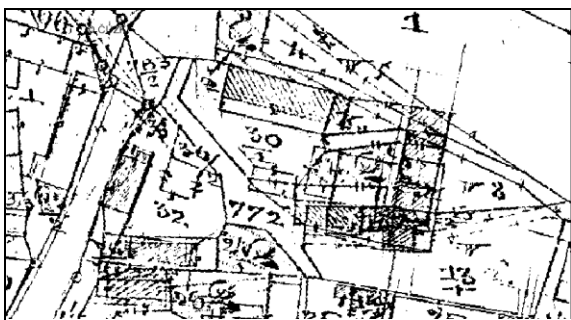
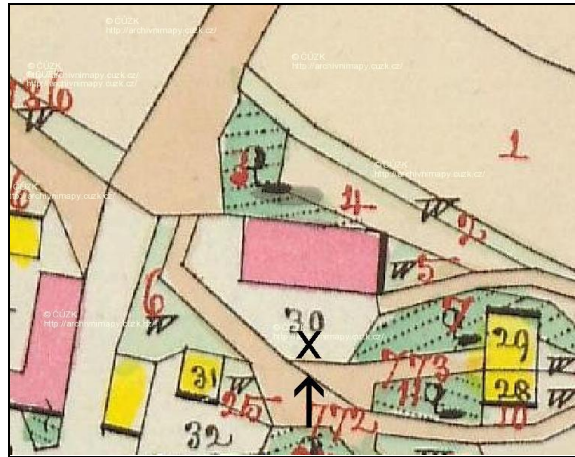
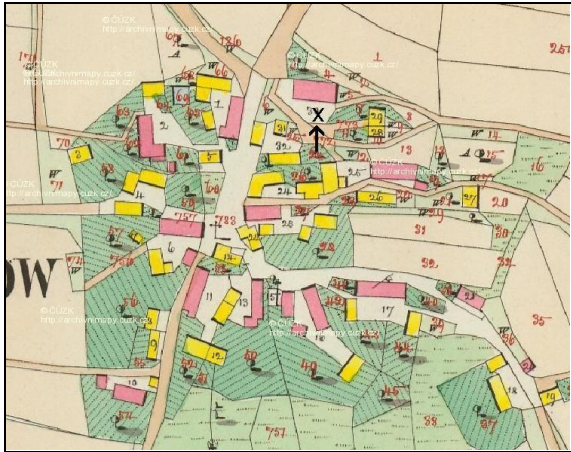
Navazující kolna má zadní stěnu zděnou z kamene, levá příčná stěna je z přibitých prken. Nádvoří stěna je otevřená, konstrukci tvoří podélný trám, pokračující z roubené konstrukce sýpky, podepřený dvěma stojkami. Do podélného trámu jsou na způsob stropních trámů zapuštěny tři příčné trámy, které jsou v zadní zděné stěně uloženy na pozednici.

Krov je jednoduchý hambalkový se systémem krokví spojených s hambalky, které se ob jeden střídají s krokviemi bez hambalků. Zpevnění krovu zajišťuje několik latí, které propojují krokve a vytvářejí diagonální zavětrování. Krokve jsou začepovány do přesahu stropních trámů.

Datování a hodnocení

Objekt není znázorněn na mapě SK z roku 1841, objevuje se až na katastrální mapě z roku 1948. Přesun objektu z jiné lokality je nepravděpodobný. Provedení roubení z tenčích trámů bez známek druhotného použití a vyšší vstupní prostor portálu mluví spíše pro pozdější výstavbu. Objekt velmi pravděpodobně pochází z 2. poloviny 19. století.

Objekt představuje tradiční roubenou sýpku s rámovou kolnou, která je dokladem roubené novostavby z 2. pol. 19. století. Roubené stěny jsou upraveny v regionu netradičním způsobem, kdy jsou trámy natřeny tmavou barvou a spáry nabíleny. V zadní stěně byla lepenicová výplň spár nevhodně nahrazena montážní pěnou. Pravá boční stěna, která je nejvíce vystavena nepřízni počasí, byla přezděna, jinak je roubení zachovalé.

Obr. 1 – pohled od jihu

Obr. 2 - Přezděná příčná (štíťová) a zadní roubená stěna sýpky, zděná stěna kolny.

Obr. 3 - Trámový portál s průběžným překladovým a prahovým trámem.

Obr. 4 – Nároží příčné a podélné stěny zajištěné horním a dolním věncem

Obr. 5 – detail rybinové vazby

Obr. 6 – Okosení přesahujících stropních trámů

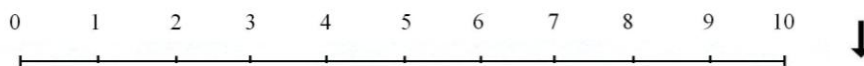
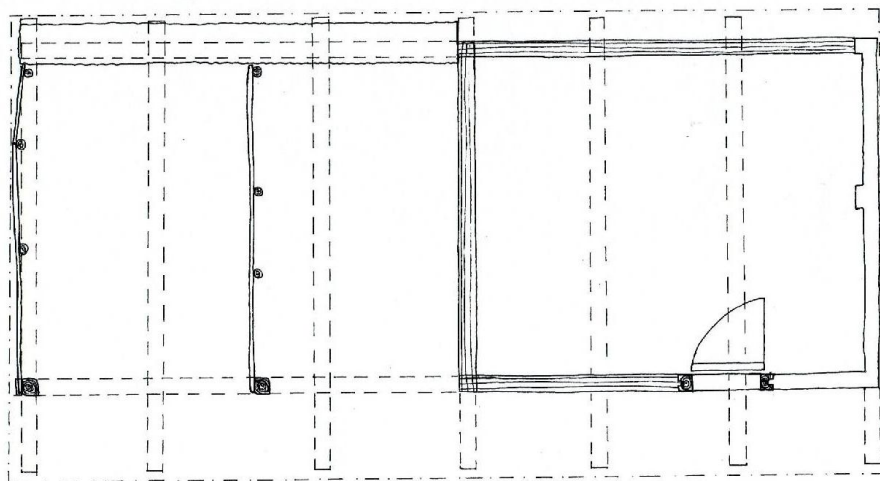
Obr. 7 – svlakové dveře

Obr. 8 – detail krabicového zámku

Čakov čp. 23
Půdorys 1: 100
9. 8. 2009 E.F

Petroupim čp. 23

Charakteristika a základní popis obce

Petroupim se nachází 5 km severovýchodně od Benešova. Obec je rozdělena do dvou dílů, které odděluje tok Petroupimského potoka. První díl je uspořádanější s nepravidelnou návší. Druhý díl stojí na sever od prvního, má neuspořádanou zástavbu situovanou podél cest na západ a jihozápad. V obci se zachovalo několik roubených objektů, především sýpek. Jednou z nich je sýpka při čp. 23 v druhém dílu obce, na pravém břehu Petroupimského potoka.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z 1840 je očíslováno 56 stavebních parcel, z nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 23 je zobrazena na stavební parcele č. 27 při pozemkové parcele č. 40. Usedlost tvoří jen dům značený červeně orientovaný zápražím na jihozápad. Sýpka na mapě zobrazena není, na jejím místě je nezastavěná parcela č. 2316. Na katastrální mapě z roku 1948 je naproti zápraží domu znázorněn drobný obdélník zobrazující sýpku. Na současné katastrální mapě nedochází ke změnám.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí menší hospodářský objekt orientovaný vstupem na sever do dvora. Objekt má dvojdílnou dispozici, tvořenou nalevo roubenou sýpkou a napravo přezděnou rámovou kolnou. (obr. 3) Sedlová střecha krytá vlnitým eternitem svým přesahem na boční straně krátce kryje vstupní stěnu. Štít je nový ze svisle přibitých prken s dvířky do podkroví zavěšenými na pásových závěsech.

Objekt stojí na nízké kamenné podezdívce, která vyrovnává terén. Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu s nanesenými vrstvami vápenných nátěrů s odstíny šmolky a okru. Odkryté spáry mezi trámy jsou vyplněny světlou lepenicí, do větších mezer je vložena úzká tyčovina. Dolní věnce nároží nemají patrný přesah zhlaví. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Příčný trám v nejvyšší vrstvě horního věnce leží v úrovni stropního trámu. (obr. 2) V levé příčné (štítové) stěně je jeden podlouhlý dovnitř rozevřený užitkový otvor vytvořený vyříznutím dvou sousedních vrstev trámů. (obr. 1) Na pravé straně vstupní stěny je umístěn portál, který tvoří stojky zapuštěné do a průběžného překladového a prahového trámu. (obr. 4) Otvor portálu má rozměry 80 x 160 cm. Pravá stojka portálu tvoří nároží, do kterého je pravá příčná stěna zapuštěna na pero do drážky. Překladový trám má menší výběh u pravé stojky, se kterou je spojen na čep. Levá

stojka je se stěnou provázána na pero a drážku, do prahového a překladového trámu je zapuštěna do mělkého dlabu. Ve stěnách nebyly patrné druhotně použité trámy.

Po krátkých žebříkových schůdcích vystoupíme k portálu, do kterého jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková ze tří desek zavěšených na pásových závěsech s dvoulaločnými konci. (obr. 5) Na rubové straně dveří jsou tři typy zavírání: obdélný krabicový zámek, dvě objímky po odstraněné závoře s otevíracím otvorem ve dveřní desce a kompletně zachovaný tzv. šroubový zámek (viz Exkurz II. a III.). Krabicový zámek a závora mají na lícové straně dveří klíčové štítky, šroubový zámek má štítek v levé stojce portálu.

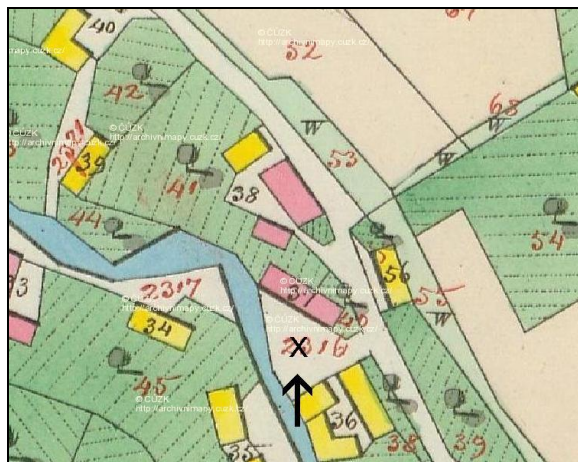
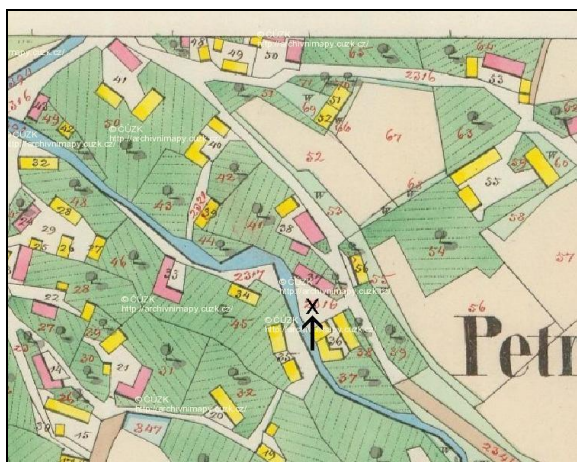
Podlaha objektu je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou olíčen vápnem a šmolkou, strop se záklopy z půlených povalů je nesen jedním stropním trámem. Stropní povaly komory pokračují směrem nad kolnu, kde jsou opřeny do stropního trámu vyneseného zděnými pilíři.

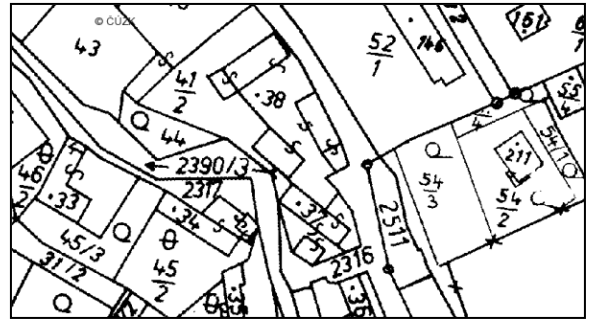
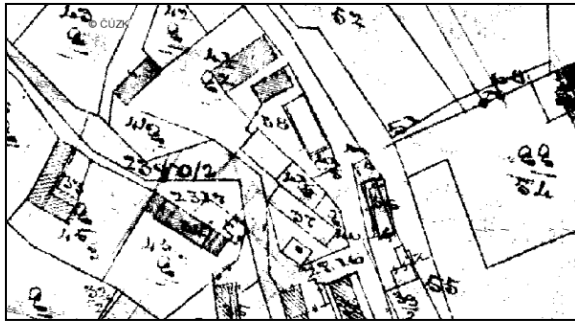
Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem pouze s hambalky začepovanými do krokví.

Datování a hodnocení

Objekt není znázorněn na mapě SK z roku 1840, objevuje se až na katastrální mapě z roku 1948. Přesun objektu v rámci dvora vyloučila mapa SK, možný je i přesun z jiné lokality. Hmotou se objekt blíží spíše starším objektům, ale nemůžeme vyloučit jeho vznik až ve 2. pol. 19. století.

Objekt představuje tradiční roubenou sýpku s kolnou a pravděpodobně jednu z roubených novostaveb 2. poloviny 19. století. Hodnotný je soubor zámků na dveřích s kompletně dochovaným tzv. šroubovým zámkem. Stav objektu je dobrý, roubení pod vápennými nátěry se zdá zachovalé.

Obr. 1 – levá příčná stěna s užitkovým otvorem a bednění štítu před výměnou

Obr. 2 – Rybinové spoje a horní věnec na nároží zadní a levé příčné stěny

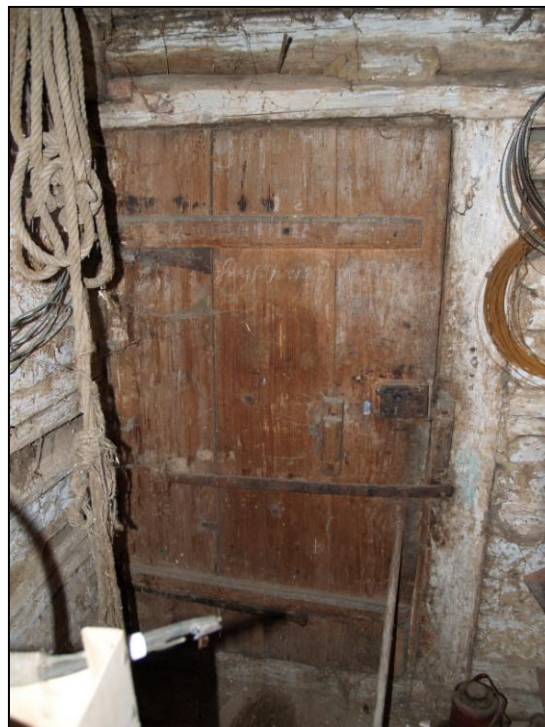
Obr. 3 - Podélná nádvorní stěna vlevo se sýpkou, vpravo s kolnou

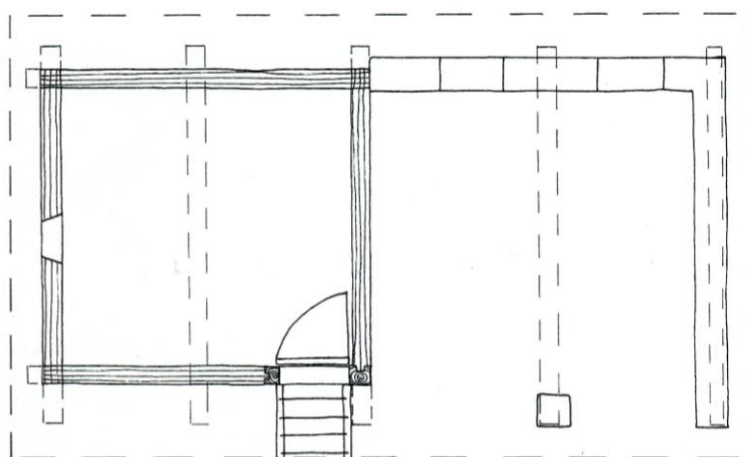
Obr. 4 – Trámový portál se šroubovým zámekem v levé stojce

Obr. 5 - Svlakové dveře s krabicovým zámekem, s objímkami po odstraněné závoře a s železným pásem šroubového zámku (viz. Exkurz III.)

Petroupim čp. 23
Půdorys: 1: 100
8. 10. 2008 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Petroupim čp. 35

Charakteristika a základní popis obce

Petroupim se nachází 5 km severovýchodně od Benešova. Obec je rozdělena do dvou dílů, které odděluje tok Petroupimského potoka. První díl je uspořádanější s nepravidelnou návší. Druhý díl stojí severně od prvního, má nespořádanou zástavbu situovanou podél cest na západ a jihozápad. V obci se zachovalo několik roubených objektů, především sýpek. Jednou z nich je i sýpka s kolnou při čp. 35 v severovýchodní části druhého dílu obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z 1840 je očíslováno 55 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Malá usedlost čp. 35 je zobrazena na stavební parcele č. 53 při pozemkové parcele č. 64. Kolem malého obdélného dvora jsou zobrazeny čtyři objekty. Na severu je červeně znázorněn dům orientovaný zápražím na jih. K západnímu průčelí domu přiléhá žlutý obdélník, který pravděpodobně zobrazuje stodolu. K východnímu průčelí domu přiléhají dva menší žlutě značené čtverce, z nichž severnější znázorňuje sýpku s kolnou. Na katastrální mapě z roku 1948 jsou přikresleny dva objekty. Na západě je nový dům a na severu je zobrazena nová stodola. Na současné katastrální mapě zmizela stará stodola.

Popis objektu

U východního průčelí domu stojí menší hospodářský objekt orientovaný vchodem na západ do dvora. Objekt má dvoudílnou dispozici: napravo s roubenou sýpkou, nalevo s rámovou kolnou. (obr. 1) Sedlová střecha pokrytá pálenými taškami vytváří na okraji přesah, který kryje nízkou pavláčku. Štít je tvořen ze svisle přibitých prken bez užitkových otvorů.

Stěny objektu jsou z hraněných a částečně hraněných trámů spojených na rybinu s krátkými přesahy zhlaví. (obr. 2) Ve třech spodních vrstvách roubení leží trámy na vnitřní straně nehraněné. Na kryté vstupní a levé příčné stěně se zachovaly vápenné nátěry, ze zadní a pravé příčné stěny jsou smyty. Spáry mezi trámy jsou vyplněny světlou lepenicí, která je místy silně vyplavena a odhaluje tenkou tyčovinu vloženou do větších mezer. Dolní věnce nároží jsou zajištěny nevýrazným přesahem zhlaví spodního příčného trámu. Horní věnce jsou zajištěny v nejvyšší vrstvě přesahem příčného trámu ležícího v úrovni stropních trámů. Na přesazích stropních trámů a horních věnců je vynesena okapová vaznice, která je k trámům připevněna dřevěnými kolíky. (obr. 7) Ve středu vstupní stěny je trámový portál s vnitřním rozměrem otvoru 85 x 150 cm, s navýšením ve střední části portálu o 7 cm. (obr. 4) Stojky portálu jsou hluboce zapuštěny do průběžného prahového a překladového trámu. Překladový

trám je tvarovaný probráním ve středu nadpraží s výběhy u stojek. Stojky jsou se stěnami spojeny na pero a drážku. Ve stěnách nebyly zjištěny užitkové otvory ani druhotně použité trámy.

K objektu se vstupuje po několika schodech přes nízkou podezděnou pavláčku. Pavláčku ohraničuje bedněné zábradlí se čtyřmi nezdobenými sloupky. V portálu jsou osazeny dovnitř na levou stranu otevíratelné točnicové dveře. (obr. 5) Kostru dveří tvoří dva boční trámky, do kterých jsou začepovány dva vodorovné trámky zajištěné dřevěným kolíkem. K vodorovným trámům jsou dřevěnými kolíky (dvěma nahoře a dvěma dole) připevněny tři širší desky. Horní točnicový čep bočního trámku dveří je přichycen do mohutné dřevěné objímky připevněné k překladovému trámu dřevěnými kolíky. Dolní točnicový čep dveří je zapuštěn do dřevěné objímky připevněné kovaným hřebem do prahového trámu. Na rubu dveří je přichycen zámek na obdélném nosném plechu s listově tvarovaným koncem. Pod zámkem je dřevěná závora se třemi otvory v dolní hraně. Pod otvory je ve dveřní desce malý kruhový otvor pro manipulaci se závorou, která se zasouvá do otvoru v pravé stojce portálu. (viz. Exkurz II.) Podlaha objektu je z prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou olíčeny vápnem, spodní trámy jsou ponechány bez hranění. Strop s prkennými záklopy vynášejí tři stropní trámy.

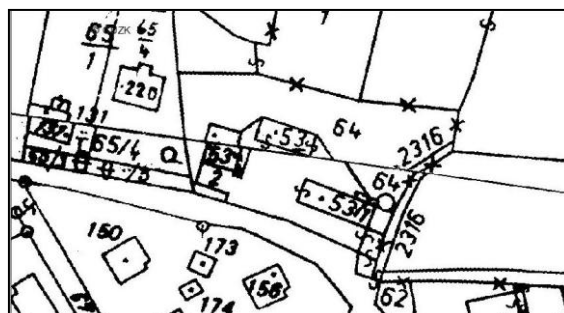
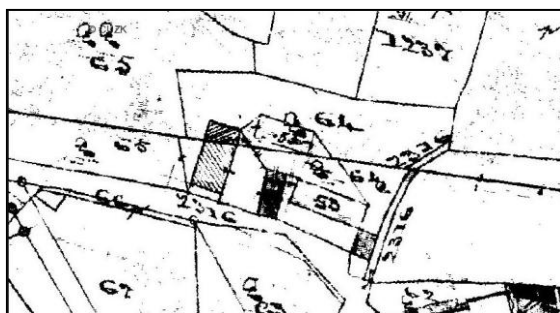
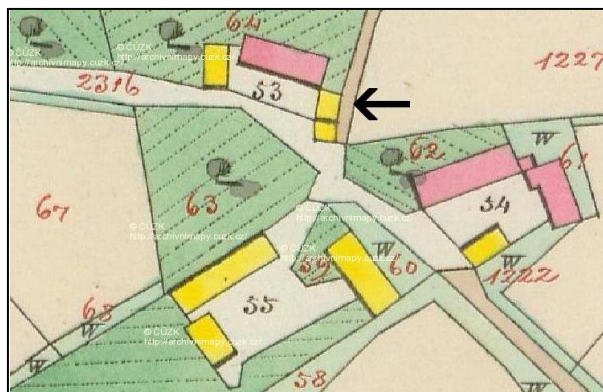
Levou část objektu tvoří samostatná rámová kolna z lehké konstrukce. Základ tvoří čtyři stojky umístěné v rozích, na stojky jsou v podélném směru položeny trámy spojené kramlemi se stěnami sýpky. Na podélné trámy jsou usazeny příčné trámy na způsob stropních trámů. Stěny jsou z různého materiálu, místy bedněné, v zadní stěně z kuláčů zapuštěných do drážky stojky.

Vchod do sklepa i schodiště do podkroví jsou umístěny v kolně u levé boční stěny sýpky. (obr. 6) Do podkroví se stoupá po žebříkovém schodišti. Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem pouze s krokviemi spojenými s hambalky na rybinový plát zajištěný dřevěným kolíkem. Pod schodištěm do krovu jsou schody do sklepa. Sklep má valenou hrubě omítnutou klenbu. Ve stěnách jsou dva otvory: v zadní stěně (pod pravou příčnou stěnou sýpky) je větrací otvor, pod schodištěm u vchodu je osvětlovací nika.

Datování a hodnocení

Objekt je nepochybně zobrazen na mapě SK z roku 1840. Můžeme předpokládat, že objekt je starší, pravděpodobně z 2. poloviny 18. století. Ke starší dataci se přiklánějí točnicové dveře se zámkem na tvarovaném nosném plechu, krátké přesahy zhlaví trámů na nárožích a užití jen částečně hraněných trámů ve spodních vrstvách roubení.

Objekt představuje tradiční roubenou sýpku s hodnotnými konstrukčními prvky, ke které byla pravděpodobně později přistavěna lehká rámová kolna. Velmi hodnotné jsou točnicové dveře se zámkem a závorou. Stav objektu je dobrý, krytinou místy lehce zatéká, roubení je v poměrně dobrém stavu.

Obr. 1 – pohled od západu (vlevo kolna, vpravo sýpka)

Obr. 2– Boční stěna sýpky s novým bedněním na štítě

Obr. 3 – detail rybinové vazby s krátkými přesahy zhlaví

Obr. 4 - trámový portál s probráním v průběžném překladovém trámu

Obr. 5 – točnicové dveře se zámkem na tvarovaném nosném plechu a dřevěná závora (viz. Exkurz II.)

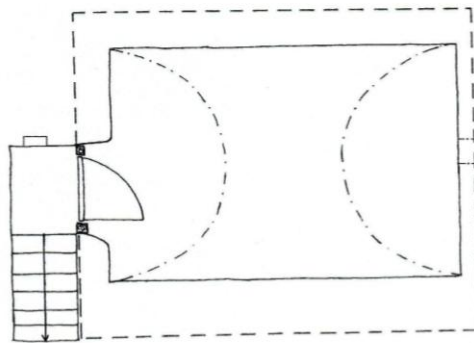
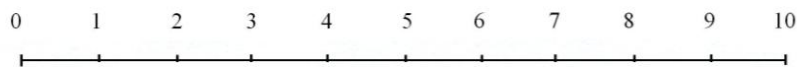
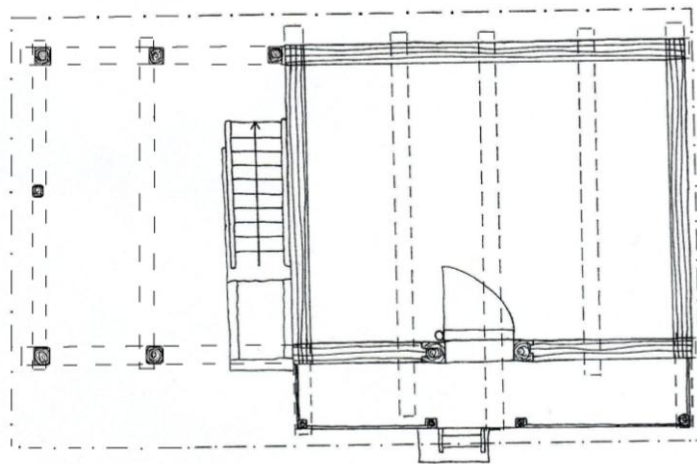

Obr. 6 – Žebříkové schodiště do podkroví, před ním vchod do sklepa

Obr. 7 – Detail zajištění okapové vaznice se stropním trámem pomocí dřevěného kolíku

Petroupim čp 35
 Půdorys 1: 100
 30. 12. 2008 E.F

Samechov čp. 28

Poloha a základní charakteristika vsi

Samechov se nachází 15 km severovýchodně od Benešova. Vesnice leží v kopcích na levém břehu řeky Sázavy ve výšce okolo 400 m. Úžlabinou mezi svahy jihozápadního a severovýchodního kopce vede protáhlá nepravidelná návěs. Kolem návěsi se nerovnoměrně po obou svazích kopců rozprostírají větší usedlosti, menší a nové usedlosti stojí v mírném odstupu na severozápadě. Na usedlosti navazují zahrady, které vsi dávají kruhový tvar. Polnosti se od zahrad rozebíhají radiálně ale podřizují se terénu. Zástavbu vesnice tvoří zděné domy z 19. a 20. století. Starší vrstvu zástavby dokládá roubený špýchar při čp. 28 a v sousedství zčásti roubená chalupa čp. 29 situovaná na jihozápadním okraji vsi.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 32 stavebních parcel. Většina objektů je zde značena červeně, žlutě jsou značeny jen malé a středně velké objekty. Usedlost čp. 28 je zobrazena na stavební parcele č. 23 při pozemkové parcele č. 50. Zástavbu kolem obdélného dvora tvoří dům zakreslený červeně a naproti na jihu je žlutě vyznačena sýpka. Na novějších katastrálních mapách nedochází k změně.

Popis objektu

Štítem k zápraží domu stojí dvoudílný hospodářský objekt tvořený v přední části rámovou kolnou a v zadní části roubenou sýpkou. (obr. 1) Sýpka je přístupná z prostoru kolny, vchodem orientovaná na jih k domu. Objekt stojí na kamenné podsklepené podezdívce, která vyrovnává terén. Střecha je sedlová na levé boční straně s přesahem, pod kterým je dřevník. Štíty objektu jsou ze svisle přibitých prken, v předním štítu (obr. 2) je obdélný otvor s prkennou zárubní, v zadním štítu je ve vrcholu trojúhelný užitkový otvor.

Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 3) Trámy v pravé boční stěně jsou natřeny tmavou barvou se spárami vyplněnými vápennou směsí. Na vstupní a levé boční stěně se dochoval silně smytý vápenný nátěr, pod kterým jsou zřetelné spáry zaplněné lepenicí. Zadní stěna je pokryta svisle přibitými prkny. Věnce dolních nároží jsou zajištěny krátkým přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů, obdobně jsou zajištěny i věnce horní. V levé boční stěně jsou dva užitkové otvory vytvořené vynecháním lepenice mezi trámy. V pravé boční stěně je nový okenní otvor s prkennou zárubní pro nové čtyřtabulkové okno. Ve vstupní stěně je portál s průběžným překladovým a prahovým trámem. (obr. 4) Otvor

portálu má rozměry 90 x 170 cm. Zárubně jsou bez výzdoby a tvarování, stojky jsou spojeny se stěnami na pero a drážku ale nejsou zapuštěny do prahového ani překladového trámu.

Vrchní podélné trámy horního věnce pokračují před vstupní stěnu sýpky, kde vytváří překlad rámové konstrukce kolny. Podélné trámy jsou na konci podepřeny stojkami s pásky. Pásky jsou v příčném směru spojeny na čep se stojkou a na rybinový plát s překladovým trámem. Překladový trám je ve stejné výšce jako stropní trámy nad sýpkou. Kolna pokračuje dál směrem do dvora, kde navazuje lehčí konstrukce ze tří podélných trámů položených na jeden příčný trám, který podpírají tři stojky v průčelí.

Ve třech horních vrstvách roubení podélných stěn jsou použity druhotné trámy. V trámech jsou patrné čepové dlaby se zbytky kolíku a plátové rybinové dlaby s otvory po kolicích. (obr. 7) Ve vrchním podélném trámu na pravé boční stěně, který pokračuje nad kolnu, jsou čtyři plátové rybinové dlaby s tesařskou značkou v podobě vysekané římské číslice II. Konstrukce kolny je převážně z druhotně použitých trámů. Zajímavý detail je u rybinového spoje pásku s překladovým trámem: na pásku je tesařská značka s římskou číslicí II, kdežto na překladovém trámu je obrácená číslice VII.

Do objektu se vstupuje po krátkých žebříkových schůdkách k portálu, ve kterém jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková, tvořená ze tří desek zavěšených na pásových závěsech s listovými konci. Zajištění dveří na lici umožňuje kovaná petlice a dřevěný zámek (viz Exkurz II.). Zámek má obdélný tvar, nahoře a dole je připevněn železnými pásy. Po straně jsou dva otvory: dolní pro zástrčku, která se nedochovala a horní pro železný klíč se třemi zuby. Na rubu dveří je umístěn nekrytý železný zámek na zdobeném nosném plechu. (obr. 5) Podlaha objektu je z příčně kladených prken spojených na falc, stěny jsou olíčeny vápnem. Strop z prkenných záklopů spojených na pero a drážku vynášejí dva stropní trámy. Nalevo od vchodu je žebříkové schodiště do podkrovní.

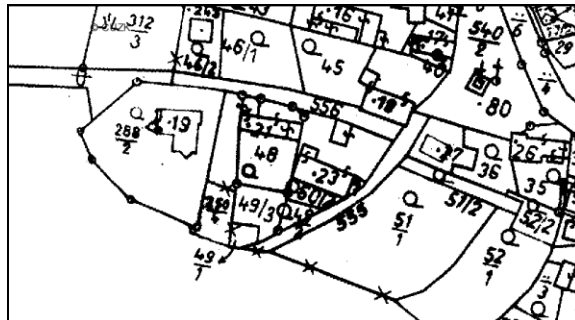
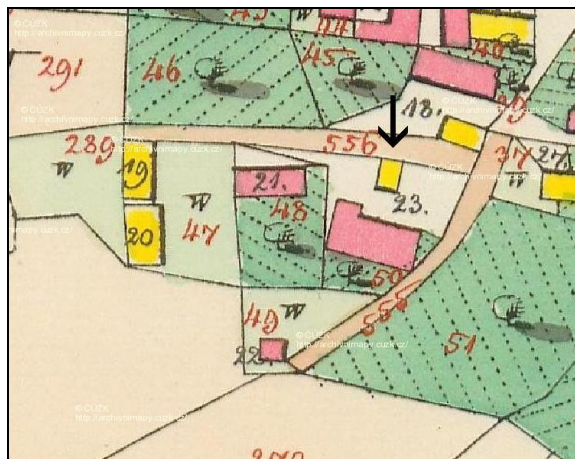
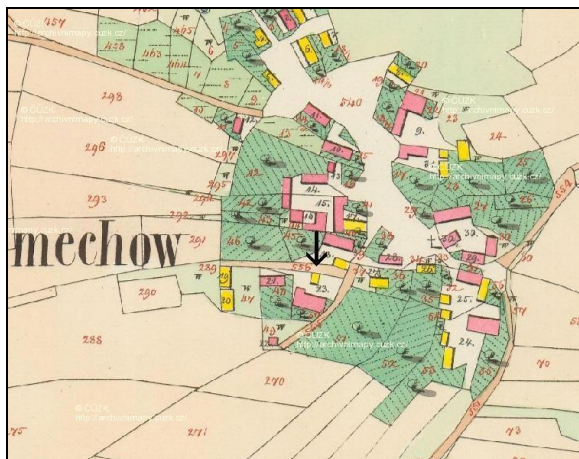
Krov je hambalkový, provedený v nejjednodušším systému pouze s hambalky spojenými s krokviemi na čep zajištěný kolíkem. Ztužení krovu zajišťuje na pravé straně diagonální zavětrování ze silnějšího trámku. Na levé straně jsou ke krokvim napojeny námětky, které zastřešují dřevník vedle sýpky.

Datování a hodnocení

Objekt je zobrazen na mapě SK z roku 1841. Dá se předpokládat, že objekt vznikl již dříve, snad na konci 18. století.

Objekt představuje tradiční roubenou sýpku s rámovou kolnou. Hodnotnými prvky jsou dřevěný zámek a železný zámek na zdobeném plechu, za pozornost stojí druhotné použití trámů, pravděpodobně ze staršího krovu. Stav objektu je zabezpečený, roubení je v dobrém

stavu, ale bylo na pravé podélné stěně upraveno regionálně netradičním způsobem s tmavě natřenými trámy a světlou výplní spár. Do západní stěny byl proražen nový okenní otvor s prkennou zárubní.

Obr. 1 – pohled od jihovýchodu

Obr. 2 – Bedněný štít s otvorem

Obr. 3– Rybinové spoje na nároží boční a vstupní stěny

Obr. 4 – Trámový portál s průběžným překladovým trámem, na dveřích je umístěn dřevěný zámek (viz Exkurz II.)

Obr. 5 – zámek na zdobném nosném plechu, pod ním šrouby přidržující dřevěný zámek

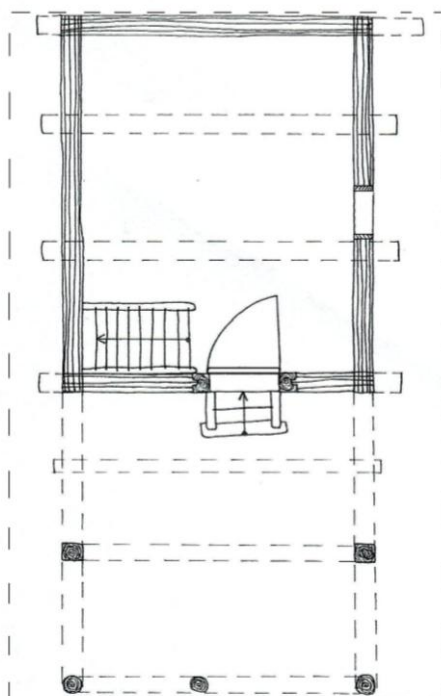
Obr. 6 – za falcované spoje podlahových prken

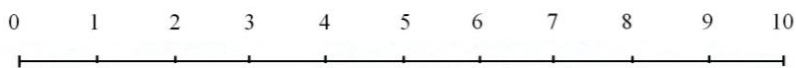
Obr. 7 – druhotně užitě trámy v levé boční stěně

Obr. 8 – Stojka s páskem podpírající rámovou kolnu

Samechov čp. 28
Půdorys 1: 100
15. 11. 2009 E.F

Vodslivy čp. 12

Poloha a základní charakteristika obce

Vodslivy leží přibližně 13 km severovýchodně od Benešova, z dálnice D1 sem vede ze sjezdu na 34 km od Prahy silnice č. 113. Vesnice se rozprostírá v drobné prohlubni mezi kopci stojícími na jihu a západě. Středem vsi protéká potok, na kterém jsou vytvořeny dva rybníky. Usedlosti jsou řazeny nespořádaně kolem trojúhelné návsi, která je ve středu zastavěna drobnými usedlostmi. Od usedlostí se paprscitě rozebíhají polní cesty, mezi kterými byly řazeny úzké pruhy polností. V zástavbě převládají zděné objekty z 19. století a 20. století. Ve vsi se zachovalo několik roubených objektů. Nejvýznamnější je usedlost čp. 15 v jihovýchodní části vsi, kterou tvoří mohutný zčásti roubený dům, roubená sýpka, a zděná stodola.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 53 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě, pouze několik větších objektů je značeno červeně. Čp. 15 stojí na stavební parcele č. 52 při pozemkových parcelách č. 152, 153 a 154. Na dvoře usedlosti jsou zakresleny čtyři objekty. Na západě je červeně zobrazený dům orientovaný zápražím na severovýchod, na východě je žlutě znázorněna sýpka a na severovýchodě je další žlutě značený objekt. V lehkém odstupu od dvora na jihu, na stavební parcele č. 53, je žlutě vyznačena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 nedochází ke změnám. Současná katastrální mapa je beze změn i přes to, že objekt na severozápadě dvora již nestojí.

Popis objektu

Podélně naproti štítu domu stojí hospodářský objekt orientovaný vchodem na severozápad do dvora. (obr. 1) Objekt má dvoudílnou dispozici tvořenou: nalevo roubenou sýpkou, napravo rámovou kolnou, ke které přiléhá otevřený hospodářský objekt lehké konstrukce. Sýpka nemá dostatečně pevné základy, a proto se propadá pod vlastní vahou a zanáší se navážkami. Sedlová střecha pokrytá pálenými taškami svým bočním přesahem kryje vstup na způsob zápraží. Bednění štítu se rozpadá, na zbytcích jsou svisle přibíta prkna zdobená vespod mělkými dlabky.

Stěny objektu jsou z dvoustraně hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 3) Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí, která je již značně vyplavena a odhaluje dřevěné kolíčky, jimiž je připevněna. (obr. 6) Do větších mezer je vkládána úzká tyčovina. Pouze na vstupní stěně kryté přesahem střechy se zachoval vápenný nátěr. Dolní věnce nároží nejsou patrné.

Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů. Vrchní podélný trám horního věnce nese stropní trámy a zároveň svým pokračováním vytváří vstupní překladový trám kolny. Trám je na konci podepřen dvěma stolicemi, které jsou v podélném směru zajištěny páskem. Pásek ztužuje stolicí s překladem plátovým rybinovým spojem zajištěným kolíkem. Ve stěnách nebyly patrné užitkové otvory. Ve vstupní stěně je portál tvořený průběžným překladovým trámem, do kterého jsou mělce zapuštěny stojky. (obr. 4) Prahový trám není patrný. Stěny jsou se stojkami spojeny na pero a drážku. Otvor portálu má rozměry 85 x 120 cm (od terénu nikoli od prahového trámu). Nalevo od portálu stoupá do podkroví žebříkové schodiště opřené o přesah stropního trámu. V levé boční stěně je jeden druhotně použitý trám s mělkým plátovým dlabem.

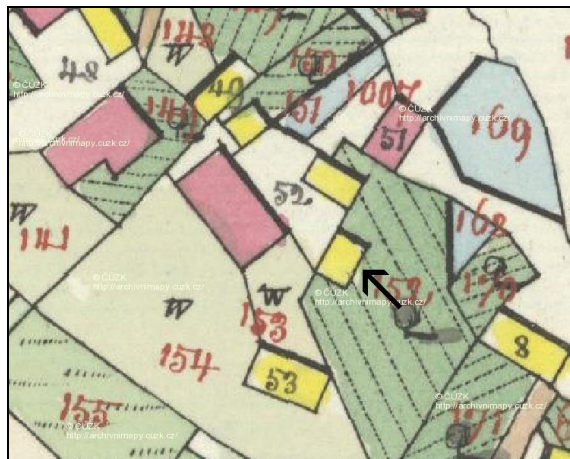
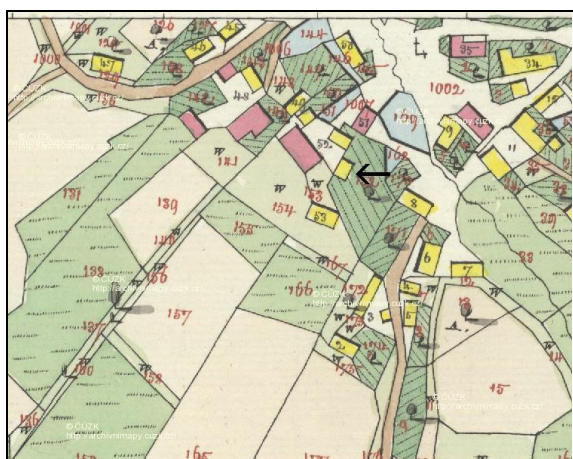
Vnitřní prostor je v důsledku sesedání stěn a zanášení objektu značně snížen. Podlaha není patrná, stěny nesou zbytky vápenného nátěru, strop z fošen je nesen jedním stropním trámem. Dveře byly z portálu odstraněny.

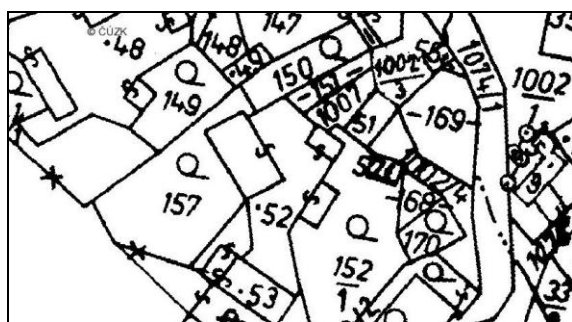
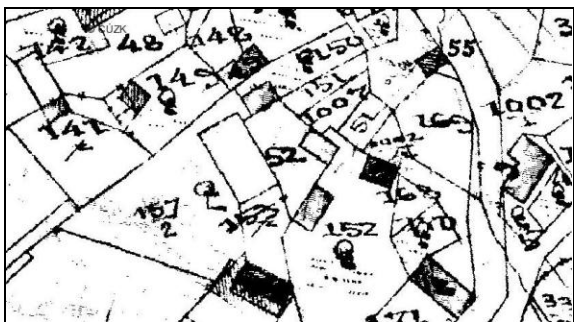
Krov je hambalkový, tvořený nejjednodušším systémem pouze z hambalků spojených s krokviemi rybinovým plátem zajištěným kolíkem. Na nádvoří straně jsou krokve zpevněny diagonálním zavětrováním tvořeným jedním trámkem.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl dříve, snad na přelomu 18. a 19. století.

Objekt představuje tradiční roubenou sýpku s rámovou kolnou, hodnotnou v souboru s roubeným domem. Stav objektu je zanedbaný, stěny si sesedají a v okolí se hromadí nepotřebnosti, ve kterých se objekt utápí. Střechou zatím příliš nezateká, díky tomu je roubení ve vyšších vrstvách v uspokojivém stavu.

Obr. 1 – pohled od jihu

Obr. 2 - vstupní strana

Obr. 3 – rybinové spoje a horní věnec zadní a levé příčné stěny

Obr. 4 – trámový portál s průběžným překladovým trámem

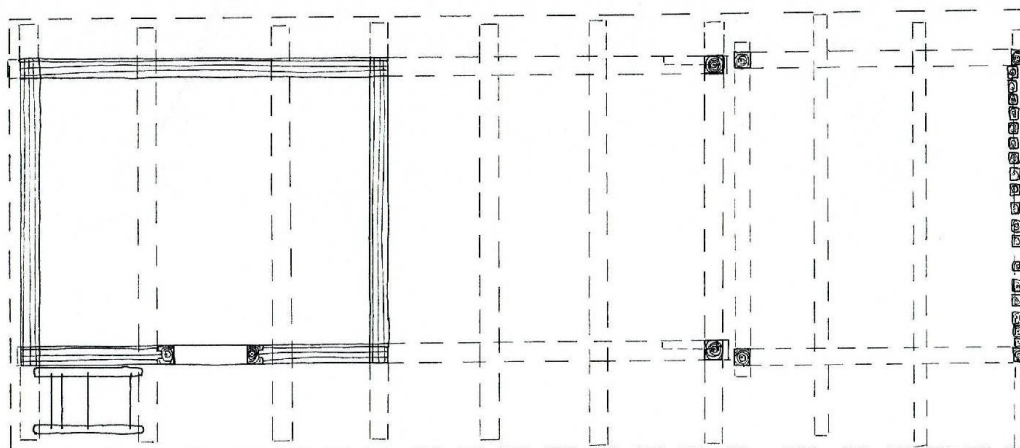
Obr. 5 – vnitřní prostor ko lny

Obr. 6 – lepenice přichycená kolíčkem

Vodslivy čp. 12
Půdorys 1: 100
19. 4. 2009 E.F

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Sýpky s více komorami

Jezero čp. 4

Popis a základní charakteristika obce

Menší ves Jezero se nachází 7 km východně od Benešova. Název obce není vybrán náhodně, poněvadž se v jejím okolí se nachází velké množství rybníků. Obec je založena pod mírným kopcem na jihu v mělké prohlubni, kde pramení Jezerský potok. Tvar návsi je kruhovitý s paprscitě dělenou zástavbou, na jihovýchodě se třemi rybníky. Zástavba je převážně zděná z 19. století a 20. století. V obci se dochovalo i několik dokladů starší roubené zástavby. Jedním z nich je sýpka při usedlosti čp. 4 v severní části obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 19 stavebních parcel. Většina objektů při usedlostech je značena žlutě, červeně jsou značeny jen některé středně velké a větší objekty. Usedlost čp. 4 je na mapě zakreslena na stavební parcele č. 17 a 18 při pozemkové parcele č. 61 a 62. Kolem dvora jsou zobrazeny čtyři objekty. Na východě je dům značený červeně, naproti na západě je žlutě značená sýpka, pod ní na stavební parcele č. 17 je další žlutě značený objekt. Na konci dvora na severu je žlutě znázorněna stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 zmizel objekt na stavební parcele č. 17. Na současné katastrální mapě došlo k rozdělení usedlosti, od čp. 4 byla oddělena stodola, která slouží k obytným účelům.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí roubená sýpka, na kterou na severu navazuje zděný chlév. (obr. 1) Sýpka má dvoudílnou dispozici, tvořenou pravou (severní) a levou (jižní) komorou. Komory jsou přístupné z nízké pavláčky na nádvorní straně. Střecha je sedlová pokrytá vlnitým eternitem, která svým přesahem kryje pavláčku. Štít je ze svisle přibitých prken ve vrcholu se dvěma okénky ve tvaru kvadrilobu. (obr. 2)

Objekt stojí na vysokých balvanech umístěných na nárožích. Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu, konstrukce je dobře patrná, jelikož byla odstraněna výplň spár-lepenice. (obr. 6) Na trámech jsou zbytky vápenného nátěru. Obě komory mají společný podélný základový trám, do kterého jsou zapuštěny příčné podlahové trámy vynášející nízkou pavláčku. Podélné stěny komor jsou provázány pouze základovými a dvěma trámy vrchní vrstvy. Pravá komora má stěny spojené na rybinu, na ni navazující stěny levé komory jsou napojeny na pero do drážky stojky. (obr. 4 a 5) Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Horní věnce jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. Na přesazích trámů v nejvyšší vrstvě horního věnce a

na stropních trámech je vynesena okapová vaznice zajištěná dlouhými dřevěnými kolíky. (obr. 3) Ve vstupní stěně pravé komory je portál tvořený segmentově tvarovaným průběžným překladovým trámem se špicí ve středu. (obr. 12) V horní hraně překladového trámu je mělký otvor připomínající nadsvětlík. Otvor portálu má rozměry 80 x 145 cm s navýšením ve středové části portálu o 8 cm. Do překladového a prahového trámu jsou vloženy stojky spojené se stěnami na pero a drážku.

V levé komoře je ve vstupní stěně nalevo od portálu drobný dovnitř se rozšiřující otvor vyříznutý do sousedních vrstev trámů. Otvor je zevnitř přetátý dvěma přitlučenými pásy železa. Portál levé komory stojí u příčky s pravou komorou. (obr. 14) Pravá stojka portálu těsně přiléhá k příčce a na výšku přesahuje překladový trám, se kterým není spojena. Levá stojka je spojena s překladovým trámem na velmi hluboký dlab (do 2/3 překladového trámu). Průběžný překladový trám je nad vchodem zdoben mělkými záseky (třemi uprostřed a po jednom na stranách). Otvor portálu má rozměry 90 x 165 cm. Ve stěně pravé komory a v příčce mezi komorami je řada druhotně užitých trámů s plátovými dlaby.

K objektu se vstupuje po třech kamenných schodech, které vedou na nízkou pavláčku. (obr. 7) Tu ohraničuje bedněné zábradlí připevněné ke třem profilovaným sloupkům. (obr. 8) Z pavláčky je možné vstoupit do pravé a do levé komory nebo vystoupat po žebříkovém schodišti do podkrovní. V portálu pravé komory jsou osazeny točnicové dveře otevíratelné dovnitř na levou stranu. (obr. 9) Konstrukci dveří tvoří dva postraní trámký, do kterých jsou zasunuty dva vodorovné trámký s čepem zajištěným dřevěným kolíkem. Na vodorovné trámký jsou kovanými hřebíky připevněny dvě široké desky, v trámcích jsou patrné i otvory po původních dřevěných kolících. Čep točnicového trámký dveří je na vrchu přichycen železnou objímkou do překladového trámu. V překladovém trámu jsou ve výšce objímky patrné otvory po kolících, které zde velmi pravděpodobně zůstaly po původní dřevěné točnicové objímce. Dole je čep trámký zapuštěn do dřevěné objímky přichycené k podlaze.

Na lici dveří je dřevěný zámek a kovaná petlice. (obr. 10 + viz. Exkurz II.) Podlaha pravé komory je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. (obr. 9) Stěny s odstraněnou lepenicí nesou stopy vápenné omítky. Strop z širších záklopových prken je nesen jediným stropním trámem.

Do levé komory se vstupuje svlakovými dveřmi otevíratelnými dovnitř na pravou stranu. (obr. 13) Dveře jsou ze tří svislých desek spojenými dvěma svlaky, na které jsou připevněny pásové závěsy s dvojlaločnými konci. Na dveřích je umístěn obdélný krabicový zámek připevněný šrouby. (obr. 15) Zevnitř na pravé stojce portálu je dřevěnými kolíky

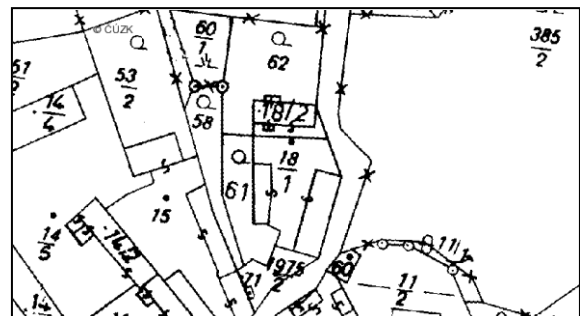
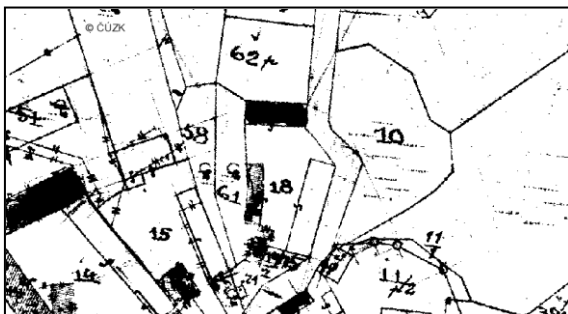
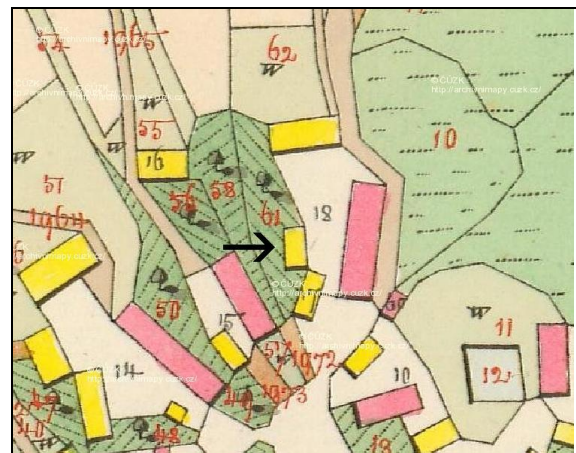
připevněna dřevěná objímka po závoře, po níž ani jejím mechanismu není na dveřích stop. Interiér komory je shodný jako v první komoře.

Krov je hambalkový, užitý v nejjednodušším systému pouze s krokviemi a hambalky spojenými rybinovým plátem zajištěný dřevěným kolíkem.

Datování a hodnocení objektu

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Podle probrání portálů, točnicových dveří s dřevěným zámkem a závorou v pravé komoře, můžeme předpokládat, že objekt vznikl dříve, snad na konci 18. století.

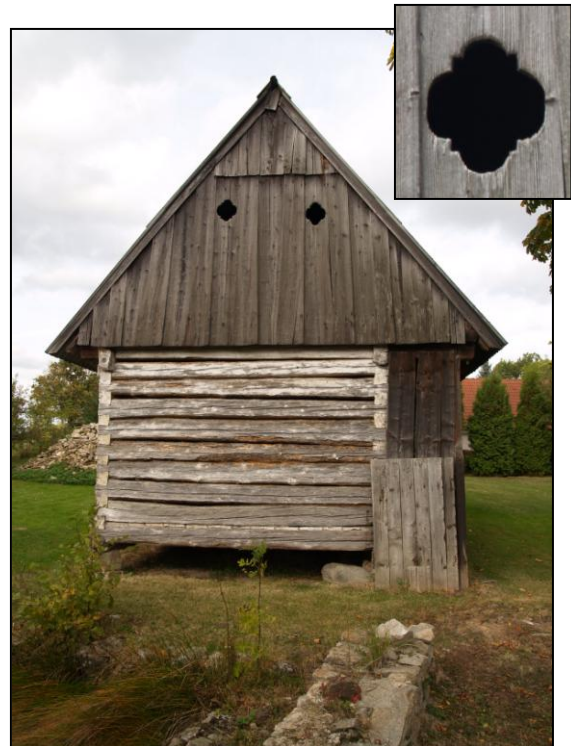
Objekt představuje tradiční roubenou dvoukomorovou sýpku s nízkou pavláčkou. Stav objektu je dobrý, roubení je v dobrém stavu vyjma několika trámů v jižní stěně, které se lehce rozpadají. V době průzkumu majitel přistoupil k opravě výplně spár objektu. Velmi hodnotnými konstrukcemi jsou točnicové dveře s dřevěným zámkem a dřevěnou závorou. Hodnotné jsou i profilované portály a profilované sloupky pavláčky.

Obr. 1 – pohled na vstupní podélnou stranu objektu

Obr. 2 – bedněný štít s otvorem ve tvaru kvadrilobu

Obr. 3 – horní věnec nároží, na vrchní příčný trám je posazena okapová vaznice zajištěná kolíkem

Obr. 4 – detail ukončení trámů do stojky na pero a drážku před zaroubením příčné stěny

Obr. 5 – zadní stěna objektu

Obr. 6 – rybinové spoje a přesah trámů dolního a horního věnce na nároží zadní a levé příčné stěny

Obr. 7 – pavláčka

Obr. 8 – profilovaný sloupek pavláčky

Obr. 9 – podlahová prkna spojená na pero a drážku položená na podlahové trámy a na trámy příčných stěn

Obr. 10 – detail dřevěného zámku na dveřích pravé komory

Obr. 11 – točnicové dveře rámové konstrukce s dřevěnou závorou v pravé komoře

Obr. 12 – trámový portál se segmentově profilovaným průběžným překladovým trámem v pravé komoře

Obr. 13 – svlakové dveře v levé komoře

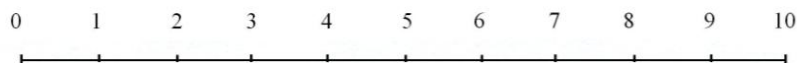
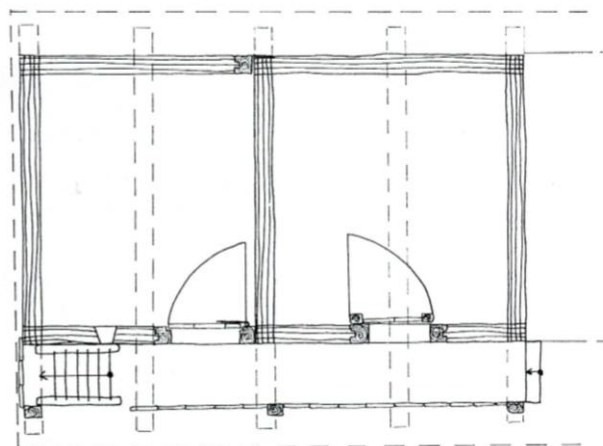

Obr. 14 – trámový portál s průběžným překladovým trámem zdobený záseky nad vstupním prostorem

Obr. 15 – detail krabicového zámků

Jezero čp. 4
Půdorys 1: 100
8. 10. 2008 E.F

Kácova Lhota čp. 6

Popis a základní charakteristika obce

Kácova Lhota se nachází 8 km severovýchodně od Benešova. Obec leží v prohlubni mezi kopci, které se rozevírají směrem k západu. Střed vsi tvoří nepravidelná původně pravděpodobně oválná návěs s rybníkem. Velké usedlosti jsou kolem návsi rozloženy přibližně radiálně, menší usedlosti nerovnoměrně. Prostor v severozápadní části vsi zůstává kvůli terénu a prameništi potoka nezastavěn. Většina objektů ve vsi je zděná vzhledově z 19. a 20. století. V obci se zachovalo větší množství roubených staveb. Jednou z nich je sýpka při usedlosti čp. 6 ve východní části obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Kácova Lhota je na SK z roku 1841 zakreslena v katastru obce Kozmice. Na mapě je zakresleno 23 stavebních parcel (čísla od 34 do 57), na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 6 je zakreslena na stavební parcele č. 45 a 46, při pozemkových parcelách č. 554, 556 a 557. Kolem nepravidelného dvora usedlosti jsou zobrazeny čtyři objekty značené žlutě. Na severní straně dvora je zobrazen dům orientovaný zápražím na jih. Naproti domu je další objekt znázorněný jako menší obdélník. Na východní straně dvora je zakreslena sýpka s kolnou. Za ní na východě, na konci zahrady je na stavební parcele č. 45 zobrazena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 se zvětšil půdorys domu a naproti němu je zobrazena stodola s jednou pernou, chlévy a kolna. Současná katastrální mapa je beze změn.

Popis objektu

V zadní části dvora podélně s východním průčelím domu stojí hospodářský objekt orientovaný vstupy na západ do dvora. (obr. 1) Objekt má trojdílnou dispozici tvořenou: pravou (jižní) komorou, levou (severní) komorou a přiléhající kolnou. Komory jsou roubené, stojí na výrazné podezdívce, kolna je zděná s novou omítkou. Sedlová střecha pokrytá pálenými taškami svým bočním přesahem kryje vstupní stěnu objektu. Pod střechou jsou k vystupujícím stropním trámům připevněny dřevěné holubníky. Štít je ze svisle přibitých prken.

Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 3) Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí, která je dnes silně vyplavena a odhaluje tyčovinu vloženou do větších mezer. Přička mezi komorami je zaroubena do zadní a vstupní stěny. (obr. 5) Spodní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů. Stejně i horní věnce jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné vrstvě trámů. Na vrchní podélný trám horního věnce jsou položeny

stropní trámy se skosenými hranami. Stropní trámy v zadní stěně vynášejí nefunkční okapovou vaznici, ve vstupní straně je nad roubením nízká dřevěná nadezdívka, která nahradila okapovou vaznici. (obr. 6) Ve stěnách nejsou patrné užitkové otvory, vyjma lepenicí zamazaného otvoru v zadní stěně pravé komory. Ve vstupní stěně jsou dva trámové portály do levé a pravé komory. Portál pravé komory tvoří netvarovaný průběžný překladový trám, do něhož jsou hluboce vsazeny stojky vespod hluboce zapuštěné do průběžného prahového trámu. (obr. 2) Otvor portálu má rozměry 90 x 150 cm. Stojky jsou s roubením provázány na pero a drážku. Otvor portálu do levé komory je vyšší o jednu vrstvu trámů, má rozměry 90 x 170 cm. Portál levé komory tvoří netvarovaný průběžný překladový trám, do něhož jsou mělce vsazeny stojky vespod mělce zapuštěné do průběžného prahového trámu. (obr. 4) Stojky jsou se stěnami spojeny na dobře viditelné pero a drážku.

Do pravé komory se dnes vstupuje po třech vybetonovaných schodech. V portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková ze tří desek zavěšených na pásových závěsech s drobnou listovou špicí. Uzamčení dveří zajišťuje na líci kovaná petlice a nad ní dřevěný zámek. (viz. Exkurz II.) Podlaha objektu je z příčně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny komory jsou natřeny vápnem. Strop nese jeden stropní trám se záklopy z půlených povalů svrchu zamazaných lepenicí. (obr. 7) U příčky s druhou komorou je v podlaze poklop do sklepa, který vede pod druhou komoru. Sklep má nízkou valenou nahrubo omítnutou klenbu.

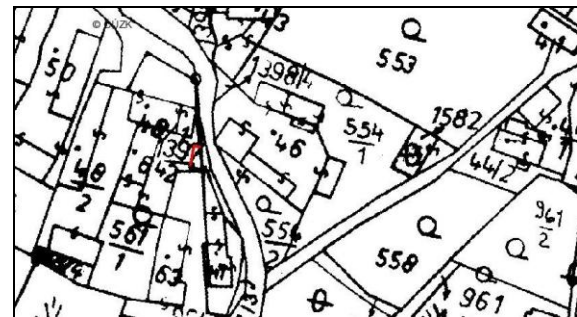
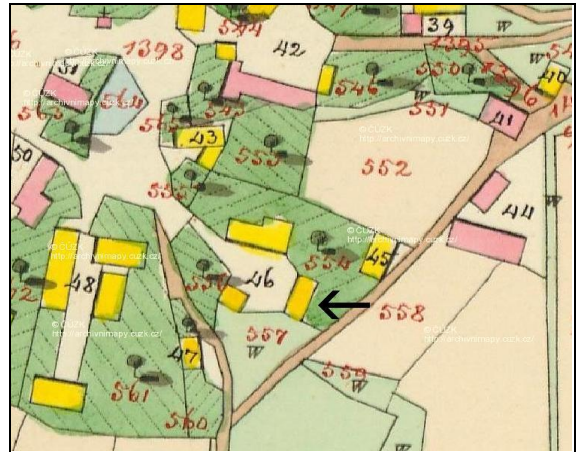
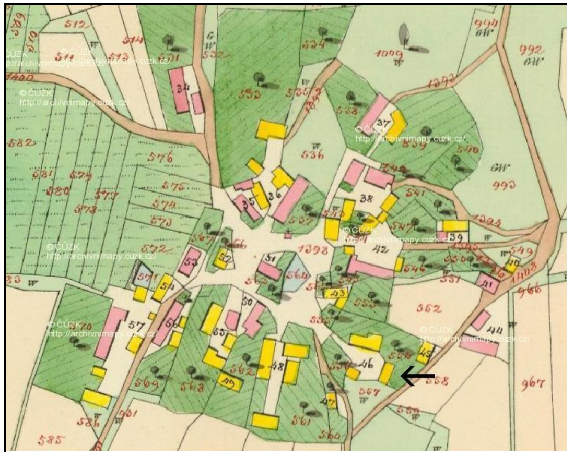
Do levé komory se vstupuje po ocelových schůdcích. V portálu jsou osazeny ven na levou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je sbíjená ze čtyř prken připevněných k vodorovným prknům na způsob svlaku. Závěsy jsou pásové s listovými konci. Podlaha je z příčně položených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou natřeny vápnem. Strop nesou dva stropními trámy se záklopy z půlených povalů svrchu zamazaných lepenicí.

Krov je novodobý vaznicový se stolicemi s pásky, které vynášejí vrcholovou vaznici. Krov je lehce zvednut a krokve zahuštěny, na což poukazují otvory po původních krokvicích v okapové vaznici.

Datování a hodnocení

Objekt je znázorněn na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl již dříve, snad na přelomu 18. a 19. století. Krov je novodobý.

Objekt představuje tradiční roubenou dvoukomorovou sýpku se zděnou kolnou. Stav objektu je dobrý, roubení je v poměrně dobrém stavu. Velmi hodnotnou konstrukcí je dřevěný zámek na dveřích do pravé komory a zachovalé spodní věnce nároží.

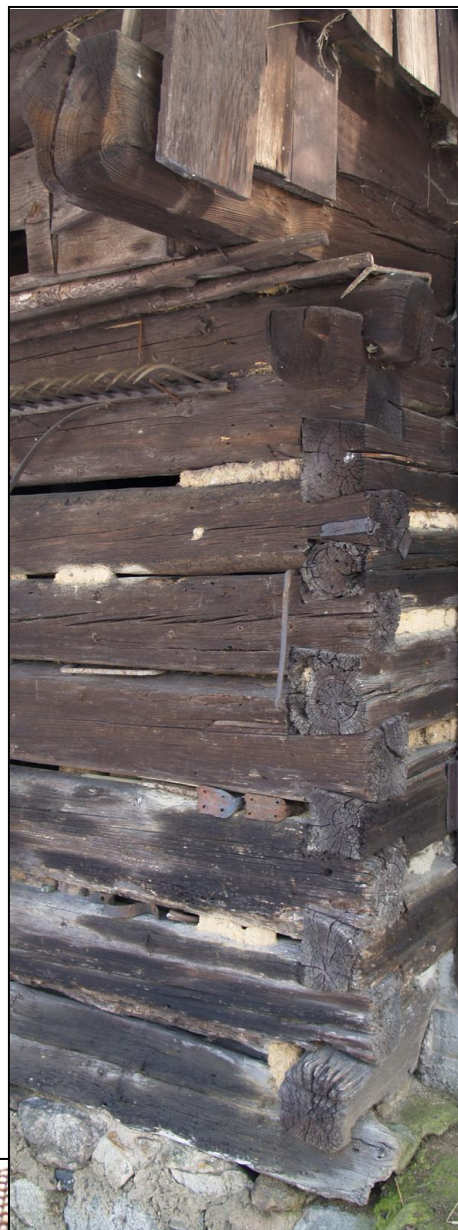
Obr. 1 – pohled na objekt od jihozápadu

Obr. 2 – trámový portál s průběžným překladovým trámem, na svlakových dveřích je umístěn dřevěný zámek

Obr. 3 – rybinové spoje a horní a dolní věnec nároží vstupní a pravé příčné stěny

Obr. 4 – trámový portál s průběžným překladovým trámem osazený sbíjenými dveřmi

Obr. 5 – vstupní strana s oběma portály a zaroubenou příčkou

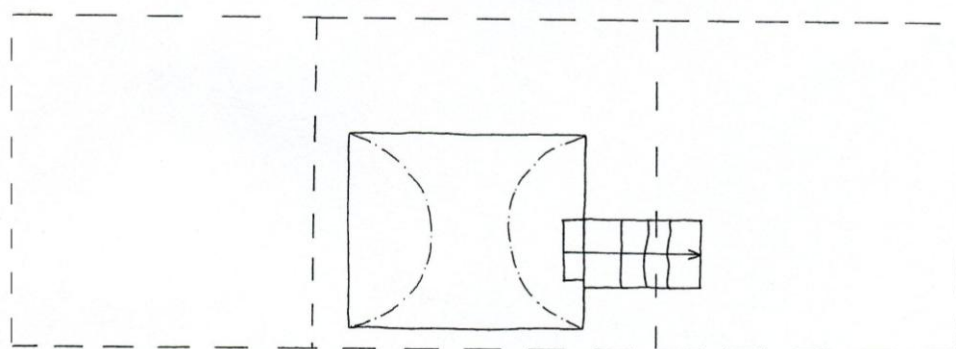
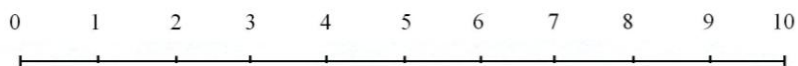
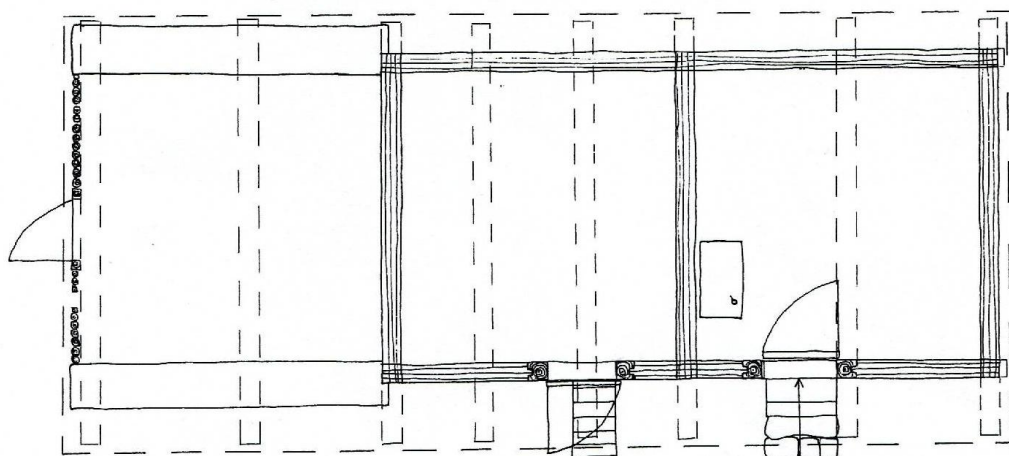
Obr. 6 – stropní trámy s dřevěnou nadezdívkou,
která nahradila okapovou vaznici

Obr. 7 – trémový strop se záklopy
z půlených povalů

Kácova Lhota čp. 6
Půdorys 1: 100
26. 1. 2009 E.F

Křešice čp. 2

Poloha a základní charakteristika obce

Malá ves Křešice se nachází 12 km severovýchodně od Benešova. Obec je založena v dolní části svahu klesajícího k jihu ke Křešickému potoku. Pod vsí je na potoku vytvořen rybník, za kterým jsou na severu ještě dvě usedlosti zvané Malá strana. Náves je nepravidelná, protáhlá, klesající po svahu. Rovnoměrnější zástavba je v západní části vsi, kde jsou usedlosti řazeny pod sebe v pruzích, které kopírují vrstevnici svahu. Střed vsi je zastavěn drobnými a jednou větší usedlostí. Východní část vsi je zastavěna jen řídce. Zástavba ve vsi je převážně zděná vzhledem z 19. a 20. století. Zachovalo se zde i několik roubených hospodářských objektů. Jedním z nich je sýpka při usedlosti čp. 2 v západní části obce.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 22 parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 2 je značena na stavební parcele č. 3, při pozemkových parcelách č. 7, 8 a 9. Na dvoře usedlosti jsou zobrazeny dva objekty. V jižní části dvora je zakreslen větší žlutý obdélník, který pravděpodobně znázorňuje dům orientovaný nevýhodně zápražím na sever. Naproti domu na severu je zobrazen menší žlutý obdélník, který pravděpodobně zobrazuje sýpku. Na katastrální mapě z roku 1948 se situace mění. Dům je zobrazen v severní části dvora, zápražím obrácen k jihu. Sýpka je zobrazena na jihu v místě, kde byl na mapě SK znázorněn dům. Na západní straně dvora je zobrazena stodola. Na současné katastrální mapě se situace nemění.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí dvoukomorová roubená sýpka, k jejíž nádvorní stěně přiléhá zděný chlívěk. (obr. 1) Objekt stojí na kamenné podezdívce vyrovnávající terén, nese sedlovou střechu krytou eternitem, která svým bočním přesahem kryje kamenné zápraží orientované na sever. Štít je ze svisle přibitých prken, na východním průčelí se třemi užitkovými otvory. Ze zápraží lze vstoupit do levé (východní) a pravé (západní) komory, nebo po žebříkovém schodišti vystoupat do podkroví.

Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. (obr. 2) Komory jsou odděleny příčkou zaroubenou do vstupní a zadní stěny. Spáry jsou vyplněny lepenicí, která vystupuje pod vrstvami nátěrů z vápna a šmolky. Zadní a pravá příčná stěna jsou nejvíce vystaveny nepřízní počasí, roubení se zde rozpadá a lepenice je silně vyplavena. Pravá příčná stěna musela být vyspravena přibitými prkny. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve

dvou vrstvách trámů. (obr. 5) Trámy v nejspodnější vrstvě se zdají být z odlišného trvanlivějšího dřeva. Horní věnce jsou zajištěny přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. (obr. 2) V první vrstvě příčně položených trámů vystupuje půlený šikmo podebraný trám se zhlavím zdobeným malými dlábky. Šikmo podebrané zhlaví trámu se ve vstupní stěně objevuje ještě dvakrát. Nejdříve nad levou stojkou portálu levé komory, kde však nepokračuje do vnitřku objektu a má tak funkci jen jakési ozdobné vložky. Podruhé nad příčkou mezi komorami. Stropní trámy jsou až ve vrstvě nad šikmo podebranými trámy.

Ve vstupní stěně levé komory je jeden užitkový otvor vytvořený vyříznutím tyčoviny vkládané do spár mezi trámy. Portál do levé komory stojí v těsné blízkosti příčky mezi komorami. Otvor portálu má rozměry 85 x 145 cm. Trámová zárubeň portálu je tvořena překladem s diagonálními švy u stojek. (obr. 6) Stojky portálu nejsou viditelně provázány se stěnami. Nalevo od levé stojky portálu je druhá nižší stojka, do které je roubení zapuštěno na pero a drážku. Pravá stojka portálu těsně přiléhá k příčce s pravou komorou, proti posunu je zajištěna pouze kramlí. Portál do pravé komory je obdobný jako do levé komory, jen stojky jsou se stěnami spojeny na pero a drážku. (obr. 7) Otvor portálu má rozměry 85 x 155 cm.

Ve stěnách je několik druhotně použitých trámů. V pravé příčné stěně je trám s oboustranným plátovým dlabem a trám s otvorem po kolíku. Ve vstupní stěně levé komory je na nároží trám s plátovým dlabem, u levé stojky vedle portálu levé komory je nad sebou několik trámů s plátovými dlaby. V zadní stěně levé komory je trám prodloužený jednoduchým přeplátováním a plátové dlaby v několika vrstvách trámů, někde i s rybinovými vložkami.

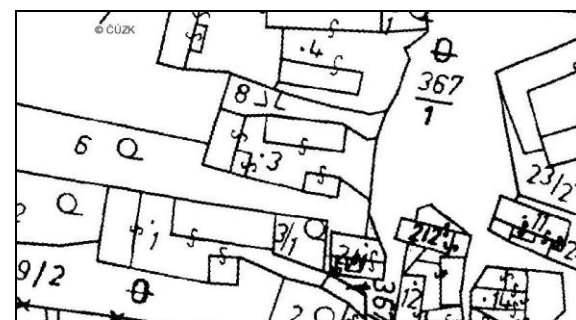
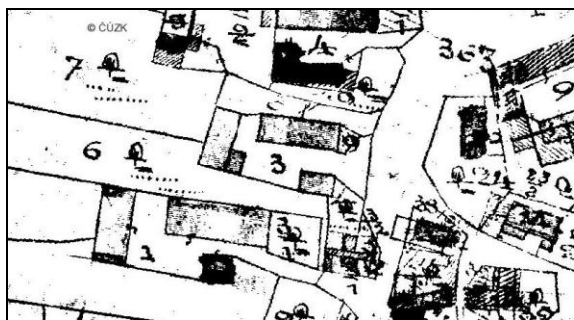
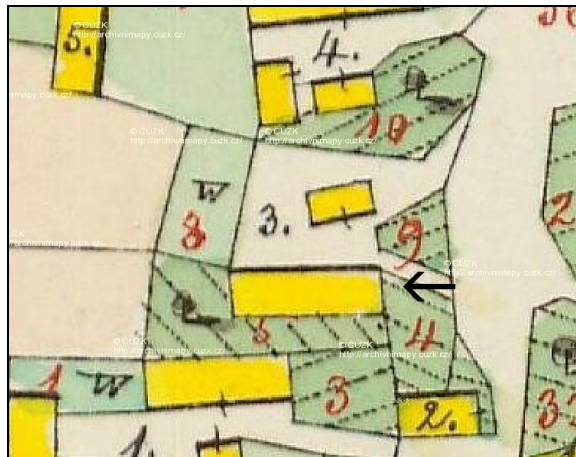
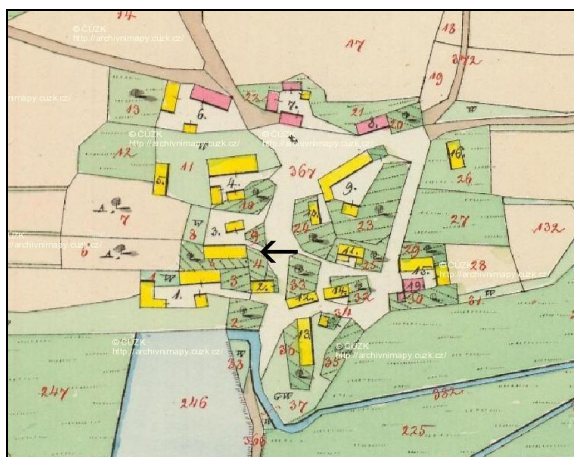
Do levé komory vedou dovnitř, na pravou stranu otevíratelné dveře svlakové konstrukce. Dveře jsou na líci zajištěny kovanou petlicí a tzv. „šroubovým zámekem“ (viz. Exkurz III.). Podlaha komory je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou nalíčeny vápnem. Strop nesou dva stropní trámy, na kterých jsou záklopy z fošen svrchu zamazaných lepenicí. Do pravé komory nebyl možný přístup. Rozeznatelné byly dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře sbíjené nebo svlakové konstrukce. Na líci dveří je umístěna kovaná petlice a klíčový štítek erbového tvaru. V pravé boční stěně jsou zřetelná vystupující podélně kladená podlahová prkna spojená na pero a drážku. Nalevo od vchodu do pravé komory jsou umístěny žebříkové schody do podkrovní opřené o přesah stropního trámu.

Do krovu nebyl možný přístup. Byly pouze rozeznatelné krokve začepované přímo do konců stropních trámů, navíc zajištěné kramlemi.

Datování a hodnocení

Objekt je pravděpodobně zobrazen na mapě SK z roku 1841 v poloze, ze které byl přemístěn, po přesunutí domu na výhodnější stanoviště, které umožňovalo orientovat zápraží na jih. Můžeme předpokládat, že objekt vznikl dříve, snad na přelomu 18. a 19. století, i když šikmo podebrané trámy se objevují spíše až v 1. pol. 19. století.

Objekt představuje tradiční roubenou dvoukomorovou sýpku. Hodnotnými prvky jsou trámové zárubně portálů s diagonálními švy, zdobené zhlaví trámů vystupujících na vstupní stěně a „šroubový zámek“ ve stojce levého portálu. V roubení objektu jsou druhotně užity trámy ze staršího horizontu. Stav objektu je dobrý, roubení je v dobrém stavu vyjma několika rozpadajících se trámů v jižní a západní stěně.

Obr. 1 – pohled na objekt od severu

Obr. 2 – rybinové spoje a horní a dolní věnec nároží

Obr. 3 – přesah šikmo podebraného trámu

Obr. 4 – pohled na zadní a levou příčnou stěnu objektu

Obr. 5 – detail dolního věnce na nároží zadní a levé příčné stěny

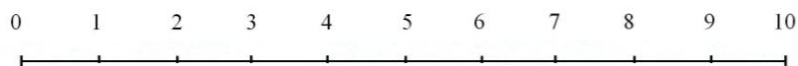
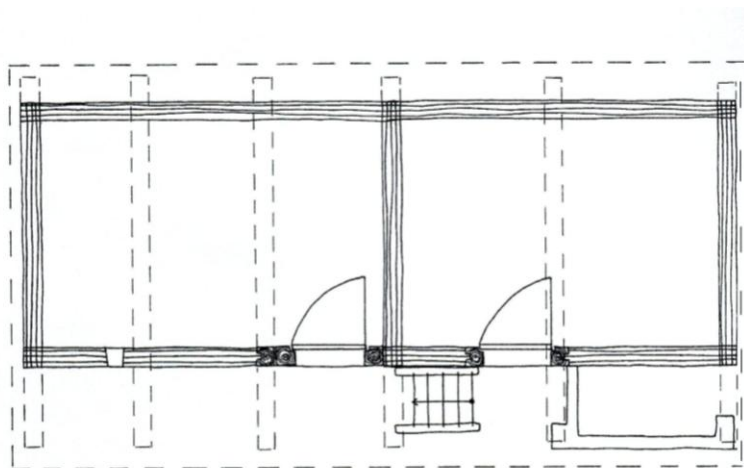
Obr. 6 – samostatný trámový portál
s diagonálními švy v levé komoře

Obr. 7 – samostatný trámový portál
s diagonálními švy v pravé komoře

Křešice čp. 2
Půdorys 1: 100
26. 7. 2009 E.F

Křešice čp. 4

Popis a základní charakteristika obce

Malá ves Křešice se nachází 12 km severovýchodně od Benešova. Obec je založena v dolní části svahu klesajícího k jihu ke Křešickému potoku. Pod vsí je na potoku vytvořen rybník, za kterým jsou na severu ještě dvě usedlosti zvané Malá strana. Náves je nepravidelná, protáhlá, klesající po svahu. Rovnoměrnější zástavba je v západní části vsi, kde jsou usedlosti řazeny pod sebe v pruzích, které kopírují vrstevnici svahu. Střed vsi je zastaven drobnými a jednou větší usedlostí. Východní část vsi je zastavěna jen řídce. Zástavba ve vsi je převážně zděná vzhledem z 19. a 20. století. Zachovalo se zde i několik roubených hospodářských objektů. Jedním z nich je sýpka při usedlosti čp. 4 v západní části obce nad popisovaným čp. 2.

Situace usedlosti a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 22 parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě. Usedlost čp. 4. je zakreslena na stavební parcele č. 4 a 5 při pozemkových parcelách 10, 11 a 12. Kolem obdélného dvora usedlosti jsou rozmístěny tři objekty značené žlutě. Na severu je zobrazen dům orientovaný zápražím na jih, naproti na jihu je znázorněna sýpka a vedle ní na západě je další hospodářský objekt. V odstupu od dvora je na stavební parcele č. 5 vyznačena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 se prodlužuje půdorys domu i stodoly, sýpka je spojena s přilehlým objektem a získává tvar písmene L. Na současné katastrální mapě zůstává půdorys domu i stodoly nezměněn, sýpka spojená s přilehlým objektem má protáhlý tvar.

Popis objektu

Podélně naproti zápraží domu stojí celkem tři komory, na které navazuje zděný chlívek. (obr. 1) Pod společnou sedlovou střechou krytou vlnitým eternitem stojí jednokomorová sýpka a těsně vedle dvoukomorová sýpka. Přesah střechy na její podélné straně kryje zápraží objektů. Viditelný štít na východním průčelí je ze svisle přibitých prken se dvěma užitkovými otvory při vrcholu.

I. komora - sýpka

Objekt stojí na nízké kamenné podezdívce, která pod objektem vytváří nízký úložný prostor s izolační funkcí. Střecha svým přesahem kryje dřevěné zápraží vynesené na přesazích podlahových trámů. Ze zápraží lze vstoupit portálem do objektu nebo po žebříkovém schodišti vystoupat do podkroví. (obr. 2) Stěny objektu jsou natřeny vápenným nátěrem, pod kterým vystupují hraněné trámy spojené na rybinu. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve dvou vrstvách trámů. (obr. 4 a 6) Horní

věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve třech vrstvách trámů. (obr. 6) Nejvyšší vrstva příčných trámů horního věnce je ve výšce stropního trámu, se kterými vynáší okapovou vaznici. Ve stěnách nejsou patrné užitkové otvory. Dole u levé stojky portálu je drobný kruhový otvor, pravděpodobně vchod pro kočku. Ve středu vstupní stěny stojí portál tvořený průběžným překladovým a prahovým trámem, do kterých jsou mělce zapuštěny stojky. Otvor portálu má rozměry 90 x 150 cm s navýšením ve střední části portálu o 5 cm. Překladový trám je obloukovitě tvarován a zároveň je do něj na vrchu zapuštěn stropní trám. (obr. 5)

Ve stěnách jsou patrné druhotně použité trámy. V zadní stěně je několik trámů s hlubšími plátovými dlaby a s plátovými dlaby se zbytkem dřevěného kolíku. Ve druhém trámu spodního věnce zadní a levé boční stěny je drážka na pero. (obr. 6) V levé příčné stěně je několik trámů s mělkými plátovými dlaby. Všechny trámy v levé příčné a v zadní stěně jsou značeny tesařskými značkami. (viz. Exkurz II.) Za pozornost stojí detail na několika trámech vstupní stěny, na kterých byly přetesány původně delší dosedavé plochy rybinových spojů na nové s kratšími plochami. (obr. 3)

Do objektu nebyl možný vstup, proto podávám alespoň stručný popis čitelných konstrukcí. V portálu jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře pravděpodobně svlakové nebo sbíjené konstrukce se třemi přibítymi deskami. Zvenku jsou zajištěny petlicí a oválným klíčovým štítkem se zašpičatělými konci. Podlaha je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Prkna jsou viditelná na levé příčné stěně, kde jsou položena na první příčný trám odspoda. Strop je nesený jedním stropním trámem.

II. komora

V těsném odstupu od první sýpky lehce nakročena do dvora, stojí druhá komora, na níž navazuje třetí komora. Přesah střechy kryje dřevěné zápraží s novým betonovým lemem, na kterém je ohrazený prostor vytvořený z tyčoviny. Objekt stojí na hluboké kamenné podezdívce, která pod objektem vytváří nízký nezaklenutý sklípek. Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Vstupní stěna je natřena vápnem, zadní stěna je bez nátěru nebo je smyt. Spáry jsou vyplněny lepenicí vyplavenou natolik, že je patrná tyčovina vkládaná do větších mezer. (obr. 9) Dolní nároží jsou zajištěna přesahem zhlaví trámů v jedné vrstvě. Horní věnce nároží jsou ve vstupní stěně zajištěny krátkým přesahem zhlaví v jedné vrstvě, v zadní stěně přesahy zhlaví ve dvou vrstvách trámů (obr. 12). Ve stěnách nejsou patrné užitkové otvory. Portál je jednoduchý s nezdobeným průběžným překladovým a prahovým trámem, do nichž jsou mělce zapuštěny stojky spojené se stěnami na pero a drážku. (obr. 8) Otvor portálu má rozměry 85 x 160 cm.

Do objektu se vstupuje dovnitř na pravou stranu otevíratelnými dveřmi. Konstrukce dveří je sbíjená ze čtyř svislých prken připevněných k dvěma vodorovným prknům na způsob svlaku. Závěsy jsou pásové s listovými konci. Zajištění dveří na lici umožňuje kovaná petlice, na rubu je připevněn železný zámek na nosném plechu s koncem tvarovaným do tvaru listu. (obr. 10) Na lici dveří je oválný klíčový štítek se zašpičatělými konci. Podlaha je z podélně kladených prken spojených na pero a drážku. Stěny jsou opatřeny vápenným nátěrem. Strop je z prken nesených jediným stropním trámem.

III. komora

Ke druhé komoře je na sloupek s drážkou přistavěna třetí komora. Objekt stojí na kamenné podezdívce. Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu, nebo jsou zapuštěny na pero do drážky stojky. Ze vstupní strany je stěna obílena vápnem, zadní strana je ponechána bez nátěru, nebo je již smyt. Spáry jsou vyplněny lepenicí, která je v zadní stěně silně vyplavena. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné vrstvě trámů. Horní věnce nebyly rozeznatelné. Ve stěnách nebyly patrné užitkové otvory. V roubení stěn bylo patrně několik druhotně použitých trámů s plátovými dlaby s otvorem po kolíku. Portál objektu přiléhá svou levou stojkou na pravou příčnou stěnu druhé komory. (obr. 13) Stojky portálu jsou zapuštěny do průběžného překladového a prahového trámu. Otvor portálu má rozměry 90 x 155 cm s navýšením ve střední části portálu o 5 cm. Překladový trám portálu je obloukovitě tvarovan s hluboko vsazenou pravou stojkou. Na překladovém trámu těsně nad stojkami leží stropní trámy.

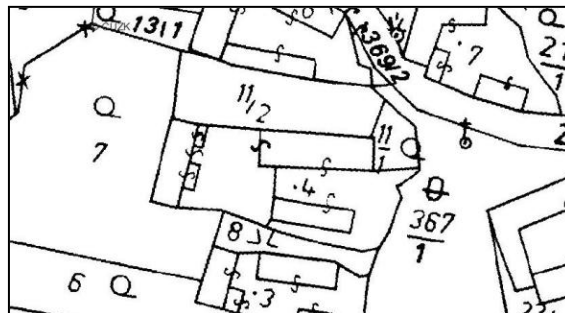
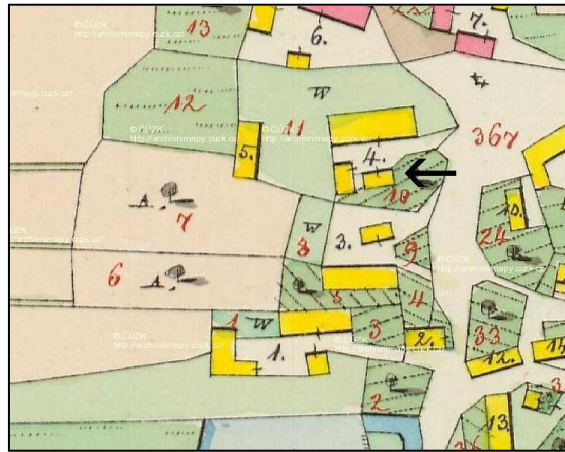
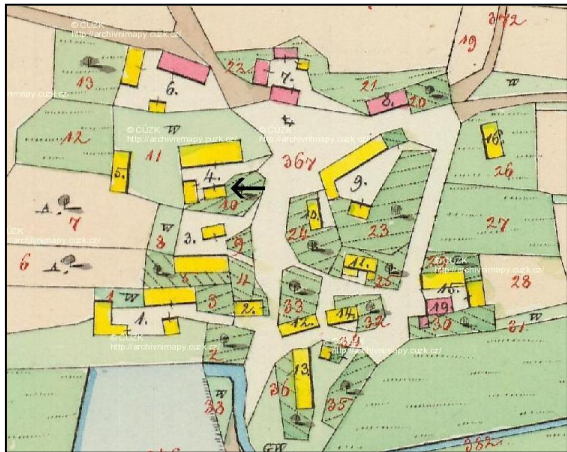
Do objektu se vstupuje nalevo otevíratelnými točnicovými dveřmi. (obr. 14) Konstrukci dveří tvoří dva svislé boční trámký, do kterých jsou začepovány a kolíkem zajištěny silné vodorovné trámký zpevněné tenkou diagonálou. K vodorovným trámkům jsou dřevěnými kolíky připevněny (dvěma nahoře a dvěma dole) dvě široké dřevěné desky. Čep bočního, točnicového trámký dveří je nahoře usazen v malé dřevěné objímce přitlučené dvěma dřevěnými kolíky, dole je posazen do dřevěné objímky připevněné k podlaze. Dveře jsou na lici zajištěny pouze kovanou petlicí.

Datování a hodnocení

Objekty jsou zobrazeny na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že jsou starší, snad z konce 18. století. Je možné, že vznikly postupně ale pravděpodobně nedlouho po sobě.

Objekty představují velmi hodnotnou ukázkou tří sdružených sýpek či hospodářských komor s řadou hodnotných konstrukčních a stavebních detailů. V první komoře je hodnotná a vzácná řada druhotně užitých trámů s tesařskými značkami, které se na stěnách venkovských staveb objevují jen zřídka. Ve druhé komoře je hodnotný železný dveřní zámek na nosném

plechu s listovým koncem. Ve třetí komoře jsou hodnotné točnicové dveře a druhotně použité trámy ze staršího horizontu.

Obr. 1 – celkový pohled na objekty od severovýchodu

Obr. 2 – pavlůčka I. komory s žebřikovým schodištěm

Obr. 3 – druhotně použitý trám s přetesaným rybinovým spojem

Obr. 5 - trámový portál s obloukovitě probraným průběžným překladová trémem, v levo dole je vchod pro kočku

Obr. 4 - detail nároží boční a zadní stěny

Obr. 6 – detail dolního věnce nároží boční a zadní stěny s druhotně použitými trámy

Obr. 7 – zámek na zdobeném nosném plechu

Obr. 8 – trámový portál s průběžným překladovým trámem

Obr. 9 – zadní stěna II. a III. komory

Obr. 10– horní věnec nároží pravé příčné a zadní stěny II. komory s druhotně použitými trámy

Obr. 11 – vstupní stěna II. a III. komory

Obr. 12 – zadní stěna III. komory

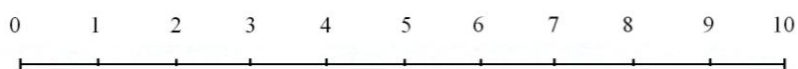
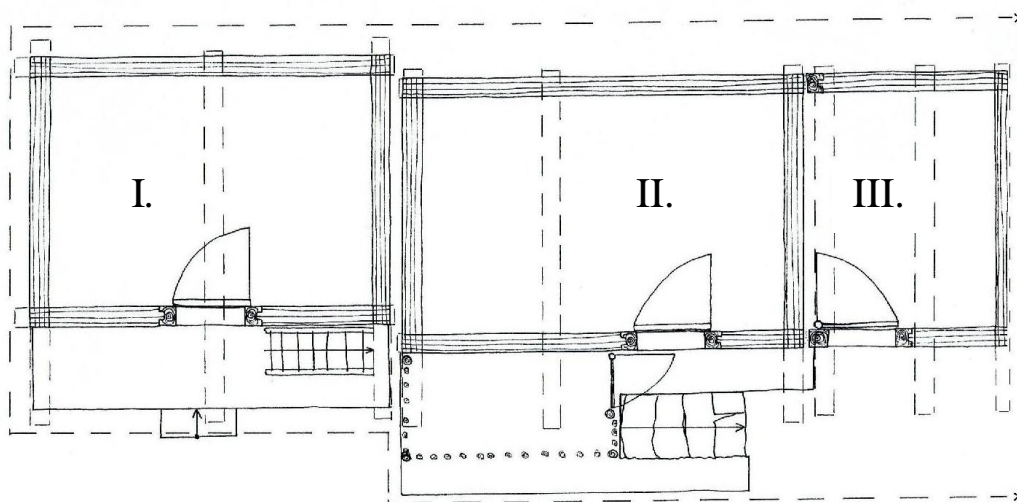
Obr. 13 trémový portál s průběžným překladovým trémem

Obr. 14 - točnicové dveře trémové konstrukce se ztužovací diagonálou

Křešice čp. 4
Půdorys 1: 100
29. 8. 2009 E. F

Soběhrdy čp. 7

Popis a základní charakteristika obce

Soběhrdy leží 5 km severovýchodně od Benešova na silnici č. 110. Obec je usazena v terénní prohlubni na jižním svahu kopce zvaného Střemoch o výšce 461 m. Ke starému jádru vsi přiléhá novější zástavba na severozápadě. Můžeme zde nalézt dva kostely, na severovýchodním okraji staré zástavby stojí českobratrský, barokní kostel a na severovýchodním okraji katolický, novorománský kostel Nanebevzetí Panny Marie. Zástavba staré části je nerovnoměrná bez výraznější návsi s převládajícími zděnými objekty z 19. a 20. století. Posledním dokladem roubené zástavby je hospodářská komora při čp. 7 stojící na severovýchodním okraji obce. (Komora však byla průběhu psaní této práce rozebrána.)

Situace objektu a usedlosti v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 33 stavebních parcel, na nichž je většina objektů značena žlutě, červeně jsou značeny jen větší a středně velké objekty. Na mapě SK je čitelnější malá okrouhlá náves, za povšimnutí stojí i dnes již neznatelné tvrziště obklopené rybníkem č. 29 v severní části vsi. Usedlost čp. 7 stojí na stavební parcele č. 28 okolo pozemkových parcel č. 80 a 82. Dvůr usedlosti má čtvercový tvar kolem, kterého je rozmístěno pět objektů. Na severu je červeně znázorněn dům orientovaný zápražím na jihozápad a na západě je červeně zakreslena hospodářská komora. Na jihu je žlutě vyznačena stodola, na východě jsou dva žluté obdélníky, severní znázorňuje sýpku a pod ní je pravděpodobně kolna. Na katastrální mapě z roku 1948 je patrná přestavba stodoly, která je zobrazena lehce posunutá na jih. Na současné katastrální mapě chybí sýpka, která byla odstraněna v 2. polovině 20. století, jinak je stav beze změn.

Popis objektu

Štítem k zápraží domu stojí trojdílný hospodářský objekt orientovaný podélnou vstupní stěnou na jihovýchod. (obr. 1) Půdorys je tvořen zleva doprava roubenou komorou používanou jako chlívěk a dvěma zděnými komorami mezi, kterými je roubená příčka vsazená do sloupku na pero a drážku. Komora stojí na nízké podezdívce s mělkým izolačním užitkovým prostorem. Střecha je sedlová krytá pálenými taškami s přesahem bočního okraje před vstupní stěnu. Štít je tvořen svisle přitlučenými prkny.

Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Na vstupní stěně kryté přesahem střechy se zachoval vápenný nátěr, ze zadní a levé boční stěny je smyt. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí. Dolní věnce nároží nejsou patrné. Horní věnce nároží

tvoří trámy s přesahy zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. (obr. 3 a 4) Na nejvyšší vrstvě příčných trámů horního věnce a na stropních trámech je usazena okapová vaznice zajištěná ob dva trámy silným kolíkem. (obr. 9) Roubení ve vstupní stěně přesahuje nároží s pravou boční stěnou o cca 40 cm. Stěna zde byla zkrácena, na což poukazuje vrchní trám vstupní stěny, který pokračuje až do poloviny délky druhé komory.

Stěny objektu jsou ve větší míře z druhotně použitých trámů. Vstupní stěna je beze stop po druhotně použitých trámech. Nalevo od vchodu je malé dovnitř se rozšiřující okénko vyříznuté do jednoho trámu. Nejvíce druhotných trámů je v příčných stěnách. Levou příčnou stěnu tvoří pouze druhotně užití trámy, nejčastěji zde nalezneme různě velké dlaby po plátových spojích. (obr. 5) Ve třetí vrstvě trámů od spodu je trám prodloužen přeplátováním kratšího trámu, se kterým je navíc spojen dřevěným kolíkem. Na nároží levé a zadní stěny jsou v několika trámech nad sebou patrné užitkové otvory (k přichycení žebříku nebo náradí). (obr. 4) V zadní stěně se střídají silnější a tenčí trámy. Pouze v jedné, tenčí vrstvě jsou trámy napojeny jednoduchým plátovým spojem. Trámy použité v pravé příčné stěně jsou ve 2/3 délky prodlouženy přeplátováním. Vrstvení trámů se střídá tak, aby přímo pod sebou nikdy nebyly dvě přeplátování. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí, pouze na některých trámech je lepenice zajištěna kolíčky. Ve spárách jsou rozeznatelné dva druhy lepenice. První je světlejší světlé sprašové barvy, druhá je tmavší červenější. (Podle vysvětlení majitele se v okolí vsi nacházely dvě hlinišťe, z nichž se získávala hlína uvedených barev).

Do objektu se vstupuje jednoduchým netvarovaným portálem o rozměru 90 x 160 cm. (obr. 2) Stojky portálu jsou hluboce zapuštěny do průběžného prahového a překladového trámu, se stěnami jsou spojeny na pero a drážku (obr. 6). Do prahu je zapuštěna nízká točnicová ohrádka z vykrajovaných lišt, přichycená železnou objímkou k pravé stojce portálu. (obr. 12) Za ní jsou točnicové dveře otevíratelné dovnitř na pravou stranu. Kostru dveří tvoří dva silné postraní trámky, do kterých jsou začepovány a kolíkem zajištěny dva silné, vodorovné trámky. (obr. 7) K vodorovným trámům jsou dřevěnými kolíky (dvěma nahoře a dvěma dole) připevněny dvě široké desky. Do bočních trámů je přibližně v polovině jejich výšky vyhlouben dlab pravděpodobně po odstraněné závoře, nad úrovní dlabů je v desce malý otvor, kterým se závora mohla posouvat (viz Exkurz II.). Z konců pravého bočního trámku vystupují točnicové čepy. Horní čep uchycený v železné objímce je delší, dolní čep je kratší zapuštěný do dřevěné objímky připevněné k prahovému trámu železným hřebem. Na líci dveří je umístěna kovaná petlice.

Vnitřní stěny komory jsou natřeny vápnem. Strop je nesen dvěma stropními trámy, na kterých jsou položeny půlené povaly shora zamazané lepenicí. Podlaha je z podélně

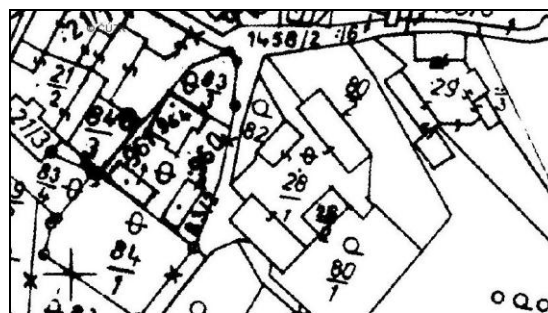
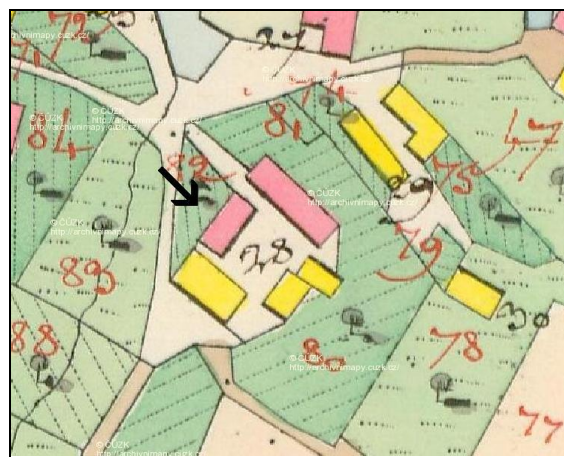
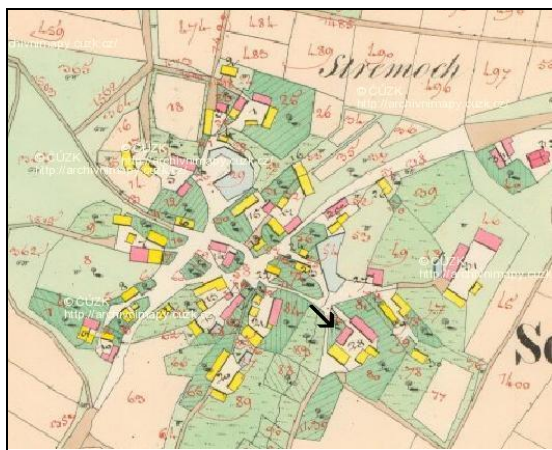
kladených fošen spojených na pero a drážku. Krov je hambalkový tvořený nejjednodušším systémem pouze s krokve a hambalky. Krokve jsou s okapovou vaznicí propojeny dlouhým kolíkem. (obr. 11)

Navazující komory jsou zděné, oddělené od sebe roubenou příčkou. Prostřední komora je zevnitř omítnuta a slouží jako garáž. V portálu do třetí komory se v levé stojce portálu zachoval otvor se šroubem po „šroubovém zámku“ (viz. Exkurz III.).

Datování a hodnocení

Objekt je pravděpodobně znázorněn na mapě SK z roku 1841. Pro starší datování mluví použité točnicové dveře, které se ve vesnickém prostředí uplatňují ještě v 19. století. Objekt vznikl pravděpodobně na konci 18. století.

Objekt představuje trojdílnou roubenou hospodářskou komoru. Rozsah roubení byl původně pravděpodobně větší směrem do zděné komory, jak dokládají pokračující uříznuté trámy ve vstupní stěně. Velmi hodnotnou konstrukcí jsou točnicové dveře, které jsou složeny pouze ze dvou desek. Hodnotné je i roubení, které ukazuje druhotné použití mnoha trámů s řadou tesařských spojů. Ve 20. století byl objekt užíván jako chlívek, což porušilo stěny a současný majitel se rozhodl jej odstranit. Objekt byl zachycen na fotkách z podzimu 2008 a jara 2009, kdy začal být rozebírán. Z objektu se zachovala pravá příčná stěna společná s druhou přilehlou komorou.

Obr. 2 – pavlůčka I. komory s žebřikovým schodištěm

Obr. 3 – druhotně použitý trám s přetesaným rybinovým spojem

Obr. 5 - trámový portál s obloukovitě probraným průběžným překladová trémem, v levo dole je vchod pro kočku

Obr. 4 - detail nároží boční a zadní stěny

Obr. 6 – detail dolního věnce nároží boční a zadní stěny s druhotně použitými trámy

Obr. 7 – zámek na zdobeném nosném plechu

Obr. 8 – trámový portál s průběžným překladovým trámem

Obr. 9 – zadní stěna II. a III. komory

Obr. 10– horní věnec nároží pravé příčné a zadní stěny II. komory s druhotně použitými trámy

Obr. 11 – vstupní stěna II. a III. komory

Obr. 12 – zadní stěna III. komory

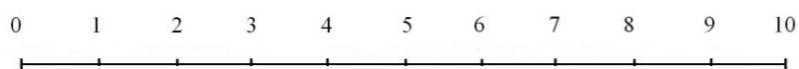
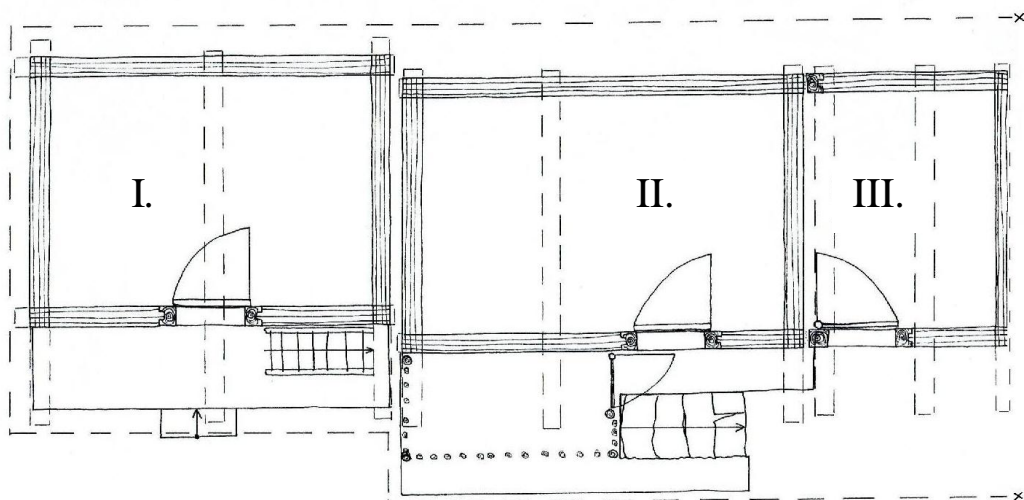
Obr. 13 trémový portál s průběžným překladovým trémem

Obr. 14 - točnicové dveře trémové konstrukce se ztužovací diagonálou

Křešice čp. 4
Půdorys 1: 100
29. 8. 2009 E. F

Třemošnice čp. 3

Poloha a základní charakteristika obce

Třemošnice se nachází 14 km severovýchodně od Benešova nedaleko dálnice D1, která ji míjí na 38 km od Prahy. Zástavba vsi je řazena radiálně kolem okrouhlé návsi, která je zastavěna drobnými usedlostmi. Uspořádání usedlostí je na stejném principu: domy směřují štítem do návsi, zápražím většinou na jih, na konci dvora nebo za zahradou stojí stodoly. Plužina se od usedlostí rozebíhá v delších lánech, ale v jihozápadní části se přizpůsobuje terénu. Dochovaná zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. V obci se zachovalo několik roubených objektů zejména sýpek. Jednou z nich je dvoukomorová sýpka při čp. 3 v jihozápadní části obce.

Situace usedlostí a objektu v mapových prameňech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 47 stavebních parcel. Usedlost čp. 3 je zakreslena na stavební parcele č. 31 při pozemkových parcelách č. 115, 116 a 117. Zástavbu podlouhlého dvora tvoří tři značené žlutě objekty. Na severu je zobrazen dům orientovaný zápražím na jihovýchod. Podélně před jihozápadním průčelím domu jsou zakresleny dva objekty. Blíže k poli je velmi pravděpodobně zobrazena stodola. Druhý objekt může zobrazovat sýpku na původním místě, ze kterého byla později přesunuta. Na katastrální mapě z roku 1948 zmizel objekt uvažovaný jako sýpka, stodola zůstává, ale u jejího severního průčelí je zobrazena nová zděná stodola. Na jihovýchodní straně dvora, naproti domu je zobrazena linie nových hospodářských objektů, jejichž součástí je dnes sýpka. Na současné katastrální mapě mizí severní - stará stodola a dům se prodlužuje směrem na jihozápad.

Popis objektu

Podélně se zápražím domu stojí linie hospodářských objektů. V patře nad chlívkem je umístěna roubená dvoukomorová sýpka s pavlačí. (obr. 1) Pavlač je krytá bočním přesahem sedlové střechy, která převyšuje střechy ostatních objektů v linii. Střecha je pokrytá betonovými taškami, štít je ze svisle přibitých prken ve vrcholu s okénkem ve tvaru kvadrilobu.

Chlívěk pod sýpkou je nízký zaklenutý segmentovou klenbou do traverz (tzv. stájová klenba), osvětlený dvěma ležatými okny v zadní stěně. (obr. 9) Na chlívěk je položeno pět příčných podlahových trámů, které vynášejí sýpku a pavlač. K sýpce se stoupá po žebříkovém schodišti na pavlač, ohraničenou bedněným zábradlím se třemi profilovanými sloupky. (obr. 4) Z úzké pavlače jsou přístupné dvě hospodářské komory: levá a pravá.

Stěny objektu jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Na podélné vstupní a na příčných stěnách krytých přesahem střechy se zachovaly vápenné nátěry s odstíny šmolky, na zadní stěně je nátěr smyt. Spáry mezi trámy jsou vyplněny lepenicí, v místech, kde lepenice opadala je vidět úzká tyčovina vložená do větších mezer. Příčka mezi komorami je do zadní stěny zaroubena, do vstupní stěny je vložena na pero do drážky stojky. Dolní věnce nároží jsou zajištěny v jedné vrstvě trámů. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví také v jedné vrstvě trámů. Přesahy stropních trámů vynáší okapovou vaznici připevněnou dřevěnými kolíky. Ve stěnách jsou dva užitkové otvory. První otvor je v zadní stěně levé komory vytvořený jen vynecháním lepenice mezi trámy. Druhý je ve vstupní stěně pravé komory vyříznut do jednoho trámu. Do zadní stěny pravé komory byl druhotně proražen okenní otvor pro dvoutabulkové okno. Stojka, do které je vložena dělicí příčka komor, tvoří zároveň středovou stojku společnou oběma portálům. Překládové trámy portálů jsou průběžné bez tvarování, ukončené před středovou stojkou. Stojky portálů jsou mělce zapuštěny do svých překládových trámů a do společného prahového trámu, se stěnami jsou spojeny na pero a drážku. (obr. 5) Otvor levého portálu má rozměry 90 x 165 cm, pravého portálu 80 x 165 cm. Na nároží vstupní a levé příčné stěny jsou dva druhotně použité trámy s plátovým dlabem. (obr. 3)

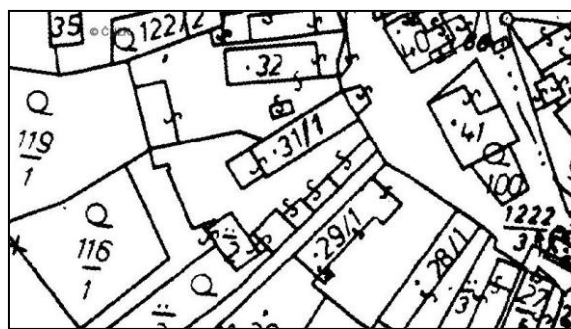
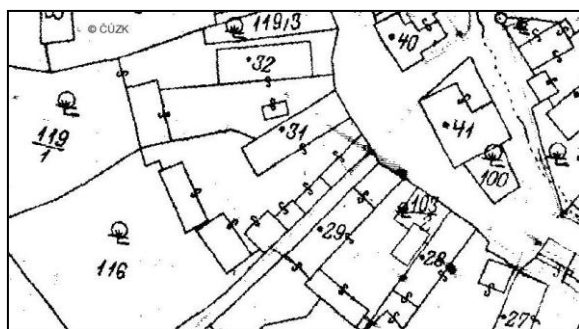
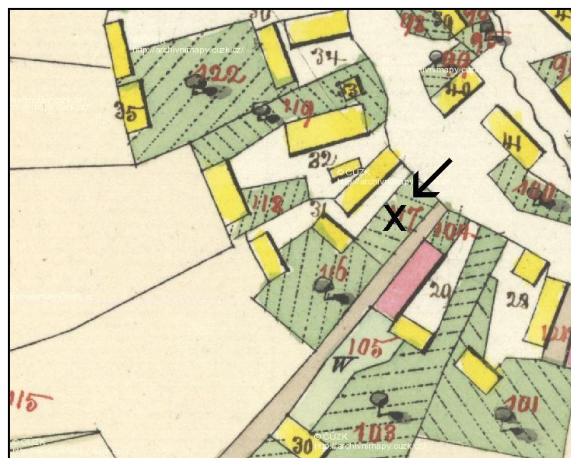
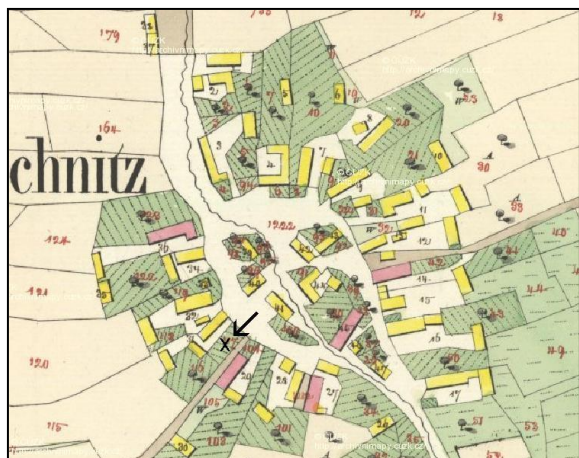
V portálu levé komory jsou osazeny dovnitř na pravou stranu otevíratelné dveře. Svlakovou konstrukci dveří tvoří tři svislé desky zavěšené na pásových závěsech s listovými konci. Zámek na dveřích je nový z bytových dveří. Podlaha je z podélně kladených fošen spojených na pero a drážku. Stěny jsou bíle natřeny, strop je překryt novými deskami, ale při pohledu na štít jsou patrné tenčí půlené povaly nesené jedním stropním trámem v každé z komor. V portálu pravé komory jsou osazeny dovnitř na levou stranu otevíratelné dveře. Konstrukce dveří je svlaková, se třemi svislými deskami, které jsou zavěšeny na pásových závěsech s listovými konci. Zámek je obdélný krabicový přichycený šrouby. Ostatní konstrukce jsou stejné jako v levé komoře.

Do krovu nebyl přístup. Viditelná byla pouze okapová vaznice vynesena stropními trámy, na kterou byly osedlány krokve s profilovanými konci.

Datování a hodnocení

Objekt může být zobrazen na mapě SK z roku 1841 v poloze, ze které mohl být při pozdější stavební úpravě dvora přesunut na současné místo v patře nad chlévem. Chlév je zaklenut segmentovou klenbou do traverz, která se ve vesnickém prostředí začíná užívat na přelomu 19. a 20. století. Sýpka pravděpodobně pochází z konce 18. století.

Objekt představuje hmotově tradiční roubenou dvoukomorovou sýpku umístěnou v patře nad chlévem. Stav objektu je dobrý, roubení se díky umístění v patře zdá zdravé.

Obr. 2 – pavlůčka s přesahy stropních trámů, které vynášejí okapovou vaznici

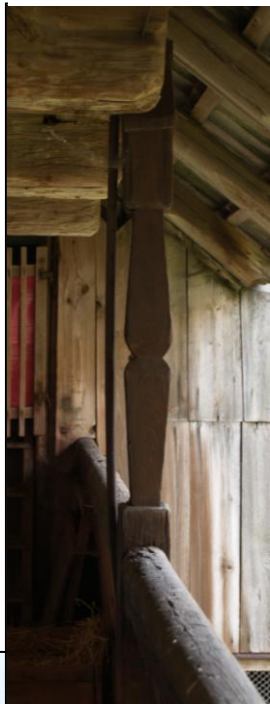
Obr. 1 – celkový pohled na objekt od severu

Obr. 3 – rybinové spoje na nároží vstupní a příčné stěny s druhotně použitými trámy

Obr. 4 – profilovaný sloupek zábradlí pavláčky

Obr. 5 – sdružené trámové portály s průběžnými překladovými trámy a společnou stojkou

Obr. 6 – pohled na zadní stranu objektu

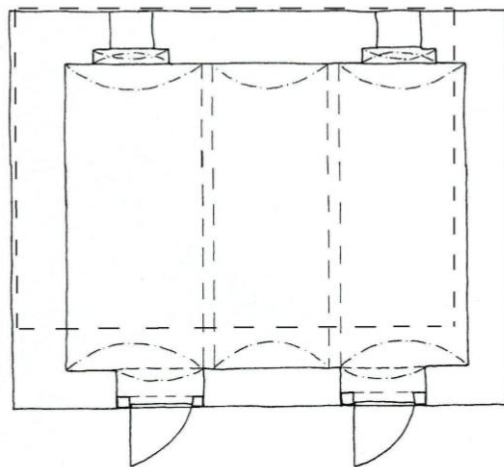
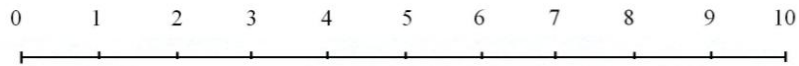
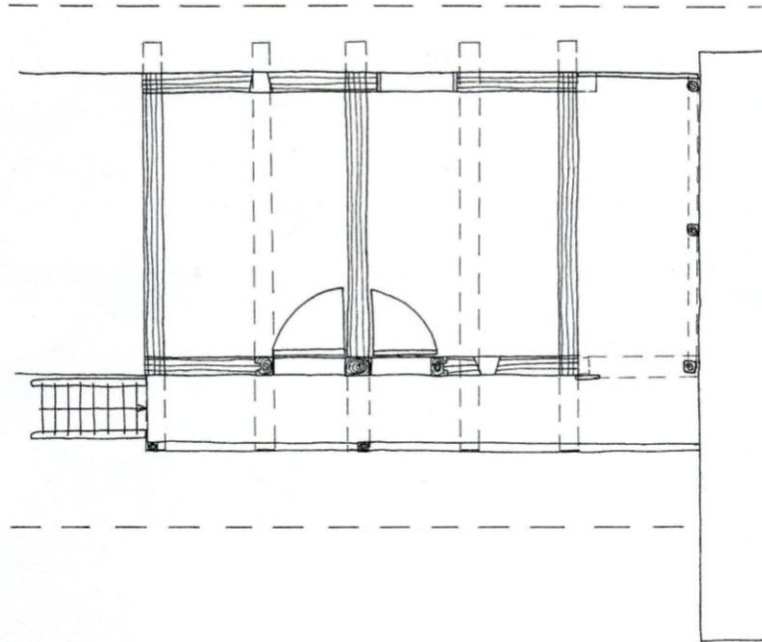
Obr. 7 – rybinové spoje a horní a dolní věnec nároží levé příčné a zadní stěny

Obr. 9 – chlév se tzv. stájovou klenbou

Třemošnice čp. 3
Půdorys 1:100
8. 8. 2009 E.F

Třemošnice čp. 20

Popis a základní charakteristika obce

Třemošnice se nachází 14 km severovýchodně od Benešova nedaleko dálnice D1, která ji míjí na 38 km od Prahy. Zástavba vsi je řazena radiálně kolem okrouhlé návsi, která je zastavena drobnými usedlostmi. Uspořádání usedlostí je na stejném principu: domy směřují štítem do návsi, zápražím většinou na jih, na konci dvora nebo za zahradou stojí stodoly. Plužina se od usedlostí rozebíhá v delších lánech, v jihozápadní části se přizpůsobuje terénu. Dochovaná zástavba je převážně zděná z 19. a 20. století. V obci se zachovalo několik roubených objektů, zejména sýpek. Jedněmi z nich jsou dvě hospodářské komory či sýpky při usedlosti čp. 20 v jižní části obce.

Situace usedlostí a objektu v mapových pramelech

Na mapě SK z roku 1841 je očíslováno 47 stavebních parcel. Usedlost čp. 20 je zobrazena na stavební parcele č. 26 a 27 při pozemkové parcele č. 84. Kolem obdélného dvora usedlosti jsou zakresleny čtyři objekty. V západní části dvora je červeně značený dům (s datací ve štítě 1840) orientovaný zápražím na východ, kde k němu přiléhá drobná přístavba v podobě žlutého čtverce. Naproti severnímu průčelí domu je žlutý obdélník znázorňující hospodářské komory. V odstupu od dvora na východě je na stavební parcele č. 26 žlutě zobrazena stodola. Na katastrální mapě z roku 1948 je k východnímu průčelí hospodářských komor přikreslen zděný obytný objekt. Na současné katastrální mapě zmizela přístavba u zápraží domu a stodola.

Popis objektu

Naproti průčelí domu stojí těsně při sobě dvě hospodářské komory. (obr. 2) Objekty jsou zastřešené společnou sedlovou střechou, krytou asfaltovým šindelem. Přesah střechy kryje zápraží, ze kterého lze vstoupit do pravé (východní) a levé (západní) komory. Viditelný západní štít je z kolmo přibitých prken dole zdobenými mělkými dlaby. Ve vrcholu štítu jsou dvě okénka a malá dvířka do podkrovního závěšného na pásových závěsech. (obr. 3)

I. Levá komora

Objekt stojí na podsklepené kamenné podezdívce, vstupem je orientovaný na jih do dvora. Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Povrch podélné vstupní a zadní stěny kryté přesahem střechy je natřen vrstvami vápenných nátěrů. Z levé příčné stěny je nátěr smyt. Pod smytým a opadaným nátěrem je znát výplň spár, kterou tvoří napěchovaný mech zamazaný lepenicí, do větších mezer je vkládána tyčovina. Spodní věnce nároží jsou zajištěny

přesahem zhlaví spodního trámu. Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahy zhlaví ve dvou, resp. ve třech vrstvách trámů. Nejvyšší vrstva je ve výšce stropních trámů, které jen krátce přesahují stěny a nevynáší okapovou vaznici. Na horní věnec je položena roubená nadezdívka s přesahy zhlaví ve všech vrstvách trámů. (obr. 4) Nadezdívka je od stěn dobře rozeznatelná, jelikož není obílena vápnem. V levé příčné stěně jsou dva užitkové otvory zakryté prknem. V pravé příčné stěně je zatarasený trámový portál. Stojky portálu jsou spojené se stěnami na pero a drážku a jsou mělce zapuštěny do průběžného překladového trámu. Profilace překladového trámu a prahový trám nejsou znát, jelikož portál slouží jako police a je zakryt kartonem. Ve vstupní stěně je vyříznut nový vchod s netvarovaným průběžným překladovým a prahovým trámem, do kterých jsou hluboce zapuštěny stojky spojené s roubením na pero a drážku. Otvor portálu má rozměry 85 x 160 cm. (obr. 8)

Do objektu se vstupuje z vybetonovaného zápraží dovnitř na levou stranu otevíratelnými dveřmi. Konstrukce dveří je sbíjená ze tří svislých desek, připevněných ke dvěma vodorovným prknům na způsob svlaku. (obr. 7) Na lici dveří je kovaná petlice, na rubu čtvercový krabicový zámek s talířkovitou klikou. Strop z půlených povalů zamazaných vrstvou lepenice nese jeden stropní trám. (obr. 5) Vnitřní stěny jsou natřeny vápnem. V podlaze z dřevěných prken je poklop do sklepa. Po úzkém kamenném schodišti vyspraveném cihlami se sestupuje do kamenného valeně klenutého sklepa. Ve stěnách jsou dva otvory: nalevo u vstupu je menší nika s kamenným překladem a v zadní stěně je užitkový otvor.

II. Pravá komora

Objekt stojí na nízké podsklepené kamenné podezdívce, vstupem je orientovaný na jih do dvora. Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu. Pod vrstvami vápenných nátěrů jsou znát spáry vyplněné napěchovaným mechem a zamazané světlou lepenicí. Větší spáry jsou zaplněny tenkou tyčovinou. Dolní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví jednoho trámu. (obr. 2) Horní věnce nároží jsou zajištěny přesahem zhlaví v jedné, resp. ve dvou vrstvách trámů. Stropní trámy přesahují stěny jen krátce, nevynáší okapovou vaznici. Na vrchní trámy věnce je položena dřevěná nadezdívka s přesahy zhlaví ve všech vrstvách trámů. Ve stěnách nejsou patrné užitkové otvory, pouze nově proražený okenní otvor s fošnovou zárubní pro dvoutabulkové okno. Ve vstupní stěně je jednoduchý portál s průběžným překladovým trámem bez tvarování, do kterého jsou mělce zapuštěny stojky spojené se stěnami na pero a drážku. (obr. 9) Otvor portálu má rozměry 85 x 165 cm.

Z krátkého vybetonovaného zápraží lze vstoupit do objektu nebo poklopem sestoupit do sklepa. Do sklepa se sestupuje po kamenných schodech zvýšených cihlami. Sklep je valeně

klenutý s hrubou vápnem natřenou omítkou. V zadní stěně je větrací otvor a v nejvyšším bodě klenby je užitkový otvor.

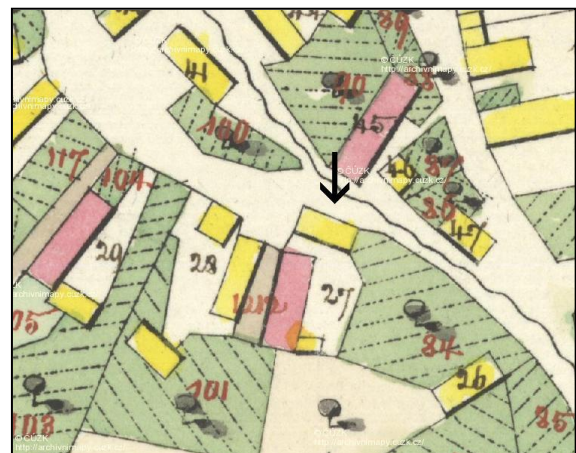
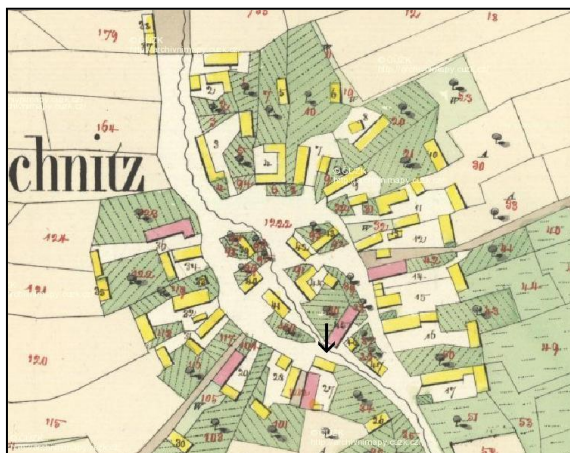
Vnitřní prostor objektu je rekreačně upraven, stěny i rub dveří jsou obloženy deskami. Konstrukce dveří je svlaková nebo sbíjená ze dvou přitlučených desek, na líci dveří jsou patrné dva klíčové štítky a úchyt z tordovaného železa. Po levé straně se nachází žebříkové schodiště do podkroví obou komor.

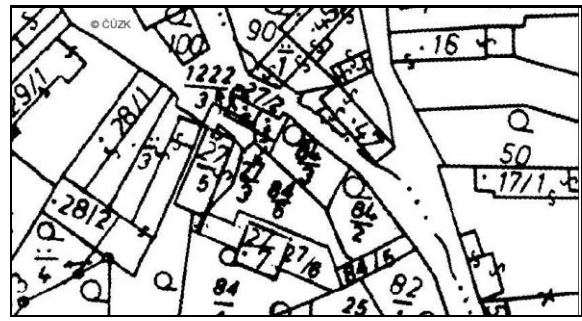
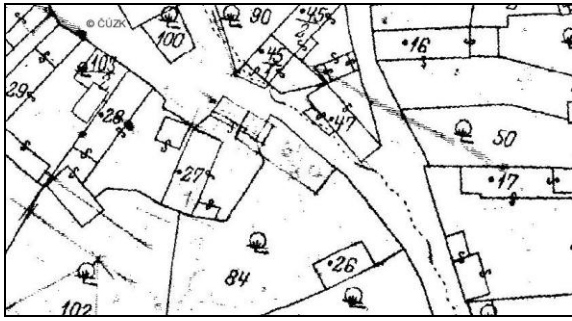
Krov je vaznicový s vrcholovou vaznicí vynesenu třemi stolicemi. Krokve s profilovanými konci jsou osedlány do vrchního trámu dřevěné podezdívky. Do trámů podezdívky jsou vyřezány střechovité otvory. V podkroví je viditelná vrstva lepenice nanesené na strop.

Datování a hodnocení

Oba objekty jsou velmi pravděpodobně zobrazeny na mapě SK z roku 1841. Můžeme předpokládat, že jsou starší, snad z přelomu 18. a 19. století. Západní objekt se zataraseným vstupem je nepochybně starší než východní objekt. Vstup musel být zatarasen až po přístavbě východního objektu. Krov a dřevěná nadezdívka jsou novější.

Objekty představují dvě tradiční roubené podsklepené komory. Hodnotný je původní portál v západní komoře, který ukazuje starší orientaci objektu. Stav objektu je dobrý, krytina střechy je nová netradiční, roubení je zachovalé. Interiér východní komory je rekreačně upraven.

Obr. 2 – detail těsně přiléhajících příčných stěn levé a pravé stěny

Obr. 1 – pohled na vstupní stěny objektů

Obr. 4 – detail horního věnce a dřevěné nadezdívky nároží vstupní a levé příčné stěny

Obr. 3 – levá příčná a podélná vstupní stěna levé komory

Obr. 5 – trémový strop se záklopy z půlených povalů v levé komoře

Obr. 6 – rybinové spoje a nároží levé příčné a zadní podélné stěny levé komory

Obr. 7 – svlakové dveře s krabicovým zámekem v levé komoře

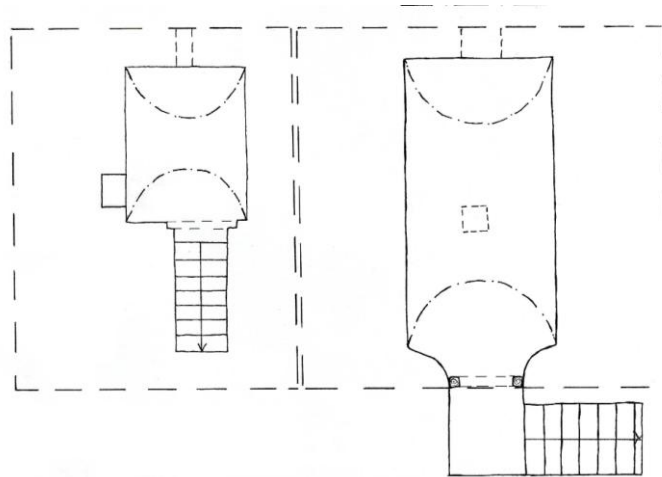
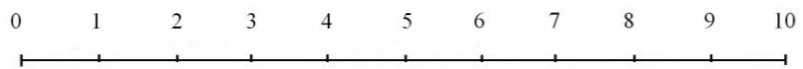
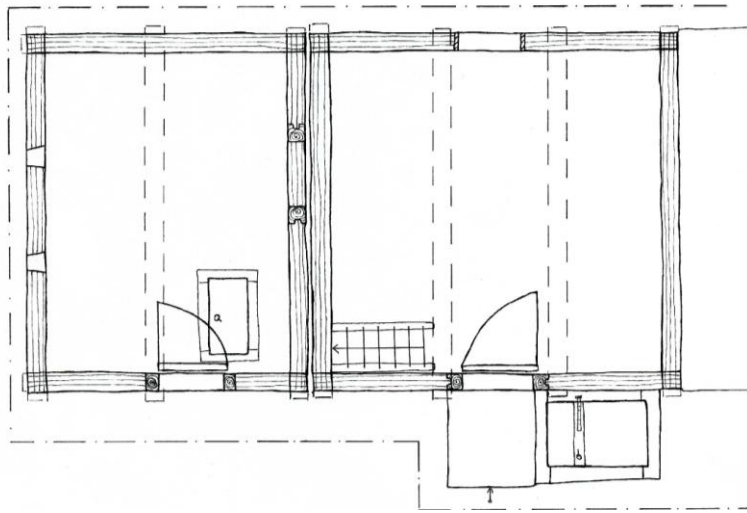
Obr. 8 – trémový portál s průběžným překládovým trémem v levé komoře

Obr. 9 – trémový portál s průběžným překládovým trémem v pravé komoře

Třemošnice čp. 20
Půdorys 1:100
8. 8. 2009 E.F

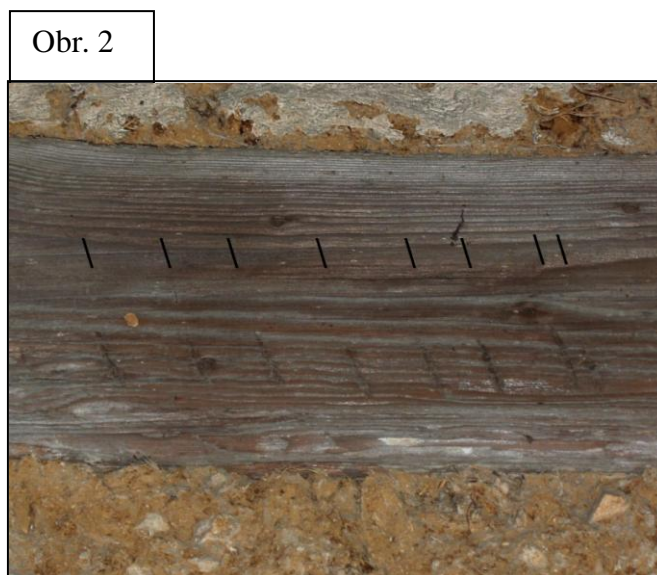

Exkurz I. : Tesařské značky

Tesařské značky jsou jednoduchou pomůckou, která pomáhala tesařům při sestavování nejrůznějších konstrukcí. Běžně je objevujeme na trámech v krovech, ale jejich umístění na trámy stěn venkovských staveb se objevuje velmi zřídka. Při terénním průzkumu jsem našel dvě sýpky, které tyto značky nesly, a proto na ně upozorňuji v samostatném výkladu - exkurzu. Oba objekty se nachází nedaleko od sebe, jeden v Křešicích a druhý v Třemošnici.

Třemošnice čp. 4

Na levé příčné (severní) stěně sýpky jsou trámy stěny značeny tesařskými značkami vzestupně od spodního k vrchnímu (obr. 1). Značení na spodních dvou trámech není zřetelné ale od třetího trámu lze již sledovat přibývající záseky jdoucí k osmému trámu. Značky mají podobu záseků skloněných nalevo. (obr. 2) Je velmi pravděpodobné, že značky souvisí s přesunem objektu.

Křešice čp. 4

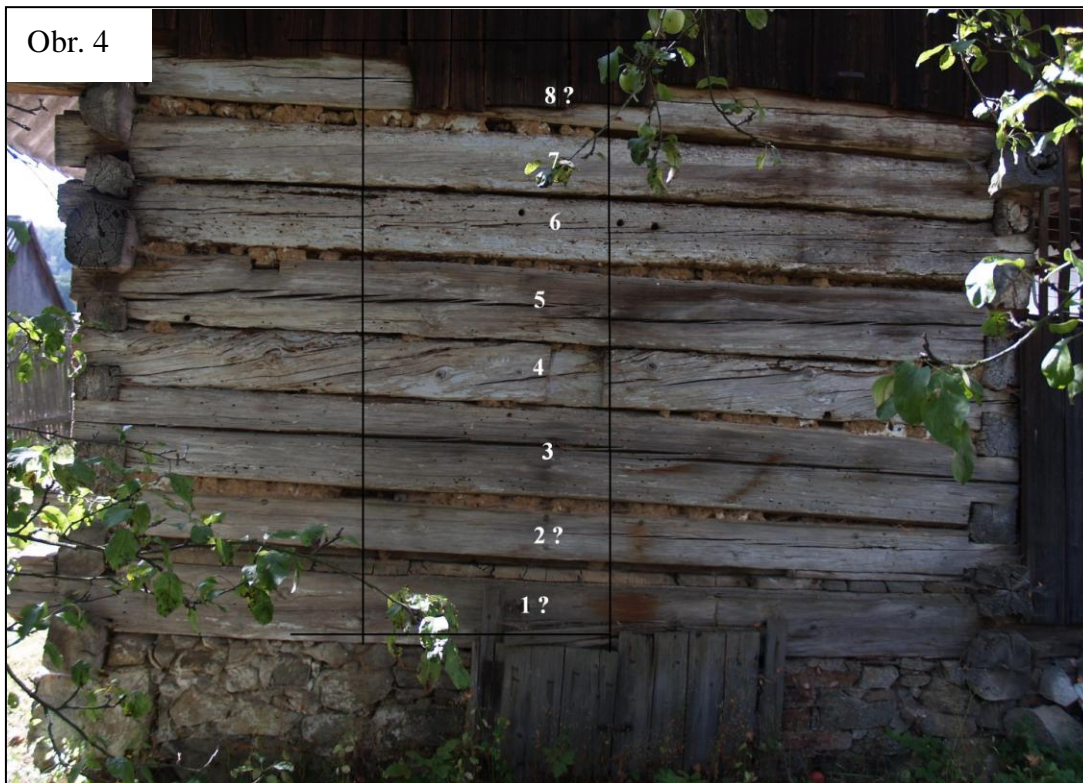
Na zadní podélné (obr. 5) a na levé příčné stěně (obr. 4) sýpky jsou značeny trámy stěny vzestupně od spodního k vrchnímu. Řada trámů je evidentně druhotně použitá. V boční stěně jsou dva trámy s plátovými dlaby (trám 4 a 5) a trám s drážkou (trám 2). Značení trámů je zřetelné od třetího po sedmý trám, osmý trám ve v místě značení překryt bedněním štítu (obr. 4). Značky mají podobu přibývajících záseků (obr. 3 a 6).

V zadní stěně jsou tři trámy s několika plátovými dlaby (trám 2, 3, 5 a 6). Tesařské značky jsou zřetelné od třetího po osmý trám (obr. 5).

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 6

Obr. 7

Exkurz II. : Dřevěné zámky a závory

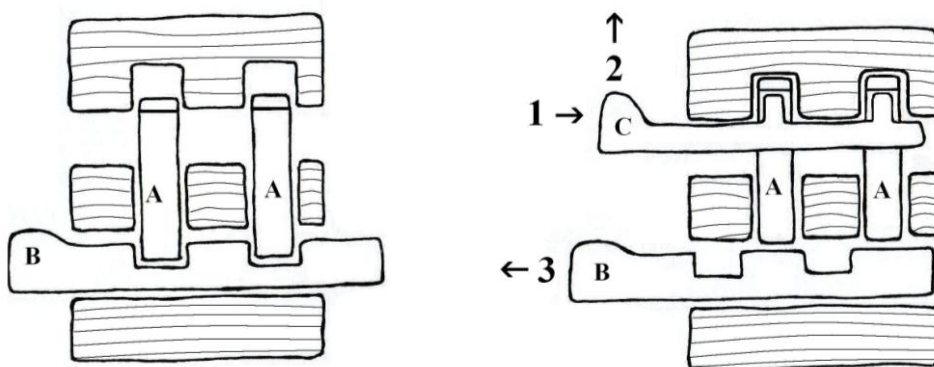
Na vesnických stavbách se můžeme setkat s různými typy zavírání či zabezpečování dveří. Mezi dnes již vzácné typy patří dřevěné zámky a závory. Při terénní průzkumu jsem našel celkem čtyři dřevěné zámky a tři závory. Jelikož se jedná o primitivní, ale zajímavé mechanismy rozhodl jsem se pro jejich podrobnější popis.

1. Dřevěné zámky

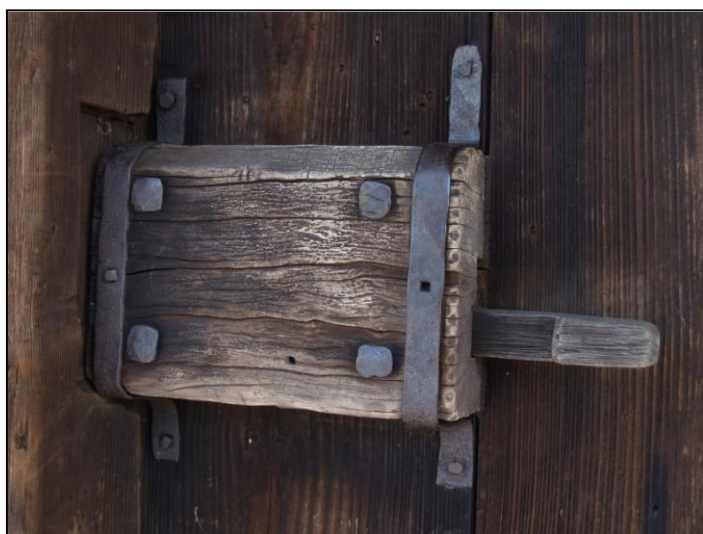
Pochopit jednoduchý mechanismus dřevěných zámků není tak lehké, jak se na první pohled zdá, jelikož při terénním průzkumu se pohled do vnitřku zámku naskytne jen těžko. Podařilo se mi to až na základě několika článků časopise Český lid. Fotografie a obrázky s mechanismy zámků jsem použil k vytvoření zjednodušeného schématu.

Dřevěné zámky mají nejčastěji tvar hranolu připevněného na lici dveří. Zámek na dveřích těsně přiléhá k trámové stojce portálu nebo do ní částečně zapadá. Tělo zámku je vytvořené ze silnějšího dřevěného masivu z trvanlivého dřeva, které je uloženo na tenké podkladové desce. Zámek je ke dveřím připevněn pomocí kovaných hřebů nebo šroubů, které navíc mohou procházet ztužovacími železnými pásy. Na rubové straně dveří je často druhá podkladová deska, na které jsou konce hřebů zajištěny ohnutím a šrouby jsou zašroubovány do matek.

Vnitřní mechanismus zámku představuje konstrukci, která je u jednotlivých zámků provedena s rozdílnou náročností a důmyslností, ale opakuje stejný princip. V těle zámku jsou vyhloubeny vždy dva horizontální otvory a několik vertikálních šachet (na obrázku jsou dvě). V dolní horizontálním otvoru je umístěna zástrčka (B), která prochází zámekem a na konci je zasunuta do otvoru vydlabaném často přímo ve stojce portálu. Zástrčka má v horní hraně několik výřezů, do kterých vlastní vahou zapadají západky (A). Západky mají v horní části vystouplý háček. Pokud do horního otvoru vložíme klíč (C) a lehce jej zvedneme, pak zuby klíče nadzvednou za háček i západky. Zástrčku je poté možno vysunout a otevřít dveře.

Kácova Lhota čp. 6

Zámek má obdélný tvar o rozměrech 26 x 17 x 6 (+1 /tloušťka podkladové desky/) cm. Ke dveřím je připevněn dvěma železnými pásy přibitými třemi kovanými hřebíky. Skrz zámek navíc procházejí čtyři šrouby s kulatou hlavou připevněné ke dveřím na rubu čtvercovou matkou.

Hrany zámku jsou zdobeny jemnými dlabky. Po straně zámku jsou dva obdélné otvory pro zástrčku a klíč. Ve stojce portálu je vyříznut otvor pro dosednutí zámku.

Zástrčka má v horní hraně čtyři otvory, do kterých zapadají západky. Klíč má oproti zástrčce pouze tři zuby. Důmyslným zlepšením je obdélný zužující výřez ve špičce klíče, pro který musí být v zámku odpovídající šachta, která tak znesnadňuje vloupání do sýpky.

Vlkovec čp. 14

Obdélný zámek má rozměry 15 x 31 x 6 (+1,5) cm. Zámek je oplechovaný a připevněný třemi železnými pásy, které procházejí skrz dveře, kde jsou zašroubovány do šroubů se čtvercovou hlavou. V boční straně zámku jsou dva obdélné otvory, ve spodnějším je dřevěná zástrčka, kterou lze vysunout až po zasunutí kovaného klíče do horního otvoru.

Zástrčka má v horní hraně tři otvory, do kterých v zámku vertikálními chodbičkami zapadají tři západky. Západky mají v horní části otvory (háčky), které se nadzvednou třemi zuby kovaného klíče. Zástrčka má rozměry 29 x 4 cm, je vyřezána z tvrdého, pravděpodobně dubového dřeva. Klíč je kovaný o rozměrech 20 x 1 (zuby 2,5 cm).

Samechov čp. 28

Na líci dveří je připevněn dřevěný zámek o rozměrech 16,5 x 29 x 6 (+ 1,5) cm. Zámek je ke dveřím připevněn pomocí dvou železných pásů, jejichž zúžené konce se závětem prochází skrz dveře, kde jsou připevněny čtyřmi matkami čtvercového tvaru. V boční stěně zámku jsou dva otvory, dolní pro nedochovanou zástrčku a horní pro železný klíč.

Z klíče se dochovala jen část se zuby. Ta má podobu tenkého válce o průměru 0,7 cm a délce 13 cm, na který jsou přikuty tři zuby v podobě háčku o délce 2,5 cm.

Jezero čp. 4

Na líci točnicových dveří je dřevěný zámek a kovaná petlice. Obdélný zámek má rozměry 12 x 21 x 7,5 (+ 1,5) cm. Zámek je ke dveřím přichycen dvěma železnými pásy se čtyřmi kovanými hřeby (tři s obdélnou a jeden s kulatou hlavou).

Při uzavření dveří je zámek z 1/2 kryt stojkou portálu, ve které je pro zámek vyříznutý otvor. Zámek představuje jednodušší mechanismus, kde jsou v boční straně zámku dva otvory: první obdélný pro zástrčku se dvěma mělkými otvory v horní hraně a nad ním menší kruhový otvor pro klíč. Uvnitř zámku jsou dvě vertikální šachty, ve kterých jsou západky zapadající do otvorů v horní hraně zástrčky.

Zástrčka má rozměry 30 x 3,5 x 1,5 cm, je vyřezána z tvrdého, hnědočerveného dřeva peckoviny, pravděpodobně švestky. Pokud vložíme do horního otvoru klíč (v tomto případě stačí i prst) můžeme západku nadzvednout, zástrčku vysunout a dveře otevřít.

Otvor vyříznutý ve stojce pro zámek a zástrčku (vpravo). Vlevo je ke stojce připevněna objímka pro závoru.

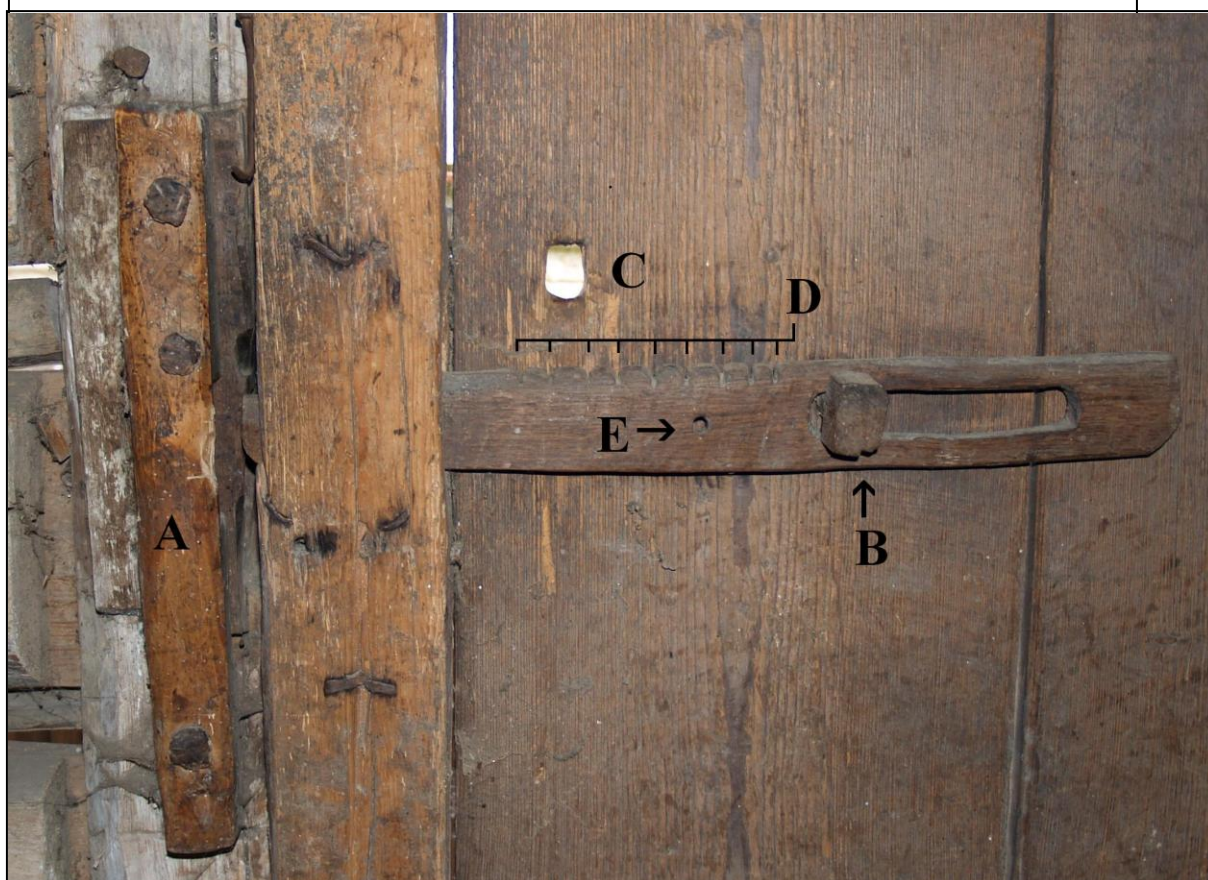
2. Dřevěné závory

Princip zavírání závor je opět velmi jednoduchý, ale zcela jsem jej pochopil až na základě kresby v časopise Český lid, kde J. F. Hruška popisuje dřevěné zavírání z Chodska.

Na rubu dveří je připevněna dřevěná závora. Ta se na jedné straně zastrkává skrz otvor v bočním trámku dveří do dřevěné objímky (A) připevněné ke stojce portálu dřevěnými kolíky. Na druhé straně je v závoře podlouhlý otvor, skrz který je do dvevní desky zatlučen dřevěný kolík (B). Kolík funguje jako zádržka při posunu závoře. Nad závorou je malý otvor (C), kterým se závora mohla zvenku otevřít nebo zavřít. Otvorem se prostrčil „klíč“ či spíš zahnutý drát, jenž zapadal do otvorů (D) v horní hraně závoře, při otáčení klíče se závora posunovala požadovaným směrem. Proti nechtěnému otevření se závora mohla zevnitř či zvenku zajistit hřebíčkem, který procházel otvorem (E) skrz dvevní desku do otvoru v závoře.

Jezero čp. 4

Dřevěná závora připevněná na rubu stejných točnicových dveří jako výše popsany dřevěný zámek..

Detail závory

Petroupim čp. 35

Dřevěná závora připevněná na rubu trámových točnicových dveří. Objímka na stojce portálu byla odstraněna. V dolní hraně závory jsou tři zuby nad otvorem v dvevní desce.

Petroupim čp. 23

Objímky po odstraněné závoře na svlakových dveřích s otvorem pro posouvání závory v dvevní desce.

Otvor pro posouvání závory je ve dvevní desce ohraničen tvarovaným štítkem. (viz. šipka)

Exkurz III. : tzv. „šroubové zámky“

Během terénního průzkumu jsem v portálu sýpek narazil na drobný otvor ve stojce. Otvoru jsem nejprve nevěnoval příliš pozornosti, ale jen do té doby než jsem díky sýpkám v Petroupimi pochopil jeho funkci. Jedná se o primitivní zámek. Jelikož jsem podobný typ nenalezl nikde v literatuře, pracovně jsem jej nazval „šroubový zámek“.

Princip zámku je jednoduchý, v otvoru ve stojce trámové zárubně portálu byl zastrčen šroub, který se přišrouboval do drážek na způsob matky v železném pásu na vnitřní straně dveří. Šrouby mají různě tvarovanou hlavu (čtvercovou, s jedním otvorem nebo se dvěma otvory), což nasvědčuje, že k zašroubování šroubu byly užívány různé „klíče“, které však nedochovaly. Klíč se strčil do otvoru ve stojce, zapadl do tvarované hlavy šroubu a umožnil tak jeho zašroubování do pásu. Okolo otvorů ve stojce jsou různě tvarované plechové štítky, občas i s krytkou otvoru.

Celkem jsem „šroubový zámek“ našel na šesti lokalitách: Choratice čp. 4 (popis objektu není zahrnut do katalogu), Křešice čp. 2, Petroupim čp. 15, Petroupim čp. 21, Petroupim čp. 23, Soběhrdy čp. 11.

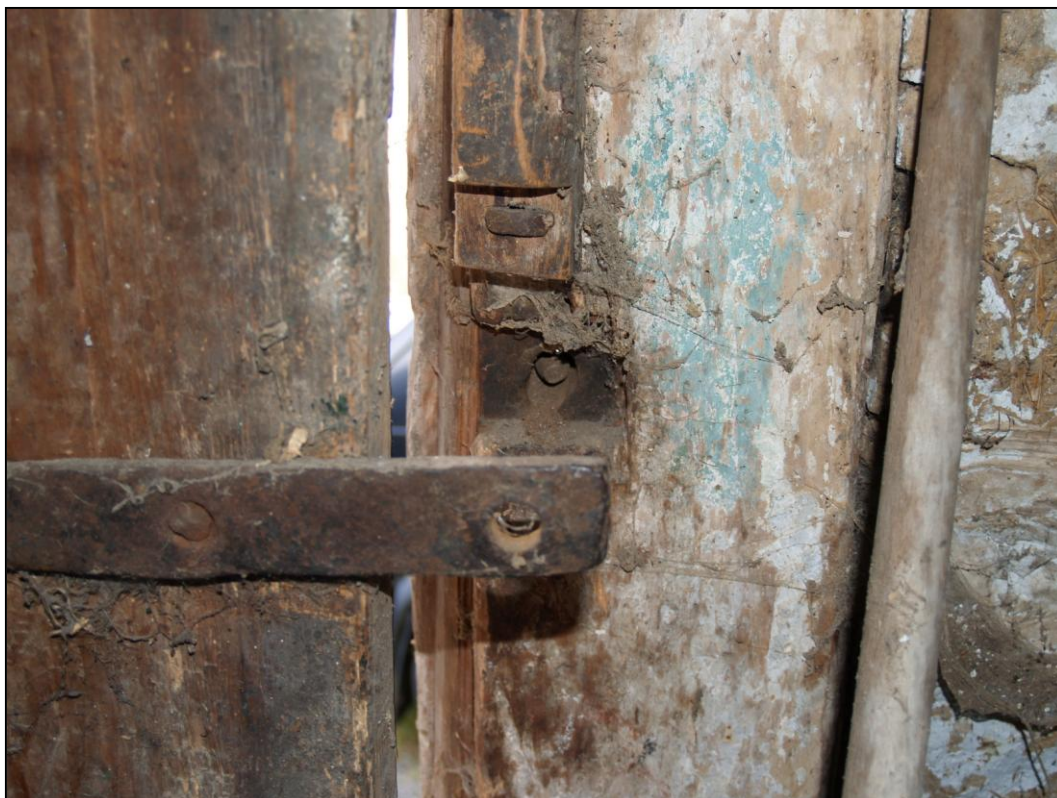
Petroupim čp. 23 – detail štítku se šroubem se čtvercovou hlavou

Petroupim čp. 23 – detail šroubu vyjmutého ze stojky portálu

Petroupim čp. 23 – železný pás se závitem, do kterého se šroubuje šroub umístěný ve stojce

Petroupim čp. 21 - otvor s obdélným plechovým štítkem, ve kterém je šroub s hlavou se dvěma otvory.

Petroupim čp. 21 – železný pás na rubu dveří se závitem, do kterého se šroubuje šroub umístěný ve stojce.

Soběhrdy čp. 11 - Obdélný štítek se šroubem s jedním otvorem v hlavě

Petroupim čp. 15 – krytka otvoru bez šroubu

Křešice čp. 2 – otvor se šroubem v levé stojce portálu

Choratice čp. 4 – čtvercový štítek zdobený zaoblenými rohy a prolámanými středy s kruhovým otvorem pro šroub

Závěrečné shrnutí

Vzhledem k tomu, že se roubené stavby v oblasti dochovali jen v torzech z dřívě převažující dřevěné zástavby, je každý dochovaný objekt unikát se zajímavými konstrukcemi. Celkem je v práci uvedeno 35 objektů, které jsou stavebně a konstrukčně popsány, fotograficky zdokumentovány a kresebně zaměřeny. Následující shrnutí sleduje jen společné a nejčastější konstrukce. Ojedinelé a vzácné konstrukce a prvky jsou vyloženy ve třech exkurzech za katalogem objektů. Do exkurzů jsem vybral tři témata. První exkurz ukazuje dva objekty, na jehož stěnách jsou použity tesařské značky, které se na stěnách vesnických objektů objevují jen zřídka. Druhý exkurz se zabývá dřevěnými zámky a závorami použitými na dveřích sýpek. Tyto primitivní ale zároveň důmyslné mechanismy k zabezpečení dveří jsou vzácným dokladem přežívání velmi archaické konstrukce až do novověku. Třetí exkurz přináší charakteristiku tzv. šroubových zámků, které zatím nebyly popsány nikde v literatuře a jejich popis je drobným přínosem této práce. Širší výklad by si zasloužily i další konstrukce, jako např. druhotné užití trámů, točnicové dveře, tesařské spoje a trámové zárubně otvorů. Na všechny výklady není v práci místo, a tak jsem zajímavým konstrukcím věnoval alespoň prostor v katalogu a v obrazových přílohách.

V oblasti dochovali nejhojněji sýpky, svou roli zde hraje jejich malá velikost a dobrá izolace od země. Jedná se o přízemní stavby na malém obdélném půdoryse, ke kterému může přiléhat otevřená rámová kolna nebo další komora/y. Základy sýpek nejsou pokládány rovnou na zem, ale téměř vždy jsou založeny na větších balvanech nebo kamenné podezdívce, která je často podsklepena, případně je pod objektem vytvořen alespoň nízký izolační a úložný prostor. Stěny jsou z hraněných trámů spojených na rybinu, velmi často jsou použity druhotné trámy. Spáry mezi trámy jsou zamazány lepenicí, která je přichycena dřevěnými kolíčky, do větších spár je vkládána úzká tyčovina. Povrch vnějších i vnitřních stěn je obílen vápnem, někdy s příměsí šmolky nebo okru. Ve stěnách se mohou objevit malé užitkové otvory. Portály mají trámové zárubně, většinou s průběžným překladovým trámem, který může být různě tvarován. Dveře jsou nejčastěji svlakové a poměrně často se objevují i dveře točnicové. Podlahy jsou z prken spojených na pero a drážku, což mělo praktický význam, že zrno uskladněné v sýpkách nepropadávalo mezerami mezi podlahovými deskami. Stropy jsou trámové se záklopem z prken nebo z půlených povalů často zamazaných lepenicí. Krovky a bednění štítu mohou být mladší. Střešní krytina se nikde nedochovala původní. Datování objektů se střízlivě pohybuje v rozmezí od poloviny 18. až ke konci 19. století. U mladších

objektů lze sledovat některé odlišnosti jako: roubení stěn z tenčích trámů se spoji na rybinu bez přesahu zhlaví, vyšší vstupní prostor portálu.

Roubené stodoly se v oblasti dochovaly jen v torzech, protože již od 2. poloviny 19. století začaly ustupovat stodolám zděným. Tradiční půdorys stodol je trojdílný ve středu s mlatem, ke kterému přiléhají perny. Takto kompletní stodoly se zachovaly v Křešicích čp. 4 a Třemošnici čp. 9. Na ostatních místech se setkáváme se stodolami se zkráceným půdorysem. Stodoly jsou zakládány na kamenné podezdívce, která izoluje trámy od vlhkosti a zároveň vyrovnává terén. Stěny jsou z dvoustraně hraněných trámů bez výplně spár, jen do větších mezer může být vložena tenká tyčovina. V zachovaných přepážkách mezi pernou a mlatem je otvor ohraničený trámovými stojkami. Krov, bednění štítu a krytina jsou často novější. Datování se pohybuje od poloviny 18. století do 1. poloviny 19. století, kdy se začínají objevovat tzv. pilřové stodoly, které tvoří přechod mezi roubenými a zděnými stodolami.

Roubené vesnické domy se opět dochovaly jen v torzech, jelikož byly a jsou postupně přezdívány. Domy mají tradiční trojdílný půdorys, někdy i dvoutraktový, ale liší se liší jak velikostí, tak i rozsahem zachovaných dřevěných konstrukcí. Roubení se nejčastěji zachovalo v obytné části, ve světnici, případně světničce a částečně i v síni. Se zachovaným roubením na celém trojdílném půdorysu domu se setkáváme jen v Petroupimi čp. 15 a Údolnici čp. 4, kde nalézáme dům s přezděnou světnicí. Stěny domů jsou většinou opatřeny tradičním vápenným nátěrem, případně s odstíny šmolky nebo okru. Z hodnotných zachovaných konstrukcí se setkáváme s různě profilovanými překladovými a parapetními římsami okenních otvorů, s profilovanými ukončovacími římsami a s překládanými záklopovými stropy. Datování domů se pohybuje od poloviny 18. do počátku 19. století.

Seznam literatury:

- BERKOVÁ, J. – DOSTÁL, P., - SEDLICKÁ, K., *Inventarizační průzkum a soupis lidové architektury středních Čech, Obres Benešov*, Projekt min. kultury 04/1996 – 2002. ISBN není
- BURIAN, Václav, K soupisu dveřních zámků, In *Český lid* 42, Praha 1955, s. 47 – 48. ISBN není
- ČAREK, Jiří, Lidové zámky ve východních Čechách, In *Český lid* 31, Praha, 1931, s. 128-129. ISBN není
- EBEL, Martin, Stabilní katastr a jeho využití pro dějiny staveb, In *Dějiny staveb* 2004. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2004, Plzeň, 2004. ISBN 80-244-0975-5
- GERNER, Manfred, Tesařské spoje, Praha, 2003. ISBN 80-247-0076-X
- HÁJEK, Jan – JIŘIČKO, Pavel a kol., Nástin sídelního vývoje benešovského okresu, In *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 17, Benešov, 1976, s. 41 – 102. ISBN není
- HOŠEK, Jiří – LOSOS, Ludvík, *Historické omítky: průzkumy, sanace, typologie*, Praha, 2007. ISBN 978-80-247-1395-3
- HRUŠKA, Jan František, Statek i chalupa na Chodsku, In *Český lid* 4, Praha, 1895, s. 315 – 321. ISBN není
- HRUŠKA, Jan František, Koláče, přesleny a dřevěné zavírání z Chodska, In *Český lid* 7, Praha, 1898, s. 57 – 62. ISBN není
- JÍŠA, Vladimír – ŠKVOR, František (ed.), *Obec Třemošnice a její historie*, Ostředeck, 2007. ISBN není
- KOBIÁN, František – DROŽOVÁ, Libuše (ed.), *Ostředeck 1356 – 2006*, Ostředeck, 2006, ISBN 80-239-7294-4
- KOHOUT, Jaroslav – TOBEK, Antonín – MÜLLER, Pavel (ed.), *Tesařství: tradice z pohledu dneška*, Praha, 1996. ISBN 80-7169-413-4
- KŘIVKA, Josef, *Nové osady vzniklé na území Čech v letech 1654 – 1854*, Praha, 1979. ISBN není
- MENCL, Václav, *Lidová architektura v Československu*, Praha, 1980. ISBN není
- PECKA, Josef – manželé URBANOVI (ed.), *Xaverov 1752 – 2007*, Xaverov, 2007. ISBN není

- SCHEUFLER, Vladimír, Dřevěný zámek a sůsek z Ostravice, In Slezský sborník, 1950, s. 60 – 62. ISBN není
- SPIRHZANZL-DURÍŠ, Jaroslav, *Staré jihočeské chalupy*, Praha, 2006. ISBN 80-903085-9-7
- ŠKABRADA, Jiří, *Konstrukce historických staveb*, Praha, 2003. ISBN 80-7203-548-7
- ŠKABRADA, Jiří – VAJDIŠ, JAROSLAV, *Lidová architektura střeđočeského kraje*, Praha, 1984. ISBN není
- ŠKABRADA, Jiří, *Lidové stavby: architektura českého venkova*, Praha, 1999. ISBN 80-7203-082-5
- ŠKABRADA, Jiří (ed.), *Vesnický dům v 16. a 17. století*, Praha, 1992. ISBN 80-01-00781-2
- ŠKABRADA, Jiří, *Sýpky s roubenou klenbou na Vlašimsku*, In Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 21, Benešov, 1980, s. 255 – 274. ISBN není
- TUREK, Rudolf, *Příspěvky k historické topografii středního Posázaví*, In Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 11, Benešov, 1970, s. 116 – 176.
- VAŘEKA, Josef – FROLEC, Václav, *Lidová architektura: encyklopedie*, Praha, 2007. ISBN 978-80-247-1204-8
- VINAŘ, Jan – KUFNER, Václav, *Historické krovky: konstrukce a statika*, Praha, 2004. ISBN 80-7169-575-0
- VINAŘ, Jan, *Historické krovky II: průzkumy a opravy*, Praha, 2005. ISBN 80-247-1111-7
- ZÍBRT, Čeněk, Dřevěné zámky v Čechách a na Moravě, In *Český lid* 4, Praha, 1895, s. 291 – 294. ISBN není

Internetové odkazy:

<http://archivnimapy.cuzk.cz>

http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_main_02_index.html

<http://www.cuzk.cz>

<http://nahliznidokn.cuzk.cz>

Summary

This thesis focuses on folk architecture in the Central Bohemia region. It researches and documents the last rustic timber constructions in North Benešovsko. This topic has not yet been addressed in academic context. Even though beam constructions are an example of traditional architecture in the North Benešovsko area, not many have been preserved. Therefore it is important to document this kind of architecture before it disappears. This is the aim of this thesis.

The thesis is divided into five chapters. The short Foreword is followed by a chapter introducing the works consulted, sources, methodology and thesis composition. The third chapter describes the chosen area from a geographical, historical and settlement point of view. The main body of this thesis catalogues the surveyed objects. The objects are classified into three groups according to their function: rustic houses, barns and granaries. Rare and interesting constructions are described in three appendices. These contain carpenters signs, wooden locks and latches, and „screw locks.“

Traditional timber constructions in the area are preserved in fragments only. Each preserved object is unique. The thesis presents 35 objects in total, including a detailed description of the construction, photographic documentation and groundplans.

The most widely preserved type of objects are granaries. This is due to their small size and good waterproof insulation. Rather than having the timber construction stand on the ground, granaries rest on large stones or supporting stonework, in some cases with vaults. Walls are made of dovetailed timbers. Timbers are often recycled from older constructions. Construction chinks between the timbers are filled with pisé (a mixture of clay and straw). Walls are whitewashed, in some cases in shades of blue or ochre. Archaic construction of doors are often encountered in timber portals. Different kinds of door closing can be found, including the rare kinds of wooden locks and latches, and decorative iron locks. Another very interesting type of closing are “screw locks“ which have not been described in available sources. Roof frames, boarding of gable and roofing are often of a later date. The objects are situated in the period between mid-18th and towards the end of the 19th century.

Barns are preserved in fragments. There are only two traditional barns with three-part groundplan in the area, the groundplan of others was reduced to one or two parts. Barns rest on supporting stonework which evens out the terrain and insulates the timbers and protects them from moisture. Walls are made of dovetailed timbers without chink filling. Roof frame,

boarding of gable and roofing are often of a later date. The objects are situated in the period between mid-18th and early 19th century.

Rustic houses are preserved in different sizes and to a various extent of timber construction. Timber walls were gradually replaced by brick and stone walls. The traditional three-part groundplan of the houses was preserved. The replacement of timber walls started in „black kitchen“ and usually stretched into the farm spaces. Timber is mostly preserved in living spaces. Walls are made from dovetailed timbers, chinks between the timbers are filled with pisé. Walls are traditionally whitewashed, in some cases in shades of blue or ochre. Rare construction such as different kinds of wooden ceiling, window frames with decorative window ledge, are found in rustic houses. The objects are situated in the period between mid-18th and early 19th century.

The protection and preservation of this unique architecture is a complex issue. The first step is to understand and recognize its value which is the aim and contribution of this thesis.